

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

NURSENA YAŞAR ELHAKAN

BÖLGESEL GÜVENLİK KOMPLEKSİ TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE ASYA-PASİFİK'TE
ABD-ÇİN REKABETİ ve GÜVENLİK DİNAMİKLERİ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2025

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nursena YAŞAR ELHAKAN

BÖLGESEL GÜVENLİK KOMPLEKSİ TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE ASYA PASİFİK’TE
ABD-ÇİN REKABETİ ve GÜVENLİK DİNAMİKLERİ

Danışman

Prof. Dr. Hayati AKTAŞ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2025

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nursena YAŞAR ELHAKAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Prof. Dr. Faruk ATAAY	İmza
Üye (Danışman)	: Prof. Dr. Hayati AKTAŞ	İmza
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Cihan DABAN	İmza
Üye	: Doç. Dr. Ramazan İZOL	İmza
Üye	: Doç. Dr. Tolga ÖZTÜRK	İmza

Tez Başlığı:

BÖLGESEL GÜVENLİK KOMPLEKSİ TEORİSİ
CERCEVESİNDE ASYA-PASİFİK'TE ABD-ÇİN
REKABETİ ve GÜVENLİK DİNAMİKLERİ

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 29/01/2025

Mezuniyet Tarihi : / / 202...

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi/Yüksek Lisans Tezi/Dönem Projesi olarak sunduğum ‘BÖLGESEL GÜVENLİK KOMPLEKSİ TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE ASYA-PASİFİK’TE ABD-ÇİN REKABETİ ve GÜVENLİK DİNAMİKLERİ’ adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

NURSENA YAŞAR
ELHAKAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

27/02/2025

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Nursena YAŞAR
Öğrenci Numarası	20195239001
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler
Programı	Doktora
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Hayati AKTAŞ
Doktora Tez/Yüksek Lisans Tez/Dönem Projesi Başlığı	BÖLGESEL GÜVENLİK KOMPLEKSİ TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE ASYA-PASİFİK’TE ABD-ÇİN REKABETİ ve GÜVENLİK DİNAMİKLERİ
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2558068307
Rapor Tarihi	25.12.24
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: yüzde 4 Alıntılar dahil: yüzde 10
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 266 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelerle sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi PROF. DR. HAYATİ AKTAŞ İmza	

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR LİSTESİ	iii
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Güvenlik Kavramı, Değişimi ve Dönüşümü	22
1.1.1. Güvenliğin Teorik Çerçevesi.....	23
1.1.2. Soğuk Savaş Döneminde Güvenlik	35
1.1.3. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Güvenlik	39
1.1.4. Uluslararası Güvenlik	42
1.2. Kopenhag Okulu’nun Ortaya Çıkışı ve Kuramsal Gelişimi	46
1.2.1. Güvenliğin Sektörel Analizi	46
1.2.2. Söylemsel Yapı Olarak Güvenlik ve Güvenlikleştirme Teorisi	50
1.3. Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi.....	52
1.4. Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisinin Uygulanması	60
1.5. Uluslararası Kuruluşların ve Çok Taraflı Çözümlerin Güvenlik Dinamiklerine Etkisi.....	64

İKİNCİ BÖLÜM

ABD-ÇİN REKABETİ VE GÜVENLİK DİNAMİKLERİ

2.1. ABD-Çin İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi	68
2.2. ABD ve Çin’in Ulusal Güvenlik Stratejileri.....	69
2.2.1. ABD’nin 2022 tarihli Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi ve İçerik Analizi .	69
2.2.2. Çin’in Ulusal Güvenlik Stratejisi.....	71
2.3. Rekabet Sorunları ve Güvenlik Dinamikleri	74
2.4. Dış Politika Bağlamında Asya-Pasifik’te ABD-Çin Rekabeti	84
2.4.2. Ekonomik Rekabet ve İşbirliği	87
2.4.3. Güvenlik Ekseninde Askeri Rekabet ve İşbirliği	100

2.4.4. Tayvan Sorunu.....	101
2.5.Asya-Pasifik'te ABD-Çin Rekabeti Üzerine Genel Değerlendirme.....	103
2.6.Yeni Soğuk Savaş Kavramı ve Etkileri	105

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASYA-PASİFİK BÖLGESEL GÜVENLİK KOMPLEKSİ VE ABD-ÇİN REKABETİ

3.1. Asya-Pasifik Bölgesel Güvenlik Kompleksi ve Güvenlik Dinamikleri: ABD-Çin Rekabeti Bağlamında Değerlendirme	112
3.2. Asya-Pasifik Bölgesel Güvenlik Kompleksi ve ABD-Çin Rekabeti.....	117
3.2.2. Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN)	123
3.2.3. Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ)	125
3.2.4. Bir Doğu Bloğu İnşası: BRICS.....	130
3.2.5. Hindistan'ın Asya-Pasifik Stratejisi	132
3.2.6. Güney Kore'nin Asya-Pasifik Stratejisi	172
3.2.7. Japonya'nın Asya-Pasifik Stratejisi.....	191
3.2.8. Çin'in Dengeleyici Girişimleri	211
3.2.9. ABD'nin Dengeleyici Girişimleri	221
3.3. ABD-Çin Rekabetine Yönelik Güvenlik Sorunlarında Çok Taraflı Çözümlerin Rolü	224
SONUÇ	229
KAYNAKÇA.....	236
ÖZGEÇMİŞ	265

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD – Amerika Birleşik Devletleri
ADB – Asya Kalkınma Bankası
AEC – ASEAN Ekonomik Topluluğu
ACSA – Karşılıklı Lojistik Destek Anlaşması
AIİB – Asya Altyapı Yatırım Bankası
AGİT – Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
ARF – ASEAN Bölgesel Forumu
ASEAN – Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
AUKUS – Avustralya-İngiltere-ABD Güvenlik Anlaşması
BMGK – Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BM – Birleşmiş Milletler
BRI – Kuşak ve Yol Girişimi
BRICS – Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Ülkeleri Grubu
ÇHC – Çin Halk Cumhuriyeti
CPTPP – Kapsamlı ve İlerici Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması
DTÖ – Dünya Ticaret Örgütü
EAS – Doğu Asya Zirvesi
FTA – ASEAN Serbest Ticaret Anlaşması
GATT - Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GCI – Küresel Çin Girişimi
GDİ – Küresel Kalkınma İnisiyatifi
GSİ – Küresel Güvenlik İnisiyatifi
GSMH – Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH – Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
İEA – Uluslararası Enerji Ajansı
İİT – İslam İşbirliği Teşkilatı
IMF – Uluslararası Para Fonu
IPI- İran-Pakistan Hindistan Boru Hattı
ITU- Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
JICA – Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı

JSO – Japonya Öz Savunma Kuvvetleri
LNG – Sıvılaştırılmış Doğal Gaz
NATO – Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NDB – Yeni Kalkınma Bankası
NPT – Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması
OPEC – Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
OECD – Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PLA – Çin Halk Kurtuluş Ordusu
QUAD – Dörtlü Güvenlik Diyalogu
RCEP – Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık
SAARC – Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı
ŞİÖ – Şanghay İşbirliği Örgütü
SEATO – Güneydoğu Asya Antlaşma Örgütü
SSCB – Sovyetler Birliği
TAPI – Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan Boru Hattı
UAEB – Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu
THAAD – Terminal Yüksek İrtifa Alan Savunma Sistemi
SAHPİ – Stratejik Anlamda Hayati Proje İnisiyatifleri

ÖZET

Bu araştırma, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Çin arasındaki stratejik rekabetin Asya-Pasifik bölgesindeki güvenlik dinamiklerine etkilerini anlamayı hedeflemektedir. ABD ve Çin, küresel gücün merkezindeki iki ana aktör olarak Asya-Pasifik bölgesinde hem ekonomik hem de askeri açıdan büyük bir etkiye sahiptir. Bölge, küresel ticaretin merkezi olması ve stratejik askeri üslerin yer alması nedeniyle önem taşımaktadır. Bu araştırmanın önemi, Asya-Pasifik'teki güvenlik dinamiklerini, bu iki süper gücün etkileşimi ve bölgesel aktörlerin stratejileri bağlamında ele alarak bölgesel güvenlik ve küresel denge üzerine derinlemesine bir analiz sunmasında yatmaktadır. Ayrıca bu araştırma, çok taraflı işbirliklerinin ve güvenlik stratejilerinin, bölgesel istikrar ve güç dengesini nasıl şekillendirdiğini inceleyerek, uluslararası ilişkiler literatürüne önemli katkılar sağlamayı amaçlamaktadır. Konunun seçilmesindeki temel motivasyon, bölgedeki güvenlik sorunlarının artan küresel etkileri ve ABD ile Çin arasındaki rekabetin sadece bölgeyi değil tüm dünyayı etkileyecek potansiyele sahip olmasıdır.

Çin'in yükselen gücü, Asya-Pasifik'teki güvenlik ortamını yeniden şekillendirmiş ve ABD, Çin'e karşı dengeleme stratejileri geliştirirken bölgedeki müttefikleriyle işbirliği yapmaya özen göstermiştir. Bölgesel güvenlik komplekslerinin işleyişi, bu rekabetin sadece askeri değil aynı zamanda ekonomik ve diplomatik yönlerini de kapsadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca çok taraflı çözümler ve güvenlik işbirliklerinin, bölgedeki istikrarın sağlanmasında önemli bir rol oynadığı da vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Asya-Pasifik, Rekabet, Bölgesel Güvenlik Kompleksi.

SUMMARY

REGIONAL SECURITY COMPLEX THEORY IN THE CONTEXT OF US-CHINA COMPETITION AND SECURITY DYNAMICS IN THE ASIA-PACIFIC

This research aims to understand the impact of strategic competition between the United States and China on security dynamics in the Asia-Pacific region. As the two main actors at the center of global power, the United States and China have a significant impact both economically and militarily in the Asia-Pacific region. This region is crucial due to its central role in global trade and the presence of strategic military bases. The importance of this research lies in its in-depth analysis of regional security dynamics, considering the interaction between these two superpowers and the strategies of regional actors, which also contributes to the broader understanding of regional security and global balance. Additionally, this study examines how multilateral collaborations and security strategies shape regional stability and the balance of power, offering important contributions to the international relations literature. The primary motivation for selecting this topic stems from the growing global impact of security issues in the region and the potential of the U.S.-China rivalry to affect not only the region but the entire world.

China's rising power has reshaped the security environment in the Asia-Pacific, and the United States has focused on developing balancing strategies against China while cooperating with regional allies. The functioning of regional security complexes reveals that this competition encompasses not only military but also economic and diplomatic aspects. Furthermore, the importance of multilateral solutions and security cooperation in maintaining regional stability is emphasized.

Key Words: Asia-Pacific, Competition, Regional Security Complex.

GİRİŞ

Günümüzde uluslararası ilişkilerin en karmaşık ve önemli ilişkisi olarak görülen ABD-Çin ilişkilerinin tarihi 18. yüzyıla uzansa da iki ülke arasındaki resmi diplomatik ilişkiler 1979 yılında başlamıştır. Bu dönem aynı zamanda Çin'in reform ve dışa açılma politikalarıyla dış dünyaya açıldığı ve büyük bir değişim yoluna girdiği dönemdir. Çin, ABD ile ilişkilerindeki tüm olumsuzluklara rağmen ilişkilerin gelişmesine önem vererek, ekonomik işbirliğini her zaman ön planda tutmaktadır. Günümüzde ABD'den sonra dünyanın en büyük ikinci ekonomisi haline gelen ve ABD'yi de geçmesi beklenen Çin ile ilişkilerde kırılma noktası da aslında tam olarak bu durumdur. Bir sert güç unsuru olan ekonomik güç, ABD'nin temsilciliğini yaptığı liberal değerlere ve insan haklarına saygısı tartışılan bir ülkenin eline geçmektedir. Çin'i bir tehdit olarak algılayan ABD'nin politikalarında Çin'in yükselişini yavaşlatma hamleleri göze çarpmaktadır. İki ülke arasındaki sürekli artan ticaret, ilişkileri derinleştirmekte ve tansiyon yükseldiğinde her iki tarafında temkinli adımlar atmasına neden olmaktadır. Nasıl soğuk savaşta ikinci vuruş gücü bir caydırıcılık unsuru olmuşsa günümüz ABD-Çin ilişkilerinde de karşılıklı bağımlılık bir caydırıcılık unsurudur. Kendi gelişimini sürdürmek isteyen Çin, özellikle ekonomik anlamda istikrarlı ve barışçıl bir uluslararası düzene ihtiyaç duymaktadır fakat yükselen gücüyle önüne çıkan engelleri zorlayarak aşma ihtimalide yüksektir. Çin ekonomisi güçlendikçe ve kendine güveni arttıkça ABD ile ilişkilerinde, iki ülkenin giderek ekonomik olarak birbirine entegre hale gelmesini ve ABD'nin, Çin'in işbirliğine olan ihtiyacının artmasını da dikkate alarak, ABD'ye karşı daha kararlı duruşlar sergilemektedir. Çin, 2008 ekonomik krizinden sonra Batı egemenliğindeki bir uluslararası düzen karşısı bir tutum sergilemeye başlamıştır.

1500'lü yıllarda başlayan Avrupa ve Batı'nın üstünlüğü 2050'li yıllarda Asya'ya kayabilir ve dünyanın yeni merkezini bu bölgenin oluşturabilme ihtimali vardır. Asya ülkelerinin hızlı ekonomik kalkınmalarına paralel olarak da uluslararası ilişkilerde Asya çalışmaları daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Fakat bu alanda Türkiye'deki akademik çalışmalar oldukça yenidir. Küresel aktörlerin kıtaya ilişkin pozisyonlarını aydınlatmak, Asyalı ülkeler hakkında analiz sunmak, bölgesel sorunları yansıtmak bu tezin başlıca hedefidir. Asya kıtasında da en çok ilgi çeken bölge Japonya, Çin, Güney Kore, Tayvan gibi dünyanın en büyük ekonomilerini barındıran Kuzeydoğu Asya olmuştur. Bu bölgedeki sorunlar sadece bölgesel güvenliği değil uluslararası güvenliği de etkilemektedir. Bu çalışmada bu ülkelerin yanı sıra

güneydeki bir diğer yükselen güç olan Hindistan da ele alınarak bölgesel güvenliğin tam anlamıyla analizi hedeflenmektedir.

Çin orta krallık ya da merkez olarak kendini tanımlamasından da anlaşılacağı üzere kendine has kültürü ve jeopolitiği ile uluslararası sistemde farklı bir medeniyet olarak konumlanmıştır. Amerika da bağımsızlığını kazandığı 1776 yılından bu yana yalnızcılık, angajman gibi ilkelerle sistemde yerini almıştır. Çin-ABD ilişkileri ticari boyutuyla Afyon Savaşları öncesinde başlamış, Afyon Savaşları ile Çin limanlarının Batı ticaretine açılması neticesinde ticari ilişkiler daha da gelişmiştir. Çin; Birinci Dünya Savaşı'nda Japonya'nın ele geçirdiği topraklarını geri alabilmek amacıyla İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa girmiş ancak 1919 Versay Anlaşması ile söz konusu topraklar Japonya'ya bırakılmıştır. Bu esnada 1912'de kurulan Çin Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı olan Sun Yat-sen'in 1925'te ölümü üzerine yönetimi devralan Chiang Kai-shek ile komünistler arasında bir iç savaş başlamış, ABD 1928'te resmi olarak Milliyetçi Chiang Kai-shek hükümetini tanıdığını ilan etmiştir. 1937'de başlayan Japon-Çin savaşı, iç savaşa bir soluk getirmiş; ABD, Çin'e kredi yardımıyla bulunmuş ve Çin'de ki yabancıların dokunulmazlıklarına son veren bir anlaşma imzalamıştır. Bu destek sonucunda Japonya'nın Çin'de işgal ettiği yerler yeniden Çin kontrolüne geçmiş ama sonrasında Milliyetçiler ve Komünistler arasındaki iç savaş şiddetlenmiş, ABD'nin Milliyetçi Hükümete desteğini artırmasına rağmen Milliyetçilerin Tayvan'a kaçması üzerine 1 Ekim 1949'da Komünist Parti Lideri Mao Zedong, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmiştir.

ABD'nin Çin İç Savaşı'nda Milliyetçileri desteklemiş olması dolayısıyla Komünist Çin Hükümeti'ni tanımaya henüz hazır olmayışı, Çin'de ise önceliğin içişlere verilmesi ve ABD'nin karşı kutupta tehdit olarak görülmesi ikili ilişkilerin olumsuz seyretmesine neden olmuştur. Kore Savaşı, Tayvan Krizi, Vietnam Savaşı bu dönemdeki kırılma noktaları örnekleridir. Çin bu dönemde Sovyetler Birliği'nden de ayrı politikalar izleyerek daha çok çevre ülkeler ve üçüncü dünya ülkeleri ile ilişkilerini geliştirme yoluna gitmiştir. 1964'te ilk atom bombasını başarıyla test ederek gücünü tüm dünyaya göstermiştir. Çin ve Sovyetler Birliği'nin arasının açılması üzerine devreye giren ABD; Çin'e karşı yapıcı bir politika izlemeye başlamıştır. BM Genel Kurulu'nda yapılan oylamayla Milliyetçi Çin Hükümeti'nin BM üyeliğinden çıkartılarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin tüm Çin'in tek temsilcisi olmasının sağlanması bunun en güzel örneğidir.

Çin ve ABD arasında 1979'da resmi olarak başlayan diplomatik ilişkiler, Mao'nun ölümü sonrası yönetimi devralan Deng Xiaoping'in ekonomik reform ve uluslararası ekonomiye açılma yaklaşımıyla daha da ılıman bir havaya bürünmüştür. Çin ekonomisi büyük

bir dönüşüme uğrayarak hızla gelişmeye başlamıştır. 1989'da demokrasi hareketi olarak bilinen Tiananmen Meydanı olayları ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kendi halkına uyguladığı orantısız güç uluslararası arenada yankı bulmuş, birçok ülke Çin'i insan hakları konusunda eleştirmiş, o yıl düzenlenen dünya ekonomisinin yaklaşık yüzde 60'ını temsil eden Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne Çin davet edilmemiştir. Soğuk Savaş'ın bitimi ve Sovyetler tehdidinin ortadan kalkması ile Çin'in stratejik öneminin azalması da ABD-Çin ilişkilerinde uzaklaşmayı beraberinde getirmiştir. 1999 Kosova Müdahalesinde Çin Büyükelçiliği'nin bombalanması tepkiyle karşılanmış fakat büyümekte olan ekonomisini düşünen Çin yönetimi ABD ile ilişkilerine devam etmiştir. 11 Eylül küresel terör saldırıları sonrasında Çin, tüm terörist eylemlere karşı olduklarını ifade ederek ABD-Çin ilişkilerinin olumlu ivme kazanmasını sağlamıştır.

Çin'in 2001'de Dünya Ticaret Örgütü'ne katılımıyla taçlandığı reform ve dışa açılma süreci devam ederken, Çin ve ABD arasında karşılıklı yatırımlar konusunda da büyük bir artış olmuş, doğrudan yabancı yatırımlar Çin'in hızlı ekonomik büyümesinin en önemli sütunu haline gelmiştir. 2008 ekonomik krizi ile birlikte ABD'nin Çin'e yatırımında hızlı bir artış gerçekleşmiş, Çin'in ucuz iş gücü, ekonomisindeki istikrarlı büyüme ve iç pazarının büyüklüğü kriz dönemi kolay atlatmasını sağlamıştır. ABD'nin Çin'e ihracatı kriz dönemi haricinde istikrarlı bir artış göstermiştir. ABD, Çin'in ihracatında 2015 verileriyle yüzde 22'lik bir oranla en yüksek paya sahipken; Çin, ABD'nin ihracatında yüzde 8'lik bir oranla üçüncü büyük ülkedir. Çin-ABD arasındaki ticaret hacmi hızla artsa da ABD açısından en büyük problem giderek artan ticaret açığıdır. (Office of the U.S. Representative).

Uluslararası Sistem Soğuk Savaş sonrası bir yol ayrımını daha 2008 Küresel Ekonomik Kriz ile yaşamıştır. Sistemin egemen gücü olarak görülen ABD, 2001 küresel terör tehdidi ile elde ettiği meşrulaştırmayı Orta Doğu'da yitirmeye başlarken ekonomik kriz ABD merkezli küreselleşmeye darbe vurmuştur. Hem ekonomik krizin hem de küreselleşmenin yarattığı gelir eşitsizliği sistemdeki hegemonik aktör olan ABD'nin ulusal desteğinin çözülmesine neden olmuştur. Bu süre zarfında Deng Xiaoping zamanında temelleri atılan reform ve dışa açılma politikaları yürüten Çin; 2001'de Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmuş, hızlı bir iktisadi kalkınma yaşanmış ve bu aynı zamanda Çin'e aşağılanma yüzyılına aksine kültürel güven sağlamıştır. ABD ile Çin arasında başlayan rekabet her alanda etkisini göstermektedir. Küresel sistemde yeni bir jeopolitik ve jeoekonomik yapılanma söz konusudur.

Çin'in reformları ve hızla büyüyen ekonomisiyle birlikte Çin ve ABD ekonomileri giderek daha fazla entegre olsa da Çin'in ülke içindeki sektör ve şirketleri koruyan ve destekleyen sanayi politikaları, yabancı pazarların paylarını sınırlamak amacıyla rekabetçi

olmayan yatırımları, ABD firmalarına karşı yapılan internet saldırıları, ABD'nin fikri mülkiyet haklarının korunmasındaki yetersizliği gibi politikalar ilişkileri germektedir. Ekonomik olarak giderek birbirilerine bağımlı hale gelmelerine rağmen iki ülkenin arasındaki rekabet gün geçtikçe gözler önüne serilmektedir.

Çin'in yükselişinin ABD hegemonyasını tehdit edişi ve ABD'nin izlediği politikaların sistem güvenliğine etkileri uluslararası güvenliğin sağlanması bakımından önem arz etmektedir. Çin'in yükselişi barışçıl olsa da her halükarda sistemdeki hegemonu tehdit etmekte ve çatışma riskini artırmaktadır. Çin'in hegemonik yükselişi ise daha güvenli bir uluslararası ortamı beraberinde getirir. Tarihten alınan derslerle beraber uluslararası sistemde güvenliğin sağlanabilmesi için Çin'in yükselişinin ve buna karşılık ABD'nin politikalarının dikkatlice analiz edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmalarımızı en iyi analiz edebileceğimiz yöntem Kopenhag Okulu'dur çünkü sektörel bazda analiz güvenliğe yönelik tehditlerin analiz edilmesini kolaylaştırarak çözüm önerileri sunmamıza olanak sağlamaktadır. Günümüz küresel politikalarında odak noktasının Asya-Pasifiğe kaydığı gerçeğinden yola çıkarak bölgesel güvenlik kompleksi oluşturulmasının uluslararası güvenliğe katkı sağlayacağı da göz ardı edilmemelidir.

Bilim, araştırma sonucu kanıtlanmış, nesnel mantıklı, genellenebilir düzenli bilgilerin bütünüdür. Bir konuda araştırma yapmak bilinmeyenleri ortaya çıkarmak amacıyla bilimsel yöntem çerçevesinde planlı ve sistemli olarak veri toplanması, çözümlenmesi, yorumlanması ve sonucun raporlaştırılması sürecidir. Araştırma özgün ve bilgi temelli sorularla başlar. Bu çalışmanın ana araştırma sorusu ve alt soruları aşağıda yer almaktadır.

- ABD-Çin arasındaki Asya-Pasifikte ki rekabet uluslararası güvenliğe yönelik nasıl tehdit oluşturmaktadır?
- İki ülke arasındaki rekabetin sınırlarının çatışmaya dayanması hem bu ülkeler hem de uluslararası sistem açısından tehlike arz edeceğinden daha uzlaşmacı bir ortamın oluşması için izlenilmesi gereken politikalar nelerdir?

Yöntem

Araştırma yöntemi araştırmanın amacını gerçekleştirebilmek için kullandığı genel yaklaşımdır, zihinsel bir süreçtir. Bilimsel düşünüş anlayışına göre gerçeklere ulaşmanın en güvenilir, en verimli ve başarılı yolu ancak bilimsel yöntemlerle mümkün olabilir. Bilim insanı araştırmalarını yürütürken belirli yolları izlemek durumundadır çünkü hiçbir bilimsel araştırma rastlantılara ve gelişigüzel kararlara bırakılamaz. Yöntem, kültürel incelemeler, bunlarla ilgili problemler, kuram ve veriler karşısındaki belli başlı kavramsal ve mantıki yönelişlerle ilgilidir. Araştırma konusunun seçilmesi, varsayım ve kuramın saptanması, yöntem ve tekniklerin

uygulanması araştırmacıyı bilimsel sonuca götürmekte temel teşkil eder (Türkdoğan, 2012). Bilimi diğer şeylerden ayıran en temel unsur amaç ve yöntemdir. Amaç bağlamında bilim, bilgiye tarafsız yaklaşır ve onu test etmeye çalışır. Bilimsel yöntem, belirli bir konuda yapılan açıklamaların olgularla ilişkisini düzenler; olguların ne anlama geldiği ve nasıl kullanılacağını belirler. Bir alanın bilim dalına dönüşebilmesi için yöntemsel ve kavramsal çerçeveye dayalı kuramsal yaklaşımlara sahip olması gerekir. Kuram belirli bir konu hakkında, mantıksal tutarlılığı olan, betimlemenin yanı sıra nedensel ilişkileri ortaya koyan olasılıklara dayalı açıklama ve çözümleyici önermeler bütünüdür. Waltz'un vurguladığı gibi, sonsuz veri yığınları karşısında neyi ya da hangi ilişkiyi arayacağımızı bize ancak kuramlar gösterebilir. Kuramın temel işlevi, verilerin düzenlenmesi yoluyla sistematik ve hipotetik bir çatı oluşturmaktır. Bu bağlamda uluslararası güvenliğe yönelik tehditleri ABD-Çin rekabeti çerçevesinde analiz ederken sonsuz tehdit denizinde boğulmamak için Kopenhag Okulu'nun geliştirdiği sektörlerden faydalanılacaktır (Aydınlı vd.2015).

David Singer'a göre iyi bir araştırma modelinin üç yönünden söz edilebilir: betimleme, açıklama ve öngörü. Betimleme bir olguyu gerçeğe en yakın haliyle ve açıklama amacına uygun bir şekilde basitleştirerek tanımlama işlemidir. Açıklama amacının uluslararası güvenliğe yönelik tehditler olduğundan yola çıkarak ABD ve Çin ilişkilerinin betimlenmesi çalışmanın temel boyutlarından bir tanesidir. Açıklama olgular arasındaki nedensellik ilişkisinin belli koşullara bağlanarak ifade edilmesidir. Öngörü ise benzer ya da aynı ilişkilerin gelecekte tekrarlanma olasılığına dayalı tahminlerde bulunmaktır. Çoğu kuramcı öngörmeyi bilimin gereği olarak görür ve başarılı bir öngörünün kuramın sınanması olduğuna inanır. Ayrıca açıklamanın mantıksal yapısı yani zaman mekân bağımsız genellemelere dayandığı için aynı nedenin aynı koşullar altında aynı sonuca yol açtığı düşüncesi kaçınılmaz olarak öngörüyle beraberinde getirir. Olgunun dışına çıkmayan betimleme ile bir olguyu diğerleriyle ilişkilendiren açıklama arasındaki bağlantıyı yapabilmek için tutarlı ve anlamlı bir kavramsal çerçeve gerekir. Çünkü betimlemenin aslında açıklamaya giden yolda bir ön çalışma olması beklenir. Bu iki farklı araştırma aşamasını bütünleştiren unsur ise kuramın sağladığı kavramsal ve yöntemsel çerçevedir. Açıklamalara anlama ve anlamlandırma boyutlarının eklenmesi onlara derinlik katar ve bunun içinde olguların soyutlanması gerekir. Tezin bağımlı değişkeni olan 'uluslararası güvenlik' kavramı da bu şekilde soyut bir olgudur (Aydınlı vd..2015).

Nitel araştırmalarda cevaplanmaya çalışılan sorular genellikle niçin ve nasıl sorularıdır. Dolayısıyla nicel araştırmaların değişkenler arasında bir ilişki kurmak, nitel yöntemlerin ise bunun ötesinde değişkenler arasındaki neden-sonuç bağıntı tesis etmek ve açıklamalar geliştirmek olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Böylelikle nitel araştırmada bir olgu ya da az

bilinen bir sorun derinlemesine incelenerek anlaşılabilir. Bu tezde de nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılacaktır. Doküman ve belge taraması yöntemleriyle ABD-Çin ilişkilerinin derinlerine inilecek, keşfedilecektir. National Committee on U.S. China Relations ve U.S. Department of State U.S. Relations with China gibi kurumların çalışmaları detaylıca incelenecek, ABD-Çin ilişkileri her boyutuyla betimlenecektir. Sadece ABD devlet kaynakları değil, Çin Halk Cumhuriyeti'nin de devlet kaynakları irdelenecektir. Doküman taraması ile beraber söylem analizi de yapılacaktır. İki ülke arasındaki kayıt altına alınmış söylemler kesitsel ve boylamsal düzeylerde analiz edilecektir. İki ülke liderlerinin uluslararası medya kuruluşlarına verdikleri demeçler, uluslararası kuruluşlarda yaptıkları konuşmalar incelenecektir. Foreign Affairs, The New York Times gibi uluslararası medya kuruluşları yararlanılacak kaynaklar arasındadır. Analiz düzeyi olarak tehditlerin anlaşılabilmesi için birey, toplum ve devletten de yararlanılacaktır fakat güvenliği sağlanacak ana referans nesnesi uluslararası sistem olarak belirlenmiştir.

Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi doküman taramasında yararlanılacak bir değer belgedir. Son iki Ulusal Güvenlik Stratejisi ABD-Çin rekabetinin geliştiği dönemlere tekabül ettiği için incelenecektir. Başkan Donald Trump tarafından 18 Aralık 2017'de sunulan Ulusal Güvenlik Stratejisi, Çin ve Rusya'yı 'revizyonist güçler' olarak adlandırırken, iklim değişikliğini ulusal bir tehdit olarak güvenlik belgesinden çıkarmıştır. Ayrıca, önceki belgelerde olduğu gibi dünyayı bir 'uluslar topluluğu' veya 'uluslararası topluluk' yerine bir rekabet alanı olarak nitelendirerek, geçmiş dış politika doktrininden bir kopuşu temsil etmektedir. Mart 2021'de Başkan Joe Biden, ABD'yi NATO ittifakına yeniden adayan ve ülkenin küresel önceliklerini özetleyen 2021 Geçici Ulusal Güvenlik Stratejisini yayınlamış ve ABD'nin 'demokrasilerin hala halkımız için bir şeyler yapabileceğini göstermesi gerektiği' sonucuna varmıştır. 12 Ekim 2022'de Biden Yönetimi, gizli Ulusal Güvenlik Stratejisini Kongre'ye göndermiştir. Kamuoyuna açıklanan sınıflandırılmamış bir bilgi notuna göre, strateji ABD'nin iki stratejik zorlukla karşı karşıya olduğunu söylemektedir: Soğuk Savaş sonrası süper güçler arasındaki rekabet ve iklim değişikliğinden küresel sağlık sorunlarına kadar uzanan ulusötesi zorluklar. Belgede, 'vizyonumuzun karşı karşıya olduğu en acil stratejik meydan okumanın, otoriter yönetişimi revizyonist bir dış politika ile katmanlaştıran güçlerden kaynaklandığı' belirtilmekte ve Çin ve Rusya'nın belirli ancak farklı zorluklar arz ettiği öne sürülmektedir.

Tez içerisinde incelenmek üzere günümüz dış politikasının iki süper gücü arasındaki rekabet, bu rekabetin uluslararası güvenliğe yönelttiği tehditlerin sistematik analizi ve bu rekabetin işbirliğine dönüşmesi için gerekenler seçilmiştir. Güvenlik politikalarının

oluşturulması ve geliştirilmesinin üst düzey karar alıcılar tarafından gerçekleşmesi çalışmaya nitel bir boyut kazandırmaktadır.

Çalışmada kaynak belirlenmesinde tarama, inceleme ve değerlendirme yöntemi kullanılacaktır. Yazılı akademik metinler (kitap, makale, bilimsel araştırma tezleri vb.) kurumsal birimlerin raporları, bilimsel tarihi öneme sahip arşivler, bilimsel niteliğe sahip internet kaynakları ve süreli yayın organlarından (gazete, makale, inceleme, fıkra vb.) yardım sağlanacaktır. İlgili literatür taranıp incelendikten sonra çalışmanın çerçevesine ve bilimsel objektifliği uygun olarak değerlendirilecektir.

Literatür Taraması

Süper devletler dünyası ile ilgili tartışma belki de sistem yapısı açısından uluslararası güvenliğin incelenmesine yönelik en yaygın ve uzun süreli yaklaşımı işaret etmektedir. Savaş olasılığı ve yoğunluğu açısından sistem istikrarı ile ilgili çıkarımlar yapmak amacıyla güç dağılımının veya kutupluluk derecesinin sistemdeki büyük güçlerin sayısı kullanılmasını içermektedir. Waltz'un güç dağılımı sistem yapısının anarşinin derin yapısıyla karşılaştırıldığında en yüzeysel seviyesi sayılmaktadır. Waltz'un kendisi de dahil olmak üzere yapısal analizde bu konuya pek dikkat çekilmemiştir. Bu eğik çıkarların sebebi kısmen kutupluluk değişimlerinden kaynaklanmaktadır. Oysaki derin yapı neredeyse sürekli olduğu için İkinci Dünya Savaşı'ı çok kutuplu sistemde çift kutuplu bir sisteme doğru büyük kaymaya sebep olmuştur. ABD kendisini bu kaymanın merkezinde bulduğundan Amerikan bilim adamları bu konunun öneminin ortaya çıkarılmasına doğal bir ilgi duymuşlardır.

Morton A. Kaplan, Uluslararası sistemlerin sınıflandırılması ve güç dengesi modelleri üzerine çalışmalarıyla tanınır. Özellikle *System and Process in International Politics* (1957) adlı eseri, altı farklı uluslararası sistem modelini tanımlamaktadır; güç dengesi, gevşek iki kutuplu, sıkı iki kutuplu, birim veto, evrensel ve hiyerarşik sistemler. Güç dengesi 1914 yılına kadar süren Avrupa Devlet sisteminden ortaya çıkmıştır. Gevşek ve sıkı iki kutuplu modeller sırasıyla Soğuk Savaş'ın son ve ilk dönemlerini yansıtır. K. J. Holsti, Uluslararası sistem modelleri ve güvenlik analizleri konusunda çalışmaları bulunmaktadır. *International Politics: A Framework for Analysis* (1967) adlı eserinde, hiyerarşik, dağınık, dağınık blok ve kutuplu sistem modellerini incelemiştir. Richard N. Rosecrance, Uluslararası ilişkilerde güç dağılımı ve sistem yapıları üzerine analizler yapmıştır. *Action and Reaction in World Politics: International Systems in Perspective* (1963) adlı eserinde, kademelendirme dört değişkene dayalı daha kapsamlı bir şema ortaya koymaktadır; kutupluluk, güç dağılımı ve homojenlik gibi değişkenlere dayalı kapsamlı bir şema sunmuştur. Bu çabalar örneğin Kaplan'ın güç dengesi sisteminin kurallarını formüle etme girişiminden kaynaklanan ilginç kuramsal tartışmalar

üretmiştir. Fakat farklı yapıların güvenlik yönleriyle ilgili herhangi bir sonuç ortaya koymamıştır. Holsti örneğin incelediği hiçbir modelin diğerlerine kıyasla bağımsız siyasi birimlere yönelik güvenlik oluşturmadığını iddia etmektedir. Modeller farklı uluslararası ilişkiler türleri ortaya koyarken üyelerine yönelik ortaya çıkan güvenlik riskleri, daha yüksek ya da daha düşük olmasa da oldukça farklıdır. Bazı ilginç varsayımlarda ortaya çıkmaktadır. Rosecrance daha dağınık sistemlerde daha sık ama daha az yoğun şiddet varken iki kutuplu sistemlerde daha seyrek ama daha yoğun uluslararası şiddet olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca daha homojen sistemlerin ideolojik bölünmelerin daha çok olduğu sistemlere kıyasla uluslararası çatışmalara daha az eğimli olacağını da öne sürmektedir. Ancak büyük konular üzerinde herhangi bir uzlaşma yoktur. İki kutuplu güç yapılarının etkisiyle ilgili olarak görüşler birebiriyle tamamen çelişmektedir. Rosecrance sıkı iki kutuplu sistemin uluslararası çatışmaları kontrol etme açısından en zorlu sistemlerden biri olduğunu öne sürmektedir ve bu görüşü J. Herz'e ait iki kutuplu yapının güvenlik ikileminin en katıksız halini ortaya koyduğunu belirten görüş tarafından desteklenmektedir. Karl W. Deutsch ve J. David Singer, çok kutuplu ve iki kutuplu sistemlerin uluslararası istikrar üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. *Multipolar Power Systems and International Stability* (1964) başlıklı makalelerinde, çok kutuplu sistemlerin iki kutuplu sistemlere kıyasla daha istikrarlı olabileceğini öne sürmüşlerken Ernst B. Haas *International Integration: The European and the Universal Process* (1961) adlı eserinde, uluslararası sistemlerin erdemleri ve maliyetleri üzerine değerlendirmeleri ile bu görüşe katılmamaktadır. Bu görüşlere karşı bir görüş olarak Waltz iki kutuplu güç yapısının uluslararası güvenlik açısından en iyisi olduğunu çünkü dağınık sistemlere kıyasla basit, daha istikrarlı ve kazaya daha az eğilimli olduğunu belirtmiştir. Burada iki kutuplu sistemlerle ilgili öne sürüldüğü gibi eğer alternatif yapılara kıyasla daha az güvenlik sorunu ortaya çıkardığı öne sürülürse bazı şeylerin korunmaya değer olduğu ortaya çıkar. Benzer bir şekilde sistem değişikliğinin güvenlik sorunları ortaya çıkarma ihtimali olduğu çünkü eski sistemlerin savaştan vazgeçilmeyecek yerleşik çıkarları da temsil ettiği öne sürülebilir. Hedley Bull ve Stanley Hoffmann, modern uluslararası sistemde güç dengesi modelinin faydaları ve sınırlamaları üzerine eleştirel analizler yapmışlardır. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics* (1977) ve *The State of War: Essays on the Theory and Practice of International Politics* (1965) adlı eserlerinde, güç dengesi teorisinin geçerliliğini sorgulamışlardır. Bull ve Hoffmann modern uluslararası sistemle ilgili güç dengesi modelinin faydalarının aleyhinde deliller ortaya koymaktadır. İki kutupluluk, nükleer silahlar, ekonomik bağımlılık, siyasi davranış gücü teorilerinin geçerliliği ilgili şüpheler mevcuttur. Bull'a göre koşullar uygulanmasına izin verse bile büyük güçlerin çıkarlarını gözetecektir ve bütün

devletlere yönelik genel bir güvenlik politikası olarak tavsiye edilmeyecektir. Sistem yapısı analiziyle ilgili sorun fikrin kendisinden ziyade daha çok kullanılış şekliyle ilgilidir. Düzgün bir şekilde uygulandığında, sistem yapısı, güvenlik sorununun belirli yanlarının önemli ölçüde anlaşılmasını sağlayabilir. Ancak güvenlik analizinin bütün karmaşıklıklarını da çözemez. Anarşinin güvenlik sonuçlarını şekillendiren ve uzlaştıran birkaç önemli değişkenden biridir.

Tukidides'in Peloponnesos Savaşları üzerine yazdığı tarih, sadece o dönem için değil, sonrasındaki yüzyıllar için de güç ilişkileri ve savaşlar üzerine önemli bir düşünsel miras bırakmıştır. Tukidides, savaşı, insan doğasının bir yansıması olarak ele alır ve gücün yükselmesi ile mevcut düzenin bu güce verdiği tepkiyi analiz eder. Yunan medeniyeti için bu savaş, sadece Atina ve Sparta arasında değil, tüm Yunan dünyası için bir dönüm noktasıydı. Tukidides'in bu savaşın önemini vurgularken savaşın, uygarlık ve barbarlık, düzen ve kaos gibi karşıtlıkları bir arada barındırdığını belirtir. Tukidides'in bu bakış açısı, modern tarihçilerin ve siyaset bilimcilerin, özellikle de realpolitik perspektifine sahip düşünürlerin ilgisini çekmiştir. Tukidides'in savaş hakkındaki evrensel çıkarımları, özellikle güçler arasındaki dengesizliklerin savaşları kaçınılmaz kıldığı fikri, modern siyaset teorilerinin temellerinden birini oluşturur. ABD'li siyaset bilimci Graham Allison (2017) 'Savaşın Kaderi: Amerika ve Çin Tukidides Tuzağından Kurtulabilir mi?' adlı kitabında ise bu bakış açısını modern dünyaya uyarlayarak Tukidides Tuzağı kavramını ortaya atmıştır. Bu kavram, yükselen bir gücün (eski Atina gibi) mevcut bir güçle (Sparta) çatışmaya kaçınılmaz olarak girdiğini savunur. Allison, bu teoriyi ABD ve Çin arasındaki mevcut güç dengesine uygulayarak, iki büyük gücün çıkarlarının çelişmesi durumunda savaşın kaçınılmaz olabileceğini öne sürer. Tukidides Tuzağı bu anlamda, güç dengesizlikleri ve büyük güçlerin etkileşimleri üzerine önemli bir düşünsel model sunmaktadır. Çin'in ekonomik, teknolojik ve diplomatik yükselişi, Allison'ın teorisiyle birlikte değerlendirildiğinde, ABD'nin dünya düzeni üzerindeki hegemonyasının sorgulanması anlamına gelir. Çin, Batı'nın liderliğindeki dünya düzenine meydan okuyan bir güç olarak ortaya çıkarken, bu güçler arasındaki potansiyel bir çatışmanın nasıl önleneceği sorusu da önem kazanmaktadır. Allison, Çin'in yükselmesini analiz ederken, yalnızca ekonomik ve askeri verileri değil, aynı zamanda Çin'in diplomatik yaklaşımlarını da değerlendirir. Bu bağlamda Henry Kissinger ve Lee Kuan Yew gibi stratejik düşünürlerin görüşlerine başvurarak, Çin'in bölgesel ve küresel politikalarını anlamaya çalışır. Huntington'ın 'Medeniyetler Çatışması' tezine de atıfta bulunarak, Batı ve Konfüçyüsçü medeniyetlerin çatışma potansiyelini ele alır, ancak Allison bu yaklaşımın sınırlı olduğunu belirtir ve asıl belirleyicinin stratejik planlar ve güç ilişkileri olduğunu vurgular. Sonuç olarak, Tukidides Tuzağı, güçler arasındaki dengesizliğin, istemeden de olsa bir savaşa yol açabileceğini öngören bir düşünce modelidir.

Bu model, özellikle günümüz dünyasında Çin ve ABD arasındaki ilişkilerde önemli bir analiz çerçevesi sunar. Allison, bu iki süper gücün farklı diplomatik yaklaşımlarının ve stratejik çıkarlarının anlaşılmasının, potansiyel bir savaşı önleyebilmek için hayati olduğuna dikkat çeker. Tukidides, Peloponnesos savaşlarını hegemonya mücadelesiyle açıklar. Savaşın Sparta'nın hegemonik güç dengesini bozmaya başlayan Atina'ya karşı girdiği faaliyetlerden kaynakladığını öne sürer ve Sparta'nın, Atina'nın daha fazla güçlenerek hegemonik liderliği ele almasını önlemek için bu savaşa girmeyi göze aldığına dikkat çeker. Savaş, Yunanistan'a, Makedonya'ya ve savaşa giren diğer kent devletlerine huzur getirmek bir yana o döneme kadar kurulmuş görünen barış ortamını da bozarak sonuçlanmıştır. Savaşı Sparta kazanmış gibi görünse de aslında her iki taraf da ciddi güç kaybına uğramıştır. Savaşın gerçek galibi, iki büyük düşmanı güç kaybına uğradığı için Persler olmuştur denilebilir. ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşlarının sonunda üçüncü dünya savaşına yol açıp açmayacağını incelemiştir. Tukidides tuzağı; giderek yükselen bir gücün, liderlik koltuğunda oturan bir başka gücü, liderlik açısından korkutmasının yarattığı gerilimin yol açabileceği sonuçlardır. Geçmişte 16 kez yaşanan bu tür gerilimlerin 12'sinin savaşla sonuçlandığına dikkat çeken Allison'a göre Tukidides tuzağı iki farklı sendroma dayalı olarak ortaya çıkıyor; yükselen gücün bu gücünün kabulünü talep etmesi ve bunun için mücadele etmesi (yükselen güç sendromu) veya egemenliği elinde tutan gücün karşılaştığı bu meydan okumadan korkarak ona göre tavır almaya başlaması (egemen güç sendromu). Yükselen Çin ve kurulu güç ABD'nin menfaatlerinin çelişmesi bir hayli olası ve taraflar niyet etmese de savaşın kaçınılmaz olduğu bir aşamaya gelebilirler. Allison, toplam üretim, otomobil üretimi, milyarder sayısı, en geniş orta sınıf, yapay zekâ araştırmaları, patent başvurusu, en hızlı süper bilgisayar ve gayri safi yurt içi hasıla gibi başlıklarda Çin'in hâlihazırda dünya lideri olduğunu rakamlarla göstermiştir. IMF tahminlerine göre, 2024 yılında ABD'nin GSYİH'sinin 25.093 dolar olması beklenirken Çin'de bu rakamın 35.596 olduğunu, son birkaç yıldır ABD basınında Çin ekonomisinin yavaşladığı, ABD'de de ise bir iyileşme olduğu yönünde haberlerin çıktığına yer vermiştir. Hâlbuki yavaşladığı dönemde dahi Çin her yıl ABD'den üç kat fazla büyüme oranına sahiptir. Bunların yanı sıra, Çin, dünyanın en büyük akıllı telefon pazarı, en büyük e-ticaret pazarı ve en fazla internet kullanıcısının bulunduğu ülkedir. Silikon Vadisi'nin Google ve Facebook gibi dünyanın geri kalanının temel dijital ihtiyaçlarını karşılayan hizmetleri sunan büyük şirketlerinin Çin pazarında yer almasına Pekin yönetimi müsaade etmemektedir, Çinlilere bu alanlarda hizmet eden Çinli şirketlerin kurulmasını teşvik etmekte ve dünyanın bu en büyük dijital pazarına ABD'li şirketlerin girmesine engel olmaktadır. ABD için en vurucusu 2008 dünya finansal krizinden sonra, Çin'in günümüze kadar dünyanın büyüme motoru olmaya devam ettiği gerçeğidir. Günümüzde Çin ve

Hindistan ekonomileri Asya’da birbiriyle rekabet eder gözükmekte, ancak kriz sonrası Çin her yıl, en az Hindistan’ın GSYH’si toplamı kadar büyümüştür. Dolayısıyla Çin ve Hindistan’ı bu çerçevede karşılaştırmak Çin’in yükselişini küçük görmek anlamına gelir ve gerçeği yansıtmamaktadır. ABD’nin ekonomik çıkışı On dokuzuncu Yüzyılda iç savaşın hemen sonrasında başlamıştır. İthal ikamesine dayalı bir sanayileşme politikasıyla ABD, yerli üretimi hızla artırmıştır. Bu gelişmede kıtanın büyüklüğü, iklim farklılıkları, doğal kaynakların zenginliği, nüfusun hızlı artışı, göçmen ağırlıklı toplumun ekonomik gelişmeyi bir yaşam savaşı gibi alıp yola koyulması etkili olmuştur. On dokuzuncu Yüzyılın ortalarında ABD ekonomisi yalnızca üretimde değil finans alanında hızla gelişerek dünya liderliğine doğru yürümeye başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı, Avrupa’nın dünya egemenliğinin sonunu getirdi. ABD, kapitalizmin liderliğini İngiltere, Almanya ve Fransa’dan devraldı. On beşinci Yüzyılın ortalarında dünyanın en büyük gücü olduğuna inanarak dış dünyaya kapanan ve sonrasında hızla güç kaybederek dünya ekonomisinde geri sıralara düşen Çin, bu konumunu Yirminci Yüzyılın son çeyreğine kadar sürdürmüştür. Mao Zedong’un ölümü sonrasında iktidara geçen Deng Xiaoping, piyasa ekonomisi kurallarını yaşama geçirmeye ve Çin’i dışarıya açmaya yönelmiştir. Böylece Çin, 500 yıldan fazla süreyle dünyaya kapattığı kapıları yeniden açmıştır. Çin, asıl atılımı 2000’lerden sonra gerçekleştirmiş ve satın alma gücü paritesiyle ölçüldüğünde GSYİH büyüklüğü olarak ABD’yi geride bırakmayı başarmıştır. ABD, ekonomide dünya liderliğine yönelik durumunu sarsacak girişimlere her zaman karşılık vermiştir. ABD yönetimi karşılıklı ticarete açık verdiği ekonomilere belirli ölçülerde baskı uygulamış ve bu baskı özellikle Çin’e yönelik olmuştur. Çin de bu baskılara Yuanı değersiz tutup ihracatını kurla destekleyerek karşılık vermiştir. 1945’ten sonra içinde yaşadığımız dünyanın uluslararası kurallarını tek başına belirleyen ABD, Çin ile kuralları yeniden müzakere ederek yazmak zorunda kalacaktır. Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, uluslararası kurumlar aracılığıyla, egemenlik alanını, kendi siyasî sınırlarının ötesine meşru biçimde taşımayı beceren ABD, uluslararası kurumlardaki dominasyonunu az da olsa kaybetmektedir. Çin, Birleşmiş Milletlerde barışı korumak amaçlı dünyanın çatışmalı bölgelerinde asker bulundurmakta ve 8000 daha da asker göndermektedir. Ayrıca, Birleşmiş Milletlerin barışı korumak için kullandığı bütçenin yaklaşık yüzde 11’ini de karşılamaktadır. Çin’in BM içindeki artan etkisi bu kurumu ya dönüştürecek ya da ortadan kalkmasına neden olacağına benzemektedir. Amerika Birleşik Devletleri ve Çin’deki liderler, yapısal faktörlerin bu iki büyük ülkeyi savaşa sürüklemesine izin verirlerse, bir kaçınılmazlık örtüsünün arkasına saklanamayacaklardır. Daha iyi bir yol bulmak için geçmişteki başarılarından ve başarısızlıklardan ders almayanların kendilerinden başka suçlayacakları yoktur. Bu noktada, politika zorluklarının tartışılması için

oluşturulan senaryo, Çin ile barışçıl ve müreffeh ilişkiler vaat eden kısa bir yapılacaklar listesi ile yeni bir strateji ve bir eksen belirlenmesidir. Şu anda stratejistlerin aslında en çok ihtiyaç duyduğu şey bir strateji değil, uzun bir düşünme molasıdır. Çin'in yükselişinin neden olduğu tektonik kayma, gerçekten Tukididesçi oranlarda bir meydan okuma, yeniden dengeleme veya angajman ve korumayı canlandırmaya ilişkin beyanlar sorunun çözülmesine değil aksine problemin büyümesine neden olur (Allison, 2015).

1989'da Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve iki yıl sonra Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte Amerika Birleşik Devletleri gezegendeki en güçlü devlet olarak ortaya çıkmıştır. Birçok yorumcu, tarihte ilk kez tek kutuplu bir dünyada yaşadığımızı söylemiş, bu da Amerika'nın uluslararası sistemdeki tek büyük güç olduğunu söylemenin bir başka hali olmuştur. Mearsheimer'ın (2014) 'Çin Barışçıl Bir Şekilde Yükselir Mi' isimli makalesinde de belirttiği üzere; Çin ve Rusya'nın büyük güçler olduğuna inanılsa bile, onlar hala ABD'den çok daha zayıf ve ABD'ye herhangi bir şekilde meydan okuyacak durumda değildirler. Bu nedenle, büyük güçler arasındaki etkileşimler, her zaman birbiriyle rekabet halinde olan iki veya daha fazla heybetli büyük gücün olduğu 1989'dan önce olduğu kadar uluslararası siyasetin belirgin bir özelliği olmayacaktır. Bu noktayı vurgulamak için Soğuk Savaş sonrası dünyayı; Amerika Birleşik Devletleri'nin Wilhelm Almanya'sı, Emperyal Japonya, Nazi Almanya'sı ve Sovyetler Birliği gibi potansiyel rakipleri içermeye derinden bağlı olduğu yirminci yüzyılın ilk doksan yılı ile karşılaştırmak gerekmektedir. Bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri iki dünya savaşı vermiş ve Sovyetler Birliği ile dünyayı kapsayan yoğun bir güvenlik rekabetine girmiştir. Bununla birlikte, 1989'dan sonra, Amerikan politika yapıcılarının rakip büyük güçlere karşı savaşma konusunda pek endişelenmeleri gerekmemiş ve bu nedenle Birleşik Devletler, diğer büyük güçlerin eylemleri hakkında fazla endişelenmek zorunda kalmadan küçük güçlere karşı savaşmakta özgür olmuştur. Gerçekten de Soğuk Savaş sona erdiğinden beri altı savaş söz konusudur: Irak (1991), Bosna (1995), Kosova (1999), Afganistan (2001'den günümüze), tekrar Irak (2003-11) ve Libya (2011). Aynı zamanda, 11 Eylül 2001'den beri dünya çapında teröristlerle savaşmak için de yüksek güç sarf edilmektedir. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Sovyet tehdidi ortadan kalktığından beri büyük güç politikalarına ilgi azalmıştır. Ancak Çin'in yükselişi bu durumu değiştiriyor gibi görünmektedir, çünkü bu gelişme uluslararası sistemin mimarisini temelden değiştirme potansiyeline sahiptir. Çin ekonomisi önümüzdeki birkaç on yılda hızlı bir şekilde büyümeye devam ederse, ABD bir kez daha potansiyel bir rakiple karşı karşıya kalacak ve büyük güç siyaseti tam gücüyle geri dönecektir. Çin ekonomisinin olağanüstü yükselişini sürdürüp sürdürmeyeceği, hatta büyümeye devam edip etmeyeceği hala açık bir sorudur. Bu tartışmanın her iki tarafında da güçlü argümanlar söz konusudur. Ancak

Çin konusunda iyimser olanlar haklıysa, bu neredeyse kesinlikle yirmi birinci yüzyılın en önemli jeopolitik gelişimi olacaktır, çünkü Çin çok güçlü bir ülkeye dönüşecektir. Her dış politika yapıcıyı ve uluslararası politika öğrencisini ilgilendirecek olan soru basit ama derin bir sorudur: Çin barışçıl bir şekilde yükselebilir mi? Asya'daki geleceği tahmin etmek için, yükselen büyük güçlerin nasıl hareket edeceğini ve sistemdeki diğer devletlerin onlara nasıl tepki vereceğini açıklayan bir uluslararası siyaset teorisine ihtiyaç vardır. Teoriye güvenmeliyiz çünkü geleceğin birçok yönü bilinmiyor; gelecek hakkında çok az gerçek var. Thomas Hobbes bu noktayı çok iyi ifade etmiştir: ‘Şimdinin doğada yalnızca bir varlığı vardır; geçmiş şeylerin yalnızca bellekte bir varlığı vardır, ama gelecek şeylerin hiçbir varlığı yoktur.’ Bu nedenle, dünya siyasetinde neyin ortaya çıkabileceğini tahmin etmek için teorileri kullanmalıyız. Saldırgan realizm, Çin'in yükselişi hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Eğer Çin ekonomik olarak büyümeye devam ederse, Amerika Birleşik Devletleri'nin Batı Yarımküreye hükmettiği gibi Asya'ya hükmetmeye çalışacaktır. Ancak ABD, Çin'in bölgesel hegemonyaya ulaşmasını engellemek için çok büyük çaba sarf edecektir. Hindistan, Japonya, Singapur, Güney Kore, Rusya ve Vietnam da dahil olmak üzere Pekin'in komşularının çoğu, Çin gücünü kontrol altına almak için ABD ile birleşecektir. Sonuç olacak savaş için önemli bir potansiyele sahip yoğun bir güvenlik rekabeti yaşanacaktır. Kısacası, Çin'in yükselişinin sakın olması pek mümkün değildir. Odak noktası olarak Çin'in yakın gelecekte nasıl davranacağına değil, daha uzun vadede, bugün olduğundan çok daha güçlü olacağı zaman nasıl hareket edeceğine odaklandığını vurgulamak önemlidir. Gerçek şu ki, bugün Çin önemli bir askeri güce sahip değildir, askeri gücü ABD'ninkinden daha düşüktür. Çağdaş Çin, açıkça Amerika'nın lehine yığılmış küresel güç dengesi tarafından sınırlandırılmaktadır. Diğer avantajlarının yanı sıra, ABD'nin dünya çapında birçok önemli müttefiki varken, Çin'in neredeyse hiç müttefiki yoktur. Ancak güç dengesinin ABD aleyhine keskin bir şekilde değiştiği, Çin'in bugün olduğundan çok daha fazla nispi gücü kontrol ettiği ve Çin'in kabaca Birleşik Devletler ile aynı ekonomik ve askeri ligde olduğu da kendini göstermeye başlayan bir gerçektir. Çin'in yükselmeye devam etmesi halinde Asya'da bir hegemonun sahneye çıkmasıyla ortaya çıkan yoğun güvenlik rekabeti sistemin güvenliğini tehdit etmektedir.

Birbirlerine cevap verdikleri makaleler dizininde, Çin'in yükselişiyle en iyi nasıl başa çıkılacağına dair realist duruş nedir diye soran Jonathan Kirshner'e (2010) göre pek çok akademik tartışma, ‘çevreleme’ ve ‘katılım’ stratejileri arasında bir ikiliğin versiyonlarını çağırır ve bu, liberaller ve realistler arasında örtük bir ayrım önerir: liberal angaje ediciler ve realist çevreleyiciler. John Mearsheimer, (2001) bilinçli realist bir yönelimden hareketle, yalnızca basit bir çevreleme için değil, aynı zamanda Çin'in yükselen gücünü ve nüfuzunu

alaşığı etmek için kararlı ve maliyetli bir çaba içine de girilmesini önermiştir. Ancak Kirshner; bunun realist bir bakış açısı olmasına rağmen realist bir bakış açısı olmadığını savunmaktadır. Realist bir gelenekten türetilebilecek bir dizi teori ve sonuçta ortaya çıkan politika reçeteleri vardır ve bunlar tek bir sesle konuşmazlar. Özellikle klasik bir temelden türeyen realist yaklaşımlar, Mearsheimer'ın tercih ettiği politikalardan temelde farklı politikalar önerir. Bu, herhangi bir çizgiden realistlerin Çin'in yükselişinin etkileri konusunda hiç de iyimser olabileceği anlamına gelmez. Yapamazlar. Ve klasik realistler, Çin'in yükselişiyle alarma geçmelidir. Klasik realist bir perspektif, yükselen devletlerin hırslarının yetenekleriyle birlikte genişlemesini beklediği ve ayrıca bu beklentinin komşularında ve potansiyel düşmanlarında uyandırdığı endişe nedeniyle, sistemde yeni büyük güçlerin ortaya çıkışını doğal olarak muazzam bir endişeyle gözlemler. Robert Gilpin'in öne sürdüğü gibi; *'dünya siyasetini anlamak için en önemli faktör gücün statik dağılımı değil, zaman içindeki güç ilişkilerinin dinamikleridir'*. Ekonomik büyümedeki uzun vadeli varyasyonlardan türetilen, uluslararası siyasi çatışmanın temel kaynağıdır. Ekonomik değişim, göreceli gücü zaman içinde yeniden dağıtarak, dünya siyasetinde güç ve ayrıcalık arasında ortaya çıkan doğal bir ayrılık eğilimi yaratır, bu da yükselen devletleri statükoya meydan okumaya teşvik eder. Uluslararası İlişkilerde merkezi bir sorun, tarihsel olarak genellikle savaşla çözülen güç dengesindeki bu değişiklikleri ele almaktır. Kirshner özetle, saldırgan realizmin önerdiği çizgide Çin ile tam anlamıyla bir çatışma, ABD'ye zarar verecek, uluslararası siyasi etkisini baltalayacak ve öfkeli ve istikrarsız bir Çin ile sonuçlanacak, kendi kendine zarar veren bir jeopolitik test olacaktır demektedir.

Brzezinski ve Mearsheimer Titanların Savaşı'nda (2009); Doğu Asya'da Çin'in şimdiye kadar barışçıl yükselişine dikkat çekmişlerdir. Anlaşılabilir nedenlerle Çin, tarihinin bazı bölümlerine karşı kızgınlık ve hatta aşağılanma barındırmaktadır. Milliyetçilik önemli bir güçtür ve başta Tayvan olmak üzere dış meselelerle ilgili Çin'in içerisinde ciddi şikayetler mevcuttur. Ancak çatışma kaçınılmaz ve hatta olası değildir. Çin'in liderliği ABD'ye askeri olarak meydan okumaya meyilli değildir ve odak noktası ekonomik kalkınmaya ve büyük bir güç olarak kabul görmeye devam etmektedir. Çin, kendi yükselişinin yörüngesiyle meşgul ve neredeyse büyülenmiş durumdadır. Daha geniş anlamda, Çin ekonomik büyümesini sürdürmeye karardır. Çatışmacı bir dış politika bu büyümeyi bozabilir, yüz milyonlarca Çinliye zarar verebilir ve Komünist Partinin iktidardaki hakimiyetini tehdit edebilir. Çin'deki liderler rasyonel, hesaplı ve yalnızca Çin'in yükselişinin değil, aynı zamanda devam eden zayıflığının da bilincinde hareket etmektedir. Çin'in bölgesel rolü arttıkça ve Çin 'etki alanı' geliştikçe kaçınılmaz sürtüşmeler olacaktır. ABD'nin gücü önümüzdeki yıllarda kademeli

olarak gerileyebilir ve Japonya'nın etkisindeki kaçınılmaz düşüş, Çin'in bölgesel üstünlüğü duygusunu artıracaktır. Ancak gerçek bir çarpışma için Çin'in ABD ile burun buruna gidebilecek bir orduya ihtiyacı vardır. Stratejik düzeyde Çin, minimum caydırıcılık duruşunu sürdürmektedir. Nükleer silah teknolojisini edindikten kırk yıl sonra, Çin'in ABD'yi vurabilecek sadece 24 balistik füzesi vardır. Stratejik savaş alanının ötesinde bile, bir ülke sınırlı savaşa girmeden önce siyasi hedeflerine ulaşma kapasitesine sahip olmalıdır. ABD tarafından uygulanan bir abluka ve tecrit karşısında son derece savunmasız olan Çin'in hedeflerini nasıl ilerletebileceğini tasavvur etmek zordur. Bir çatışmada, Çin deniz ticareti tamamen duracaktır. Petrol akışı duracak ve Çin ekonomisi felç olacaktır. Klasik güç dengeleri sisteminin şimdi Çin'in yükselişini açıklamak için uygulanan gücün intikali, ittifak dinamikleri ve savaşın nedenleri üzerine ürettikleri eksik kalmaktadır.

Chen Weiss Foreign Affairs'daki 'China Trap' (2022) isimli makalesinde Çin ve ABD arasındaki rekabetin ABD dış politikasını olumsuz etkilediğinden yola çıkmaktadır. Çıkarları ve değerleri ABD'ninkinden keskin bir şekilde ayrılan bir rakibin meydan okumasıyla ABD'li politika yapıcılar Çin'e karşı odaklanarak ABD stratejisini desteklemesi muhtemel olumlu çıkarları da gözden kaçırmaktadırlar. Bu durum dünyadaki Amerikan liderliğinin sürdürülebilirliğini ve demokrasinin canlılığını baltalamaktadır. Çin'in ABD'nin temel endişesi haline gelme nedenleri olarak özellikle Xi Jinping döneminde iç politikada daha otoriter dış politikada da daha zorba bir Çin haline gelmesi, Hong Kong'daki demokratik özgürlüklerin ezilmesi, hızla genişleyen konvansiyonel ve nükleer cephaneliği, Güney ve Doğu Çin denizlerindeki saldırgan tavırları sıralayabiliriz. Çin'in Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline göz yumması dahi Uluslararası İlişkilerdeki dezenformasyonu güçlendirmiştir. ABD buna karşı reaktif bir dış politika izlemek zorunda kalmıştır. Uluslararası normları yeniden şekillendirmeye çalışan Çin'in sunduklarına alternatif oluşturması gerektiğinin farkına varan ABD, Çin'in her projesine her provokasyonuna karşı koyma içgüdüleriyle küresel güç değişip gelişirken bile ABD çıkarlarını ve değerlerini koruyacak kapsayıcı bir uluslararası sistemi yeniden canlandırmaya çalışmaktadır. Hem Çin hem de ABD yeni bir Soğuk Savaş'tan kaçınmak istediklerini sıkça vurgulamaktadır fakat ülkeleri zaten küresel bir güç mücadelesi içerisinde. ABD hâlihazırdaki üstünlüğüne, çıkarlarına ve değerlerine ayrıcalık tanıyan uluslararası sistemi sürmeyi hedeflerken Çin de tam bu noktada ABD'yi ikiyüzlülükle suçlayıp zayıflamış olarak görmekte: kendi nüfus ve meşruiyetini sağlamayı amaçlamaktadır. Her iki tarafın kamuoyunda da aslında bir krizin kaçınılmaz hatta gerekli olduğuna yönelik giderek artan bir kadercilik durumu da söz konusudur. Örneğin ABD halkın ve yerel yönetimlerin isteğini göz önüne almadan Çin'e karşı koyma tuzağına sıkça düşmektedir. Kırılgan jeopolitik

küresel zorluklarda gerekli ilerlemeyi neredeyse imkansız hale getirdiğinden bu durum uzun vadede ABD için yurtiçinde huzursuzluk ve yurtdışında da rekabeti yönetememe anlamı taşıyabilir. ABD Çin'i dengelemeye çalışırken kendi güçlü yanlarını baltalama riski söz konusudur. ABD geçmişteki üstünlüğüne nostaljik bir bakış yerine Çin'i içeren ve ortak zorluklarla mücadele etmek için yeniden düzenlenmiş bir uluslararası sisteme bağlı kalmalıdır çünkü aralarındaki rekabet kötüleştikçe ve tehdit duygusu büyüdükçe sıfır toplamli rekabetin mantığı daha da ezici hale gelecek ve güvenlik ikilemi mantığı küresel öncelikleri çarpıtarak uluslararası sistemi aşındırabilir, güvensizliği körükleyerek savaşı kaçınılmaz kılabilir. ABD'nin Çin'in faaliyetlerini tarifeler ve yaptırımlardan ticari ve bilimsel alışverişlerdeki kısıtlamalara kadar bir dizi cezai eylem ile karşılaması Pekin'in ABD'nin daha güçlü bir Çin'e müsamaha göstermeyeceği inancını pekiştirmiştir. Çin'in uluslararası sistem içerisinde artan etkisi ABD'nin küresel karşılıklı bağımlılığı yapılandıran uluslararası kurumlara ve anlaşmalara verdiği destekte tereddüt etmesine neden olmuştur. Her iki tarafta da artan mücadelecî yaklaşım bir yansıtma dinamiği üretmektedir. ABD-Çin ilişkilerinin gerilimleri açıklanırken bazen güç dengesindeki yapısal değişimlere odaklanılmaktadır. Graham Allison'ın Tukidides Tuzağı yaklaşımında; yükselen güç hali hazırdaki güce meydan okuduğunda genellikle hegemonya için bir savaşla sonuçlanır. ABD gücünün devamlılığı için Çin'i kontrol etmesi gerektiğini düşünürken Çin de aynı şekilde güvenliğinin artırma çabaları yürütmekte ve bu da güvenlik sarmalına sebep olmaktadır.

Çin'in dünyaya yaklaşımda bir dönüm noktası olan yıl Xi'nin iktidara geldiği 2012 değil 2008 Küresel Mali Krizidir çünkü burada Çin'in öğrenci, ABD'nin de öğretmen olduğu fikri terk edilmeye başlanmıştır. 2008 Pekin olimpiyatları Çin'in dünya sahnesine girişini kutlamak maksatlı idi ama birçoklarının Tibet'teki isyanlara odaklanması Çin için yabancı güçlerin Çin'in yükselişini engelleme niyetinde olduğu fikrinin daha da yayılmasına neden olmuştur. Bu durum Çin'deki liberalleşmeye yönelik hareketleri de tersine çevirmiştir. Uluslararası alanda stratejik alçakgönüllülükten vazgeçen Çin, toprak ve Çin denizindeki iddialarında daha etkin, yükselişteki ekonomisiyle de ülkeleri Çin çıkarlarına uygun hareket etmeye zorlar hale gelmiştir. ABD'de de Çin'in artan yeteneklerini ve bunu kullanma isteğini kaydettikçe zorlanmaya başladı; Obama Asya'ya döneceğini açıkladı. Trump ile ABD'nin değerlendirmesi daha aşırı hale geldi; 'Marksist-Leninist bir rejim ABD'ye tecavüz etmek, dünyaya hükmetmek ve demokrasiyi yıkmak üzere' şeklindeki açıklamalar ve devamında gelen ticaret savaşları ABD'nin Çin ile ekonomisini ayırma, Çin'in etkisine karşı koyma ve ÇKP'yi baltalamaya yönelik eylemleri olarak kayda geçmiştir. Biden yönetimi ise en azından Çin'deki rejim değişikliği söylemlerini sonlandırmıştır ancak Çin'in artan etkisini kontrol altına almayı

selefinin tarifeler, ihracat kontrolleri ve kısıtlamaları gibi politikalarıyla sürdürmektedir. ABD Dünya sisteminin dışındansa içindeki bir Çin'in daha az tehlikeleri olacağını hesaplamakta ve Çin'i ABD çıkarlarını büyük ölçüde koruyan uluslararası bir sisteme getirmek için angajman ve caydırıcılığı kullanmaktadır. Çin'de umulan liberal evrimin yerine büyüyen otoriteryanizm ve iki ülkenin de diğerinin herhangi bir hamlesinin karşılıksız kalmayacağını göstermeye yönelik kararlılığı dünyayı daha tehlikeli ve daha az yaşanılabilir kılmakta, kriz riskini her gün tırmandırmaktadır. Her iki tarafta savaştan kaçınmak istese bile krizler, tanımı gereği, yoğun kamuoyu incelemesi sırasında yanıt vermek için çok az zaman sunarak gerilimi düşürmenin yollarını bulmayı zorlaştırmaktadır. Hem Tayvan hem de Çin'deki değişiklikler adayı giderek ABD-Çin geriliminin merkezine koyduğundan, Tayvan en olası parlama noktası olarak görülmektedir. Barışçıl birleşmenin giderek daha hayali gözükmesi, boğazlar arası iletişim kanallarının kapatılması ve Çin'in cezalandırmayı hedefleyen zorlayıcı önlemleri çatışmaya hazırlık imajı yaratmakta ve ABD'nin Tayvan'a desteğinin artmasına neden olmaktadır. ABD'nin Pekin'i caydırmaya yönelik hamleleri Pekin tarafından Tayvan'a yönelik aciliyet duygularını artırmaktadır. Çin, Tayvan ve ABD'deki karşılıklı olarak birbirini güçlendiren gelişmelerin yönlendirdiği bu eylem-tepki döngüsü Tayvan Boğazı'nda istikrarın bozulmasını hızlandırıcı niteliktedir. Çin aslında tüm söylemlerinde barışçıl birleşmeden yanadır ama ABD'nin Tayvan'a desteğini Çin'i kontrol altında tutmanın bir yolu olarak varsaydıkdça Tayvan'ın kalıcı olarak ayrılmasına yönelik adımları durdurmak ve birleşmeye yönelik adımları zorlayacak önlemleri hızlandırmakta, Çin'in askeri ve ekonomik gidişatına duyulan güven, ABD ve Tayvan'daki siyasi eğilimler barışçıl birleşme beklentilerini karamsar hale getirmektedir. Tayvan Boğazı'nın dışında havada veya denizde çarpışma riski de mevcuttur. Çin ve ABD askerleri Doğu ve Güney Çin Denizlerinde birbirilerine yakın yerlerde faaliyet göstermekte, savaşıma isteğini kanıtlamaya çalışmaktadır. Zayıflık göstermekten kaçınma arzusu bir güvenlik açmazını etkisiz hale getirmeyi oldukça zorlaştırmaktadır. ABD-Çin Rekabeti ayrıca Çin-Rusya uyumunu da güçlendirmektedir. İki devlette ABD liderliğindeki bir sistemde güvende olamayacakları konusunda hemfikirdir ve işbirliğini derinleştirmektedirler. Güvensizlik ve korkunun demokrasi üzerinde olumsuz etkisi vardır. Her türlü konu güvenlikleştirilerek normal siyasal alanda çözümü imkansız hale gelmektedir. Bu tür gerilimler küresel yönetişimin zaten zayıf olan temellerini aşındırmakta; iklim, uyuşturucu ile mücadele, nükleer silahların yayılmasını önleme gibi ortak çaba gerektiren konularda başarısızlık üretmektedir. Xi Jinping, bir sorumlu büyük güç olarak Çin'in uluslararası ekonomik ve politik mekanizmalara daha fazla entegre olmasının önemini vurgulamaktadır. Bu, Çin'in bölgesel ve küresel barışa katkıda bulunmasını ve uluslararası hukukun oluşturulmasında rol oynayarak

sorumluluklarını yerine getirmesini kapsar. ABD-Çin rekabeti Amerika'ya da birçok tehdit oluşturmakta ve maaliyet yüklemektedir. Çin çok taraflı sistemle entegre oldukça ABD'yi itibarsızlaştırmaya çalışmaktadır. ABD'yi güçlü devletlerden oluşan bir azınlığın ayrıcalıklarını koruyormuş gibi göstermektedir. BM'de ABD ve Çin üçüncü ülkelerin ikisi arasında seçim yapmasını gerektiren sembolik savaşlar başlatarak birbirilerinin girişimlerini baltalamaktadırlar. Bilimsel araştırma ve uluslararası işbirliği üzerinde de caydırıcı etki doğurmaktadır. Çin'e karşı yumuşak görünmekten kaçınma arzusu ABD ve demokrasi için maliyetli olmaktadır. ABD ve Sovyetler Birliği yumuşamaya varabildiyse Çin ile de bunun olmaması için hiçbir sebep yoktur. ABD, Çin'in güç ve diğer zorlama biçimlerine başvurması durumunda bir bedel ödeyeceğini belirtirken bile Çin'e gerçek bir seçenek sunmalıdır. Caydırıcılık tehditlerin güvencelerle eşleştirilmesini gerektirir. ABD ve Çin'in bir arada yaşayabileceği koşullar oluşturulmalıdır. Eskiden liberalleşme yolundaki Çin ile bir arada yaşama hayalleri daha kolay iken şimdi otoriter bir süper güçle bir arada yaşama oldukça zorlayıcı bir sisteme girdiğimizi göstermektedir. QUAD gibi Çin'in uluslararası ve bölgesel düzende rolünü müzakere etmek yerine Çin'i dışlayan daha dar amaca uygun koalisyonlara yapılan yatırımlar; Çin ve ABD'nin dahil olduğu daha geniş kapsayıcı anlaşmalar ve kurumlara göre öncelik kazanmaya devam ederse jeopolitik gerilimler uluslararası sistemde derin fay hatları oluşturabilir. Hoo Tiang Boon'un *Çin'in Küresel Kimliği* (China's Global Identity) başlıklı eseri, Çin'in büyük güç olarak kendini nasıl algıladığına dair sürdürülen ilk kapsamlı çalışmalardan birini sunmaktadır. Kitap, özellikle Çin'in 'sorumlu' bir küresel aktör olarak konumlanmasına ve bu kimliğin şekillenmesinde Birleşik Devletlerin oynadığı göz ardı edilen rolüne odaklanmaktadır. 1995 yılında ABD Başkanı Bill Clinton, Çin'in mevcut uluslararası kurumlara entegre olup küresel sorunların çözümünde liderlik edecek 'sorumlu bir büyük güç' haline gelmesi gerektiğini vurgulamıştı. Bu dönemde, Çinli liderler de zaten ülkenin dünya üzerindeki sorumluluklarını ve gelecekte izleyeceği rotayı tartışıyorlardı. Hoo, bu süreklilik arz eden iç tartışmaları Çin kaynakları üzerinden inceleyerek, Birleşik Devletlerin bu diyalog üzerindeki etkisini detaylandırmaktadır. Kitap, Çin'in büyük güç kimliğinin ortaya çıkışı ve evrimiyle bağlantılı olan büyük güç siyaseti, tarihsel olaylar ve fikirleri çözümleyerek Çin'in artan gücünü nasıl kullanacağına dair somut dünya meselelerine dair yeni perspektifler sunmaktadır. Çin'in sorumlu bir güç olarak rolünün hem diplomasisine hem de küresel güç dengelerindeki değişimlere nasıl yansıtacağı gibi konuların incelenmesi, kitabın temel odak noktalarından biridir. Bu bağlamda eser, uluslararası ilişkiler ve Asya çalışmaları alanında çalışan akademisyenler, politika yapımcılar, diplomatlar ve öğrenciler için, Çin'in yükselişi ve

bunun Amerika ile küresel düzen üzerindeki etkilerini anlamak adına yeni bir bakış açısı sunmaktadır (Boon, 2018).

Günümüz Uluslararası İlişkiler çalışmalarının iki ana aktörü olan ABD ve Çin arasındaki ilişkilerde kendine has doğasıyla akademisyenleri ve karar vericileri çoğunlukla şaşırtmaktadır. Aralarındaki yüksek rekabet hemen akıllara 1947 sonrası ABD-Sovyetler Birliği arasındaki özellikle askeri-nükleer rekabetin damga vurduğu Soğuk Savaş dönemini hatırlatmaktadır ve çoğu akademisyen bu dönemi ikinci soğuk savaş olarak nitelendirmeyi uygun görmektedir. Soğuk Savaş döneminin aksine günümüz ABD-Çin ilişkilerinde ideolojik kutuplaşma söz konusu değildir ve rekabetin yanı sıra bir o kadar yoğun karşılıklı bağımlılık durumu söz konusudur. Bu durum göstermektedir ki ABD ve Çin arasındaki ilişkilerin yeni sorular, yeni kuramlar kullanılarak daha önce bilinmeyen yönlerinin ortaya çıkarılması gereklidir. Aralarındaki rekabetin realist bir bakış açısıyla yorumu savaş ile sonlanacağı şeklinde özetlenebilir fakat bu durumda karşılıklı bağımlılığı nereye koyduğumuz tartışılır. Belki de karşılıklı bağımlılık daha çok işbirliğini beraberinde getirerek güç mücadelesinin 20. Yüzyıl Britanya-ABD ilişkilerinde olduğu gibi yumuşak geçmesini sağlar.

Bu tezde öncelikle Kopenhag Okulunun çerçevesi çizilerek Türkçe literatürde sıklıkla Okula değinilmesine rağmen eksik kalan noktaları vurgulanmıştır, ABD ve Çin'in uluslararası güvenliği etkileyecek hamlelerinin analizinde Sektörel Analizden yararlanılmış ve iki ülkenin rekabetinin uluslararası güvenliğe yönelik oluşturduğu tehditleri azaltacak politika önerileri geliştirilmiştir. ABD ve Çin arasındaki küresel rekabetin güvenlik dinamikleri çerçevesinde nasıl şekillendiği ve bunun Asya-Pasifik bölgesel güvenlik kompleksi üzerindeki etkileri incelenmektedir. Giriş bölümünde çalışmanın amacı, önemi, yöntem ve kapsamı ele alınacak; araştırmanın temel sorusu ve hipotezi açıklanmıştır. Ayrıca çalışmanın teorik ve pratik katkıları hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Birinci Bölümde Stratejik Çalışmalar başlığıyla kendine yer bulan Güvenlik Çalışmalarının Soğuk Savaş süresinde ve sonrasında yaşadığı değişim, dönüşümün üzerinde durulmuş, güvenlik kavramının gelişimi, güvenliğin referans nesneleri, güvenliğe yönelik tehditler anlatılmıştır. Çalışmanın ilk bölümü kavramsal çerçeveyi oluşturarak; güvenliğin tanımlanması, uluslararası güvenlik teorilerinin irdelenmesini ve güvenliğin tehditlerinin, aktörlerinin, politikalarının belirlenmesini içerir. Kopenhag Okulu'nun güvenliğin kazandığı yeni anlamda oynadığı anahtar rolü vurgulayarak ABD-Çin rekabetinin uluslararası güvenliğe yönelik oluşturduğu tehditlerin sektörel analizi bu tehditlerin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Öncelikli olarak uluslararası güvenliği tanımlamak ve bir çerçeveye oturtmak, sonra bu tanımdan yola çıkarak sistemi tanımlamak ve uluslararası güvenliğin referans nesnesini

belirlemek, ardından da uluslararası güvenliğe yönelik tehditleri analiz etmek ana hedeftir. G. Alison'un Tukidides Tuzağında da Organski'nin Güç Geçiş Kuramında da Mearshimer'in Saldırgan Realizminde de ABD-Çin rekabeti uluslararası güvenliğe en büyük tehdittir ve savaşla sonuçlanma ihtimali vardır. Ticaret savaşlarında da görüldüğü üzere yükselen güç Çin karşısında ABD; durmakta zorlanmaktadır ve ABD'nin Çin'i çevreleme politikalarının nasıl uluslararası güvenliğe bu bağlamda özellikle ekonomik güvenliğe zarar verdiğinin bir özetidir. Aralarındaki karşılıklı bağımlılık realist bakış açısını elemektedir. Sadece güç ile açıklanabilecek bir konumda değildir ABD-Çin rekabeti. Bu sebeple güvenlik teorilerine ilk yeni soluğu kazandıran, genişleten ve derinleştiren Kopenhag ekolünün sektörlerinden yola çıkarak ABD Çin rekabetinin uluslararası güvenliğe yönelik oluşturduğu tehditleri kategorize edip analiz etmek yani kısacası düşmanı tanımak bu tezin önceliğidir.

ABD-Çin Rekabeti ve Güvenlik Dinamiklerinin anlatıldığı ikinci bölüm, ABD ve Çin arasındaki rekabetin tarihsel kökenlerini ve güvenlik politikalarının analizini içermektedir. Öncelikle, iki ülkenin ulusal güvenlik stratejileri incelenmiş; ABD'nin 2022 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi ve Çin'in güvenlik politikaları detaylı bir içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Rekabetin siyasal, ekonomik ve askeri boyutları ele alınmış; özellikle Asya-Pasifik bölgesindeki etkiler ve Tayvan sorunu gibi önemli konular analiz edilmiştir. Bölüm sonunda, ABD-Çin rekabetinin yeni Soğuk Savaş olarak adlandırılabilir bir bağlamda nasıl şekillendiği tartışılmıştır.

Asya-Pasifik Bölgesel Güvenlik Kompleksi ve ABD-Çin rekabetini ele alan üçüncü bölümde de Asya-Pasifik bölgesel güvenlik kompleksi çerçevesinde ABD-Çin rekabetinin etkileri incelenmiştir. Bölgesel örgütlerin (ASEAN, ŞİÖ, BRICS) ve büyük bölgesel aktörlerin (Hindistan, Güney Kore, Japonya) stratejileri analiz edilmiştir. 'Bölgesel Güvenlik Kompleksi' yaklaşımına göre bölgedeki güvenlik sorunlarına doğrudan müdahil olan veya bu sorunları şekillendiren hatta ABD ve Çin'in stratejik çıkarlarıyla kesişen aktörler oldukları için ASEAN, ŞİÖ gibi örgütler ile Hindistan, Japonya ve Güney Kore gibi devletler tezin kapsamında incelenmiştir. Çünkü bu yapılar ve aktörler, çalışmanın temel araştırma sorusuyla doğrudan ilişkilidir. Çin ve ABD'nin dengeleyici girişimleri tartışılarak, çok taraflı çözümlerin güvenlik sorunları üzerindeki rolü değerlendirilmiştir. Bu bölüm, rekabetin bölgesel güvenlik dinamiklerine nasıl yön verdiğine dair kapsamlı bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada zaman aralığı belirlenmemesinin nedeni, ABD-Çin rekabeti ve bölgesel güvenlik dinamiklerinin sürekli değişen doğasıdır. Özellikle teori odaklı bir analiz yaparken, zaman aralığına sıkı bir şekilde bağlı kalmak yerine güvenlik dinamiklerini daha genel ve esnek bir çerçevede incelemiştir. Ayrıca Kopenhag Okulu'nun teorik yaklaşımı, belirli bir zaman

aralığında çok, güvenlik kavramının değişim ve dönüşümüne odaklanır. Bu nedenle, çalışma tarihsel değil, teorik bir bakış açısıyla, mevcut güvenlik yapılarının nasıl etkilendiğini anlamaya yönelik bir çaba sunmaktadır. Dolayısıyla, reelpolitik bir tarihsel analiz yerine, teorik analiz ön plandadır.

Sonuç kısmında da büyük güçler arasındaki rekabetin doğru yönetildiği takdirde çatışmadan kaçınılabileceğini göstermek maksadıyla sürdürülebilir işbirliği mekanizmalarıyla ASEAN gibi bölgesel organizasyonların kapsamının artırılması ve ABD-Çin arasında çok taraflı diyalog mekanizmalarının geliştirilmesi, gerilimleri yönetmede etkili olabileceği vurgulanmıştır. Aynı şekilde, ekonomik bağımlılığı artıracak projeler, örneğin Çin'in 'Kuşak ve Yol Girişimi' ile ABD'nin 'Hint-Pasifik Ekonomik Çerçevesi' arasında ortak noktalar bulunması, bölgedeki güç dengesini daha istikrarlı bir hale getirebileceği yönünde bir çıkarımda bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Güvenlik Kavramı, Değişimi ve Dönüşümü

Güvenlik özünde tartışmaya açıktır. Uluslararası siyasetin salt güç mücadelesi olduğu yönündeki anlayışı benimseyen realist teoride devletler; bir güç mücadelesinin içine tıkılmış gibi görünmüşler ve güvenlik de basit bir şekilde, gücün özellikle askeri gücün bir yan ürünü olarak ele alınmıştır. Güvenliğin bu şekilde gücün yanına çekilmesi yoğun çatışma ve çekişme durumlarında gerçekleşebilir fakat genele yorumlanamaz. 1970'lerle beraber uluslararası politik ekonominin iç içe geçmiş ağları ile giderek ilgisiz hale gelen rekabetçi, kuvvet temelli, geleneksel askeri güç merkezli realist modeli geri plana atma durumu oluşmuştur. Büyük güçlerin askeri ilişkileri nükleer caydırıcılık tarafından büyük ölçüde bloke edildiğinden askeri güç artık tartışmasız bir şekilde yüksek siyasetin tepesinde durmamaktadır. Yeni dönem uluslararası politikada askeri güç sorununa karşılıklı bağımlılığın eklenmesi gerekmektedir. Güvenliğin geleneksel askeri ve ulusal güvenlik yaklaşımı dar odağı bir sınırlılık yaratmaktadır. Güvenlik, oldukça geniş bir yelpazedeki ihtimalleri hakkında çok az şey bildiğimiz riskleri ve doğalarını kısıtlı bir şekilde algılayabildiğimiz beklenmeyen durumları ele almaktadır (Arends, 2009).

Güvenlik insan yaşantısının en önemli unsuru ve uluslararası sistemin de temel parametrelerindedir. Klasik realistler güvenliğin sağlanmasını bir amaç olarak görürlerken neorealizm güvenliğe bir araç gözüyle bakmaktadır. Liberalizme göre güvenlik karşılıklı işbirliği ve kurumsallaşma ile sağlanabilir. Realistlere göre insan doğasını çatışmacı değil uzlaşmacı bulan liberaller; çıkarların en nihayetinde herkesin yararını sağlayacağını savunmaktadır. Güvenlik çalışmaları Soğuk Savaş dönemini çift kutupluluğunun getirdiği istikrara, ideolojik ayrımın neticesindeki silahlanma yarışına bağlı açıklamaya çalışmış, kutuplardan birinin yarışı terk etmesiyle girilen yeni uluslararası sistemde yeni açıklayıcı argümanlara ihtiyaç duyulmuştur. Güvenlik çalışmalarında sorunsal; kimin güvenliği, güvenliği kimin sağladığı ve tehdidin ne olduğudur. Klasik güvenlik çalışmalarının bu sorulara cevabı yani güvenliği tehdit edilen ve güvenliği sağlananın devlet olduğu, devlete yönelik tehditlerin de askeri kaynaklı olduğudur fakat Soğuk Savaş sonrası yeni uluslararası düzende güvenliği sağlanması gereken devlet bir anlamda bazen kendi eliyle bile bireylerin güvenliğini tehdit edebilmektedir. Güvenlik sağlayıcı aktörler ve daha da ötesinde tehditler çeşitlenmiştir. Artık tehdidin ne olduğu ve nereden geldiği belirsizleşmiştir. Bu konjonktürde Barry Buzan ve Kopenhag Ekolünün diğer temsilcileri güvenliğe yeni bir bakış açısı getirmişlerdir. Güvenliğin

hayatta kalma mantığı askeri güvenliğin ötesine geçirilerek genişletilmiştir. Güvenlik; bir mesele, referans nesnesinin varlığına tehdit oluşturduğunda gündeme gelmektedir ve bu tehditler askeri, ekonomik, siyasi, toplumsal ve çevresel olarak sektörlere ayrılmıştır. Güvenlik kavramının genişletilmesiyle birlikte yeni kavramsal araçlarında geliştirilmesi gerekmiştir. Varlığı tehdit edildiği düşünülen referans nesnesine yönelik tehditleri ilan ederek meseleleri güvenlikleştiren güvenlikleştirci aktörler söz konusu tehditlere standart siyasi sistemin ötesinde önlemler alınmasını sağlamaktadır. Güvenlikleştirme, tehdide karşı siyasal alanın normal normlarının ötesine geçen olağanüstü araçlara başvurma yetisi verir ve güvenlik dilinin kullanılması yoluyla hedef kitle üzerinde inşa edilir. (Baldwin, 1997).

1.1.1. Güvenliğin Teorik Çerçevesi

Güvenlik, Uluslararası İlişkilerde başlangıçta az gelişmiş bir kavramdır. Terimin kendisi Uluslararası İlişkilerin ve disiplinlerin genel kullanımı içinde vardır ve temel bir düzenleyici kavram olarak yer edinmiştir. Çağdaş ulusal güvenlik sorun ve konularını ele alan ampirik boyutta büyük ve giderek gelişen bir çalışmalar bütünü mevcuttur. Bunların çoğu stratejik çalışmaların alt alanından çıkmaktadır ki bunun için güvenlik merkezi bir normatif odaktır. Devletlerin dış, askeri ve ekonomi politikaları, birbirileri ile ilişkilerinin yapısı ulusal ve uluslararası güvenliğin sağlanması bakımından analiz edilmektedir. 1970'lerdeki ekonomik ve çevresel endişeler artana kadar güvenlik kavramı belirli aktörlerin siyaset çıkarlarından öte anlamlarda nadiren incelenmiştir ve Soğuk Savaş'ın bitimine kadar bu tartışma hala ağır bir askeri vurguya sahip olmuştur. Güvenlik üzerindeki kavramsal literatürdeki ilk kırılma Herz'in güvenlik ikilemi fikri olmuştur. Buna göre niyetleri ne olursa olsun devletlerin güvenlik ihtiyaçları doğrultusunda kendi kendilerine yetebilme girişimleri diğerleri için güvensizliğin yükselmesine yol açmaktadır çünkü her biri kendi aldıkları önlemleri savunmaya yönelik olarak diğerlerinin aldıkları önlemleri de potansiyel tehdit olarak yorumlamaktadır. Soğuk Savaş ortamı rakip güçler arası etki tepki dinamiğini kısıtladığından 70'lerin sonlarına kadar güvenlik çalışmaları liberal tohumlar için verimsiz toprak olmuş ve ancak bu tarih itibarıyla güvenlik çalışmaları karşılıklı bağımlılık unsurlarıyla olgunlaşmaya başlamıştır (Buzan, 2015:26-27).

Güvenlik hakkında en bilinen kavramsal çalışmada Wolfers'ın ulusal güvenlik vurgusu ampirik literatürdeki hakim yönelimi de yansıtmaktadır. Wolfers güvenliği kesin anlamı olmayan muğlak bir sembol olarak nitelendirerek güvenlik gibi büyük siyasal bir potansiyelin ulusal sembol ile birleşmesinin doğuracağı muğlaklığın olası zararlarını anlatmayı hedeflemiştir. Güvenlik hem politika yapıcılar hem de strateji uzmanları tarafından ulusal güç bakımından öncelikli görüldüğünden, faydası olmayan bir tekdüzelik hakim olmuş, büyük

ölçüde güç görüşüne odaklanılmıştır. Güvenlik kavramsal olarak zayıf fakat siyaseten güçlü bir kavramdır. Bu sebeple güvenlik kavramı dar ulusal güvenlik sınırlarından pek çok sistemsel anlayışı içeren tarafa doğru genişlemelidir. Devlet ve birey düzeyine ve askeri konulara bağlı bir güvenlik görüşü yetersiz gelmektedir (Buzan, 2015:27-30).

Güvenlik karmaşık, zor bir kavramdır. Fakat sosyal bilimlerdeki diğer temel kavramların herhangi birinden daha zor değildir. Güç, adalet, barış gibi geniş literatürlere ilham veren kavramlara benzer şekilde güvenlik de özünde tartışmaya açıktır.¹ Devlet gibi açık bir biçimde somut olan bir kavram bile özünde bulunan tartışmaya açık doğası nedeniyle kesin kabul gören bir tanımının yapılmasına direnmektedir. Bu tür kavramlar sosyal bilimlerin tabiatının içerisinde belirli bir noktada durmak yerine bütün bir alanı çevrelemektedirler yani tartışmaya açıktırlar çünkü kesin bir durumu belirtmekten öte bir alanı resmetmektedirler (Buzan, 2015:29).

Güvenliği anlamak için pek çok yol bulunmaktadır ve bunlardan her birinin hem iyi yanları hem de kusurları vardır. Herhangi bir unsura odaklanmak, her zaman için bazı şeylerin göz ardı edilmesi ya da anlamının çarpıtılması pahasına açıklığa kavuşturulmasına neden olacaktır. Bu sosyal teorinin özelliğidir ve bundan kaçış yoktur (Açıkmeşe, 2008:52). Genel anlamda güvenlik nedir, bu genel anlam güvenlik politikalarının nesnesi olması gereken insanlar ve devletler gibi özel birimlere transfer edilebilir mi, ulusal güvenliğe atıfta bulunulduğunda güvenliğin referans nesnesi nedir, eğer devlet ise devleti içerideki bireylerin toplamı olarak mı yoksa toplamından daha fazla şey ifade eden bir anlamda mı ele almak gerekir, uluslararası güvenlik ne anlama gelmektedir, devletlerüstü bir güvenlik mi yoksa devletler arasındaki güvenliğin ayrılmaz bir olgu olduğu bir anlam mı vardır? Güvenlik özünde tartışmaya açık bir kavram olduğu için, doğal olarak cevaplar kadar sorular da meydana getirmektedir. Güvenliğin referans nesnesini (yani güvenliği sağlanacak olan şey) belirlemenin zorluğu da kavramın anlamını karmaşıklaştırmaktadır. Güvenlik oldukça geniş bir yelpazedeki ihtimalleri hakkında çok az şey bildiğimiz riskleri ve doğalarını kısıtlı bir şekilde algılayabildiğimiz beklenmeyen durumları ele almaktadır (Buzan, 2015:34-35).

Literatürdeki birçok güvenlik tanımına baktığımızda ulusal güvenlik için bazı kıstaslar öne çıkmaktadır: değerlerin merkeziliği, tehditlerin zamanlaması ve yoğunluğu, devletin bir hedefi olarak güvenliğin siyasi doğası. Fakat bu sınırlar kavrama sert bir görünüş vererek mutlak bir anlamı zorlaştırmaktadır. “Halbuki bir şey ya güvendedir ya değildir peki ya temel

¹ Sosyal Bilimlerde esastan tartışmalı (Essentially Contested Concepts) fikri Bryce Gellie'ye aittir. Gallie bu tür kavramları herhangi bir kanıt veya tartışma sonucunda doğru ya da standart kullanımı ortaya koyacak tek bir versiyon üzerinde uzlaşmaya yol açmayacak şekilde değerlere dayalı kavramlar olarak tanımlamaktadır. Bu tür kavramların en önemli özelliği doğaları gereği çeşitli durumlara uygulanmalarına ilişkin kapsamlı tartışmaların mevcut olmasıdır. (Açıkmeşe, 2008, s. 55)

değerler nedir? Bu değerler sabit veya değişken referanslar mıdır? Tanımlamadaki yetersizlikler sadece güvenlik kavramına özel değildir; adalet kavramı da avukatlar ordusunun onun muğlaklığı için hizmet etmesini gerektirir' (Buzan, 2015:34-35).

Güvenlikte esas tartışma konusu tehditlerden arınmış bir özgürlüğün arayışı hakkındadır. Bu tartışma uluslararası sistem kapsamında olduğundan güvenlik devletlerin ve toplumların bağımsız kimliklerini ve işlevsel bütünlüklerini devam ettirebilmeleri üzerinedir. Güvenlik arayışında devlet ve toplum bazen birbirileri ile uyum içindedir bazen de karşıtlık yaşarlar. Güvenlik varoluşa yönelik önemli bir yelpazedeki kaygıları da içerir. Bu geniş yelpazedeki kaygılar güvenlik etiketinin aciliyetinin önemini durdurması ve yaşamın günlük belirsizliklerinin bir parçası olması kavramın zorluklarından biridir. Güvenlik öncelikle insan topluluklarının kaderi hakkındadır ve devamında bireysel olarak insanoğlunun kişisel güvenliğiyle ilgilidir. Çağdaş uluslararası sistem içinde güvenliğin standart birimi böylece egemen topraksal devlettir. Uluslararası sistemin yapısı anarşik olduğundan sistemin tüm örgütsel boyutlarının içerisinde güvenlik kaygılarının doğal odağını birimler oluşturmaktadır. Devletler de baskın birimler olduğundan ulusal güvenlik hem devlete yönelik normal fakat muğlak referansı hem de etnik kültürel birimlere daha doğrudan başvurusuyla temel konudur. Bazı askeri ve çevresel tehditler tüm gezegenin yaşam koşullarını etkilediğinden güvenliğin insanlık topluluğuna bir bütün olarak uygulandığı önemli bir anlayış da mevcuttur (Buzan, 2015:37).

Çok kutuplu uluslararası sistem yapısı gereği birçok belirsizliği bünyesinde barındırmaktadır. Bir süre boyunca küresel hegomanya atfedilen ABD, sistemde meydana gelen değişiklikler ve bu değişiklikler karşısında yürüttüğü politikalar neticesinde hegemon konumuna yönelik ciddi meydan okumalar ile karşılaşmaktadır. ABD liderliğindeki uluslararası düzene karşı olan Çin ve Rusya gibi ülkeler sahip oldukları güçleri sayesinde de sistemde bir yüzleşmeye sebep olabilmektedirler. Bu ülkelerden Çin'in sahip olduğu ve geliştirmeye devam ettiği özellikle ekonomik kapasitesi fakat beraberinde askeri ve siyasi kapasitesi küresel liderlik pozisyonunu paylaşmak istemeyen ABD'nin dikkatini çekmektedir (Dingil ve Güven, 2021).

1.1.1.1 Realizm ve Güvenlik

Birey, ulusal ya da uluslararası düzeyde olsun güvenlik insanlığın en önemli sorunlarından. Ulusal güvenlik daha merkezi bir öneme sahiptir çünkü devletlerin varoluşu ile ilgilidir ve birey düzeyinde de güvenliği belirleyen koşulların pek çoğunda devlet hakimdir. Devletler düzen içinde diğerleriyle birlikte var olma konusunda yetenekli görünmemektedirler.

Devletler tarihi boyunca bir devlet diğerrinin varlığı nedeniyle güvensizliğe düşmüştür. Kendi ulusal güvenliğinin peşinde olan her bir devletin askeri ve ekonomik eylemleri sıklıkla diğerrlerinin ekonomik bozulmalarıyla ve savaşıla bir arada gitmiş, bazen günümüz ABD-Çin ilişkileri gibi düşük bir gerginlik ve artan işbirliği ile geçilmiştir. Fakat bu dalgalanmalara rağmen genel sorun ürettiği tüm belirsizlikler ve korkularla devam etmektedir

Realistler güvenliğı gücün bir yan ürünü olarak görme eğilimindedirler. Baskın bir konuma yükselmeye gücü olan bir aktör sonuç olarak güvenliğı de elde edecektir. İdealistler ise güvenliğı barışın bir sonucu olarak görmektedirler. Kalıcı bir barış herkese güvenlik sağlayacaktır. Aslında güvenlik güç ya da barıştan daha çok yönlü daha etkili bir kavramdır. Gücün sağladığından daha farklı ama daha az önemli olmayan, barışın sağladığından da daha farklı ama daha az kapsamlı olmayan bir kavram olmalı hatta güvenlik güç ve barışın aşırı uçları arasında ikisini de kapsayıp kendi anlayışını da eklemelidir (Buzan, 2015:26).

Egemen devletler sistemi tabiatı gereği siyaseten anarşik olarak yapılanmıştır. Burada anarşi merkezi otoritenin yokluğu anlamındadır. Anarşik bağlam ulusal ve uluslararası güvenliğin inşa edilmesi gerekli olan tüm anlamları içeren başlıca siyasi koşulları tayin eder. Anarşi sistemde kalıcıdır çünkü bağımsızlıklarını ve egemenliklerini korumak için devletlerin giriştiği eylemler otomatik olarak anarşik sistemi sürekli kılar. Bunun karşılığında da anarşik yapı devletler arasındaki ilişkiler üzerinde sistem boyunca etkiler yaratır. Anarşik bir yapı sistem içerisindeki devletlere var oluş için rekabetçi kendi kendine yetme durumları yükler. Bu anarşik sistemde devletler arasındaki ilişkilerin kaçınılmaz bir biçimde saldırgan olduğu, iş birliğinin olasılık dışı ya da imkansız olduğu anlamına gelmemektedir. Şiddetli çatışma anarşi altında her zaman olasıdır çünkü rekabet her yeri kuşatmıştır ve askeri olduğu kadar siyasi, ekonomik, toplumsal formlar da alır (Buzan, 2015:39). Anarşinin güvenlik kavramı üzerinde bazı etkileri de söz konusudur buna göre devletler güvenliğin birincil referans nesnesidir çünkü devlet hem düzenin iskeleti hem de yönetim otoritesinin en üst kaynaklarıdır. Bu da literatürdeki ulusal güvenlik baskısını açıklamaktadır. Devletler güvenliğin birincil nesneleri olsalar da ulusal güvenliğin dinamikleri devletlerarasında oldukça karşılıklı bağımlıdır. Ülkesel güvensizlikler ulusal güvenlik gündemine egemen olabilirler de olmayabilirler de ama dış tehditler ulusal güvenliğin büyük bir sorunudur. Uluslararası Güvenlik fikride böylece devletlerin birbirilerini daha güvenli ya da daha güvensiz hissettirebilecekleri sistemsel koşullar ile açıklandığında daha iyi anlaşılabilir. Münferit ulusal güvenlikler ancak birbirileri arasındaki ilişkiler ve bir bütün olarak sistemdeki daha büyük ilişki örüntüleri düşünüldüğünde tamamen anlaşılabilir. Anarşinin söz konusu sürekliliği düşünüldüğünde eğer güvenlik dengeye ya da hegemonyaya dayandırılırsa anarşi içinde kalıcı bir şekilde sağlanamaz ki bu anarşi altında

güvenliğin asla mutlak olamayacağını ancak göreceli olabileceği anlamına gelmektedir. Örneğin Soğuk Savaş döneminde yaşanan dehşet dengesi göreceli bir güvenlik ortamı yaratmıştır fakat güvenliğin tehditlerden özgürleşme anlamına geldiği haliyle yorumladığımızda söz konusu güvenlik ortamının göreceliği ortaya çıkmaktadır (Buzan, 2015: 39).

Birey güvenlik kavramının uygulanabileceği en temel birimi temsil etmektedir. Devlet bireyler için hem tehditlerin hem de güvenliğin kaynağıdır. Bireyler devletin güvenlik arayış eylemlerinde hem sebebin çoğunu hem de bazı kısıtlamaları oluştururlar. İnsanların bir diğerinin güvensizliğinin temel kaynağı olduğu da birey güvenliğinin çelişkili boyutlarından biridir. Bireylere yönelik tehditlerin çoğu bireylerin kendilerini kaçınılmaz toplumsal, ekonomik ve siyasi baskılar oluşturan bir çevreyle bütünleşmiş bulmaları gerçeğinden doğar ve toplumsal tehditler genellikle, ekonomik tehditler, fiziksel tehdit, haklara ilişkin tehdit, konum ve statüye yönelik tehdit biçimlerinde gelmektedir. Burada esas sorun bireyin hareket özgürlüğünün bu özgürlüğün diğerlerine yönelttiği potansiyel tehlikelere karşı nasıl dengeleneceğidir. Kendi türünden diğerleri ile anarşik bir ilişki içinde var olan bireyler özgürlüklerinin yalnızca güvenlikleri pahasına arttığının farkına varırlar. Devletler bireyler gibi özgürlükleri ile orantılı olarak güvensizdirler. Waltz'un deyişi ve Buzan'ın da tekrar edişiyle; 'Eğer özgürlük isteniyorsa güvensizlik kabul edilmelidir'. Bireyler devletleri kendilerini yabancıların saldırılarından ve birinin diğerine zarar vermesinden koruması için ve dolayısıyla kendi meşguliyetleri içerisinde ve dünyanın nimetleriyle beslenebilip memnun bir şekilde yaşayabilecekleri ölçüde güvende olabilmek için kurmuşlardır fakat devlet büyüdükçe aynı zamanda bireye karşı bir tehdit kaynağı haline gelmektedir. Şu da asla unutulmamalıdır ki devletten ne tür tehditler gelirse gelsin yokluğunda gelebilecek tehditlerden büyüklük sırasına göre daha geridedir. Bireyin güvenliği tarihte geri döndürülemez bir biçimde devlete bağlanmıştır. Bu şekilde büyüyüp maksimal bir hal alan devlet parçalarından daha fazlası haline gelmiştir ve kendi çıkarlarına sahiptir. Bu durumda bağımsız bir güç olarak var olan devlet ulusu çevreleyen kolektif bir varlık olarak kendini oluşturan bireylerden üstündür. Locke'un toplumsal sözleşme kavramlarında ima ettiği gibi bireyler tarafından oluşturulmuş bir varlık değildir artık. Sonuçta devletin yapısı toplumsal düzen ve harici savunma için yüklenen zorlamalar haricinde bireysel çıkarlara duyarlı olmalıdır (Buzan, 2015:48-55).

Vatandaş birey doğrudan ya da dolaylı olarak devletten kaynaklanan pek çok tehditle karşılaşabilir. Devletin daha yüksek kolektif çıkar olarak gördüğü şeyler için bazılarının çıkarlarını kurban ettiği normal siyasi prosedürde ortaya çıkabilir mesela para arzını kontrol etme ihtiyacından dolayı işsizliğe mahkûm kılınmışların durumunda olduğu gibi. Belki de dünyanın büyük çoğunluğunda kişilere devletten yönelen tehditler hayatlarındaki güvensizliğin

ana kaynağıdır. Sonuç olarak devlet bireye güvenliği ancak tehditler yükleyerek sağlayabilmektedir. Bu tehditler dolaylı ya da dolaysız niyetlenerek ya da beklenmeyen yan etkiler de olsalar genellikle birey güvenliğinin göreceli olarak küçük ve kırılgan evreninde baskın olabilecek denli ciddilerdir. Her ne kadar devletçe sağlanan iç ve dış güvenlik tarafından dengeleniyor olsalar da bu tehditler bundan dolayı da birey güvenliği ve ulusal güvenlik arasındaki çelişkiler kaçınılmazdır. Tutarlı devletler yalnızca her doğrultuda birtakım güvenlikleri sağlamalıdır ki kendileri hatırı sayılır bir tehdit kaynağı haline gelmesinler. Birey güvenliği ayrı ve önemli düzey bir analizi temsil etse de özünde devletin ve uluslararası sistemin daha üst düzey politik yapılarına bağlıdır. Bu böyle olduğu için ulusal ve uluslararası güvenlik birey güvenliğine indirgenemez. Birey güvenliği devletten hem olumlu hem de olumsuz anlamda etkilenir ve birey güvenliği ile ulusal güvenlik arasındaki uyumsuzluk kalıcı bir çelişkiyi temsil eder. Birey güvenliği çabasının ulusal güvenlik üzerinde pek çok etkisi mevcuttur (Buzan, 2015:54-66).

Bireyler rahatlıkla tanımlanabilirken ve bireylere yönelik tehditler ve zararlar hakkında tamamıyla emin olunabilirken aynı tanımlama uluslar ve devletler gibi kolektif yapılara uygulanması kolay olmamaktadır. Devlet özellikle klasik güvenlik anlayışında güvenlik kavramının merkezidir ve bu sebeple referans nesnesi olarak incelenmesi önem arz etmektedir. Devletler açık ara uluslararası sistemdeki en güçlü birimlerdir. Teoride devlet hem politik tabiiyet ve otorite hem de güç kullanma araçları üzerindeki yetkisi açısından yegane egemen birimlerdir. Bu sosyo-politik merkezîyet ve askeri güç devleti uluslararası sistemde hakim güç yapmaktadır. Uluslararası bir anarşi içindeki güvenlik meseleleri, yalnızca sistemin yapısına ve devletlerin etkileşimine değil, aynı zamanda devletlerin iç özelliklerine de fazlasıyla bağlıdır. Sistemik açıdan bakıldığında, devletler topraksal olarak tanımlanan sosyo-politik varlıklar olarak görülmek mecburiyetindedir. Devletler, içinde sınırlı bir toprak parçasındaki yöneten kurumların ve toplumun birbirine karıştığı insan topluluklarını ifade etmektedir. Sistem içindeki etkileşimin temel amaçlarının tümü olmasa da çoğu açısından devleti oluşturan şey, ülke-hükümet-toplumun bağlantı noktasıdır. Uluslararası bakış açısında bu paketi birbirine bağlayan bağlar güvenliğin anlaşılması için esastır. Güvenlik analizi yapmak için devlet yalnızca tekil ülke-hükümet-toplum paketlerinin iç dinamikleri arasındaki ilişkiyi değil, aynı zamanda bu paketlerin birbirleriyle bağlantı kuruluş şeklinin daha geniş sistemik dinamiklerini de kapsayacak kadar geniş bir şekilde kavramsallaştırılmalıdır. Güvenlik analizi, devleti ve sistemi karşılıklı olarak birbirilerini inşa eden bir ilişki içine yerleştiren bir bakış açısı gerektirmektedir. Devletler kısmen kendilerini inşa ederler ve bir ölçüde rekabetin ve bazen de şiddetli anarşik ortamın ürünleridir. İç ve uluslararası dinamiklerin ikisi de güvenlik analizi için

esastır. Devletin temelini oluşturan bileşenlere göz attığımızda devletler, ülke ve nüfustan oluşan bir fiziksel temele sahip olmalıdırlar ve fiziksel temelleri yöneten kurumları olmalıdır. Ortak bir grup insan tarafından paylaşılan devlet fikri de önemli bir bileşendir çünkü insanların zihinlerinde meşruiyet oluşturur. Egemenlik devletleri diğer tüm sosyal birimlerden ayıran önemli bir unsurdur. Egemenlik ülke-hükümet-toplum paketini bir arada tutan tutkaldır. Egemenlik daha yüksek bir politik otoritenin reddini ve hem ülke içinde ve vatandaşlar üzerinde devletin en üst karar alma mercii olması iddiasını gerektirmektedir. Egemenlik iddiası devleti, insan topluluğunun üst formu yapar ve devletin politik analizlerdeki merkeziliğini açıklar (Buzan, 2015:65-79).

Çin'in devam eden büyümesinin uluslararası rekabete ve güvensizliğe olan etkileri bu tezin araştırma konularındandır. Soğuk Savaşın sona ermesinden beri dünyanın büyük güçleri arasında çok az güvenlik rekabeti oluşmuştur. Bu dönemde ABD dünyanın hakim gücüdür ve Çin'in büyümesi bir meydan okuma oluşturmaktadır. Saldırgan Realizm, Çin'in kendi bölgesinde hakim güç haline gelmek için çaba gösterdiğini düşünmektedir. Bölgesel hakimiyet kurma, Çin'in komşularını yenecek ve böylece onlar üzerinde muazzam siyasi etki elde edecek derecede askeri güç oluşturmalarını gerektirecektir. Ayrıca Çin ABD'yi Kuzeydoğu Asya'dan uzaklaştırma ihtiyacı hissedecektir, çünkü ABD bölgede aktif olmaya devam ederse Çin, hakimiyetin sağlayacağı etki ve güvenliği elde edemeyecektir. Ancak ABD, Çin'in hakimiyetinden tehdit algılayacak ve ona göre tepki verecektir. ABD'nin bir seçeneği Çin'i sınırlandırmak için Hindistan, Japonya, Güney Kore'yi içeren dengeleyici bir koalisyon kurmak olacaktır. Sonraki aşamada Çin Amerikan merkezli ittifakı bölmek için çaba gösterince rekabet şiddetlenecektir. Taraflardan her biri diğerini dengelemek ya da ona üstünlük kurmak için silahlanacak sonuçta her iki tarafta kendini güvensiz hissedecektir.

Savunmacı realizmin bakış açısıyla bölgede tansiyon yükselmeden de rekabet sürdürülebilir. Çünkü Çin güvenliği büyük askeri avantajlar gerektirmedikinden bölgesel hakimiyet kurmaya ihtiyaç duymamaktadır. Çin'in gücü, büyüklüğü nüfusu ve zenginliğinden gelmekte bunlarla da etkin savunma için gerekli kaynaklar sağlanmaktadır. Çin'in Güney Çin denizi ile Japonya'dan fiziki olarak kopuk olması da savunmasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca nükleer silahları da Çin'e caydırıcılık imkanı tanımaktadır. ABD ile de okyanusla ayrım Çin'in konvansiyonel güçlerinin ABD'yi tehdit etmesini zorlaştırmaktadır (Glaser, 2017:21).

1.1.1.2. İngiliz Okulu ve Güvenlik

İngiliz okulu, metodolojik çoğulculuğu ve uluslararası ilişkilerin tarihsellik çerçevesinde ele alınması gerektiğini savunan, uluslararası sistem, uluslararası toplum ve dünya

toplumu kavramlarını birbirleriyle bağlantılı olarak ele alan rasyonalist bir teoridir. Uluslararası toplum kavramı İngiliz okulunun odak noktası olup, dünya toplumu ve uluslararası sistem kavramları arasında bir orta yol sunmaktadır (Buzan, 2014:471). İngiliz okulu uluslararası ilişkilerin anarşik yapısını kabul etmekle beraber, devletlerin anarşik uluslararası ilişkiler ortamında düzen içinde bir arada var olduklarını iddia etmektedir. Bu noktada, İngiliz okulunun dikkat çektiği düzen ise uluslararası toplumu temsil etmektedir. İngiliz okulunun Uluslararası İlişkilere yaptığı önemli katkı ise disiplinin gelişimi için uluslararası siyasetin daha iyi nasıl açıklanabileceği üzerine yoğunlaşan üç gelenek arasında diyalog zemini oluşturmaya çalışmasıdır. Barry Buzan (2014) İngiliz okulunun daha uyumlu bir araştırma gündemi oluşturmayı başarması halinde, Uluslararası İlişkilerin teorik olarak parçalanmış durumundan kurtulması için bir büyük teori (grand theory haline gelme potansiyelinin çok yüksek olduğunu vurgulamıştır (Buzan, 2014:471).

Kuramın gelişimi dört dönemde incelenir: İlk dönemde (1958–1966), uluslararası toplum kavramı etrafında kuramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci evrede (1966–1977), Bull'un Anarşik Toplum ve Wight'ın Devlet Sistemleri eserleriyle uluslararası toplumun varlığı ve doğası tartışılmıştır. Üçüncü safhada (1977–1989), yeni nesil İngiliz Okulu düşünürleri bu analizleri derinleştirirken, 1990'lardan itibaren dördüncü evre başlamış ve İngiliz Okulu, Soğuk Savaş sonrası uluslararası düzeni analiz etme çabasıyla yeniden canlanmıştır (Demirel, 2017:48-50). 1999 yılında, Barry Buzan, Richard Little ve Ole Waever İngiliz Okulunu tekrar toplamaya çalışmışlardır. Bu dönemdeki yazında uluslararası sistem, ontolojik olarak devletlere dayanırken; pozitivist bir epistemoloji, rasyonalist ve materyalist yöntemler ve yapısalcı teoriler ile açıklanmaktadır. Bir grup devlet, ortak çıkar ve değerlerin bilincinde, kendilerini iradi olarak kurumlar vasıtasıyla bir dizi norm ve kural ile kısıtlıyorsa, bu yapı uluslararası toplumu örneklendirir. Uluslararası toplum fikrinin altında basit bir şekilde sosyal bir yapı yatar. Bir toplum içinde yaşayan bireyler gibi devletler de uluslararası toplum içinde var olurlar. Devletler bu toplumu şekillendirirken aynı zamanda toplum tarafından da şekillenirler. Uluslararası toplumun en önde gelen özelliklerinden birisi devletler tarafından gönüllü olarak oluşturulması ve tarih içerisinde üyelerinin rızasıyla kurumsallaşmasıdır. Bu çerçeve içerisinde, devletler arasındaki ortak değerler ve karşılıklı çıkarlar vurgulanmakta, paylaşılan normlara, kurallara ve kurumlara odaklanılmaktadır (Buzan, 2014).

Kuram, uluslararası ilişkileri uluslararası sistem, uluslararası toplum ve dünya toplumu olmak üzere üç katmanda inceler. Uluslararası sistem, realist bakış açısıyla güç mücadelesine dayalı yapıyı, uluslararası toplum, devletler arasındaki ortak norm ve kuralları, dünya toplumu ise bireyler ve sivil toplumun rolünü vurgular.

ABD-Çin rekabeti bağlamında, İngiliz Okulu bu mücadeleyi sadece güç dengesiyle değil, uluslararası toplumun normları ve kurumları üzerinden değerlendirir. Her iki ülke, stratejik rekabet içinde olsa da DTÖ gibi kurumlar aracılığıyla ekonomik kurallara uymakta ve doğrudan çatışmadan kaçınarak uluslararası toplumun istikrarını korumaya çalışmaktadır. İngiliz Okulu perspektifine göre bu rekabet, sıfır toplam bir mücadele değil hem rekabetin hem de işbirliğinin bir arada var olduğu dinamik bir süreçtir.

İngiliz Okulu, uluslararası ilişkilerde güç mücadelesine dayalı realizm ile işbirliğine vurgu yapan liberalizmi sentezleyen bir yaklaşımdır. Bu okulun merkezinde uluslararası toplum kavramı yer alır. İngiliz Okulu'na göre, devletler yalnızca anarşik bir sistemde kendi çıkarlarını maksimize eden aktörler değil, aynı zamanda ortak normlar, kurallar ve kurumlar aracılığıyla etkileşimde bulunan bir uluslararası toplumun üyeleridir (Bull, 1977). Hedley Bull (1977) uluslararası toplum ve uluslararası sistem arasında bir ayrım olduğunu ileri sürmüştür. Bull'a göre uluslararası sistem iki ya da daha fazla devletin düzenli olarak etkileşim halinde bulunduğu ve karar alırken birbirlerinin davranışlarını hesaba katma zorunluluğu hissettiği sistemdir. Uluslararası toplum kavramı ise, bir grup devletin ortak çıkarlar ve değerler paylaştıkları, ilişkilerinde birtakım kurallar çerçevesinde birbirlerine bağlı oldukları ve ortak kurumlar çerçevesinde işbirliği sağladıkları bir toplumu temsil etmektedir. Bu bağlamda uluslararası toplum bir uluslararası sistemin varlığını şart koşmakta fakat her uluslararası sistem bir uluslararası toplum olarak işlememektedir. Örneğin on altıncı yüzyılda Avrupalı devletler ve diğer devletler aynı uluslararası sistemde varlık göstermiş, birbirleriyle etkileşim içinde bulunmuş ve davranışlarında diğer devletlerin hareketlerini hesaba katmıştır. Fakat bu dönemde var olan uluslararası sistemin bir uluslararası toplum olduğundan söz etmek mümkün değildir. Günümüzde ise Avrupalı devletlerin oluşturduğu, ortak çıkarlar, değerler, kültür, uygarlık ve kurumlar etrafında oluşan Avrupalı uluslararası toplumun varlığından bahsedilebilmektedir. İngiliz Okulu, uluslararası ilişkilerde güç mücadelesine dayalı realizm ile işbirliğine vurgu yapan liberalizmi sentezleyen bir yaklaşımdır. Bu okulun merkezinde uluslararası toplum kavramı yer alır. İngiliz Okulu'na göre, devletler yalnızca anarşik bir sistemde kendi çıkarlarını maksimize eden aktörler değil, aynı zamanda ortak normlar, kurallar ve kurumlar aracılığıyla etkileşimde bulunan bir uluslararası toplumun üyeleridir (Bull, 1977). Uluslararası toplum, devletlerin belirli kurallar çerçevesinde hareket ettiği ve uluslararası düzenin korunduğu bir yapı olarak tanımlanır. İngiliz Okulu'na göre, bu düzeni korumak için üç temel unsur vardır, düzen, adalet ve normlar. Devletler, savaşın yayılmasını önlemek, egemenlik haklarını korumak ve ticari akışları güvence altına almak için kurallar geliştirir. Uluslararası toplum, yalnızca güç dengesiyle değil, aynı zamanda insan hakları, adil ticaret ve çevresel

sürdürülebilirlik gibi değerlerle de şekillenir. Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Paris İklim Anlaşması gibi uluslararası kurumlar, devletler arası ilişkileri düzenler ve işbirliğini teşvik eder.

İngiliz Okulu'na göre, uluslararası güvenlik yalnızca askeri güçle sağlanmaz. Normlar, anlaşmalar ve diplomatik diyalog, uzun vadeli istikrarın anahtarıdır. Bu yaklaşım, devletlerin rekabet içinde olsalar dahi belirli alanlarda işbirliği yapabileceğini savunur.

ABD ve Çin arasındaki rekabet, sadece güç dengesi ve ekonomik üstünlük mücadelesi olarak değil, aynı zamanda uluslararası düzenin normatif temelleri üzerinden de şekillenmektedir. İngiliz Okulu perspektifinden bakıldığında, bu rekabet bir "düzenin liderliği" mücadelesidir. ABD, mevcut liberal uluslararası düzenin liderliğini sürdürmek isterken, Çin, bu düzeni kendi kalkınma modeline uygun şekilde yeniden şekillendirmeye çalışmaktadır. Bu, DTÖ, IMF ve BM gibi uluslararası kurumlarda reform talepleriyle kendini göstermektedir. Güvenlik açısından ABD, Asya-Pasifik'te müttefik ağını genişletirken (AUKUS, QUAD), Çin, Kuşak ve Yol Girişimi ile ekonomik ve stratejik nüfuzunu artırmaktadır. Ancak her iki güç de bu rekabeti, uluslararası toplumun normları çerçevesinde meşrulaştırmaya çalışmaktadır.

İngiliz Okulu'na göre, rekabet ne kadar yoğun olursa olsun, ortak normlar ve küresel zorluklar işbirliğini zorunlu kılar. İklim değişikliği, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi ve küresel sağlık gibi sınır aşan sorunlar, ABD ve Çin'i diyalog kurmaya zorlamaktadır. Örneğin, her iki ülke Paris İklim Anlaşması'na yeniden taahhütte bulunmuş ve 2021'de Glasgow İklim Zirvesi sırasında iklim değişikliği ile mücadele konusunda ortak bir bildiri yayımlamıştır. İngiliz Okulu'na göre, uluslararası toplumun düzenini koruyan normlar, askeri çatışmayı önlemede kritik rol oynar. ABD ve Çin arasındaki gerilim, Tayvan ve Güney Çin Denizi gibi konularda artarken, bu gerilimi kontrol altında tutan unsur, uluslararası normlara dayalı rekabet düzenidir. İngiliz Okulu perspektifinden bakıldığında, ABD-Çin rekabeti, yalnızca sıfır toplam bir güç mücadelesi değil, aynı zamanda uluslararası toplumun normları ve kurumları üzerinden şekillenen bir düzen mücadelesidir. Bu yaklaşım, rekabetin kaçınılmaz olduğunu ancak bu rekabetin işbirliği mekanizmaları ile yönetilebilir olduğunu savunur. Tıpkı Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği'nin stratejik silah kontrolü ve küresel sağlık konularında işbirliği yapabilmesi gibi, ABD ve Çin de günümüzde iklim değişikliği, nükleer güvenlik ve ticaret düzenlemeleri gibi alanlarda koordinasyonu sürdürebilir. İngiliz Okulu'nun vurguladığı normatif çerçeve, bu rekabetin sıcak bir çatışmaya dönüşmeden, uluslararası toplumun istikrarını koruyarak yönetilebileceğini göstermektedir (Buzan ve Acharya, 2018).

1.1.1.3. Liberalizm ve Güvenlik

Ulusal güvenlik sorununun özel doğası devletten devlete ciddi anlamda değişmektedir. Bütün devletler askeri ve çevresel tehditlere karşı hassastır. Neredeyse hepsi ekonomik tehditlere açıktır ve pek çoğu ayrıca temel politik ve toplumsal güvensizlikten mustarıdır. Devlet fikri, devlet kurumları ve hatta devletin ülkesi askeri güç kullanımlarıyla olduğu kadar fikirlerin manipülasyonu ile de tehdit edilebilir. Bu çeşitlilik güvenliğin evrensel tanımının yapılmasının imkansızlığını vurgulamaktadır. Devletlerin benzer birimler olarak varsayılmasının aksine çeşitlilik göstermektedir çünkü zayıf ve güçlü devletler arasındaki ayırım ulusal güvenlik analizi açısından oldukça önemlidir, sosyo-politik bütünlüğün düzeyi, devletler arasında birbirine kıyasla askeri ve ekonomik kabiliyetler arasındaki ayırım gibi farklılıklara dayanmaktadır. Arjantin, Brezilya, Pakistan gibi oldukça ciddi güçlerin tamamı devlet olarak epey zayıfken; Avusturya, Hollanda, Norveç ve Singapur gibi zayıf güçlerin hepsi sağlam devletlerdir. Hatta Çin ve Rusya gibi büyük güçler bile devlet olarak ciddi zayıflıklara sahiptir (Buzan, 2015:93). Devletin güçlü olduğu yerde ulusal güvenlik öncelikle devletin bileşenlerinin dış tehdit ve müdahalelerden korunması yönünden düşünülür. Devletin zayıf olduğu yerde, yalnızca devletin fiziksel temeli, hatta bazen o bile değil, açık bir ulusal güvenlik nesnesi oluşturacak kadar iyi tanımlanmış olabilir. Devlet fikri ve kurumlarına şiddet noktasına varana kadar karşı konulduğu için kapsam açısından tamamen ulusal değildir ve ulusal güvenlik nesneleri olarak açık referanslar ortaya koymazlar. Ulusal güvenlik devletin iç yapısından ayrı tutularak değerlendirilemez ve içeriden bakış çoğu zaman devletin tutarlı bir güvenlik nesnesi gibi olan yüzeysel imajını yıkar. Güçlü bir devlet kendisini içeriden tanımlar ve komşuları arasındaki boşluğu sağlam bir toplumsal siyasi varlık ile doldurur. Ulusal güvenlik, en basit olarak devletin çevresiyle olan ilişkisini kasteder ve devlet kendi içinde güvensiz olduğu ölçüde son derece karışık bir hale gelir. Ulusal güvenlik kavramı yalnızca devletin Hobbesçu güvenlik fonksiyonlarının dış tarafına makul bir biçimde uygulanabilir. Ön bir koşul olarak, devletin iç boyutu nispeten istikrarlı olmazsa, güvenlik için bir referans nesnesi olarak devletin imajı, neredeyse anlamsız bir bulanıklık halini alana kadar kararır. Bu kavramın en kolay olarak aslen türetildiği güçlü devletlere uygulanabileceği konusunda şüpheye yer yoktur. Güçlü devletler ulusal güvenlik için göreceli olarak açık bir referans nesnesi ortaya koyar. Devletlerin ekonomik ve çevresel anlamda artan bir biçimde karşılıklı bağımlılığı olduğu ve hayatta kalmak için tümüyle diğerlerinin sınırlamalarına bağlı olduğu bir çağda ulusal güvenlik nasıl sürdürülebilir? Ulusal güvenlik, devletin bireysel eylemi ile sürdürülebilir mi yoksa işbirliği mi gerekmektedir? Güçlü devletlerin bile yüksek düzeydeki iç bütünlüklerini korumanın bir aracı olarak dış tehditler geliştirdiği şeklinde bir argüman ortaya çıkmaktadır.

Bir başka açıdan iç tehditlerin ulusal güvenlik sorunu olarak kabul edildiği durumlarda da hükümet siyasi muhalefete karşı kuvvet kullanmayı meşrulaştırmaktadır. Güçlü devletin varlığı güvenlik için bir koşul değildir fakat güçlü devletin yokluğu durumu kesinlikle güvensizlik yaratmaktadır. Hem ulusal hem bir bütün olarak sistem için uluslararası güvenlik, anarşinin yapısı çok sayıda zayıf devletin varlığı nedeniyle zarar gördüğü sürece sorunlu olarak kalacaktır. Avrupa devletlerinin bir yüzyılda iki defa ispatladıkları gibi güçlü devletler de barışın garantisi değildir (Buzan, 2015:94-100).

Uluslararası liberal kuram liberal siyasi ideoloji geleneği üzerine inşa edilmiş varsayım ve hipotezler yoluyla uluslararası çatışma ve işbirliği imkânlarının keşfedilmesi, açıklanması ve yorumlanmasını amaçlamaktadır. Bu yönüyle Kant'ın ebedi barış (perpetual peace) fikrinden hareketler uluslararası liberal kuramın güvenliğe dair argümanları üç temel hipotez içermektedir. Bunlar; liberal demokrasiler silahlı çatışmaları azaltır, serbest ticarete dayalı karşılıklı bağımlılık silahlı çatışmaları azaltır, uluslararası kurumlar silahlı çatışmaları azaltır şeklindedir. Kant'a göre cumhuriyetçi rejimlerde yöneticiler hesap sorulabilir olduklarından savaş ilanı gibi konularda yurttaşların rızasına başvurmak durumundadır. Buradan yola çıkarak Kant cumhuriyet rejimlerinin ister istemez daha barışçıl olduklarını iddia etmektedir. Kant'ın cumhuriyetçi olarak bahsettiği yönetimler uluslararası liberal kuramcılar tarafından liberal demokrasiler olarak adlandırılmıştır. Bu bağlamda uluslararası liberal kuramcılar liberal demokrasiler ve uluslararası çatışmalar arasında istatistiksel bir korelasyon olduğunu öne sürmektedirler. Demokratik barış tezi olarak bilinen bu hipoteze göre liberal demokrasiler birbirleriyle olan ilişkilerinde savaşa başvurmaktan kaçınarak aralarında giderek büyüyen liberal bir barış bölgesi oluşturmaktadır. (Sarı, 2022).

Literatürde güvenlik çalışmalarının gelişimi konusunda en yoğun olarak kullanılan dönemsel ayırım David Baldwin'e aittir: 1945-55 arası alanın doğduğu dönem, 1955-65 dönemi güvenlik çalışmaları tarihindeki en ilginç ve yaratıcı dönem olan altın çağ, 1965-80 arası Soğuk Savaş'taki detant döneminin de getirdiği bir duraklama ve 1980'lerde itibaren hem canlanma hem de sorgulamanın yaşandığı yeni dönem. Booth ve Herring'in yaptığı bir diğer dönemsel ayırımda 1980'ler nükleer güçler arasındaki gerilimin tırmandığı yılları kapsayan canlanma ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından 1985-91 yılları sorgulama-değişim yılları olarak ayrılmıştır (Açıkmeşe, 2008:14).

Liberal yaklaşım, uluslararası aktörler arasında işbirliği olasılığı ve barışçıl bir dünyanın ortaya çıkma şansına olan eğilimi ile iyimse bir bakış açısına sahiptir. Uluslararası politika doğasında çatışma ve şiddet içeren bir olgu değildir, barış ve güvenlik makul olarak elde edilebilecek şeylerdir ve elde edilme olasılıkları gittikçe artmaktadır. Devletler ve toplumlar

arasında işbirliği sınırlı değildir ve kısıtlı olmak zorunda değildir haliyle uluslararası politikanın doğasında güvenlik çıkmazı bulunmamaktadır. Devletler bütünlüğü olan aktörler değildir yani devletlerin devlet olarak kendilerine ait çıkarları ve kaygıları olabilir fakat kontrol eden faktör devlet yönetiminde etkili olanlardır. Liberalizmin en yaygın iddiası artan karşılıklı ekonomik bağımlılığın nihai olarak barış ve güvenlik ürettiğidir. Kapitalist faaliyetlerin artması daha fazla refah getirecek ve buna bağlı olarak savaş gereksiz ve çözüm üretmeyen bir şey olarak görülecektir. Liberalizm, uluslararası güvenliği, devletler arasındaki işbirliği, karşılıklı bağımlılık ve uluslararası kurumlar aracılığıyla sağlanabilir bir olgu olarak görür. Bu kurama göre, güvenlik yalnızca askeri güçle değil, ekonomik ilişkiler, diplomasi ve insan haklarının güçlendirilmesiyle de tesis edilebilir. Liberalizme göre demokratik devletler, barışçıl dış politikalar izlemeye daha yatkındır ve karşılıklı çıkarlar doğrultusunda kurulan uluslararası örgütler, çatışmaların önlenmesinde ve çözümünde önemli bir rol oynar. Uluslararası düzenin, normlar ve anlaşmalarla güçlendirilmesi, devletlerin güvenlik kaygılarını azaltarak istikrarı artırır (Morgan, 2017).

Liberal bakış açısına göre, uluslararası ilişkilerde işbirliği ve karşılıklı bağımlılık, çatışmayı önleyen temel unsurlar arasında yer alır. Bu çerçevede, ABD-Çin rekabeti, yalnızca güç mücadelesi olarak değil, aynı zamanda iki ülke arasındaki ekonomik, teknolojik ve diplomatik etkileşimler bağlamında değerlendirilebilir. Liberal kurama göre, ABD ve Çin gibi küresel güçler arasındaki rekabetin çatışmaya dönüşme olasılığı, iki ülke arasındaki yoğun ekonomik bağımlılık nedeniyle sınırlıdır. Karşılıklı ticaret hacmi, yatırım ilişkileri ve tedarik zincirlerinin birbirine entegre yapısı, her iki taraf için de maliyetli bir çatışma riskini artırmakta ve işbirliğini teşvik etmektedir. Özellikle, DTÖ, IMF ve BM gibi uluslararası kurumlar, iki ülkenin rekabetini belirli normlar ve kurallar çerçevesinde yönetmeye yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte, liberalizmin öne sürdüğü ‘karşılıklı bağımlılık barışı getirir’ yaklaşımı, ABD-Çin ilişkilerinde tam anlamıyla kendini gerçekleştirebilmiş değildir. Ticaret savaşları, teknoloji transferine yönelik kısıtlamalar ve Tayvan gibi jeopolitik meseleler, işbirliğini zaman zaman sekteye uğratmıştır. Ancak liberal yaklaşım, bu tür gerilimlerin diyalog, müzakere ve uluslararası kurumlar aracılığıyla çözülebileceğini savunur.

1.1.2. Soğuk Savaş Döneminde Güvenlik

Uluslararası siyasetin salt güç mücadelesi olduğu yönündeki Realist model, İkinci Dünya Savaşı’nın oldukça kutuplaşmış ortamında ve Soğuk Savaş’ın hemen sonrasında oldukça yoğun anlam taşımıştır. Devletler bir güç mücadelesinin içine tıklımışlar ve güvenlik basit bir şekilde gücün özellikle de askeri gücün bir yan ürünü olarak ele alınmıştır. Güvenlik

kavramsal olarak ya belirli bir devletin veya ittifak grubunun güç mücadelesini ne kadar iyi yürüttüklerini ya da güç dengesinin ne kadar istikrarlı görüldüğünü söyleyebilmenin bir yolu olarak kısıtlı bir çerçevede değerlendirilmiştir. Neredeyse güç ile eş anlamlı olma çizgisine çekildiğinden uluslararası ilişkilerin güç mücadelesi modelinin küçük bir yardımcısı olarak işlev görebilmiştir. Yoğun çatışma ve çekişme dönemlerinde güç güvenliğinin esası haline gelebilir fakat bunu güvenliğe yönelik bir kimlik farz etmek kendi kendini gerçekleştiren bir kehanet yaratma riskini beraberinde getirir. 70'lerde ve sonra 80'lerin ortalarında başlayan iki yumuşama döneminin Soğuk Savaş'a karşı ortaya koydukları nokta güce alternatif bir kavram olarak güvenliğinin yeniden düşünülmesi teşvik etmede önemli bir rol oynamaktadırlar (Buzan, 2015:30).

Güvenliğin güç modeliyle olan birlikteliği sebebiyle idealist eğilime sahip olanlar nükleer silahlı bir dünya da aşırı şekilde savaş eğilimli olduğundan kendilerini güvenlik etrafında değil iki savaş arası dönemden çıkarımlarıyla da barış çalışmaları etrafında örgütlemişlerdir. Silahların kontrolü ve silahsızlanma, uluslararası işbirliği gibi politikalara yoğunlaşmışlardır. 70'ler itibariyle Amerika'da ekonomik sıkıntıların derinleşmesiyle politika uygulayıcıların ve akademisyenlerin çoğu dünya siyasetinde ekonomik konuların etkisiyle ilgilenmişlerdir. Eğilimleri ise; uluslararası politik ekonominin iç içe geçmiş ağsal alemiyle giderek ilgisiz hale gelen rekabetçi dağınık kuvvet temelli yaklaşımı nedeniyle geleneksel askeri güç merkezli realist modeli geri plana atmak olmuştur. Büyük güçlerin askeri ilişkileri nükleer caydırıcılık tarafından büyük ölçüde felce uğratıldığından askeri güç artık tartışılmaz şekilde yüksek siyasetin merkezinde durmuyordu (Buzan, 2015:31).

1970'lerde başlayan fakat nükleer gerilimin 1980'lerde yeniden tırmanmasıyla göz ardı edilen güvenlik gündeminin genişlemesi tartışması Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle hız kazanmıştır. Güvenlik gündemi çevresel, ekonomik ve benzeri sorunları kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Açlıktan kadın sorunlarına, çevrenin kirletilmesinden ekonomik istikrarsızlıklara, salgın hastalıkları da içerecek şekilde geniş bir yelpazede güvenlik tehditleri çeşitlenmiştir. Geniş güvenlik gündemi taraftarlarına karşı, geleneksel gündemin muhafaza edilmesini, yeni güvenlik gündeminin dar tutulması gerektiğini savunan karşı görüşler de ileri sürülmüştür. Bu çerçevede güvenlik çalışmaları alanının askeri güç kullanımı, kullanım tehdidi veya denetimi ile sınırlı tutulması gerektiği, alanı geniş bir tehdit yelpazesi ile tanımlanmasının entelektüel tutarlılığına zarar vereceği ve önemli meselelere çözüm üretmeyi zorlaştıracığı anlayışını savunmuşlardır. Genişleme karşıtlar yaşam kalitesini düşüren her şeyin güvenlik sorunu olarak algılanması halinde alanın odaklandığı konudan uzaklaşacağını savunmaktadırlar (Açıkmeşe, 2008:45).

Soğuk Savaş'ın ardından güvenliğin kavramsallaştırılması üzerine yoğunlaşmıştır. İnşacı yaklaşımda devletin güvenlik alanındaki davranışlarının materyal unsurlarca değil, normlar, kültür ve kimlik gibi normatif faktörler tarafından inşa edildiği savı ileri sürülür. Wendt'in geleneğini takip eden bu yaklaşımda pozitivist analizler söz konusudur. Nükleer ve kimyasal silahların kullanılması konusundaki tabunun norm haline dönüşmesi ve bu norm nedeniyle devletlerin bu tür silahları kullanmayacağı sonucuna ulaşılması örnek olarak gösterilebilir. Kopenhag Okulu inşacılığı pozitivist yöntemlerle değil söyleme dayalı olarak yani post pozitivist yöntemlerle analiz etmektedir (Açıkmeşe, 2008:51).

Neyin güvenliği sorusuna cevap verebilmek için güvenlik bir referans nesnesine ihtiyaç duymaktadır ve bu soruya basitçe devlet cevabını vermek cevaplama konusunda yardımcı olmamaktadır. Devlet sadece güvenliğin pek çok farklı yoldan uygulanabileceği çok yüzölçüm kolektif bir nesne değil aynı zamanda pek çok devlet vardır ve birinin güvenliği diğerlerini ele almadan tartışılmaz. Güvenliğin referans nesne arayışı güvenlik için gerekli koşulların arayışıyla birlikte gitmektedir. Aslında güvenliğin çok sayıda olası referans nesnesi vardır. Güvenliğin nesneleri devletler topluluğunun üyeleri arttıkça değil, devlet seviyesinden birey seviyesine inildikçe ve devlet seviyesinden bir bütün olarak uluslararası düzeye çıktıkça artmaktadır. Herhangi bir düzeyin ya da nesnenin güvenliği diğerlerinden ayrı bir biçimde sağlanamayacağı için herhangi birinin güvenliği kısmen hepsi için gereken güvenlik koşulu olmaktadır (Barkawi, 2011).

Soğuk Savaş döneminin ABD kaynaklı eserleri incelendiğinde güvenliğe yönelik yazınların Ulusal Güvenlik Çalışmaları başlığıyla yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu karşın Avrupalı yazarlar fazlasıyla aktör yönelimli bir izlenim yarattığı, herhangi bir devletin güvenlik politikasının tek taraflı analizini çağrıştırdığı için eleştirmiş ve Stratejik Çalışmalar² başlığına yönelmişlerdir. Stratejik Çalışmalar aslında Uluslararası İlişkilerin askeri boyutunu açıklamakla ilgili bir alan olarak görülmüştür. Buzan da Stratejik çalışmaları şiddet ve şiddet

² Strateji kavramı, genel olarak askerî araçların politik amaçlar için kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Fakat bu kavram, zamanla üst düzey konuların incelenmesinde kullanılan bir kavram hâline gelmiştir. Strateji kavramına atfedilen anlamlar incelendiğinde, kavramın tarihsel süreç içerisinde anlam değişimi veya genişlemesi yaşandığı görülmüştür. Bunun sebebi, globalleşen dünyanın ekonomik, siyasal, sosyal ve teknolojik ilerlemeler sonucu yaşamış olduğu değişimin sonucudur. Stratejik çalışmalar ile ilgili önemli tartışmalar, geniş disiplin tartışmaları etrafında dönmüştür. Bu tartışmaların olması, sahadaki krizle ilgilidir. Bu krizin birçok olası sebebi olmakla beraber, en önemlisi stratejik çalışmaların bir disiplin olarak çalışılmasının gerekli olup olmamasıdır. Bu krizin iki ana argümanı vardır. Bunlar, geleneksel askerî perspektifle sınırlanması veya bunun ötesine geçerek daha geniş, disiplinler arası ve çok perspektifli olması şeklindedir. Askerî görüşe bağlı olanlar, askerî bir bakış açısı ve odağı olmadan strateji ve stratejik çalışmaların olamayacağını savunmaktadır. Stratejik çalışmaların kurucu babası olan Clausewitz, hem lidere hem de orduya özel önem vermiştir. Clausewitz'in strateji düşüncesi "tanımlama" ihtiyacını vurgulayarak başlamaktadır. Başka bir deyişle, yapılacak hamleyi belirlemek için çevredeki itici faktörlerin ve rekabet edilenin tanımlanması gerekmektedir. Clausewitz, stratejiyi "muharebelerin savaşın amacı için kullanılması" şeklinde tanımlamaktadır. <https://mozartcultures.com/uluslararasi-iliskilerde-strateji-dusuncesi-ve-buyuk-strateji/> (erişim tarihi: 25.12.2022).

araçlarının siyasi birimler tarafından diğer siyasi birimlere karşı çıkarlarının savunulması amacıyla kullanılmasının ya da kullanılması tehdidinin incelendiği alan olarak tanımlanmıştır. 1930'lardan 80'lerin sonuna kadar Uluslararası İlişkiler disiplininin de hakimi olan Realist teorinin varsayımları Stratejik Çalışmaları da şekillendirmiştir. Realizm'in devleti uluslararası politikanın ana aktörü olarak değerlendirmesinden hareketle, Stratejik Çalışmalar devleti hem güvenlik öznesi hem de güvenliği sağlayan aktör olarak algılamış ve bu çerçevede devlet merkezli analizler yapmıştır. İkinci olarak realist teorinin gücün esas olarak askeri güç temelinde ele alması ile çatışmanın uluslararası ilişkilerin doğasında olduğu varsayımı stratejik çalışmalarda da askeri tehditlere ve bu tehditlerle baş edebilmek için askeri güç kullanımına öncelik verilmesine sebep olmuştur. Bu iç içe geçmişlikten dolayı Soğuk Savaş dönemi Güvenlik Çalışmalarına; Realist Güvenlik Çalışmaları, Geleneksel Güvenlik, Ana Akım Güvenlik ve Ortodoks Güvenlik Çalışmaları da denmektedir (Açıkmeşe, 2008:13-16).

Soğuk Savaş yılları sadece Stratejik Çalışmaların hegemonyasında da geçmemiştir. Stratejik Çalışmaların doğuşunda İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan nükleer gerilim çerçevesinde sivil uzmanlara duyulan gereksinim belirleyici olmuştur. Nükleer silahların devreye girmesi sonucunda bu tür silahların sahip olduğu topyekün tahrip olasılığı savaşı savaşılmaması gereken bir oldu haline dönüştürmüştü bu da klasik askeri uzmanlıktan farklı bir uzmanlığı gerektirmiştir. Bu dönemde sivil uzmanların varlığı nükleer düzenin modası geçmiş askeri güç maksimizasyonu hedefli anlayış çerçevesinden uzaklaştırmış ve nükleer bir facianın engellenmesine yardım etmiştir. Bu dönemde üretilen Caydırıcılık Teorisi³, Sınırlı Savaş Doktrini⁴ gibi teoriler güvenlik analizinde alternatif olmuşlardır. Stratejik Çalışmalar en yoğun çatışmasını Barış Çalışmaları ile vermiştir. Barış Çalışmaları güvenliğin realist

³ Caydırıcılık, kabul edilemez ölçüde sonuçlar doğuracağı tehdidinde bulunmak suretiyle, potansiyel rakipleri belirli bir davranış tarzını devam ettirmekten vazgeçirmeye dayalı bir stratejidir. Klasik caydırma teorisi, "rasyonalite" ve "tehditlerin inandırıcılığı" gibi bir dizi varsayıma dayanmaktadır. Tehditlerin inandırıcılığı, nükleer caydırıcılık için merkezi bir konumdur çünkü tehdit edilen aktör rakibinin bu tehdidi gerçekleştireceğine inanmalıdır. Diğer yandan, caydırıcılık belirli bir hareket tarzının olası sonuçlarını değerlendirmek açısından, maliyet-fayda analizi yapabilen rasyonel aktörleri gerektirmektedir. Son yıllarda, birçok araştırmacı caydırıcılığın kavrayışa ilişkin unsurları içeren ve ampirik kanıta dayanmayan bir teori olduğunu öne sürmüştür. Buna göre, aktörler büyük ölçüde birbirinden ayrılan değer sistemlerine sahipse bir rakibi caydırmak neredeyse imkansız olacaktır. Tehdidin veya rasyonalitenin anlamını tanımlamak konusunda, aktörler birtakım ortak anlayışları paylaşmak zorundadırlar. Caydırıcılık Teorisi nükleer dengenin çeşitli koşullarında saldırıp saldırıma eğilimlerini içeren bir kavramsallaştırma değildir. Minimum Caydırıcılık (Varoluşsal- Kolay Caydırıcılık), nükleer silahların caydırıcı ve tahrip edici özelliği o kadar açıktır ki bir devletin saldırıya uğramamak için şatafatlı stratejiler izlemesi gerekmez. Maksimum Caydırıcılık (Zor Caydırıcılık) kavramı ise nükleer silahların varlığının tek başına caydırıcı olmadığını herhangi bir devletin karşı tarafa saldırımdan vazgeçmesi için karşı tarafın o devlete gözdağı vermesi, yani ona zarar getirecek bir eylemde bulunmakla tehdit etmesi gerektiğini ileri sürer.

⁴ Sınırlı (Kısıtlı) Savaş (Limited War): Amacı, kapsamı, tarafları bakımından kısıtlı yürütülen savaşlardır. Örnek olarak I. Körfez Savaşı verilebilir. Bu savaşlarda hedef diğerlerine göre kısıtlıdır ve uzun dönemli işgal ya da düzen kurma gibi uzun soluklu operasyonlar yürütülmez. Ayrıca bu savaş tipinde düşmanın askeri, ekonomik, toplumsal kaynaklarının topyekün tahribatı da hedeflenmez. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/SavasTurleri_EbruCananSokullu_v.1.pdf (erişim tarihi: 25.12.2022).

düşüncesinin güç modeliyle bağlantısı nedeniyle kirlenmiş bir kavram olduğunu, bu yıkıcı anlamı sebebiyle güvenlik yerine barış kavramına yoğunlaşılması gerektiğini savunmuşlardır. Merkezinde nükleer gerilimin bireyler ve bireylerden oluşan küresel toplum için yarattığı tehdit bulunan Barış Çalışmaları genel olarak bütün uluslararası sistemin güvenliği ile ilgilenmektedir (Açıkmeşe, 2008:18-33).

Nükleer gerilim üzerine uzmanlaşan Stratejik Çalışmalar Küba Füze Krizi ve Vietnam savaşı ile iki kutup arasında savaş tehlikesinin azaldığı ve farklı boyutlarda anlaşmalarının sayılarının arttığı yumuşama döneminde durağan hale gelmiştir. Bu dönemde orta büyüklükteki devletlerin⁵ atom silahları elde etme çabaları sonucunda nükleer yayılma ve Vietnam Savaşı'nın da etkisiyle bölgesel güvenlik sorunları iki yeni araştırma alanı olarak disipline dahil olmuştur. 1973 OPEC Petrol Krizi ile petrol fiyatlarında ani artış ve doların değerinde ani düşüş yaşanınca ekonomik güvenlik yani ekonomik sorunların güvenliği tehdit ettiği anlayışı gündeme gelmiştir. Aynı dönemde 1972 Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı ile de insani güvenlik ve çevre güvenliğine dikkat çekilmiştir. Dünyanın ekonomik açıdan karşılıklı bağımlı hale geldiği, ekonomik ve refah meselelerinin askeri güç karşısında önem kazandığı ve devlet dışı aktörler gibi aktörlerin artık siyasette yer aldığı görülmeye başlanmıştır. İki kutup arasındaki nükleer gerilimin azalması sonucunda askeri tehditlerin alanda liderliğini kaybetmesi analistlere askeri nitelik taşımayan ve daha önceleri kayda alınmayan konuların incelenmesi fırsatı tanımıştır. Stratejik Çalışmaların askeri sorunlara verdiği önem ve devlet merkezli bakış açısıyla yeni güvenlik sorunlarının incelenmesi bakımından yetersiz kalmıştır. Buna karşılık 1970'lerin sonunda nükleer gerilimin yeniden tırmanmasının ardından askeri gücün önemi hatırlanmış ve devlet merkezli analizlere dönüş yaşanmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle de güvenlik çalışmalarında başlayan kıvılcım ateş almış ve Stratejik Çalışmaların tekelinden kurtulmuştur (Açıkmeşe, 2008:63).

1.1.3. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Güvenlik

1980'ler sonrası karşılıklı bağımlılığın sistemi ele geçirmesi karşısında hem realistler hem de stratejik çalışmalar savunmasız kalmışlardır çünkü realizm artık uluslararası gündemin

⁵ Uluslararası sisteme etkileri marjinal olan ancak bölgesel politikayı etkileyebilen fakat daha önemlisi büyük devletlerden gelen zorlamalara bir miktar dayanabilen, onlarla zaman zaman pazarlığa girişen ve o günün koşullarını iyi değerlendirerek onların kimi davranışlarını belli bir oranda etkileyebilen devletlere “orta büyüklükte devlet” denir. “Bölgesel güç” olarak da adlandırılabilir. “orta büyüklükte devletler” bu etki durumunu hiçbir zaman büyük devletlere fazla direnebilecek ve özellikle de onlarla savaşa girebilecek boyuta ulaştırmaz. Büyük devlet tehdidi altında kaldığı zaman da çözümü dışarıda arar. Böyle bir durumda orta büyüklükte devlet için iki temel seçenek vardır; ya büyük devletler arasındaki güç dengesine oynar ya da bir ittifakın kanadına sığınır. <https://on5yirmi5.com/guncel/dis-politika/orta-buyuklukte-devlet-nedir-orta-buyuklukte-devlet-kavrami-orta-buyuklukte-devlet-tanimi/> (erişim tarihi: 25.12.2022).

meşgalelerini yansıtmadığı ve stratejik uygulamalar ise temel öğretisi olan caydırıcılığın ne entelektüel ne de pratik güvenlik sağlamadığı görülmüştür. Bunun üzerine neorealistler güvenlik güdüsünü anarşik sistem içindeki devletin davranışlarının merkezine koymuşlardır: anarşide güvenlik en temel amaçtır, sistemin devletleri peşinden koşmaları için teşvik ettiği bu hedef, güvenlidir. Stratejistler de bu duruma tartışmalarını genişletme arayışına girerek cevap vermişlerdir: stratejik gündeme ekonomik, siyasi, toplumsal ve çevresel konuların eklenmesi için güvenlik mantığının kullanılması çağrısı ve hatta uluslararası güvenliğin alanda merkezi kavram olması gerektiği vurgulanmıştır (Baylis, 2008).

Güvenliğin geleneksel anlamının dar olduğu konusunda literatürde bir mütakabiliyet olmasına rağmen bu daha geniş ölçüde oluşturulmuş bir kavramın nasıl olacağı konusunda bir uzlaşının olduğu anlamına gelmemektedir. Ulusal askeri politikalar üzerindeki geleneksel odan tarafından çevrelenen görüş yerine güvenliğe yönelik geniş bir bakış açısını teşvik etmek zaruri olmuştur. Güvenlik doğası itibariyle siyasidir ve geleneksel anlama güvenlik devletin güvenliğini işaret ederken askeri bir anlam içermektedir. Bu kapsamda tehditler de diğer devletler ve bunların silahlı kuvvetleridir. Ancak son dönemde güvenliğin genişlemesi ve derinleşmesi ile devlet dışında bireyden gezegenimize kadar farklı referans nesneleri güvenlik çalışmalarının gündemine girmiş, göç, enerji, gıda, pandemi, iklim değişikliği gibi konular güvenlik meseleleri olarak görülmeye başlamıştır (Baysal, 2022:3).

Soğuk Savaş koşulları çerçevesinde yalnızca askeri konuların devlet merkezli analizine yoğunlaşan alan, iki kutup arasındaki gerilimin önce azalmaya başlaması ardından da sona ermesiyle birlikte devlet dışı aktörleri ve askeri nitelik taşımayan sorunları da analiz kapsamına dahil eden bir evrim geçirmiş, pek çok güvenlik teorisini içinde barındıran genel bir çatı haline dönüşmüştür. (Açıkmeşe, 2008).

Kimin güvenliği sorusu kimin korunmayı hak ettiği ya da kimin-neyin korunması gerektiği ile ilgilidir. Güvenlik tanımlamalarında referans nesnesi olarak geçen bu kavram nelerin güvenlik meselesi olarak algılanması gerektiğine işaret etmektedir. Referans nesnesi korunmazsa diğer hiçbir şeyin bir önemi kalmayacaktır. Dolayısıyla güvenliğin ne olduğu konusunda karar verenler neyin değerli olduğuna da karar verir. İnsanlık tarihinde bakıldığında en temel referans nesnesi insanlardır ancak uluslararası ilişkiler disiplininin çıkışıyla beraber ortaya çıkan geleneksel güvenlik çalışmaları ana referans nesnesi olarak devleti görür. Dolayısıyla bu yaklaşımda güvenlikten kasıt milli güvenliktir. Fakat 1970’lerde başlayıp Soğuk Savaş’ın bitimiyle hız kazanan güvenlikte derinleşme ve genişleme trendi farklı varlıkları da referans nesnesi olarak görmeye başlamıştır. İnsan güvenliği bireyi, feminist güvenlik kadınları, toplumsal güvenlik kültürü ve kimliği, çevresel güvenlik ise gezegenimizi ana referans nesnesi

olarak görmüştür. Güvenlik tanımlamasının referans güvenliği harici diğer bir bileşeni tehdittir. Geleneksel devlet merkezli yaklaşımlarda diğer devletler ve bunların nükleer kabiliyetler dahil olmak üzere silahlı güçleri tehdit olarak görmüşlerdir. Fakat soğuk savaşın sonundan itibaren savaşların evrilmesi ve iç savaş vakalarının, devlet dışı aktörlerle olan çatışmaların, devletler arası savaşlardan çok daha fazla görülür hale gelmesi ile devletin bekasına kastedecek olan diğer silahlı gruplar, terör örgütleri ve bölücü yapılanmalar da geleneksel kurumlarca tehdit olarak analiz edilmeye başlamıştır. Güvenliğin genişlemesi ve derinleşmesi ile neyin tehdit olduğu konusu da farklılaşmaya başlamıştır. Farklı referans nesneleri farklı tehditleri de beraberinde getirmiştir (Baysal, 2022).

Güvenlik gündeminin askeri konuların ötesinde insan, devlet ve hatta üzerinde yaşadığımız gezegenin güvenliğini ilgilendiren başka hususları içerecek şekilde genişletilmesi ile yeni güvenlik yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Geleneksel güvenlik anlayışında süper güçler arasındaki rekabet devam ettiği sürece güvenlik çatışma durumu olmaması anlamında dar kapsamlı kalmış, dünya nüfusunun güvensizlikleri yansıtılamamış, işbirliği yapılması mümkün görülmemiştir. Güvenliğin askeri hatta nükleer olmayan boyutları gündeme gelememiştir (Bigo, 2002).

11 Eylül geleneksel güvenlik yaklaşımlarının dünyadaki mevcut güvensizliklere ilaç olmak bir yana onları tespit etmekten bile uzak kaldığının bir göstergesidir. Dünya politikasını anlamaya çalışırken hem savaşa hem de barışa hem sert hem de yumuşak güce hem devletlere hem de devlet dışı aktörlere odaklanılması gerektiğinin önemini ortaya çıkarmıştır. Yeni güvenlik çalışmalarının bakış açısından değerlendirildiğinde güvenlik bir bütündür. Güvenlik nedir sorusuna tüm zamanlar ve tüm mekanlar için geçerli olacak bir cevap verilemez ama güvenlik Booth'un deyimiyile insanları varlıklarına yönelik tehditler ile uğraşmak dışındaki işler için bir dereceye kadar özgürleştiren bir araç değerdir. Yeni güvenlik yaklaşımında da devletin güvenliğinin sağlanması yurttaşın güvenliğinin sağlanması için ön şarttır ama klasik bakışın aksine devlet güvende ise yurttaşlar güvende algısı devlet eliyle uygulanan güvensizlikler neticesinde sarsılmıştır. Waever'ın da belirttiği üzere devlet güvenliğinin sağlanması nasıl sınırlara barikat kurulmasından ibaret değilse her risk de düşmanın sınırdan adımını atması kadar bariz ve tartışmasız şekilde tehlikeli değildir. Geleneksel güvenlik 'tehdit=kapasite x niyet' formüle edilmiş ve niyet genellikle kötü varsayılmış, güvensizlik sarmalı durumu yaratılmıştır (Waever, 2004).

Yeni güvenlik; güvenlik anlayışının daha geniş bir tehdit yelpazesini içerecek şekilde genişletilmesidir. Askeri tehditlerin yanı sıra ekonomik eşitsizlik ve adaletsizlik, çevre kirliliği ve doğal kaynakların yok olması, etnik anlaşmazlıklar, uluslararası göç, uyuşturucu ticareti,

kaçakçılık gibi sorunları da içermektedir. Ve yeni güvenlik anlayışı, güvenlik kimin içindir sorusuna güvenlik sadece devlet için değil, insan içindir diyerek güvenliği derinleştirmiştir. Yeni güvenlik yaklaşımı ile gündeme eklenen yeni tehditlerden yumuşak güvenlik (soft security) diye bahsedilmektedir. Klasik güvenlikteki devlet sınırlarını dışından kaynaklanan askeri tehditleri ise sert güvenlik (hard security) olarak adlandırılmaktadır. Ama bu yumuşak sert arasındaki ayrım temel ihtiyaçlarda kendini güvende hisseden batı merkezli bir bakış açısı tarafında üretildiğinden *soft security* olarak adlandırılan güvensizliklerle mücadele eden insanlar için çok anlamlı değildir. Bu tarz yaklaşımlar insani güvensizliklere çare olmakta yetersiz kalmaz aynı zamanda bu güvensizliklerin kendilerini yeniden üretmelerine de zemin hazırlar. Sert-yumuşak tarzı bir hiyerarşik sıralama bazı tehditlerin daha acil ve önemli olduğu algısı yaratır (Booth, 1991).

Güvenlik gündeminin genişletilmesi tartışmalarının akademik temeli 1983'te yayınlanan Buzan'ın *People, States and Fear* isimli kitabı ve Ullman'ın *Redefining Security* isimli makalesi ile kavramsallaştırılmıştır. Buzan, devletlerin askeri, siyasi, toplumsal, ekonomik ve çevresel sorunlarla tehdit edildiği görüşünü ortaya koyarak sektörel güvenlik yaklaşımını benimsemiştir. Ullman da güvenlik tehdidini bir devlette yerleşenlerin yaşam kalitesini düşüren veya bir devletteki birimler ile hükümetlerin politika tercihlerini daraltan tehdit olarak tanımlar. (Açıkmeşe, 2008:42).

1.1.4. Uluslararası Güvenlik

Devletler esas itibarıyla siyasi yapılar olduklarından, uluslararası siyasi sistem devletlerin çevresinin en önemli parçasıdır. Devletler ve sistem arasındaki siyasi bağlantı o kadar derindir ki farklı yapılarımış gibi devletlerin ve uluslararası sistemin konuşulması bile çok ciddi yanlış algılamalara yol açabilir. Uluslararası siyasi sisteme anarşi hakimdir diğer bir deyişle sistemin esas tanımlayıcı özelliği kapsayıcı bir yönetimin olmamasıdır. Devletlerin esas tanımlayıcı özelliği ise egemenlikleridir veya kendilerinden daha üstün bir siyasi iradeyi kabul etmemeleridir (Arends, 2009).

Devletlerin esas niteliği uluslararası siyasi sistemin doğasını tanımlar ve siyasi sistemin esas niteliği de devletlerin doğasını yansıtır. Eğer birimler egemense ilişki kurma sistemleri mutlaka anarşi olmalıdır. Eğer sistem anarşik ise üyelerin kapsayıcı bir yönetimi reddetmesi gerekir. Bu bağlantı aslında daha da fazlasıdır. Devlet ve sistem düzeylerinin birbirilerinin ayrılmaz bir parçası olduğu ve sistemin anarşist doğasından kaynaklandığı görülen problemlerin sadece sistemsel bir konu olarak ele alınamayacağı anlamına gelir. Eğer devletlerin insanın siyasi organizasyonunun ana yapısı olarak arzu edilebilir olduğu

düşünülürse anarşi bunun gerekli ve kaçınılmaz bir sistemik sonucudur. Egemen devletler uluslararası anarşi birbirini üretir. Devlet ve sistem yapısı arasındaki ortak ve yapısal dinamik anarşinin devamlılığını sağlar (Mearsheimer, 1994).

Uluslararası sistemin bir bütün olarak yapısı ve işleyişi iyi anlaşılmadan güvenlik sorunu anlaşılamaz. Başlangıç için en temel noktaya anarşinin sistem fikriyle ilişkisine değinmek gerekir. Waltz'un sistemi, birimleri, etkileşimleri ve yapıyı kapsayan bit bütün olarak tanımlaması bu ilişkinin net bir bakış açısından ele alınmasına yardımcı olur. Anarşi sistemin yapısal bileşeninde yer alır. Bize parçaların ya da birimlerin nasıl düzenlendiğini birbirileriyle nasıl bir arada durduklarını anlatır. Birimlerin özellikleri hiçbir kapsayıcı yönetimi tanımamalarıdır. Etkileşim konusunda ise sistem fikrini anlamlandırmak için yeterince etkileşim olduğudur. Çağımızda etkileşim hiç olmadığı kadar yoğundur. Artan yoğunluğa artan nüfus kombinasyonuna, artan teknolojik, örgütsel ve finansal kapasiteler ve eyleme geçirici teşvikler eşik etmiştir. Yoğunluk bir anlamda daha fazla insanın daha çok şey yapmasıdır. İnsanların faaliyetleri hem kasten hem farkında olmadan hem olumlu hem olumsuz şekilde başka insanların var olma koşullarını etkilemektedir. Artan yoğunluk güvenlik sektörlerinin çoğunda ölçülebilir. Askeri kapasiteler büyük güçlere hem tüm gezegeni çatışmaya sokma hem de insan ırkını ortadan kaldıracabilecek yıkıma yol açma imkanı veren seviyelere ulaşmıştır. Siyasi çevrede günümüzde fikirler küresel olarak yayılmakta, pek çok konu küresel ya da yarı küresel forumlarda rutin olarak tartışılmaktadır ve endüstriyel demokrasi modeli farklı yönlerde de olsa kalkınmanın bir tür kutsal formülü olarak ortaya çıkmıştır. Ekonomik olarak dünya giderek küresel üretim, ticaret ve finans piyasası haline gelmiş ve dağıtım sistemi de kara deniz ve hava ulaşımı ağlarıyla hiç olmadığı kadar etkili hale gelmiştir. Dünya çağındaki elektronik iletişim ağıyla ve veri işleme olanaklarıyla adeta bir sinir sistemini andıran bir şekle bürünmüştür. Çevresel olarak insan faaliyetlerinin kolektif etkisi bölgesel ve küresel ölçekte etkiler yaratmaktadır ve ortak kaderler oluşturan ve kolektif eylem gerektiren bir sürece girilmektedir. Yoğunluk dağılımı gücün düzensiz dağılımını takip eder. Büyük güç merkezleri bölünme ve siyasi ayrışmanın güçlendiğine işaret etmektedir. Artan yoğunluğun asıl siyasi etkisi liberal bir bakış açısıyla da olsa devletler arasındaki karşılıklı bağımlılık seviyelerinin artmasıdır. Askeri alanda devletin varlığı özellikle şimdiye dek hiç olmadığı kadar karşılıklı nükleer caydırıcılık bağlamında rakiplerin sınırlandırılmasına bağlıdır. Çevre alanında ise ekolojik olarak zarar veren faaliyetlere yönelik kısıtlamalar getirmek için devletler giderek birbirine bağımlı hale gelmektedir. Ekonomik alanda devletlerin refah ve kalkınmaları dış piyasalara, kaynaklara ve kredilere erişimle ilgili karmaşık örüntülere bağlıdır. Karşılıklı bağımlılık ilişkilerin bozulmasının çok pahalıya patlayacağını göstermektedir. Ayrıca

devletlere birbirilerinin davranışlarını etkileyebilecekleri genişletilmiş bir araçlar listesi de sunmaktadır. Karşılıklı bağımlılığın özünde çatışmaları azaltma ihtimali yoktur ancak devletlere çıkarlarının ve koşullarının farklılık göstereceği daha geniş kapsamlı bir gündem sunarak çatışmaları artırabilir. Aslında yoğunluk askeri güvenliğin dikkat çekme olasılığını azaltacak ve dış politika gündeminde güvenliğin askerî olmayan yönlerinin dikkat çekmesini sağlayacaktır (Jervis, 2011).

Anarşist yapı uluslararası sistemin bir bütün olarak sadece bir parçası ama en temel parçası olduğundan güvenlik analizlerinin sadece bir bileşene değinmesi şaşırtıcı değildir. Bu sistem yapısı hiçbir ayrıntıya girmeden güvenlik sorununu sadece genel hatlarıyla ele almaktadır. Geniş çaplı sistemsel temelde anarşinin güvenlik etkisi genellikle ayrışma kalıpları ve etkileşim yoğunluğuyla bağdaştırılır. Anarşinin ham gerçekliğinin diğer değişkenlere nasıl bağdaştırıldığına bağlı olan anarşinin güvenlik sonuçları güvenlik sorununun siyasi bileşeniyle ilgili nispeten iyi geliştirilmiş üç tartışma alanına bakarak izlenebilir: devletlerin niteliği, güç dağılımının etkisi ve uluslararası toplumun etkisi (Ikenberry, 2019).

Devletlerin nitelikleri güvenlik analizi açısından önemlidir. Sistemde yer alan devletlerin genel karakteri güvenlik ilişkilerinin niteliğinde farklılık yarattığı ölçüde sistemin parçasıdır. Devletlerin en çarpıcı özellikleri büyüklük, kültür, güç, siyasi tutarlılık, ideoloji, coğrafya gibi konularda çeşitlilik göstermeleridir. Bu çeşitlilik anarşist uluslararası yapının sürdürülmesi için ikna edici bir gerekçe sunmaktadır. Bugüne kadar uluslararası sistem ideolojik homojenliğe karşı dirençli olduğunu ve siyasi farklılaşma yaratmak için temel oluşturma konusunda yararlı olduğunu kanıtlamıştır. İdeolojik homojenliğin herhangi bir güvenlik avantajı vardysa bile (liberal görüşün demokratik barış teorisi gibi) bunun elde edilebilir olma ihtimali yoktur. Güvenlik çevresini etkileyen devlet düzeyindeki diğer etkenlere baktığımızda zayıf güçlü devletler arasındaki farklılık ve devletlerin büyüklüğü önem arz etmektedir. Zayıf ve güçlü devletler arasındaki farklılık uluslararası siyasi sistemin yapısını etkiler çünkü anarşi fikri tamamıyla siyasi ayrışmanın doğası ve yönüyle ilgilidir. Devletler güçlüyken ayrışma yönü bellidir ve devletler arasındaki ilişkilerde sağlam bir temel oluşturur. Devletlerin zayıf olduğu durumlarda ayrışmanın yönü tam olarak net değildir ve devletlerin ilişkileri daha az sağlam bir temele dayanır. Zayıf devletler, vatandaşlarına yeterince güvenli bir ortam sağlayamaz. Çünkü istikrarsızlıkları genellikle komşularını tehdit eder ve savunmasızlıkları da genellikle müdahaleye kapı aralar. Kendi bölgelerinde kolaylıkla istikrarsız bir uluslararası güvenlik çevresi yaratabilirler. Sistem normları geçmişe kıyasla bölgelerin işgal ve ilhak edilmesini zorlaştırmıştır. Uluslararası yasal düzenekler ve refah düzenekleri, ekonomik ve sosyo-siyasi kaynaklarından dolayı devlet olmanın gereklerini tam

olarak yerine getiremeyen devletlerin desteklenmesine yardım etmektedir. Bu devletlerin az gelişmişliği, bölünmüş fikirlere ve kurumlara sahip olması onları yabancı müdahaleler için kolay bir hedef haline getirmektedir ve eski hakimiyet düzenlerinin yeni biçimlerde sürdürülmesi fırsatı ortaya çıkmaktadır. Doğrudan bölgesel kontrol artık asıl hedef olmadığından askeri tehditler büyük güçler ve yeni devletler arasındaki mücadeleye artık fayda sağlamamaktadır. Zayıf devletler bile yabancı müdahaleye karşı sürdürülebilir ve maliyetli bir direniş başlatabilmektedir. Uluslararası güç ittifakının yönünü belirlemek amacıyla birbirleriyle rekabet eden yabancı güçler tarafından zayıf devletin manipülasyonu ve istikrarsızlaştırılmasıdır. Zayıf devletlerin devlet yapıları böyle fırsatlar yarattığından süper güçlerin bölünmüş güçler rekabeti bu alanda cereyan etmektedir. Zayıf devletler birçok boyutuyla sistemde güvensizlik üretmektedir. Birimler istikrarlı olmadıkça da anarşinin güvenliği sağlanamamaktadır. Sistemin ve birimin güvenlik karakteri birbirinden ayrılamaz. Anarşiyi daha üstün bir dünya devletiyle değiştirmek değil, daha zayıf birimleri destekleyerek onu daha iyi çalışır hale getirmek hedeflenmelidir (Buzan ve Waever, 2003).

Devletlerin karakteri ile uluslararası sistemin güvenlik nitelikleri arasındaki bağlantıyla ilgili daha spekülâtif bir bakış açısı, büyüklük sorununa dayanmaktadır. ABD ile Burundi arasında olduğu gibi mevcut sisteme hakim olan eşitsizlikler yerine gücün daha eşit bir şekilde dağıtılmasıyla uluslararası güvenlik daha iyi bir hale gelecek midir? Tarihsel olarak baktığımızda mevcut sistem ulus devlet fikrine dayalıdır. ABD ve Sovyetler Birliği'nin kırk yıllık hakimiyeti siyasi topluluğun daha ileri bir aşamasına yönelik katalizör modeller ortaya koymuş ve sadece kıta ölçeğindeki devletlerin günümüz tarihsel koşullarında büyük güç olmayı arzu ettiğini göstermiştir. Çin, Hindistan ve Brezilya gibi ülkeler bölgesel ve küresel konumlarında halihazırda var olan ölçek avantajıyla başlamışlardır. Sistem değişikliğinin güvenlik sorunları ortaya çıkarma ihtimali olduğu tartışılan bir mevzudur. Çift kutuplu sistemden ABD hegemonyasına geçişte ve sonrasında da çok kutuplu sisteme yönelişte yaşanan bölgesel çatışmalar örnek verilebilir (Ikenberry, 2019).

Çin'in yükselişinin ABD hegemonyasını tehdit edişi ve ABD'nin izlediği politikaların sistem güvenliğine etkileri uluslararası güvenliğin sağlanması bakımından önem arz etmektedir. Çin'in yükselişi barışçıl olsa da her halükarda sistemdeki hegemonu tehdit etmekte ve çatışma riskini artırmaktadır. Çin'in hegemonik yükselişi ise daha güvensiz bir uluslararası ortamı beraberinde getirir. Tarihten alınan derslerle beraber uluslararası sistemde güvenliğin sağlanabilmesi için Çin'in yükselişinin ve buna karşılık ABD'nin politikalarının dikkatlice analiz edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmalarımızı en iyi analiz edebileceğimiz yöntem Kopenhag Okulu'dur çünkü sektörel bazda analiz güvenliğe yönelik

tehditlerin analiz edilmesini kolaylaştırarak çözüm önerileri sunmamıza olanak sağlamaktadır. Günümüz küresel politikalarında odak noktasının Asya-Pasifiğe kaydığı gerçeğinden yola çıkarak bölgesel güvenlik kompleksi oluşturulmasının uluslararası güvenliğe katkı sağlayacağı da göz ardı edilmemelidir.

1.2.Kopenhag Okulu'nun Ortaya Çıkışı ve Kuramsal Gelişimi

Kopenhag Okulu; Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında geçirdiği dönüşüme yeni ve daha ikna edici bir açıklama getirmek maksatlı, Avrupa örneğinden hareket ederek sorunların ve ilişkilerin güvenlik söylemi dışına çıkarılması (*desecuritization*) stratejisinin yaygınlaşması ve sadece devletin bekasını ilgilendiren acil konuların güvenlik konusu olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Dar bir güvenlik tanımından yana tercih belirtmektedir. Savaşlarla anılan Avrupa'nın artık barışla anılmaya başlamasının altında yatan sebepleri Avrupalı devlet adamlarının İkinci Dünya Savaşı sonrası yürüttüğü güvenlik dışına çıkarma çabaları ile açıklamaktadır. Avrupa'da güvenlik kelimesinin telaffuz edilmesinin yarattığı gerginliklerin ve askeri reflekslerin güvenlik konuşmadan güvenlik sağlamaya yönelik işbirliğinin geliştirilmesi ile aşıldığını ortaya koymuştur. Avrupa'nın birleştirilmesi projesi bir güvenlik projesidir; askeri yöntemlere başvurmaya gerek kalmadan da barışın korunabildiği ve olası saldırganların caydırılabildiği bir güvenlik topluluğu (Booth, 2005).

Kopenhag Okulu sorunların ancak biz bildiğimiz ve tespit ettiğimiz nispette güvenlik tehdidi olarak ortaya çıktığını aksi takdirde herhangi bir sorun olarak değerlendirilmediğini hatta sorun olarak bile görülmeyebildiğini ortaya koymaktadır. Güvenliğin siyasiliğine işaret eder. Sorunlar kendiliğinden güvenliğe tehdit teşkil etmezler, aktörler onları güvenlik sorunu olarak sunmayı tercih eder (*securitization*). Bir sorunun güvenlik sorunu olması objektif değildir yalnız öznel de değildir öznelarasıdır. Kopenhag Okulu sorunları güvenlik sorunu olmaktan çıkarmak yani konuları güvenlik gündeminden çıkarmayı ve normal politik süreçler aracılığıyla dile getirme ve çözmeyi tavsiye eder. Kopenhag okulu etik politik olarak sorumlu olan seçimin güvenliğin devletin bekası ile ilgili konularla sınırlı tutulması gerektiğini savunur. Diğer konular güvenlikleştirilmemeli normal siyasi süreçler içerisinde tartışılarak çözümlenmelidir. Eğer güvenlik genişletilirse güvenlik sarmalı başka konularda da çözümünü zorlaştırır hale gelir (Rothschild, 1995).

1.2.1. Güvenliğin Sektörel Analizi

Güvenlik asli bir kavram olduğu için güvenlik dünyasında yeni bir haritalandırma süreci bu alanda büyük bir gezintiye çıkılmasını gerektirecektir. Uluslararası İlişkilere güç gözlükleriyle bakılması sonucunda ortaya çıkan güç dengesi benzeri kavramlar gibi güvenlik

gözlüğüyle bakılması da yeni türetilmiş kavramlar ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Barry Buzan'ın güvenliğe getirdiği yeni bakış açısında: insan topluluklarının güvenliği beş ana sektördeki etkenler tarafından tehdit edilmektedir: askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel.

Askeri tehditler ulusal güvenlik endişelerinin geleneksel özünde yer tutmaktadır. Askeri eylem genelde devletin tüm bileşenlerini tehdit eder. Askeri tehditler fiziksel tabanın gerilmesine, zarar görmesine ve parçalanmasına neden olabilir aynı zamanda ekosistemi de derinlemesine bozabilir. Kurumların bozulması veya yok olması ile sonuçlanabilir ve devlet fikrini baskılayabilir, çökertebilir, yok edebilir. Askeri hareketler yalnızca devletin temel savunma işlevlerinin merkezine vurmaz aynı zamanda sosyal ve bireysel çıkarların her kademesine baştan aşağıya zarar vermekle tehdit eder ve genelde devletin üst yapısından daha kalıcıdır. Güçlü devletler güç kullanımından korkarlar çünkü güç kullanımı rıza ile kendiliğinden oluşmuş yönetime devrilme tehdidi sunabilir ve bunu baskı ile dayatılan yönetim ile değiştirebilir. Güç kullanımı istenmeyen büyük değişikliklere hızla yol açacağından ötürü, askeri tehditler ulusal güvenlik endişeleri içinde geleneksel olarak en yüksek önceliğe sahiptirler. Askeri hareketler diğer bütün sektörlerdeki yüzlerce yıllık emeği yok edebilir. Askeri tehditler balıkçı teknelerinin taciz edilmesinden, cezalandırıcı baskılara, bölge gaspına ve tam işgalden toplumun varoluşuna yönelik abluka ve bombalama gibi saldırılara kadar çeşitlilik gösterir. Hedefler Amerikan savaş gemilerinin yayılmacı karasuları iddialarını tanımayacağını belirtmek için kıyı sularına kadar girmesi gibi görece küçük veya Brejnev doktrini uyarınca askeri üstünlüğün daha zayıf komşu devletlerin politikalarını geniş bir spektrumda etkileme maksadıyla uygun ortam oluşturulması için kullanılması gibi büyük ve genel olabilir. Askeri tehditler direkt devleti değil mesela devletin çıkarlarını tehdit edecek şekilde dolaylı da olabilir. Batı'nın petrol arzı güvenliği buna örnek verilebilir. Askeri tehditler özel bir kategoriye işgal eder çünkü güç kullanımını içerir. Güç kullanımı normal barışçıl ilişkileri çığır ve diplomatik tanınmayı bozar (Buzan, 2015:106-108).

Siyasi tehditler devletin örgütsel istikrarını hedefler. Amaçları yönetime belli bir politika konusunda baskı yapmaktan, hükümet devirmeye, ayrılıkçılığı teşvik etmeye, devletin siyasi dokusunu askeri bir saldırıdan önce zayıflatmaya yönelik olabilir. Devlet fikri özellikle de ulusal aidiyeti ve düzenleyici ideolojisi ve bu ideolojiyi dillendiren kurumları siyasi tehditlerin olağan hedefleri arasındadır. Devlet özünde siyasi bir varlık olduğu için siyasi tehditler askeri tehditler kadar korkutucudur. İdeolojiler arası rekabet oldukça karmaşıktır. Herhangi bir siyasi tehdidin kesin olarak ulusal güvenlik konusu olarak etiketlenmesindeki asıl zorluk bundan kaynaklanır. Karşıt görüşte ideoloji destekleyen tek bir devletin bile bulunması

tehdit içerir. Bunu ciddiye almak ise maaliyeti hedeflerden çok daha ağır olacak bitmez tükenmez ve muhtemelen imkansız bir askeri harekatı gerektirir. Örneğin Tayvan'ın durumundaki gibi diplomatik tanınmanın reddi kasti siyasi tehdittir. Bir devletin bir başkasının iç işlerine özgül siyasi müdahaleleri açıkça ulusal güvenlik etiketini hak etmektedir fakat burada bile sınırları çizmek zordur. Sınırların belirlenmesini kolaylaştırmak maksatlı benzer kanaatlere sahip siyasi gruplara propaganda desteği vermek, bu tür grupların desteklenmesi ve yaratılması, siyasi suikastlar, isyancılara silah yardımı gibi yarı askeri hareketlere kadar uzar. Siyasi tehditler yapısal da olabilir. Yirminci yüzyılda zamanın ruhunun monarşik yönetime karşı siyasi tehdit oluşturduğu iddia edilebilir. Bir başka yapısal tehdit örneği Soğuk Savaş dönemini verebiliriz ve günümüzde benzer şekilde ABD-Çin rekabeti bunu anlamamızı kolaylaştırmaktadır. Bir devletin kazanımları ve başarıları otomatik olarak diğer devletin siyasi saygınlığını tükettiği yerde bu doğal olarak kasti siyasi tehditlere yol açar (Buzan, 2015:109-111).

Toplumsal tehditleri siyasi tehditlerden ayırt etmek zor olabilir. Devletler arasındaki ilişkilerde toplumsal seviyede kayda değer dış tehditler ulusal kimliğe dönük saldırılar anlamına gelir ve kolayca siyasi alana dönüşebilirler. Toplumsal tehditler genelde daha geniş askeri ve siyasi tehdit paketlerinin bir bütünüdür. İsrail'in Filistinlilerden hissettiği tehdit gibi veya Batı'da köktendinci İslam'a bakış buna örneklerdir. Daha düşük yoğunluklarda fikirlerin karşılıklı etkileşimi ve haberleşme siyasi olarak önemli toplumsal ve kültürel tehditlere neden olabilir. Fransızlar gibi güçlü bir ulus bile Amerikan fast-foodunun mutfak kültürlerine etkisinden ve dillerine İngilizce kelimelerin katılmasıyla birlikte erozyona uğramasından korkmaktadırlar. Toplumsal tehditleri ulusal güvenlik konusu olarak almanın zorluğu bu tehditlerin çoğunun devlet içinden gelmesinden kaynaklanır (Buzan, 2015:112).

Ekonomik tehditler şüphesiz ulusal güvenlik çerçevesi içinde ele alınması en zor konulardan biridir. Ekonomik güvenlik hakkındaki temel problem piyasa ekonomisindeki aktörlerin olağan durumlarının risk, saldırgan rekabet ve bilinmezlik içinde olmalarıdır. Piyasa ekonomisi bütün istikrarsızlığı ve eksiklikleriyle birlikte kabul edilebilir üretim, dağıtım, yenileşme ve büyüme seviyeleriyle birlikte hala keşfedilmemiş en etkili mekanizmadır. Piyasa ekonomisi doğası gereği aktörlere güvenliksizlikler sunar. Ulusal ekonomi bir anlamda fiziksel devletin bir parçasıdır ama ekonomik tehditler ülkeye ve kurumlara yönelik tehditlere oranla ne tahmin edilebilir ne de etkince kontrol edilebilir. Kısa dönemde tehdit olarak görülenler, petrol ambargosu veya şişirilmiş fiyatlar uzun vadede daha rasyonel enerji fiyatlandırma politikalarına veya daha enerji verimlilikli teknolojik gelişmeleri teşvik eden bir lütuf olabilir. İthalattaki vahşi rekabetten, devletin kendi ihracatına, fiyat, döviz ve faiz oranı manipülasyonlarına, kredi

alma zorluklarına, borçların ödenmemesine ve daha pek çok farklı aksiyona kadar hepsinin ulusal ekonomi üzerinde etkileri vardır. Ekonomik tehditlerin sonuçları ekonomik sektörün ötesine askeri ve siyasi alanlara ulaşabilir. Ekonomik ve askeri kapasite arasındaki bağ özünde oldukça özeldir. Bir devletin askeri kapasitesi yalnızca asli stratejik materyallerin sağlanmasına değil aynı zamanda silahlı kuvvetleri ayakta tutabilecek endüstriyel temele sahip olmaya bağlıdır. Stratejik materyaller devlet dışından temin edildiği durumda bu arza yönelik tehditler ulusal güvenlik konusudur. Mesela Amerikan ordu enstitüsü magnezyum ve nikel bağımlıdır. Aynı şekilde çelik, gemi yapımı ve elektronik gibi temel endüstrilerin ekonomik düşüşünde devletin yabancı üreticilere karşı bağımsız askeri üretimi sürdürmesi için destek vermesi sorunları gündeme gelir. Ekonomik tehditler sadece özel askeri kapasitelerden değil devletin uluslararası sistemdeki bütüncül gücü ile de alakalıdır. Eğer ekonomi zayıflarsa devletin gücü de zayıflar. Kayıtlı tarih yükselen ve düşen güçlerin insafsız bir kataloğu gibidir. Ekonomik kapasite sistemdeki büyük devletlerin statüleri için hayati bir temeldir. Yoğun güç rekabeti sırasında ekonomik performans hayati önem teşkil etmektedir. Askeri ve siyasi neticelerinden ötürü rakiplerin göreceli ekonomik gücü tüm ulusal güvenlik pozisyonuna bir tehdit olarak görülebilir. Bunu böyle görmek ise Paul Kennedy'nin de altını çizerek belirttiği gibi askeri harcamaları sadece rakibin yükselen gücünü karşılamak için artırmak devletin kendi ekonomik düşüşünü hızlandırır. Ekonomik tehditler devlete yapılan saldırılara benzer, diğer devletler tarafından bilinçli olarak yapılan hareketler direkt fiziksel kayba, devletin bazı kurumları üzerinde zarar ve nüfusun sağlığına ve dayanıklılığına zarar verir (Buzan, 2015:113-117).

Güvenliğe yönelik ekolojik tehditler aynı askeri ve ekonomik tehditler gibi devletin fiziksel temeline hatta devlet fikrine ve kurumlarına zarar verebilir. Tarih genelinde çevre başlı başına bir faktörden ziyade görece kalıcı arka plan olarak görünmüştür. Fakat insan aktivitesinin geçen yüzyılda yükselen boyut ve çeşitliliği ve gezegen ekosistemi hakkında hızlıca genişleyen bilgi dağarcığı çevreyi bir arka plan olmaktan çıkarmıştır. Artan insan aktivitesi gezegen üzerindeki yaşam koşullarını görünür biçimde etkilemektedir. Bu sebep sonuç ilişkisinin keşfi ekolojik konuları daha da insanlaştırmaktadır dolayısıyla siyaset konusu haline gelmektedir. Sınır aşan kirlilik, Nepal'de orman kaybı, Bangladeş'teki sellerin şiddetlenmesi, ozon tabakasının zayıflaması ve sera gazlarının atmosferi ısıtması küresel sonuçları olan küresel bir olaydır. Bu tip tehditler herhangi bir şekilde somutlaşırsa bazı devletler bunların çoğunu göğüslemek zorunda kalır. Bu durumda insanlar yaşadığı coğrafyayı değiştirmek zorunda kalacak ve bu şekilde uluslararası düzenin var olan sosyal ve siyasi yapılarını yok edecektir (Buzan, 2015:118).

Askeri, siyasi, toplumsal, ekonomik ve ekolojik tehditler sıralaması güvenlik için sabit bir gündem oluşturmamaktadır. Bu tehditler arasındaki önceliklerdeki dramatik değişiklikler Stratejik Çalışmalardaki dar askeri gündemden Uluslararası Güvenlik Çalışmalarındaki daha geniş gündeme itici güçtür. Askeri tehditler hala güvenlik düşüncesindeki teorik önceliğe sahiptir ve uluslararası politika anarşik olarak yapılandığı sürece hayati menfaat ve öneme sahip kalacaktır. Fakat pratikte ve özellikle sistemdeki gelişmiş devletler için diğer sektörlerdeki risklere göre ilgililiği azdır (Buzan, 2015:119).

Bir tehdidin ne zaman güvenlik konusu haline geldiği yalnızca ne tip tehdit olduğuna ve tehdit altındaki devletin onu nasıl gördüğüne göre değil aynı zamanda tehdidin hangi yoğunlukta işlediğine göre de değişir. Tehdidin gerçekten uygulanması olasılığı belirsizdir. Ulusal güvenlik tehditlerinin çoğu için olasılık hesabı yapmak herkesin bildiği üzere belirsiz bir iştir. Sovyetler Birliği'nin 1945'i izleyen yarım asırda Batı Avrupa'yı işgal etmesinin yüksek bir olasılığı mevcut muydu? 2008'de dünya ticaret ve finans sistemi çöküşün eşiğine mi geçti? Bunların cevabını kimse kesin olarak bilmemektedir fakat siyasi kararlar verilmek zorundadır. Her devlet bir anlamda tehditlerle dolu bir evrenin merkezinde yaşar. Bu tehditler devletin güvensizliğini devletin zaaflarıyla etkileşimi yoluyla tanımlar ve ulusal güvenlik gündemini siyasi bir sorun olarak belirler. Uluslararası tehditler çok bilinmez olduğu ve bunlar hakkındaki bilgi sınırlı olduğu için ulusal güvenlik politikası yapımı ister istemez yüksek oranda kusurlu bir sanattır (Buzan, 2015:124-125).

1.2.2. Söylemsel Yapı Olarak Güvenlik ve Güvenlikleştirme Teorisi

Güvenlikleştirme, bir meselenin politika yapıcılar tarafından, güvenlik gündemine eklemlenmesi ve bu söylem doğrultusunda şekillenen olağan dışı siyasi işleyişlerin meşrulaştırılması olarak tanımlanabilir ve bir söz edimidir. Kopenhag Okulu'nun bu eleştirel bakış açısı çatışmaların çözümü ve barışın sağlanmasına katkı vermektedir. Söylem analizi, diğer nitel araştırma tekniklerinden farklı olarak kendine has bir yöntemdir; diğer nitel araştırmalar araştırma konusunu verili kabul edip bunun üzerine bir inceleme yaparken, söylem analizi araştırma olgusunu verili kabul etmez ve onu sorgulamakla işe başlar. Söylem analizi insanların onu nasıl algıladığı üzerinde durmaz, kavramın gerçekliği nasıl inşa ettiği üzerinde durur. Her söylem bir gerçekliktir; eylemdir. Gerçek olan söylemsel olandır. Böylece söylem analizinin hedefi gerçek ve söylem arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu ilişki oldukça girift ve karmaşıktır. Söylemin gerçek ile olan ilişkisinde bağımlı ve bağımsız değişkenler sürekli yer değiştirerek birbirini yeniden üretmektedir. Yani gerçekliği, sosyal fenomeni söylem yaratırken, gerçeklik de söylemi yeniden üretmektedir ve sirküler bir donanım ortaya çıkar.

Söyleme konu olan metinler salt yazınsal değil, simgesel ve eylemsel de olabilir. Bu tezde ABD'nin inşa etmeye çalıştığı 'Çin Tehdidi' söylemi analiz edilecektir. Çin yükselişini barışçıl bir şekilde gerçekleştireceği iddiasındadır fakat Çin yükselirken ABD ile aynı avantajlara sahip değildir. Bölgesinde ciddi tehditlerle yüz yüzedir ve artan gücü neticesinde bu tehlikelere nasıl cevap vereceği belirsizdir. AUKUS, QUAD gibi organizasyonlar Çin'i kışkırtmaktadır. Çin'in kazan-kazan bir ortaklık düzlemine oturttuğu Kuşak-Yol Projesine Batı; Borç Diplomasisi ve benzeri söylemler ile bir sömürge aracı olduğu algısını yaratmaya çalışmaktadır. İkinci Soğuk Savaş algısının oluşturulması da bunun bir diğer örneğidir. ABD'nin kamplaşmayı sağlayarak Çin'i yalnız bırakma uğraşları özünde sistemin güvenliğini tehdit etmekte ve çatışma ortamını destekleyici mahiyettedir.

2022 ABD Ulusal Güvenlik Stratejisine (NSS) göre, Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), ABD'nin hem uluslararası düzeni yeniden şekillendirme niyetiyle hem de giderek artan bir şekilde ekonomik, diplomatik, askeri ve teknolojik gücüyle ciddi bir rakibidir. ABD'ye göre ÇHC, hızla modernleşen, Hint-Pasifik'te giderek daha yetenekli hale gelen, gücü ve küresel erişimi artan bir orduya yatırım yapmakta ve tüm bunları yaparken bölgedeki ve dünyadaki ABD ittifaklarını aşındırmayı hedeflemektedir. Çin'in askeri yetenekleriyle ilgili olarak NSS, 2022'de daha önce yayınlanan ve ÇHC'nin ABD'nin en önemli stratejik rakibi olduğunu belirten ABD Ulusal Savunma Stratejisi ile de tutarlıdır. Çin'in devam eden askeri modernizasyon programı ve özellikle gelişmiş havacılık (füze), siber uzay, uzay, otonom sistemler ve kitle imha silahları gibi birçok alanda zorlayıcı ve caydırıcı yetenekler geliştirme çabaları, Birleşik Devletler için açıkça zorlu bir meydan okuma sunmaktadır. Ayrıca, ABD'nin önemli müttefikleri ve güvenlik ortakları da dahil olmak üzere bölge ülkelerinin, Çin'in askeri yetenekleri hakkında benzer ve genellikle daha yoğun endişelere sahip olduğu yönünde bir vurgu ABD tarafından sürekli olarak beyan edilmektedir. Çin, Avustralya, Hindistan, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Filipinler, Tayvan ve Vietnam dahil Hint-Pasifik'teki birçok ABD müttefiki ve güvenlik ortağının egemenlik, toprak ve güvenlik çıkarları için artan bir tehdit oluşturmaktadır. Bununla birlikte, bir yanda Amerika Birleşik Devletleri ve bu ortakların ortak güvenlik endişeleri ile diğer yanda bu tarafların bu endişeleri dengelemek için alabilecekleri etkili işbirlikçi önlemlerin geliştirilmesi ve uygulanması arasında kalıcı boşluklar bulunmaktadır. Prensipte yetkililer ve araştırmacılar, Çin'in zorlayıcı yeteneklerine karşı bölgedeki müttefikler ve ortaklarla iş birliğini derinleştirme ihtiyacını anlasa da, bu ikili ve özellikle çok taraflı düzeylerde uygulamada zordur. Özetle, ABD için en büyük zorluklardan biri ancak aşılsa da bölgedeki en büyük potansiyel avantajlarından biri Çin'in oluşturduğu

güvenlik tehditleri ve bunlara karşı koyabilecek toplu eylem konusunda bölge çapında daha geniş bir anlayış ve fikir birliği geliştirmektir (Shiffrinson, 2011).

1.3.Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi

Güvenlik çalışmalarında normal odak noktası devletin, toplumunun ve temel değerlerinin fiziksel zarardan ve dış kaynaklardan gelen askeri baskıya karşı güvenliğidir. Ancak bunu iki hat boyunca da genişletmeye ihtiyaç olduğu barizdir.

Güvenliğe bakış açımızı genişletme isteği, geleneksel güvenlik anlayışının kendisindeki sakıncalardan duyulan endişeden kaynaklanmaktadır. Örneğin güvenliğin askeri güç yoluyla sağlanması, zayıf görünen bir güvenliğe, bir tür kontrollü güvensizliğe yol açmıştır. Ayrıca, herhangi bir önemli değerden yoksun kalma çoğu zaman korkuya, tehdit duygusuna ve mutsuzluğa neden olduğundan, güvenliğin büyük öneme sahip herhangi bir değerden yararlanmayla ilgili olduğu iddiası ileri sürülmektedir. Aynı şekilde devletin refahına yönelik tehditler veya deforme olmuş bir çevreden kaynaklanan tehditler güvenlik sorunlarıdır. Bu doğrultuda Buzan askeri, politik, ekonomik, çevresel ve toplumsal güvenliği birbirinden ayırmaktadır. Bu ayırmada ortaya çıkan sorun ise, bu konuların yalnızca tehdit ve tehdit üzerindeki etkileri nedeniyle ilgili güvenlik başlığı altına girip girmemesi gerektiğidir. Aynı şey devletlerin askeri güç için hayati önemde gördüğü her şey için de geçerlidir. Bu şeyler kolayca güvenlik meseleleri olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte, aynı tanımlama, devletler arasındaki ekonomik rekabet ve bunun istihdam ve refah üzerindeki etkisine ilişkin endişeler veya önemli bir mücadele şansının olmadığı ve herhangi bir bağlantının bulunmadığı durumlarda hayati önem taşıyan başka bir değere (ozon tabakası gibi) yönelik bir tehdit için de geçerli olmalı mıdır (McSweeney, 1998).

Güvenliğin bir anlam ifade etmesi için oldukça kesin bir şekilde tanımlanması gerektiğini vurgulayanlar güvenliğin, kasıtlı insan yapımı şiddetten uzak olmayla ilgili olduğunu savunmaktadır. Güvenlik işleri esas olarak insan yapımı şiddeti, özellikle savaşı uygulama veya buna karşı savunma ve buna bağlı olarak kolaylıkla savaşa yol açabilecek siyasi ilişkilerin yürütülmesine yönelik kapasitelerin sürdürülmesi, kullanılması ve yönetimiyle ilgilidir. Pek çok şey, bu kapasiteleri veya bunların kullanım olasılığını etkileyerek güvenliğe katkıda bulunabilir ve dolayısıyla pek çok şeyin güvenlik meseleleri üzerinde etkisi vardır ve güvenlik kaygıları pek çok başka konuya müdahale edebilir. Bu anlayışla bu etkileşimlerin izini sürmek, hepsinin ayırım gözetmeksizin güvenlik meseleleri olarak etiketlendiği duruma göre daha kolaydır. Güvenliği, hepsinin üzerine güvenlik örtüsünü atmak yerine, aralarında ödün verilmesi gereken birçok değerden biri olarak ele almak daha iyidir (Walt, 1991).

Güvenliğin askeri önlemlerle (savaşlar, silahlar, silahların azaltılması vb.) sınırlandırılması, kavramın sulandırılmasını haklı çıkarmaz. Elbette bu tür önlemler bunun yerine güvensizlik yaratabilir ancak bu, bazı koşullar altında bunların yetersizliklerine ilişkin bir yorumdur, güvenlik üzerinde olumlu etkisi olabilecek herhangi bir aracı aynı başlık altına koymanın gerekçesi değildir. Fiziksel güvenliğe yapılan vurgu, tehditleri ve odaklanılması gereken temel kaynakları (askeri ve siyasi) (bunlarla başa çıkmak için gereken askeri ve politik) önemli ölçüde daraltır. Bu, güvenlik ikilemi -caydırıcılık, ittifaklar, silahlar- üzerine güçlü teori yapılarının geliştirilmesine yardımcı olmuştur. Bu vurgu, aynı zamanda, tehdit ve güç kullanımındaki güvensizliğin derecesini, uluslararası bir sistemin veya alt sistemin durumunun bir endeksi olarak veya zaman içindeki değişiminin bir ölçüsü olarak hizmet edecek şekilde değiştirir. ‘Tehditler’ daha fazla kaynaktan geldiğinde, çok çeşitli biçimler alır ve değişimi de beraberinde getirir. Birçok boyut, ölçüm ve analiz daha da zorlaşır. İlgili olan şu ki, devletler sanki fiziksel güvenlikymiş gibi çalışmaya devam etmektedirler halbuki böylesine bir güvenlik durumu anarşik uluslararası sistemde, küreselleşmenin getirdiği yoğun mobilizasyonda ve karşılıklı bağımlılığın dünya tarihinde hiç olmadığı kadar etkili olduğu günümüz şartlarında söz konusu değildir. Güvenliğe bakış açımızı genişletmeye yönelik ikinci bir yaklaşım, devletle olan geleneksel meşguliyeti sorgulamaktadır. Bu yaklaşımın temeli daha sağlamdır. Güvenliğin bileşenleri olarak en az üç analiz düzeyini belirtebiliriz: birey, devlet ve uluslararası sistem. Çoklu seviyelerin kullanılması, devletlerin güvende olmak için askeri güç arayışındayken birbirlerine tehdit oluşturmaları ve dolayısıyla güvenliklerini zayıflatması dışında en az iki güvenlik ikilemini vurgulamaktadır. Sistemik güvenlik, güvenliğin temel taşı olarak derinden değer verilen ulusal özerkliğe belirgin kısıtlamalar veya müdahaleler gerektirdiğinde ek bir ikilem ortaya çıkar. Bu tür durumlarda, bir düzeyde düzen ve güvenlik, belirli bir noktanın ötesinde ancak diğer düzeyde bunların pahasına sağlanabilir. Bir devletin uluslararası politikadaki güvenlik çabası vatandaşlarının güvenliğini tehdit ettiğinde başka bir ikilem ortaya çıkarmaktadır (Buzan v.d.1997).

Çoklu düzeylerin kullanılması, birçok ülkede devletlere, toplumlara ve bireylere yönelik tehditlerin ulusal sınırlar içerisinden kaynaklandığı gerçeğinin vurgulanmasına yardımcı olur. Günümüzde militarize çatışmaların çoğu devletlerarası savaşlar değil, iç savaşlardır (Wallenstein ve Sollenberg 1995). Meşruiyet, uyum ve sağlam bir topluluğa sahip olmayan pek çok ‘zayıf devlet’ için güvenlik, Janus'un karşı karşıya olduğu dış tehditler açısından endişe vericidir, ancak ulusal güvenlik öncelikle içeriden gelen tehditleri kontrol altına almaktan ibarettir. Dışarıdan gelenler hükümete ya da muhalefete destek sunarsa ya da şiddeti doğrudan

kontrol altına almaya ya da bastırmaya çalışırsa, çatışma uluslararası politikanın bir parçası haline gelir.

Ateşkes güvenliğinin, ilgili uluslararası sistemi devletlerden, devletleri sistemden ve toplumları her ikisinden de güvende tutma yolları konusunda yukarıda anlatılan güvenlik ikilemlerinin üçünü de hafifletme konusunda bir miktar ilerleme gerektirdiği açıktır. Aynı zamanda şiddetli iç çatışmalarla başa çıkmayı da ifade eder. Bu karmaşık bir alandır çünkü insan haklarını devlet karşısında ele almayı mümkün kılar. Devletler, kısmen kendi çıkarları nedeniyle ve kısmen de uluslararası politikanın temel bir normu olduğu için, yabancı-yerli ayrımını tamamen silmeyi reddediyorlar, ancak son vakalar yeni müdahale normlarının ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Bazı müdahaleler uluslararası kuruluşlar (Kamboçya) aracılığıyla yönetilmiştir. Ülke içi değişiklikleri (Haiti) dikte etmeye yönelik diğer çabalar tek tek eyaletler tarafından üstlenilmiştir. Çeşitli eyaletlerdeki siyasi istikrarsızlık ve etnik çatışmalar artık başkaları tarafından eskisinden daha fazla şekilde kendi çıkarlarına doğrudan etki ediyormuş gibi değerlendirilebilir (Ross, 2010).

Bunun sonuçları çarpıcıdır. Örneğin, bir devletin ulusal güvenlik önceliğinin bölgesel bir güvenlik kompleksinin ihtiyaçlarına uyum sağlayacak şekilde değiştirilebileceğini öne sürmek artık mantıklıdır. Örnekler arasında 1945'ten bu yana Avrupa'da Almanya'ya ve Körfez Savaşı'ndan bu yana Irak'a nasıl davranıldığı yer alıyor. Aşağıda özetlenen nedenlerden dolayı, benzer eylemler için ihtiyaç duyulan karşılıklı bağımlılık duygusunun bugünlerde küresel düzeyden ziyade bölgesel düzeyde ortaya çıkıp gelişmesi daha muhtemel görünüyor. Bu bağlamda bölgesel güvenlik kompleksleri açısından iç çatışmalar ön plana çıkmaktadır. Örneğin diğer devletler, eğer A'nın kendileri için büyük önem taşıyan bir bölgesel güvenlik düzenlemesindeki sorumluluklarını yerine getirme becerisini sekteye uğratiyorsa, A'daki iç gelişmelerin ciddi bir endişe kaynağı olduğu konusunda ısrar edebilirler. Rusya'da sağcı bir hükümetin ortaya çıkmasına Batı'nın güçlü tepkisi bu şekilde meşrulaştırılabilir. İç gelişmeler ile bir devletin dış ilişkileri arasındaki karşılıklı etkileşime ilişkin bu tür bir anlayış, Avrupa'daki AGİT'in temelini oluşturmaktadır (Buzan v.d.1997).

Bölgesel güvenlik kompleksi teorisi (BGKT), ilk olarak Barry Buzan tarafından ortaya atılmıştır. Daha sonra Kopenhag Okulu içinde değerlendirilen ve neorealizm, inşacılık ve İngiliz Okulu'ndan etkilenen BGKT çerçevesinde Ole Weaver ile birlikte geliştirilmiştir. Bölgesel güvenlik kompleksi konusuna ilişkin çeşitli düzeylerde analizler (küresel, bölgesel ve eyalet) incelenmiştir. Ayrıca bölgesel güvenlik kompleksi için küresel güç, büyük güç ve bölgesel güç kavramları içinde bir güç sınıflandırması yapılmıştır.

Ulusal ve uluslararası güvenlik kavramı tarihsel perspektif içerisinde değişikliğe uğramıştır. Bugün algılanan güvenlik parametreleri ile geçmişte yer alan algılar farklılık göstermektedir. Uluslararası ilişkilerde ele alınan güvenlik stratejileri geleneksel anlayıştan farklı olarak çeşitlilik göstermektedir. İşte bu noktada; Kopenhag Okulu'nun önemli temsilcilerinden olan Barry Buzan'ın güvenlik kavramına getirdiğı yeni ve eleştirel bakış ile birlikte; ulusal ve uluslararası güvenlik arasında yer alan 'bölge' düzlemini ve 'bölgesel güvenliği' tanımlamak hayati önem taşımaktadır. Devletler dışarıdan herhangi bir tehdide maruz kaldıklarında ve bundan bir zararları söz konusu olduğunda, temel tercihleri; ya bu zararın azaltılması için kendi başlarına bazı tedbirler alma konusunda faaliyete geçmek, yani bir ulusal güvenlik stratejisi izlemek, ya da tehdidin kaynağındaki gerçek nedenlere inerek tehlikeyi tümünden ortadan kaldırmaya çalışmak, yani bir uluslararası güvenlik stratejisi takip etmek şeklinde olur (Buzan, 1991). Bu stratejileri belirlerken geleneksel anlayışında dışında kalan farklı bir düzlem söz konusu olmaktadır. Kopenhag Okulu tarafından 'bölge' kavramı; ulusal güvenliğin alt düzlemi olarak tanımlanmaktadır. Ulusal güvenlik ve uluslararası güvenlik arasında kalan düzlem olarak da tanımlanan bölge; analiz edilirken farklı düzeylerde tanımlanmaktadır (Waever, 2004).

"Bölgesel güvenlik" gelişmiş dünyanın aksine Üçüncü Dünya ile bağlantılı olarak kullanıldığında anlamı kökten değişen bir kavramdır. Uluslararası ilişkilerde kavram genellikle Üçüncü Dünya'da bulunmayan gelişmiş ölkelerdeki koşullardan türetilir ve bunlara atıfta bulunur. Uluslararası bir güvenlik sistemine bağı güçlü ve uyumlu devletler bölgesel güvenliği açıkça etkiler, ancak uluslararası sorunlardan ziyade kendilerini korumayla daha fazla ilgilenen rejimler tarafından yönetilen devletlerde bunlar daha az etkilidir. BGKT, Üçüncü Dünya devletlerinin hem süper güçlerin müdahalesine karşı gelişmiş ölkelere göre daha savunmasız olduğunu (çünkü bu tür bir müdahalenin uluslararası güvenlik sistemini bozma riski daha az) hem de komşu Üçüncü Dünya devletlerinin müdahalesini savuşturma konusunda daha az yetenekli olduklarını ileri sürmektedir. Bölgesel güvenliği güçlendirmek amacıyla kurulan ASEAN'ın değerlendirmesi bu olgunun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Bölgesel çatışmaların politika yapıcılarının önemli endişeleri arasında yer alacağı, barışa ve güvenlik düzenlemelerine ciddi tehditler sunacağı ve güvenlik yönetiminde garip ve karmaşık sorunlar yaratacağı yaygın olarak kabul edilmektedir. Ama bölgeyi geleneksel coğrafi anlamında ele aldığımızda önemli bir bağımsız değişken olarak nitelendiremeyiz (Lake ve Morgan, 1997).

Bölgesel güvenlik ilişkilerinin nispi özerkliğinin altını çizmek ve bölgesel güvenlik ilişkilerini devlet ve sistem düzeyi bağlamında tartışmak üzere geliştirilmiş olan BGK

kavramında güç üzerine yapılan uluslararası güvenlik çalışmalarında bölgesel düzeyin öneminin ihmal edilmesinin önüne geçilmesi planlanmaktadır.

Buzan (1991) bölgesel güvenlik kompleksini, üyelerinin güvenlik konusunda yüksek seviyede karşılıklı bağımlılığa sahip olmasını sağlayan önemli ve ayırt edici bir güvenlik ilişkileri ağına sahip bir dizi devlet olarak tanımlamaktadır: “temel güvenlik kaygıları birbirine yeterince yakın bir şekilde bağlanan ulusal güvensizliklerinin gerçekçi olarak birbirinden ayrı düşünülemeyeceği bir devletler grubu.” Dolayısıyla bir BGK'nın merkezi unsuru güvenlik ilişkileri ve güvenliği ilgilendiren karşılıklı bağımlılık unsurlarıdır. Güvenlik ilişkisel olduğu için belli bir devletin ulusal güvenliği o devletin içinde yer aldığı güvenlik karşılıklı bağımlılığının uluslararası yapısı anlaşılmadan açıklanamaz. Günümüzde karşılıklı bağımlılık kaçınılmaz olduğundan bütünü algılamanın önemini göz ardı etmeden kapsamlı bir güvenlik analizi bölgesel düzeyin bir bütün olarak devletler ve uluslararası sistem arasındaki etkileşime nasıl aracılık ettiğini araştırmaya özel olarak önem göstermeyi gerektirir. Bölgesel düzey tam olarak anlaşılmadan ne bölgedeki devletlerin birbiriyle olan ilişkisi ne de büyük güçler ile bu devletler arasındaki ilişkisinin karakteri tam olarak anlaşılabilir. Güvenlik kavramı kapsamında kullanılan bölge terimi kaderleri aralarındaki coğrafi yakınlığa bağlı olan bir grup devletin arasında ortaya çıkan güvenlik ilişkilerinin farklı ve belirli bir alt sistemi anlamına gelmektedir. Bu bağlamdaki bölgesel sistem görüşü Avrupa güç dengesi düşünüldüğünde tarihsel olarak güçlüdür. Avrupa hem güç ilişkileri hem de bütün devletleri birbirine bağlayan gerginlik zincirleri nedeniyle bir bölgesel sistem olarak devam etmektedir. Danimarka ve İtalya'nın neredeyse hiç doğrudan güvenlik etkileşimi olmayabilir ancak her ikisi de kendilerini aynı ittifakta ve aynı savaş içerisinde kolaylıkla bulabilirler. Özellikle siyasi ve askeri tehditler daha yakın mesafede olduklarında daha çok hissedilir. Bölgesel güvenliği tanımlarken güç ilişkilerine eklenmesi gereken temel unsur dostluk ve düşmanlıktır. Dostluktan kasıt, koruma ya da destek beklentilerine kadar çeşitlilik gösterir ve düşmanlıkta kuşku ve korkunun biriktirildiği ilişkileri içerir. Dostluk ve düşmanlık güvensizliğin ilişkisel yapısının anlaşılmasını sağlayabilir ve böylece bir güvenlik kompleksi güvenlik kaygıları ve ulusal güvenlikleri birbirinden ayrı düşünülemeyecek şekilde birbirine yakından bağlı devletler grubu olarak tanımlanır. Güvenlik kompleksleri tarihsel ve coğrafi kökenleriyle ampirik bir olgudur. Güvenlik kompleksleri herhangi bir devletin çevresi, askeri ve siyasi tehditlerin yoğunluğu arasındaki bağ ile etkileşimleri ve algıladığı mesafenin kısalığı hakkındaki kaygılarının şeklini temsil eder. Tehditler yakın mesafeden daha etkili olduklarından komşularla olan güvenlik etkileşimleri öncelikli mesele olma eğilimindedir. Ayrıca devletler uzaktakilerden ziyade komşularıyla olan yakın temaslarına güvenme eğilimindedirler. Haliyle güvenlik kompleksleri

böylesi bir sistemde geçici olmaktan ziyade kalıcı unsurları teşkil etmektedir. Devletlerin korkularının dış politika ve askeri davranışlarını nasıl belirlediği incelenerek bireysel olarak duydukları güvenlik kaygılarının izi kolaylıkla sürülebilir. Pakistan ordusunun büyük bir kısmını Çin, Afganistan veya İran'la olan sınırından ziyade Hindistan ile olan sınırına konuşturır. Tayland Vietnam'dan gelen tehditlerden başka bir komşusundan gelecek tehditlerden daha çok korku duyar. Güney Asya'daki hiçbir savaşın Güneydoğu Asya ve Körfez Bölgesi'nde etkisi olmamıştır. Komşulardaki karışıklıklardan bu şekilde izole olma güney Asya'daki güvenlik ilişkilerinin yapısında farklı yoğunlukta düğümlerin varlığına işaret etmekte ve Güney Asya'daki üç farklı yerel güvenlik kompleksinin varlığını göstermektedir. Bir kompleksi tanımlarken temel etken genellikle iki veya daha fazla büyük devletin arasında karşılıklı olarak hissedilen yüksek düzeyde tehdit-korkudur. Küresel güç olmadıkları sürece bu devletler genellikle yakın komşular olacaktır. ASEAN ve İskandinav ülkelerinde olduğu gibi teoride yüksek düzeyde güven ve arkadaşlık da bağlayıcı güç olarak hizmet edebilir. Güvenlik karşılıklı bağımlılığı olumsuz olabileceği gibi olumlu da olabilir ve Avrupa Birliği bu doğrultuda görülmektedir. Çin; Hindistan, Vietnam, Malezya ve Endonezya için önemli bir güvenlik sorunudur hatta muhtemelen birincil güvenlik sorunudur. Çinli askeri güçler Hindistan ve Vietnam'ın nüfusunun yer aldığı ana merkezlere yakın yerdedir ve Çin her iki ülkeyle de ufak çaplı sınır savaşlarında şiddetli bir şekilde mücadele vermektedir. Bu durum güçlü bir güvensizlik ilişkisini ve bu yüzden de olası bir güvenlik kompleksini işaret etmektedir. Hindistan ve Vietnam en büyük güvenlik endişesi ABD olan Çin için nispeten ufak bir güvenlik sorunu teşkil etmektedir. Güneydoğu Asya'da yerel dinamikler bölgeye dışarıdan gelen güçlü baskılarla mücadele etmek zorundadırlar. Güvenlik kompleksi fikrinin bir avantajı böylesi bir müdahaleyi şekillendiren ve aracılık eden bölgesel düzeydeki güvenlik dinamiklerinin tam olarak anlaşılmasını sağlamaktır. Güvenlik kompleksleri anarşik yapının doğal ürünleridir. Ama güvenlik kompleksleri anarşinin geçici özelliklerinden daha kalıcıdır. Bir bütün olarak güvenlik analizi için önemli olan küresel ve devlet düzeylerinin arasında ileri sürülen bölgesel güvenlik dinamiklerinin bir miktar tutarlı anlamının olmasıdır. Büyük güçler arasındaki güvenlik ilişkilerinin yoğun olması ve bu güçlerin yerel komplekslerin meselelerine değişen derecelerde nüfus etmesi beklenebilir. Bunun için her düzeydeki farklı güvenlik dinamiğini anlamak ve her düzeydeki unsurların birbiriyle nasıl etkileştiğini görmek gerekmektedir. Güvenlik kompleksini oluşturan devletler grubuna bakarak öncelikle güvenliğin askeri, siyasi ve toplumsal boyutlarıyla ilgilenilebilir. Bunun nedeni ise bu alanların devlet grubunu tanımlayan tehdit ve dostluk-düşmanlık unsurlarıyla yakından bağlantılı olmasıdır. Ekonomik ilişkiler askeri ve siyasi ilişkilerde olduğu kadar coğrafi yakınlıkla ilişkili değildir. Kısacası

ekonomik ilişkiler askeri ve siyasi güvenlikte olduğundan daha farklı ilişki dinamiklerine sahiptir. Ekonomik faktörler hem devletlerin yerel kompleksleri içindeki güçlerini hem de aktör olarak iç istikrar ve uyumlarını belirlemede rol oynar. Güney Asya ekonomik işbirliğine ilişkin Batı Avrupa’da olduğundan daha az beklenti sunmaktadır çünkü Güney Asya ekonomileri arasındaki benzerlikler onları tamamlayıcı olmaktan ziyade daha rekabetçi yapmaktadır. Tarihsel olarak Avrupa topraksal devletinin dünyanın geri kalan bölgelerine nakledilmesi kaçınılmaz olarak anarşik uluslararası ilişkilerin rekabetçi Avrupa tarzının evrenselleşmesine yol açmıştır. Su komşular arasındaki güvenlik ikilemin önemli bir tamponu olma rolü oynar ve bu durum sadece ASEAN grubu içindeki barışçıl ilişkileri sağlamakla kalmaz aynı zamanda Avustralya’nın kendisini Güneydoğu Asya’dan ayrıştırmasına izin verir. Güvenlik kompleksi içindeki ana yapının iki kilit unsuru vardır. Birinci dostluk ve düşmanlık motifleri ikincisi başlıca devletler arasındaki güç dağılımıdır. Güç dağılımı açısından bir güvenlik kompleksi analiz edilirken ki mantık kutuplu bir sistemi bütün olarak analiz ederken ki ile aynıdır. Ancak sistem analizinden farklı olarak bir alt sistem içerisindeki güç dağılımı değişiklikleri hem iç hem dış nedenlerle ortaya çıkabilir. Kompleksin ana yapısının etkilenmesi için olayların büyük ölçekte olması gerekmektedir. Hindistan’ın Goa ve Sikkim gibi küçük devletleri ilhak etmesi güç dağılımı üzerinde bir fark yaratmamıştır. Güç kaymaları aktörler arasındaki gelişmişlik düzeyinin farkından da kaynaklanabilir. Asya’da ilk başta Japonya komşularından daha hızlı modernleşme becerisi olduğundan belirgin bir şekilde yükselmiştir ama sonra Çin’in yakalaması hatta geçmesi ile bölgesel güvenlik kompleksi yine yön değiştirmiştir. Dış aktörler yerel güç dağılımını komplekse katılma dolayısıyla kompleksi yeniden tanımlamanın haricinde birçok yolla etkileyebilirler. Yerel devletlerin gücüne ya silah tedarikiyle ya da askeri güçleriyle katılarak doğrudan güç katabilirler. Amerika ve Japonya’nın Güney Kore’ye desteği bu tekniğin en başarılı örneklerindendir. Dışarıdan nüfus etme yerel kompleksin sistemsel önemini göstermektedir. Dış destek etkili olmasına rağmen dış aktörlerin yerel düşmanlık örüntüleri üzerinde güç dağılımında olduğundan çok daha az etkileri vardır. Genel olarak zorla müdahale eden güçlerin deneyimi alt sistemin üyelerinin arasındaki işbirliğinden ziyade çatışmayı etkilemenin daha kolay olduğunu göstermektedir. Birçok güçlü dış aktör kompleks üzerindeki etkilerini beraberinde getirmektedir ancak yine hepsinin toplam etkisi var olan yapıyı güçlendirmektedir. Ole Weaver’ın belirttiği gibi herhangi bir kompleksin içinde güvenlik karşılıklı bağımlılığını açıklayan dostluk ve düşmanlık dereceleriyle tanımlanmış bağlantılı olasılıklar spektrumu ortaya çıkar. Spektrumun iki ucunda kaos ve güvenlik topluluğu vardır. Kaosta bütün ilişkiler düşmanlık üzerinden tanımlanır her aktör diğerinin düşmanıdır. Güneydoğu Asya spektrumun bu ucuna daha yakındır. Bunun ardından Robert Jervis’in

Güvenlik rejimleri olarak adlandırdığı bir grup devletin çatışmalarını yönetmek üzere işbirliği yaptığı ve hem kendi hareketleri hem de diğerlerinin davranışlarına ilişkin tahminleriyle güvenlik ikilemini yok etmeye çalışarak savaşı önledikleri bir yapı gelecektir. Buna en güçlü örnek Avrupa Uyumudur (Buzan v.d.1997, Waever, 2004, Sun, 2019).

Buzan aynı zamanda bu kümelenmeleri Güney Asya ve Güneydoğu Asya bölgesel güvenlik kompleksleri gibi coğrafyaya göre de tanımlar. Kavram, bölgesel güvenlik süreçlerinin küresel sistemden ayrı olarak hatırı sayılır bir ömre sahip olabileceğini ve küresel sistemin etkisini kırılabileceğini vurgulamayı amaçlamaktadır. Buzan'ın yaklaşımı, geliştirildiği Soğuk Savaş bağlamını yansıtan, sistem-altsistem yaklaşımıdır. Oluşturulduğunda, süper güçlerin sık sık bölgesel sistemlere sızmasına neden olan, süper güçler arasındaki çatışmanın hakim olduğu güçlü bir küresel sistemin varlığını ve bir süper güç rekabetini öngörmektedir. Yani bir bölgenin BGK'ne dönüşmesi, süper güçlerin dış politikalarının ardındaki küresel düzeydeki çatışmalar ve endişeler tarafından yönlendirilen bir 'katman' olarak işlev görmesine sebep olmaktadır.

Buzan'a göre, dünya çapında, tüm devletler güvenlik açısından birbirine bağımlıdır. Ancak tehdit ve güvensizlikler daha ziyade yakınlık ile alakalı olduğundan, birbirine yakın olan devletlerin bağımlılığı ile uzak olan devletlerin bağımlılığı birbirleri ile aynı olamazlar. Bu bağlamda, anarşi ve coğrafi ayrımlar güvenlik bağımlılığının yoğunlaştığı bölgesel kompleksler oluşturmuştur. Bölgesel güvenlik kompleksi oluşumu için analizi kolaylaştırması maksadıyla bir liste yapacak olursak;

- Üyelerin bir bölge oluşturduklarına dair öz bilinçleri ve başkaları tarafından bir bölgenin var olduğuna dair algılar
- Üyelerin coğrafi yakınlığı
- Küresel sistemden bir miktar özerklik ve farklılık olduğuna dair kanıt
- Üyeler arasında düzenli ve yoğun etkileşimler- dikkate değer karşılıklı bağımlılık
- Yüksek düzeyde siyasi, ekonomik ve kültürel yakınlıklar (Buzan ve Waever 2003).

Kısacası BGK, bir miktar öz-bilinci, yoğun güvenlik etkileşimlerini, coğrafi bir konumu içerir. Güney Asya uzun zamandır hegemonik bir güç dağılımına sahip bir Bölgesel Güvenlik Kompleksi. Pakistan buna çok kızmakta ancak kompleksi düzenleme çabaları, onu daha iki kutuplu hale getirmeyi (nükleer silahlar yoluyla) ve başka bir güvenlik düzenine geçmeyi içermektedir. Doğu Asya hegemonik bir yapıdan (hegemon olarak ABD) daha çok kutuplu bir yapıya doğru kaymaktadır. Bu değişimi değerlendirme çabaları artık bölgeyle ilgili literatüre hakim durumda ve bu kompleksin üyeleri bölgesel bir güvenlik düzenine ilişkin seçenekleri tartışmaktadır. ASEAN'in bir serbest ticaret alanı yaratma yönünde ilan ettiği çabanın BGK

açısından sınıflandırılması zordur, çünkü ASEAN'ın her zaman belirtilmemiş bir güvenlik amacı olmuştur ve üyelerin karşılıklı bağımlılığının büyük ölçüde artması bunun bir uzantısı olarak görülebilir. Güvenlik düzeni ne kadar yüksek olursa, dışarıdan sızmaya karşı o kadar az savunmasız olmalıdır çünkü müdahaleye davet eden daha az çatışma vardır. Bu aynı zamanda çatışmayı yönetmede elde edilen başarının derecesi için de geçerli olmalıdır; başarı ne kadar büyükse, dışarıdan müdahaleye karşı savunmasızlık da o kadar az olur. Sızmadan kaçınmak, bölgesel güvenlik yönetimi için önemli bir satış noktası olmuştur. ASEAN'ın arkasındaki motivasyonlardan biri Doğu-Batı anlaşmazlığından daha fazla özerklik kazanmaktır.

1.4.Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisinin Uygulanması

Bölgeselci yaklaşımda yakın coğrafyalarda bulunan devletler, ortak inanç, dil ve ideolojiler ile oluşturulan bütünlük 'bölgesel' olmayı gerektirmiştir. Uluslararası güvenlikte güç üzerine yoğunlaşırken bölgesel düzeyin önemini de ihmal etmemek gerekmektedir. Bölgesel düzey tam anlaşılmadan ne bölgedeki devletlerin birbiri ile olan ilişkisi ne de büyük güçlerle arasındaki ilişkinin karakteri tam olarak anlaşılabilir. Bölgesel güvenlik kompleksi, öncelikli güvenlik kaygıları değerlendirildiğinde, ulusal güvenlikleri bir diğerinden ayrı düşünölemeyecek şekilde birbirine yakından bağılı olan devletler grubu olarak tanımlanır. Tehditler daha yakın mesafeden olduğundan komşularla olan güvenlik etkileşimleri öncelikli mesele olma eğilimi gösterecektir. Çin; Hindistan, Vietnam, Malezya ve Endonezya için önemli bir güvenlik sorunudur hatta birincil güvenlik sorunudur fakat karşılıklı bağımlılığın, ticari ilişkilerin yarattığı güvenlik ilişkilerinin yapısında farklı yoğunluktaki düğümler, üzerine Amerikan desteğı ve Çin'i çevreleme politikaları eklenince farklı güvenlik komplekslerinin varlığına işaret etmektedir. Bu olgu uluslararası sistemi bir etki-tepki örüntüsüyle silah yarışı ve ticaret savaşı gibi eylemlerle etkilemektedir. Çin, yükselen ekonomik kapasitesi, askeri gücü ve diplomatik etkisiyle dengeleri lehine kaydırırken uluslararası sistemde Çin'in yükselişine karşı bir direnç oluşmaktadır. Nükleer güce sahip devletler arasında ciddi bir çatışmanın çıkması büyük ölçüde olasılıksızdır bu sebeple Çin'in yükselişini önlemek için jeoekonomik ve gayri askeri çözüm yollarına başvurulmaktadır. Buna rağmen yerel askeri hareketler, denizde kışkırtmalar ve benzeri çatışmaların olasılığı hala yüksektir (McSweeney 1998, Beeson ve Watson, 2019).

Günümüzde siyasi söylem, bölgesel sorunlardan küresel merkez-çevre veya kuzey-güney ilişkilerine kadar geniş bir yelpazede, coğrafyaya dayalı argümanlara daha fazla başvurmaktadır. Vietnam Savaşı, coğrafyanın küresel ve topyekün bir savaş stratejisi olarak nasıl kullanıldığına dair önemli örnekler sunmaktadır. Kızıl Nehir Deltası'ndaki bentlerin

bombalanması planı, yalnızca bölgesel bir coğrafi avantaj değil, geniş çaplı bir stratejik hamle olarak görülmelidir. Bu, Çin Hindi'nde, özellikle Güney Vietnam'da uygulanan coğrafi savaşın bir parçasıdır. Bu tür savaş, farklı unsurların birleşimini içeren ve ekolojik savaş olarak adlandırılrsa da asıl vurgu coğrafyanın manipüle edilmesi üzerinedir. Ekolojik dengelerin bozulmasının ötesinde, insan topluluklarının yaşamsal koşullarını hedef alır. Çin Hindi'nde uygulanan bu strateji, savaş ve coğrafya tarihinin yeni bir aşamasına işaret eder, burada milyonlarca insanın hayatını sürdürebilmesi için gereken temel coğrafi unsurlar tahrip edilmiş veya değiştirilmiştir. Bu coğrafi savaş stratejisi, bölgesel farklılıklarla her ülkeye uygulanabilir (Lacoste, 2020:52).

Taipei'nin güvenlik tehditlerine yönelik ortak kaygının zemini arasında, Çin Komünist Partisi aracılığıyla Çin Halk Cumhuriyeti'nden veya başka bir ifadeyle doğrudan Xi Jinping'den toplumun tüm özelliklerini elinde bulunduran ve sadece rakibimiz değil, tüketici düşmanımız olan Çin'i işaretledi. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yetenekleri, Yöneticiye tam bir güç 'kıyafeti' vermelerine izin veren, bir durumda yaşam tarzımızı tehdit edebilecek ve hipersonik füzelerle bize daha fazla saldırabilecek bir yönetim sistemiyle büyük ölçüde ilişkilidir. Bazı siyaset bilimcilerin öngörüsüne göre 1500'lü yıllarda başlayan Avrupa ve Batı'nın üstünlüğü 2050'li yıllarda halihazırda dünya nüfusunun yarısından çoğuna ev sahipliği yapan Asya'ya kayabilir (Ermağan, 2021). İç savaştan kaçan Milliyetçileri barındıran Tayvan, ABD ve Çin arasında kriz sebeplerinden biridir. 1954'te Çin'in Tayvan karasuları içindeki bir adayı bombalaması üzerine başlayan Tayvan Krizi üzerine ABD, Tayvan'daki silahlı kuvvetlerini artırmış, ABD-Tayvan ortak savunma anlaşması imzalanmıştır. 1971'de BM'de tam tanınma Çin Halk Cumhuriyeti'ne geçmiş ve ABD, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Çin'in tek temsilcisi olduğu söylemine yönelmek zorunda kalmıştır. Tayvan boğazı Çin'in enerji ikmali bakımından oldukça önemlidir. Petrol ihtiyacını dışarıdan karşılayan Çin, Malakka Boğazı yoluyla Basra Körfezi'nden doğu kıyılarına gelen ikmallerin güvenliğini sağlamak istemektedir. Tayvan Boğazı'ndaki olası bir çatışmada ABD, donamasının üstünlüğünü kullanarak Çin'in petrol ikmaline zarar verebilir durumdadır. Pasifik okyanusunda bir ada olan Tayvan, ABD'nin Doğu Asya'daki güç dengeleri açısından önemli bir üs haline gelmiştir. ABD'nin Tayvan'a silah satışı tansiyonu yükselten bir diğer noktadır. Silah satışını kendi egemenlik ve toprak bütünlüğüne karşı bir eylem olarak gören Çin, karşı eyleme geçmemiş, ABD çıkarlarına ve ABD'li şirketlere mali zarar vermeyi amaçlayan üstü kapalı tehditlerle geçirmiştir. Aslında hem Çin hem ABD sorunun barışçıl çözümünden yana olsa da Tayvan Boğazı'nda artan füzeler, Çin'in Tayvan'ın herhangi bir bağımsızlık hareketine karşı müdahaleye hazır oluşu ve ABD'nin kendi ekonomik çıkarları için

Çin'e baskı yapması gibi durumlar, ABD-Çin ilişkilerinde yıpranmaya neden olmaktadır (Beeson, 2019).

Yirmibirinci yüzyılda küresel güç dengesi değişmekte, ABD'nin göreceli gücü azalırken, dünyanın ağırlık merkezi Atlantik'ten Asya-Pasifik'e kaymaktadır. Asya'nın iki büyük gücü olan Çin ve Hindistan'ın yükselişi, Asya-Pasifik bölgesine olan ilgiyi artırmış ve stratejilerin yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Bu bağlamda, "Hint-Pasifik" kavramsallaştırması, Hint Okyanusu ve Pasifik Okyanusu'nun tek bir jeopolitik/stratejik bölge olarak ele alınmasını ifade eder. Bu kavram, Çin'in Asya-Pasifik'teki güç algısını dengelemek ve Hindistan'ın bölgedeki rolünü vurgulamak amacıyla ortaya çıkmıştır. Asya-Pasifik bölgesindeki güvenlik kompleksinin oluşumunda ABD Hint-Pasifik Stratejisinin rolü önemli olmakla birlikte kompleksin iç güçleri ve kompleksin gelişim yasalarının da ABD Hint-Pasifik Stratejisinin uygulanmasının büyük zorluklarla karşı karşıyadır. Çünkü B. Buzan ve O. Weaver'in bölgesel güvenlik kompleksleri teorisinde, süper güçler bölgesel kompleksleri etkilemekte ve nüfuz etme mekanizmasıyla oluşturmaktadır. Günümüz çok kutuplu dünyasında süper güçlerin bir kompleksin güvenlik sistemine tam anlamıyla nüfuz etmesi son derece zordur, ancak süper güçler hâlâ bölgesel güvenlik komplekslerinin iç yapısına nüfuz edebilmektedir. Soğuk Savaş sonrasında dünyanın tek süper gücü olan ABD, ortaya çıkan ve gelişen Asya-Pasifik bölgesel güvenlik kompleksinin desteklenmesinde son derece önemli bir dış rol oynamaktadır. Bölge dışı bir süper güç olarak ABD'nin Asya-Pasifik güvenlik kompleksine nüfuz ederek hegemonik konumunu sürdürme nihai amacına ulaşma olasılığı karşılaştığı bölgesel güçler ile oldukça zordur. ABD'nin Hint-Pasifik stratejisi yenilikçi görünmektedir ancak aslında geleneksel Asya-Pasifik stratejisinin yalnızca bir devamı ve uzantısıdır (Bayram ve Arafat, 2018).

2021'de ABD, İngiltere ve Avustralya, AUKUS olarak bilinen üçlü bir güvenlik ortaklığı kurmuştur. Bu yeni güvenlik düzenlemesi, Tayvan'ın ulusal güvenliği ve Asya'daki bölgesel düzen beklentileri açısından stratejik bir noktadadır. ABD'nin Asya ve Avrupa'daki müttefikleri ile üye devletler arasındaki iç gerilimleri azaltacak kolektif bir stratejik belirsizlik duruşunun sürdürülmesi, Asya'nın bölgesel düzeninin istikrara kavuşturulmasına yardımcı olması ve Pekin'in zorla yeniden birleşmesine karşı Tayvan'ın özerkliğini de güvence altına almayı hedeflemektedir. Bölgede Tayvan ve Kuzey Kore etrafında şekillenen güvenlik algısı ve Çin-Japonya-Güney Kore üçgeninde artan ekonomik yoğunluk küresel dengeleri etkileyebilecek mahiyettedir. Xi Jinping, 'İdeolojik sınırlar çizmek veya grup siyasetini ve blok çatışmasını teşvik etmek yalnızca dünyayı bölecek ve küresel kalkınmayı ve insani ilerlemeyi engelleyecektir' sözünden de anlaşılan taraflar eski politikalarını devam ettirdikçe bölgede çatışma ihtimali her geçen gün artmaktadır. Endonezya Devlet Başkanı'nın aynı konuşmada

'Dünyayı parçalara ayırmamalıyız' söylemi bölgenin güvenlik ilişkilerinin altyapısını özetlemektedir (Buckley v.d.2022). Çin ile ABD arasında istikrarlı bir ilişkiye güvenen Güneydoğu Asya'da güçler arasındaki bağların bozulmasıyla endişe uyandırmaktadır. Çin'in yükselen vaatlerinin ilgili bir izleyici bulabileceği bir bölge varsa, o da Çin'in yükselişini diğerlerinden daha amansız bir şekilde hisseden Güneydoğu Asya'dır. Çin, Endonezya ve Filipinler gibi yerlerde yüksek hızlı trenler, köprüler, barajlar ve otoyollar inşa etmek için milyarlarca dolar harcamaktadır buna rağmen, ABD'nin de bölgenin içinde kalmasını bölge devletleri açısından önemlidir. Monroe Doktrini benzeri bir durumun tekrar yaşanması ihtimali çerçevesinde ABD'nin aksine Çin, Pasifik'in diğer tarafına asla çekilmeyecektir ancak ABD'nin bölgede ileri konumda kalabilmesi yönünde bölge ülkeleri arasında dengeleyici bir tercih söz konusudur. Çin yatırımları ile bölgede bir cazibe merkezi haline gelmişken ABD'de iç politikada karar almanın zorluğu bölge ülkelerini taraf seçmek söz konusu olduğunda nasıl etkileyeceği bir bilinmezdir. Bölgede yer alan siyasi fay hatlarının ABD-Çin rekabetinin de etkisiyle daha da kırılgan hale geldiği görülmektedir. Bu da küresel düzeyde olumsuz neticelere yol açabilir. (Durmaz, 2020).

ABD-Çin rekabeti, bölgesel güvenlik kompleksi teorisi bağlamında incelendiğinde, ülkeler arasındaki güvenlik ilişkilerinin, tehdit algılarının ve işbirliği dinamiklerinin daha iyi anlaşılmasına olanak tanır. Bu teori, güvenlik meselelerinin bölgesel düzlemde nasıl oluştuğunu ve etkilendiğini analiz ederek, bir bölgedeki güvenlik ortamını kavramayı amaçlar. Bu çerçevede, ABD-Çin rekabetinin bölgesel güvenlik kompleksi teorisi ile incelenmesi aşağıdaki açılardan değerlendirilebilir. Öncelikle, bölgesel güvenlik kompleksi teorisi, ülkelerin birbirlerini nasıl algıladıklarına odaklanmaktadır. Bu bağlamda, ABD ve Çin'in bölgesel politikalarındaki değişiklikler, her iki ülkenin bölgedeki diğer aktörleri nasıl değerlendirdiğini etkileyebilir. Teori, ülkeler arasındaki tehdit algılarının nasıl şekillendiğini ve bu algıların güvenlik ilişkilerini nasıl dönüştürdüğünü anlamak için kullanılır. Ayrıca, bölgesel güvenlik kompleksi teorisi, çok taraflı işbirliği ve rekabet dinamiklerini inceleyerek, ABD ve Çin arasındaki rekabetin bölgesel işbirliğini ve çatışma dinamiklerini nasıl şekillendirdiğini analiz eder. Bu süreçte, bölgedeki diğer aktörlerin ABD ve Çin ile olan ilişkileri de önemli bir yere sahiptir; çünkü bu ilişkiler, bölgesel güvenlik yapısını doğrudan etkileyebilir (Birdişli, 2021).

Teori, güç dengesi ve ittifakların bölgesel güvenlik dinamikleri üzerindeki etkilerini de araştırır. ABD ve Çin arasındaki rekabet, bölgesel güç dengesini değiştirebilir ve diğer ülkeleri çeşitli ittifaklar oluşturmaya yönlendirebilir. Bu durum, güvenlik işbirliklerinin yanı sıra, olası çatışma senaryolarını da gündeme getirebilir. Ekonomik ve ticari ilişkilerin rolü de bu teorik çerçevede önemli bir yer tutar. ABD ve Çin arasındaki ekonomik etkileşimler, bölgedeki

Ülkelerin güvenlik dinamiklerini Őekillendirmede kritik bir faktör olarak değerlendirilebilir. Ekonomik bağımlılıklar ve ticaret anlaşmaları, ülkeler arasındaki güvenlik işbirliklerini güçlendirebilir veya zayıflatabilir. Son olarak, bölgesel güvenlik kompleksi teorisi, ideolojik ve kültürel boyutları da göz önünde bulundurarak, bu faktörlerin bölgesel güvenlik meselelerine katkısını anlamaya çalışır. ABD ve Çin arasındaki rekabet, ideolojik farklılıkların yanı sıra, kültürel etkileşimleri de içerir; bu durum, bölgesel güvenlik kompleksi içinde önemli bir rol oynayabilir. Bu ereve, ABD-Çin rekabetinin bölgesel güvenlik kompleksi teorisi perspektifinden analiz edilmesine zemin hazırlar. Ancak, her bölgenin kendine özgü dinamiklerinin olduğunu unutmamak önemlidir; bu nedenle, bu teorik yaklaşım, bölgesel bağlamın detaylı bir analizi ile bu tezde irdelenmektedir.

1.5.Uluslararası Kuruluşların ve çok Taraflı zmlerin Güvenlik Dinamiklerine Etkisi

Küreselleşmenin derinleştiği modern uluslararası sistemde, devletler arasındaki sorunlar ve çatışmalar yalnızca ikili düzeyde ele alınmakla zlenmemektedir. Bu bağlamda, çok taraflı çözümler, uluslararası sistemde karşılaşılan güvenlik, ticaret, teknoloji ve evre gibi alanlardaki sorunların çözümünde etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Çok taraflı çözümler, birden fazla devletin, uluslararası örgütlerin veya bölgesel aktörlerin dahil olduğu mekanizmalar yoluyla ortak sorunları ele almayı amaçlar. ABD-Çin rekabeti bağlamında, çok taraflı çözümler hem gerilimlerin kontrol altına alınmasında hem de küresel meselelerde işbirliğinin sağlanması kritik bir role sahiptir.

ABD ve Çin, küresel meselelerde işbirliği yapabilmek için diplomatik mekanizmalardan yararlanmaktadır. Örneğin, Paris İklim Anlaşması, her iki ülkenin küresel ısınmaya karşı ortak taahhütlerini ortaya koyduğu önemli bir çok taraflı ereve sunmaktadır (Victor, 2011). Ayrıca, Nükleer Silahların Yayılmasını nleme Antlaşması (NPT) gibi platformlarda taraf olan bu iki g, uluslararası güvenliği sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) gibi bölgesel diyalog mekanizmaları da ABD ve Çin'i Güneydoğu Asya'daki bölgesel güvenlik meselelerini birlikte ele almaya teşvik etmektedir (Acharya, 2001).

Küresel ticaret ve yatırım akışlarının düzenlenmesinde çok taraflı ekonomik mekanizmalar önemlidir. Örneğin, Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) ve Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP), ABD ve Çin'in doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilendiği bölgesel ekonomik işbirliği çabalarına örnek teşkil etmektedir. Ayrıca, Dünya Ticaret rgt (DTÖ) erevesinde yürütülen ticaret anlaşmazlıklarının çözüm süreçleri, ABD-Çin arasındaki ekonomik gerilimlerin diplomatik yollarla ele alınmasına olanak tanımaktadır (Hopewell, 2021).

Bölgesel ve küresel güvenlik mekanizmaları, ABD ve Çin arasındaki stratejik rekabetin yönetilmesinde önemli bir yere sahiptir. Örneğin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), iki ülkenin ortak karar alarak küresel güvenlik tehditlerini ele aldığı bir platformdur. Buna ek olarak, Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) gibi Çin'in liderliğinde yürütülen girişimler, bölgesel güvenliğin sağlanmasında önemli bir çok taraflı çerçeve sunmaktadır (Allison, 2008).

Teknolojik standartların belirlenmesinde uluslararası işbirliği büyük önem taşır. Özellikle 5G teknolojisi gibi yenilikçi alanlarda, ABD ve Çin arasındaki rekabet uluslararası kuruluşlar üzerinden yürütülmektedir. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU), bu bağlamda, teknolojik standartların tarafsız bir şekilde belirlenmesi için çok taraflı bir platform sunmaktadır (Rütten, 2020). Küresel çevre sorunları, çok taraflı işbirliğini gerektiren başlıca alanlardan biridir. Paris İklim Anlaşması gibi girişimlerde ABD ve Çin'in ortak katılımı, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve sürdürülebilir enerji politikalarının teşviki açısından hayati önem taşımaktadır (Falkner, 2016). Ayrıca, Çin'in 'Kuşak ve Yol Girişimi' çerçevesinde enerji altyapısı yatırımlarını yeşil teknolojilerle uyumlu hale getirme çabaları, çevresel çok taraflılığın örneklerindendir. Çok taraflı çözümler, hem ABD ve Çin arasındaki rekabetin yönetilmesinde hem de küresel meselelerde işbirliğinin sağlanmasında etkin bir mekanizma sunar. Bu çözümler, özellikle küresel ısınma, pandemi ve nükleer silahların yayılması gibi ortak tehditlerle mücadelede tarafların birbirlerini dengelemelerine ve daha geniş kapsamlı bir istikrar sağlamalarına olanak tanır. Ayrıca, bölgesel örgütler ve ittifaklar yoluyla geliştirilen çok taraflı girişimler, sadece iki büyük güç arasındaki ilişkileri düzenlemekle kalmaz, aynı zamanda uluslararası sistemde daha kapsayıcı bir yapı inşa edilmesine katkı sağlar.

ABD ve Çin arasındaki rekabet, yalnızca ikili ilişkiler düzeyinde değil, aynı zamanda uluslararası kuruluşlar ve çok taraflı platformlar üzerinden de şekillenmektedir. Bu kuruluşlar, küresel ve bölgesel meselelerde düzen sağlayıcı mekanizmalar olarak işlev görürken, aynı zamanda büyük güçler arasındaki çıkar çatışmalarının ve işbirliklerinin merkezi haline gelmiştir. Birleşmiş Milletler (BM), uluslararası barış ve güvenliğin korunması, ekonomik kalkınmanın teşviki ve küresel sorunların çözümü için en kapsamlı uluslararası çerçeveyi sunmaktadır. ABD, BM'nin kurucusu ve en büyük finansörlerinden biri olarak uzun süredir lider bir rol üstlenirken, Çin, özellikle son yıllarda BM içerisindeki etkisini artırmıştır.

BM Güvenlik Konseyi'nde (BMGK), ABD ve Çin'in veto hakkına sahip kalıcı üyeler olarak yer alması, iki ülkenin küresel güvenlik meselelerinde doğrudan karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Örneğin, Suriye'deki iç savaş ve Kuzey Kore'nin nükleer programı gibi meselelerde iki ülkenin farklı pozisyonlar alması, BMGK'daki dinamikleri etkilemiştir (Weiss, 2018). Çin, BM barışı koruma operasyonlarına yaptığı mali katkıları artırarak, bu alanda

etkisini genişletmiştir. 2021 itibarıyla Çin, BM barışı koruma bütçesine en çok katkı DTÖ, küresel ticaretin düzenlenmesi ve anlaşmazlıkların çözülmesi için önemli bir platformdur. ABD ve Çin, DTÖ aracılığıyla ticaret politikalarını şekillendirmiştir; ancak son yıllarda, ABD'nin Çin'in ekonomik uygulamalarına yönelik eleştirileri artmıştır. ABD, Çin'i fikri mülkiyet haklarının ihlali, devlet destekli işletmeler ve adil olmayan ticaret uygulamaları nedeniyle sıkça DTÖ'de eleştirmiştir (Hopewell, 2021). Öte yandan Çin, DTÖ platformunu ABD'nin ticaret savaşlarına karşı kendini savunmak için kullanmıştır. Bu, iki ülkenin uluslararası ticaret normları üzerindeki çekişmesini gözler önüne sermektedir. IMF ve Dünya Bankası, küresel finansal istikrarı sağlamak için önemli roller üstlenmektedir. ABD, bu kuruluşlardaki en büyük hissedar olarak karar alma süreçlerinde belirleyici bir role sahiptir. Ancak Çin, özellikle Kuşak ve Yol Girişimi ile kendi finansal altyapılarını oluştururken, bu kuruluşların etkisini dengelemeye çalışmaktadır. Çin'in öncülüğünde kurulan Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB), Dünya Bankası'na alternatif bir yapı olarak görülmekte ve Çin'in bölgesel liderlik iddiasını yansıtmaktadır (Callaghan ve Hubbard, 2016). IMF içerisinde ise Çin, 'özel çekme hakları'⁶ sepetine dahil edilerek uluslararası para sistemindeki etkisini artırmıştır (Eichengreen, 2016). Çin'in liderliğinde gelişen ŞİÖ, ABD'nin etkisini sınırlandırmak ve bölgesel güvenliği sağlamada alternatif bir güvenlik çerçevesi sunmak için önemli bir platform haline gelmiştir. ŞİÖ, özellikle Orta Asya'daki terörizm, ayrılıkçılık ve radikalizm gibi tehditlerle mücadelede etkili bir araç olarak öne çıkarken, ABD'nin bölgedeki nüfuzunu dengelemeye yönelik bir mekanizma olarak işlev görmektedir (Allison, 2008). Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), bölgesel güvenlik ve işbirliği konusunda önemli bir aktördür. Hem ABD hem de Çin, ASEAN üzerinden Güneydoğu Asya'daki nüfuzlarını artırmaya çalışmaktadır. ABD, 'Serbest ve Açık Hint-Pasifik Stratejisi' ile ASEAN'ı Çin'e karşı bir denge unsuru olarak konumlandırırken, Çin, ASEAN ile Kuşak ve Yol Girişimi bağlamında daha yakın ekonomik işbirlikleri geliştirmiştir (Acharya, 2001). ASEAN'ın başlattığı bölgesel diyalog mekanizmaları, ABD ve Çin'in aynı masada oturmasına olanak tanımakta ve bölgesel gerilimleri azaltmaya katkı sağlamaktadır.

⁶ Özel çekme haklar (Special Drawing Rights, SDR), Uluslararası Para Fonu tarafından 1969 yılında meydana getirilmiş uluslararası rezerv para birimidir. Uluslararası likiditeyi artırmak için IMF tarafından yaratılan özel bir uluslararası rezerv aracıdır. 2016 yılında Çin Yuanı'nın SDR sepetine dahil edilmesi, Çin'in para biriminin uluslararası kabulünün önemli bir göstergesi olmuştur. Bu adım, yuanın küresel rezerv para birimi statüsü kazanmasına yönelik kritik bir dönüm noktasıdır. SDR sepetine dahil olan para birimleri, küresel finansal sistemde daha fazla güven ve kullanım alanı kazanır. Yuan, bu statü sayesinde ticaret anlaşmalarında ve rezerv varlık olarak daha yaygın bir şekilde kullanılabilir. Bu durum, Çin'in ekonomik bağımsızlığını artırmış ve ABD doları hegemonyasına alternatif oluşturmaya olanak sağlamıştır.

Teknolojik rekabet bağlamında, ITU, küresel düzeyde telekomünikasyon ve bilgi teknolojisi standartlarının belirlenmesinde kritik bir role sahiptir. Bu nedenle, ITU, ABD ve Çin arasındaki stratejik teknolojik rekabetin merkezinde yer almaktadır. Özellikle 5G standartlarının belirlenmesinde Çin, Huawei gibi firmalar aracılığıyla ITU’da aktif bir rol oynamaktadır. Huawei, 5G altyapısının geliştirilmesinde lider bir konumda olup, birçok ülkede 5G ağlarının inşasında öncü rol oynamaktadır. Bu durum, Çin’in telekomünikasyon altyapısında küresel bir liderlik oluşturmaya olanak tanımıştır. Çin, ITU’nun platformunu kullanarak, kendi geliştirdiği teknoloji standartlarını küresel ölçekte kabul ettirme stratejisi izlemektedir. 5G’ye ek olarak, yapay zeka (AI), nesnelerin interneti (IoT) ve dijital ödeme sistemlerinde de kendi standartlarını tanıtmak için yoğun çaba sarf etmektedir. ABD ise bu platformda Çin’in etkisini sınırlamak için girişimlerde bulunmaktadır (Rütten, 2020). ABD ve Avrupa Birliği, Huawei’nin 5G ağlarındaki varlığını sınırlamak için güvenlik temelli kampanyalar başlatmıştır. “Temiz Ağ İnisiyatifi” gibi girişimler, Çin merkezli teknolojilerin kullanılmasını azaltmayı hedeflemektedir. Google, Cisco, Qualcomm gibi ABD merkezli teknoloji devleri, ITU’nun standart belirleme süreçlerinde daha etkin rol almak için lobi faaliyetleri yürütmektedir. Bu firmalar, ITU’nun standartlarını güvenlik, şeffaflık ve veri gizliliği açısından Batı merkezli değerlerle uyumlu hale getirmeye çalışmaktadır. Detaylandırmak gerekirse 2018’de Huawei, 5G teknolojisi için ITU tarafından onaylanan patentlerin yüzde 30’undan fazlasına sahipti. Bu durum, Huawei’nin küresel 5G ağ altyapısında kritik bir konuma gelmesine yol açtı. ABD ise bu süreçte, ITU toplantılarına daha fazla uzman göndererek ve 5G ağlarının güvenlik risklerini öne çıkararak Çin’in etkisini sınırlamaya çalıştı. Bu durumun neticesinde de Avustralya ve Japonya gibi ABD müttefiki ülkeler, Huawei’nin 5G ekipmanlarını yasaklayarak ABD’nin pozisyonunu desteklemiştir. Sonuçta ITU, ABD ve Çin arasındaki teknolojik rekabetin hem stratejik hem de ideolojik bir sahası haline gelmiştir. Çin, ITU’da liderlik pozisyonlarını ve standart belirleme süreçlerini kullanarak küresel telekomünikasyon sisteminde etkisini artırmayı hedeflerken, ABD, bu etkiyi sınırlamaya çalışmaktadır. Bu rekabet, yalnızca teknolojik üstünlükle değil, aynı zamanda uluslararası güvenlik ve veri yönetimi ilkeleriyle de yakından ilişkilidir (ITU, 2018).

Uluslararası kuruluşlar, ABD ve Çin’in rekabetinin yönetilmesinde, çatışmaların önlenmesinde ve küresel sorunların çözülmesinde önemli bir dengeleyici rol üstlenmektedir. Ancak bu kuruluşlar aynı zamanda büyük güçlerin çıkar çatışmalarının yansıdığı arenalar haline gelmiştir. BM, DTÖ, IMF ve ASEAN gibi platformlar, iki ülkenin hem işbirliği yapabildiği hem de nüfuz mücadelelerini sürdürdüğü başlıca mekanizmalardır. Bu kuruluşların etkinliği, uluslararası sistemin geleceği ve ABD-Çin ilişkilerinin yönü üzerinde belirleyici olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

ABD-ÇİN REKABETİ VE GÜVENLİK DİNAMİKLERİ

2.1. ABD-Çin İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi

ABD ve Çin arasındaki rekabetin kökenleri oldukça karmaşık ve tarihsel bir perspektiften ele alınmalıdır. Çin ve Amerika Birleşik Devletleri, dünya genelinde önemli güçler olarak kabul edilen ve farklı politika ve stratejilere sahip olan iki ülkedir. Son yıllarda hızlı bir ekonomik büyüme yaşayan Çin, küresel ekonomide etkin bir oyuncu haline gelmiştir. Çin, kendi çıkarlarını koruma ve ekonomik büyümesini sürdürme amacıyla uluslararası ticarete etkin bir rol oynamaktadır. Amerika, dünyanın en büyük ekonomisine sahip olması nedeniyle küresel ekonomik lider konumundadır. Amerika'nın uluslararası ticaret politikaları, çeşitli ekonomik önceliklere dayanmaktadır ve müttefikleriyle işbirliğini teşvik etmeye odaklanmaktadır. Çin, bölgesel güvenliği sağlamak ve kendi sınırlarını korumak adına askeri kapasitesini artırmaktadır. Ayrıca, denizlerde ve uzayda etkinlik gösterme amacıyla stratejik hedeflere odaklanmıştır. Amerika, küresel güvenliği sağlama ve müttefiklerini destekleme konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Amerika'nın savunma politikaları, NATO gibi ittifaklar aracılığıyla uluslararası güvenlik işbirliğini teşvik etmeye yöneliktir. Çin, kendi siyasi sistemini ve sosyal modelini savunmaktadır. 'Çin rüyası' adı verilen vizyon, Çin'in ekonomik ve politik liderliği ile dünya çapında bir etki oluşturmaya amaçlamaktadır. Amerika, demokrasi ve özgürlük değerlerini savunmaktadır. Amerika'nın dış politikası, demokratik ilkeleri teşvik etme, insan haklarına saygı gösterme ve serbest piyasa ekonomisini destekleme üzerine odaklanmaktadır. Çin, Bir Kuşak Bir Yol (BRI) gibi inisiyatiflerle uluslararası işbirliğini artırmaya çalışmaktadır. Ekonomik ve ticaret anlaşmaları yoluyla diğer ülkelerle ilişkilerini güçlendirmeye odaklanmaktadır. Amerika, küresel meselelerde liderlik yapma ve müttefikleriyle birlikte çalışma amacı gütmektedir. Diplomasi ve müzakere yoluyla uluslararası sorunlara çözüm bulma çabalarını desteklemektedir.

Çin ve Amerika'nın uluslararası ilişkilere bakış açıları, çeşitli konularda farklılık gösterse de her iki ülkenin de küresel istikrarı koruma ve kendi çıkarlarını güvence altına alma amacıyla çalıştığı söylenebilir. Ancak, bu ilişkilerde çeşitli zorluklar ve çatışmalar da ortaya çıkabilmektedir.

2.2. ABD ve Çin'in Ulusal Güvenlik Stratejileri

ABD ve Çin'in güvenlik stratejileri, genellikle ulusal güvenliklerini korumak, ulusal çıkarlarını desteklemek ve uluslararası ilişkilerde etkilerini artırmak üzerine odaklanmaktadır.

ABD'nin güvenlik stratejisi, uluslararası sistemin lider gücü olarak kalmayı ve küresel güvenliği ve istikrarı sağlamayı amaçlayıp; genellikle askeri güç projeksiyonunu, müttefik ilişkilerini güçlendirmeyi ve uluslararası terörle mücadeleyi içermektedir. ABD'nin güvenlik stratejisi, bölgesel güvenlik kompleksi içinde, Asya-Pasifik bölgesindeki varlığını artırma ve Çin'in artan etkisine karşı denge oluşturma çabalarını içermektedir.

Çin'in güvenlik stratejisi, ulusal birliği ve toprak bütünlüğünü korumak, kalkınma çıkarlarını desteklemek ve uluslararası arenada daha fazla etkiye sahip olmayı amaçlamaktadır. Bölgesel dengeyi sağlama, deniz güvenliğini güvence altına alma ve kendi bölgesel çıkarlarını savunma hedeflerini ön plandadır. Çin'in güvenlik stratejisi, bölgesel güvenlik kompleksi bağlamında, özellikle Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik iddiaları ve Tayvan gibi hassas konular üzerinde odaklanmaktadır.

Bölgesel güvenlik kompleksi perspektifi, bir bölgedeki aktörler arasındaki etkileşimleri ve ilişkileri inceler. ABD ve Çin'in güvenlik stratejileri, bölgesel güvenlik kompleksine katkıda bulunup ve bölgesel dengeleri etkilemektedir. Örneğin, ABD'nin Asya-Pasifik'teki varlığı ve Çin'in bölgesel genişlemesi, bölgesel güvenlik dinamiklerini etkilemekte ve diğer aktörler arasında gerilimlere yol açabilmektedir. Bölgesel güvenlik kompleksi bağlamında, ABD ve Çin'in stratejileri arasındaki etkileşim ve rekabet, bölgesel istikrarı ve güvenliği şekillendirmekte ve bölgesel diyalog ve işbirliğinin önemini açığa çıkartmaktadır. ABD ve Çin'in güvenlik stratejileri, bölgesel güvenlik kompleksi bağlamında karmaşık etkileşimlere ve rekabete yol açmaktadır. Bu bağlamda, diyalog, işbirliği ve bölgesel istikrarı sağlama çabaları önem taşımaktadır.

2.2.1. ABD'nin 2022 tarihli Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi ve İçerik Analizi

ABD'nin 2022 tarihli ulusal güvenlik stratejisi, ülkenin güvenliğini, refahını ve küresel liderlik pozisyonunu koruma ve ilerletme hedefleri doğrultusunda şekillendirilmiştir. Bu strateji, üç temel öncelik etrafında yapılandırılmıştır:

- Amerikan gücü ve etkisinin temel kaynaklarına ve araçlarına yatırım yapmak,
- Küresel stratejik ortamı şekillendirmek ve ortak zorlukları çözmek için güçlü koalisyonlar oluşturmak,
- Büyük güçlerle stratejik rekabet çağında donanımlı bir askeri güç inşa etmek ve terörle mücadele kapasitesini sürdürmek.

Bu hedeflere ulaşmak için, diplomasi, kalkınma işbirliği, ekonomik devlet yönetimi, endüstriyel strateji, istihbarat ve savunmayı kapsayan bütüncül bir yaklaşım benimsenmiştir. Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne göre, Çin, ABD'nin en önemli jeopolitik meydan okumasını temsil etmektedir. Bu değerlendirme, Çin'in ekonomik, diplomatik, askeri ve teknolojik gücünü kullanarak uluslararası düzeni kendi otoriter modeline uygun şekilde yeniden şekillendirme çabalarına dayanmaktadır. Çin'in Hint-Pasifik bölgesindeki etkisi, stratejide odak noktası olarak belirlenmiş, ancak bu rekabetin küresel boyutları da vurgulanmıştır. Çin'in ekonomik gücü ve bu gücü uluslararası arenada bir baskı aracı olarak kullanması, ABD'nin çıkarlarını doğrudan etkilemektedir. Örneğin, Çin'in uluslararası ekonomiye açık bir politika yürütürken kendi pazarına erişimi kısıtlaması, ABD ile olan ticaret ilişkilerinde bir dengesizlik yaratmaktadır. Ayrıca, Çin'in küresel teknoloji normlarını kendi değerleri doğrultusunda şekillendirme girişimleri, stratejik rekabetin başka bir boyutunu oluşturmaktadır (White House, 2022).

ABD, Çin ile olan stratejik rekabeti yönetmek için üç ana unsura dayalı bir yaklaşım benimsemiştir: İç Güce Yatırım, Müttefiklerle İşbirliği, Sorumlu Rekabet. ABD, kendi ekonomik ve teknolojik rekabet gücünü artırmaya odaklanmaktadır. Yenilikçilik, altyapı yatırımları, eğitim reformları ve demokrasinin güçlendirilmesi bu yaklaşımın temelini oluşturmaktadır (Nye, 2020). ABD, müttefikleri ve ortaklarıyla birlikte hareket ederek, ortak amaçlar doğrultusunda dayanışma göstermeye öncelik vermektedir. Özellikle NATO, QUAD ve AUKUS gibi ittifaklar, bu işbirlikçi stratejinin araçlarıdır (Acharya, 2017). Çin ile askeri, ekonomik ve teknolojik alanlarda rekabet ederken, istikrarlı bir uluslararası düzenin korunması amacıyla sorumlu bir yaklaşım benimsenmektedir. Bu, rekabetin kontrol altında tutulmasını ve olası çatışma risklerinin azaltılmasını içermektedir (Zakaria, 2021).

Strateji belgesi, ABD ve Çin arasında yoğun rekabetin yanı sıra, küresel sorunlar karşısında işbirliği yapılabilecek potansiyel alanları da tanımlamaktadır. İki ülke, küresel karbon emisyonlarının azaltılması ve yenilenebilir enerji yatırımlarının artırılması konusunda işbirliği yapabilir. Küresel sağlık tehditlerine karşı ortak çözümler geliştirilmesi ve halk sağlığı sistemlerinin güçlendirilmesi önem taşımaktadır (Friedberg, 2011). Nükleer silahların yayılmasını önleme ve bu konuda uluslararası normları güçlendirme çabaları, iki ülkenin işbirliği yapabileceği bir diğer alandır. Uluslararası suç örgütleriyle mücadele ve yasa dışı uyuşturucu ticaretinin önlenmesi, ortak güvenlik çıkarları doğrultusunda işbirliğine uygun bir zemin sunmaktadır (Thakur, 2017). ABD, uluslararası güvenliği sağlamak için dört temel unsur üzerine inşa edilen bir strateji izlemektedir:

- Müttefiklerle Güçlü İlişkiler: NATO ve diğer bölgesel ittifaklarla ilişkilerin derinleştirilmesi, uluslararası güvenlik tehditlerine karşı ortak bir duruş sergilenmesini sağlamaktadır.
- Diplomasi ve Müzakere: Uluslararası krizlerin çözümünde barışçıl yöntemlerin tercih edilmesi ve diplomatik mekanizmaların güçlendirilmesi, ABD'nin öncelikli hedefleri arasındadır (Ikenberry, 2011).
- Askeri Güç ve Güvenlik İşbirliği: Bölgesel caydırıcılık ve terörle mücadelede etkin bir askeri gücün yanı sıra, müttefiklerle ortak askeri tatbikatlar ve savunma işbirlikleri geliştirilmiştir.
- İnsani Yardım ve Kriz Yönetimi: ABD, doğal afetler ve insani krizlere müdahalede lider bir rol üstlenerek, uluslararası toplumun bu tür sorunlara daha etkin yanıt vermesine katkıda bulunmaktadır (Weiss, 2018).

Çin kelimesi metinde 7 kez geçmektedir. Ancak sadece bir kez, 'Çin'in Amerika'nın en önemli jeopolitik tehdidi olduğu' ifadesiyle tehdit olarak sunulmaktadır. Diğer yerlerde, Çin'in ekonomik, askeri, teknolojik ve diplomatik gücüne dikkat çekilerek, ABD'nin Çin ile rekabet etmek ve işbirliği yapmak için stratejiler geliştirmesi gerektiği belirtilmektedir.

Bu belgede, ABD'nin ulusal güvenlik stratejisinin belirlenmesine odaklanılmaktadır. Realist perspektiften bakıldığında, bu belge uluslararası ilişkilerde güç dengeleri, ulusal çıkarlar ve stratejik rekabetin vurgulandığı bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Belgede, ABD'nin stratejik rekabet içinde bulunduğu ülkeler (örneğin Çin ve Rusya) ve bölgesel güç dengeleri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, belgede ABD'nin müttefikleriyle olan ilişkilerin güçlendirilmesi ve bölgesel istikrarın korunması için ortak çabaların vurgulanması, realist bir perspektiften ulusal çıkarların ve güç dengelerinin önemini yansıtmaktadır. Bu belge, uluslararası ilişkilerde güç, çıkarlar ve rekabetin merkezi olduğu bir perspektiften ele alındığında, ABD'nin ulusal güvenlik stratejisini şekillendiren temel prensipleri ve hedefleri yansıtmaktadır.

2.2.2. Çin'in Ulusal Güvenlik Stratejisi

Çin'in sosyalist sistemi, barışçıl kalkınma yolunu izleme stratejik kararı, bağımsız barışçıl dış politikası ve barış ve uyumu temel olarak gören en iyi kültürel gelenekleri, Çin'in savunma politikasının savunmacı bir nitelikte olacağını belirlemektedir. Çin'in milli savunması, yeni dönemdeki temel hedefi, Çin'in milli siyasi güvenliğini, halkın güvenliğini ve sosyal istikrarı güvence altına almaktır.

Çin'in milli savunma amaçları:

- Saldırıyı caydırmak ve direnmek;
- Ulusal siyasi güvenliği, halkın güvenliğini ve sosyal istikrarı korumak;
- Tayvan'ın bağımsızlığına karşı koymak ve durdurmak;
- Tibet'in bağımsızlığı ve Doğu Türkistan'ın kurulmasına yönelik ayrılıkçı hareketlerin destekçilerine karşı mücadele etmek;
- Ulusal egemenliği, birliği, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini korumak;
- Çin'in deniz haklarını ve çıkarlarını korumak;
- Uzak, elektromanyetik alan ve siber uzayda Çin'in güvenlik çıkarlarını korumak;
- Çin'in yurtdışındaki çıkarlarını korumak;
- Ülkenin sürdürülebilir kalkınmasını desteklemek.

Çin, ulusal egemenliğini ve toprak bütünlüğünü kararlı bir şekilde korumayı hedeflemektedir. Güney Çin Denizi adaları ve Diaoyu Adaları, Çin topraklarının ayrılmaz parçalarıdır. Çin, Güney Çin Denizi'ndeki adalar ve kayalıklarda altyapı oluşturur ve gerekli savunma yeteneklerini dağıtırken, Doğu Çin Denizi'ndeki Diaoyu Adaları'nda devriye gezmektedir. İlgili anlaşmazlıkların müzakere yoluyla, tarihi gerçeklere ve uluslararası hukuka saygı temelinde, doğrudan ilgili olan devletlerle müzakere yoluyla çözülmesine karardır. Çin, bölgesel ülkelerle birlikte çalışmaya devam ederek barış ve istikrarı ortaklaşa sürdürmeyi amaçlamaktadır. Uluslararası hukuka uygun olarak tüm ülkelerin seyrüsefer ve uçuş özgürlüğünü ve deniz iletişim hatlarının güvenliğini sağlamak ulusal güvenlik stratejileri arasında yer almaktadır.

Çin açısından Tayvan sorununu çözmek ve ülkenin tam birleşmesini gerçekleştirmek, Çin ulusunun temel çıkarları ve ulusal yenilenmeyi gerçekleştirmek için temeldir. Çin, 'barışçıl birleşme' ve 'bir ülke, iki sistem' prensiplerine bağlı kalmayı, Çin-Tayvan ilişkilerinin barışçıl gelişimini teşvik etmeyi ve ülkenin barışçıl birleşmesini ummaktadır. Bu arada, Çin, ülkeyi bölmeye yönelik herhangi bir girişime veya eyleme ve bu amaca yönelik herhangi bir yabancı müdahaleye karşı kararlı bir şekilde karşı çıkacağını da ulusal güvenlik stratejisinde vurgulamaktadır.

'Çin'in, hiçbir zaman, herhangi bir kısmının, herhangi bir örgütün veya herhangi bir siyasi partinin herhangi bir zamanda herhangi bir şekilde ülkesinden ayrılmasına izin vermeyeceğini ve çok az sayıdaki 'Tayvan bağımsızlığı' ayrılıkçıları ve etkinliklerine karşı kuvvet kullanma sözü vermez ve gerekli tüm önlemleri alma seçeneğini saklar. Bu kesinlikle Tayvan'daki hemşerilerimize değil, dış güçlerin müdahalesine ve 'Tayvan bağımsızlığı' ayrılıkçılarının ve faaliyetlerinin çok küçük bir kısmına yöneliktir. PLA, Çin'den Tayvan'ı ayırmaya çalışan herkesi kararlı bir şekilde yenilgiye uğratacak ve millî birliği her türlü maliyete karşı koruyacaktır.'

Çin'in yeni dönemdeki millî savunmasının ayırt edici özelliği; 'hegemonya, genişleme veya etki alanları arayışı yok' şeklindedir.

Bir ülke ne kadar güçlü olursa olsun, savaşçılık onu yıkıma götürür. Çin milleti her zaman barışı sevmiştir. Modern zamanların başlangıcından bu yana, Çin halkı saldırganlıklar ve savaşlardan acı çekmiş ve barışın değerini ve kalkınmanın acil gerekliliğini öğrenmiştir. Bu nedenle, Çin başka herhangi bir ülkeye bu tür acılar yaşatmayacaktır. Çin Halk Cumhuriyeti, hiçbir zaman bir savaş veya çatışma başlatmamıştır. Reform ve açılmanın başlangıcından bu yana, Çin dünya barışını teşvik etmeye adanmıştır (Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi Bilgi Ofisi, 2024).

Xi Jinping'in Çin'in Yeni Dönemine Yönelik Sosyalizm İçin Çin Karakteristikleri ile Xi Jinping Düşüncesinin rehberliğinde, PLA⁷, askeri güçlendirme üzerine Xi Jinping düşüncesini kapsamlı bir şekilde uyguladığı ve kalkınmada insan merkezli bir felsefeye dayandığı ulusal güvenlik stratejisinde belirtilmektedir. Çin ordusu, COVID-19 salgınıyla mücadelede aktif bir rol oynamış, askeri hazırlığı artırmak ve yoksullukla mücadeleye destek vermek için çaba sarf etmiş ve yeni dönemde uluslararası askeri işbirliğini daha yaratıcı yollarla ilerletmiştir, böylece Çin'in milli yenilenme Çin Rüyasının gerçekleştirilmesine ve insanlık için ortak bir gelecek inşa edilmesine katkıda bulunmuştur. ABD, Çin'in savunma stratejisini yakından takip etmekte ve Çin'in askeri kapasitesinin artmasıyla ilgili endişeler taşımaktadır. Özellikle Çin'in Güney Çin Denizi'nde yapmış olduğu adalara dayalı altyapı inşaatı ve askeri faaliyetler, ABD ve müttefikleri için bölgesel güvenlik endişelerine yol açmaktadır (Büyük, 2024).

Çin'in Tayvan ile ilgili tutumu, ABD'nin bölgedeki varlığı ve güvenliği açısından önemlidir. ABD, Tayvan'ın güvenliğini desteklemekte ve Çin-Tayvan ilişkilerinin barışçıl bir şekilde çözülmesini teşvik etmektedir. Ancak, Çin'in sert tavrı ve askeri tehditleri, ABD'nin bölgedeki varlığını ve çıkarlarını etkileyebilir (Öterbülül, 2022).

ABD ve Çin arasındaki rekabet, küresel ekonomik, teknolojik ve stratejik alanlarda da devam etmektedir. ABD, Çin'in küresel etkisini artırma ve uluslararası kurumları kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirme çabalarını gözlemlemektedir. ABD, müttefikleri ve ortakları aracılığıyla Çin'in yükselişine karşı koymak için çeşitli stratejiler geliştirmektedir (Yılmaz, 2020).

⁷ Açıklama, Xi Jinping ideolojisinin liderliğindeki Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun (PLA) rolünü vurgulamaktadır. Xi Jinping'in Çin Karakteristikleriyle Sosyalizm İçin Yeni Döneme Yönelik Düşüncesi, Çin'in askeriyle ilgili politikalarını ve stratejilerini yönlendirmektedir. Kalkınmada İnsan Merkezli Felsefe düşüncesi İnsanların önemini vurgulayarak, PLA'nın Çin halkının refahı ve çıkarları göz önünde bulundurularak hareket ettiğini öne sürmektedir. PLA, COVID-19 salgınıyla mücadelede aktif bir rol oynamış, bu da geleneksel askeri faaliyetlerin ötesinde bir rol üstlendiğini ve daha geniş ulusal zorlukları ele alma konusundaki katılımını göstermiştir. PLA'nın uluslararası askeri işbirliğine yenilikçi yollarla katıldığını, bu durumun Çin'in insanlık için ortak bir gelecek vizyonuna ve milli yenilenme arzularına katkıda bulunduğunu kanıtlar niteliğe bürünmüştür. Xi Jinping'in liderliğinde PLA, ulusal kalkınma, güvenlik ve geniş stratejik hedeflerle uyumlu olarak ulusal kalkınma, güvenlik ve küresel işbirliğine katkı sağladığı sıklıkla vurgulanmaktadır.

Çin'in nükleer stratejisi, ABD'nin küresel nükleer denge ve güvenlik politikalarını etkileyebilir. Çin'in nükleer yeteneklerinin artması, uluslararası nükleer silah kontrol rejimleri ve müzakereleri üzerinde etkili olabilir (Doshi v.d.2021). Bu bağlamda, Çin'in savunma stratejisi, ABD için belirli bir tehdit oluşturabilir, ancak bu durum tamamen askeri boyutta değildir. ABD, Çin'in yükselişine ve savunma politikasına dikkatlice yanıt vermek için çeşitli diplomatik, ekonomik ve askeri araçları kullanmaktadır. ABD, Çin ile rekabet ederken aynı zamanda işbirliği yapma ve ortak çıkarlar için çalışma konusunda da çaba sarf etmektedir.

2.3. Rekabet Sorunları ve Güvenlik Dinamikleri

Güvenlik kavramı yukarıda da belirtildiği üzere 1940'lerden 1980'lere kadar Stratejik Çalışmaların gölgesinde tanımlanmıştır. Bu dönem boyunca güvenlik devletleri ilgilendiren askeri sorunlar çerçevesinde devletlerin uyguladığı güç politikaları ile özdeşleştirilmiştir. 1980 öncesi dönemde güvenlik kavramının Stratejik Çalışmalar ötesinde tanımlanmasına dair girişimler yok denecek kadar az olmuştur ve haliyle güvenlik az gelişmiş bir kavram olarak kalmıştır. 1980'lerden itibaren güvenlik Stratejik Çalışmaların dar kalıbına sığmaz hale gelmiştir. Süper güçler arasındaki gerilimin ortadan kalkmasıyla güvenliğin askeri sorunlardan ziyade yoksulluk, nüfus fazlalığı, çevre sorunları, siyasi baskılar, ekonomik istikrarsızlık, terörizm, göç gibi sorunlarla tehdit edildiği anlayışı yerleşmeye başlamıştır. Aslında askeri tehdit taşımayan bu tehditler hep vardı fakat bu sorunlar Soğuk Savaş yıllarındaki askeri konuların aciliyetinin gölgesinde kalmıştır. Soğuk Savaş'ın son yıllarında yalnızca güvenlik tehditleri bazında değil, bu tehditlerden etkilenen ana özneler bakımından da değişim gözlenmiştir. Yeni güvenlik gündemi artık yalnızca devletleri değil, bireylerden uluslararası sisteme, çok uluslu şirketlerden azınlıklara kadar uluslararası politikanın farklı aktörlerini etkilemeye başlamıştır. Soğuk Savaş yıllarında uluslararası politikanın başat aktörü olan devletin bu merkezi niteliği devlet dışındaki aktörlerin varlığıyla sorgulanmıştır. Artık tek bir güvenlik kavramından söz etmek mümkün değildir. Günümüzde bireysel ulusal, bölgesel, uluslararası, küresel güvenlik ile askeri, siyasi, toplumsal, çevresel, ekonomik, insani güvenlik kavramları bir arada bulunmaktadır. Sonuç itibarıyla alanın anahtar kavramı güvenlidir. Güvenliğe hangi etiketin yapıştırılacağı ise özellikle tehdide ve aktöre bağlı olarak değişmektedir. Kısacası güvenlik kavramının tanımlanmasında belirleyici olan faktörler aktör ve tehdittir (Acharya, 2014).

Realpolitik batıl bir okuma ile Çin kendisini Çin Rüyası söylemi üzerinden dünya siyasetine dayatmaktadır. Mevcut kurumlarda yer bulamadıkça da kendine yeni kurumlar inşa etmekte ve Amerika'yı yalnızlaştırmayı planlamaktadır. Teknolojiye hız verip Batı'nın elinden

hegemonyayı almayı hedeflemektedir. Donanması, askeri durumu ve ekonomik kapasitesini jeopolitik sonuçlar alma yolunda araçsallaştırmaktadır. Çin'in amacı rejimini sorgulayamaz hale getirmek: küresel tedarik zinciri yaratıp odağında kendini alıp diğer ülkeleri Çin aleyhinde karar alamaz yapmaya yani batı cephesini içeriden çökertmeye çalışmaktadır. Ne Amerika ne Çin soğuk savaş tarzı bir sisteme hükmetme kapasitesine sahip değildir. Sistemdeki hiçbir ülke ABD-Çin kutuplaşmasında taraf tutmak, dışlayıcı olmak istememektedir çünkü hem ABD'ye zamanında izlediği izolasyon ve hegemonik tek taraflı kararlar aldığı politikalarından dolayı güvenmemektedirler hem de Çin ile yaşanan karşılıklı bağımlılık durumu oldukça endişe uyandırıcıdır. ABD'nin küresel lider kapasitesi hem kendi hataları hem de Çin'in meydan okumasıyla azalmakta, ASEAN ülkeleri ekonomik refahı Çin'den askeri güvenliği ABD'den sağlamaktadırlar. ABD AUKUS, QUAD örnekleriyle anlaşılacağı üzere kamplaşma süreci inşa etmektedir. ABD'nin Çin'i çevrelemeye yönelik söylemleri; özellikle savunuculuğunu yaptığı insan haklarını araçsallaştırması, Çin'in en büyük yatırım planı olan Kuşak ve Yol Projesine yönelik borç diplomasisi gibi söylemlerle Çin'in eylemlerini güvenlikleştirme çabaları Çin'e yönelik çevreleme politikasının örnekleridir.

ABD'nin Asya-Pasifik bölgesindeki çıkarları ve politikaları uluslararası ilişkiler disiplini açısından oldukça önemlidir. Bu bölge, stratejik olarak büyük bir öneme sahiptir ve bölgedeki politikalar ABD'nin uluslararası ilişkilerini şekillendiren önemli faktörlerden biridir. Asya-Pasifik bölgesi, ABD'nin askeri güç projeksiyonu için stratejik bir konuma sahiptir. ABD'nin bölgedeki askeri üsleri ve deniz kuvvetleri varlığı, bölgedeki güvenlik dengesini koruma ve bölgeye olan taahhüdünü gösterme amacı taşımaktadır. ABD'nin Güney Kore, Japonya, Avustralya ve diğer müttefikleri ile işbirliği yaparak bölgedeki güvenliği desteklemesi, uluslararası ilişkilerde askeri müttefikliklerin önemli bir örneğidir. Asya-Pasifik, küresel ekonominin büyümesine katkıda bulunan önemli bir bölge olarak kabul edilir. ABD'nin bölgedeki ekonomik çıkarları, serbest ticaretin korunması, ticaret yollarının güvenliği ve ABD şirketlerinin bölgedeki yatırım fırsatlarına erişimi gibi konuları içermektedir. Ekonomik çıkarlar, bölgedeki diplomasi ve ticaret politikalarını etkiler boyuttadır. Asya-Pasifik bölgesi, çevre ve enerji konularında önemli bir rol oynamaktadır. ABD, bölgedeki enerji kaynaklarına ve deniz güvenliğine olan ilgisini korurken, çevresel sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği konularında da bölgesel işbirliği ve liderlik sağlamaya çalışmaktadır. ABD, bölgede stratejik ortaklar ve müttefiklerle yakın ilişkiler sürdürmektedir. Çin'in yükselişi ve diğer bölgesel güçlerle ilişkileri, ABD'nin bölgedeki diplomasi ve denge politikalarını şekillendirmektedir. ABD ayrıca, bölge ülkeleri ile işbirliği yaparak bölgesel sorunları ele alıp, bölgesel güvenliği teşvik etmeyi hedeflemektedir. ABD, bölgedeki insan hakları ihlalleri ve demokrasi

eksikliklerine karşı da duyarlı bir konumdadır. Bölgedeki demokratik süreçleri ve insan haklarını destekler görünmektedir

Çin'in Asya-Pasifik bölgesindeki çıkarları ve politikaları, Çin'in stratejik hedeflerini ve bölgedeki etkisini yansıtmaktadır. Çin, bölgesel güvenlik ve askeri çıkarlarını korumak için çeşitli stratejiler izlemektedir. Çin, deniz kuvvetlerini güçlendirmiş ve Güney Çin Denizi gibi stratejik bölgelerde toprak taleplerinde bulunmuştur. Bu, Çin'in bölgedeki deniz güzergahlarını ve ulusal güvenliği koruma amacını yansıtmaktadır. Çin, Asya-Pasifik bölgesinin ekonomik fırsatlarına büyük bir ilgi göstermektedir. Bölgedeki ülkelerle ekonomik işbirliği, altyapı projeleri ve ticaret anlaşmaları aracılığıyla ekonomik çıkarlarını desteklemektedir. 'Kuşak ve Yol' girişimi gibi projeler, bölgedeki ekonomik etkisini artırmaya yöneliktir. Çin, bölgedeki politik etkisini artırmak için diplomatik çabaları sürdürmektedir. Bölgesel işbirliği forumlarına katılım ve ticaret anlaşmaları, Çin'in bölgesel politikalarının bir parçasıdır. Ayrıca, Çin, diğer ülkelerle ikili ilişkiler geliştirmek için diplomasiyi kullanmaktadır. Çin, askeri gücünü artırarak bölgesel dengeyi etkileme amacı taşımaktadır. Çin'in uçak gemileri ve askeri üsleri, bölgesel denizlerde daha fazla etkinlik ve askeri varlık gösterme kapasitesini ortaya koymaktadır. Güney Çin Denizi'nde Çin'in toprak talepleri, bölgedeki diğer ülkelerle anlaşmazlıklara neden olmaktadır. Bu anlaşmazlıklar, bölgesel gerginliğe yol açmakta ve Çin'in uluslararası ilişkilerdeki rolünü etkilemektedir. Çin, bölgedeki ülkelerle işbirliği yaparak bölgesel kalkınmayı teşvik etmeyi hedeflemektedir. Altyapı projeleri, ticaret anlaşmaları ve ekonomik işbirliği programları, Çin'in bölgesel liderlik iddiasını güçlendirir haldedir. Çin'in Asya-Pasifik bölgesindeki çıkarları ve politikaları, Çin'in uluslararası ilişkilerindeki güncel ve gelecekteki rolünü belirleyen önemli faktörlerdir. Bölge hem ekonomik hem de stratejik açıdan büyük öneme sahip olduğu için Çin, bu bölgeye yönelik politikalarını dikkatle şekillendirmektedir.

Çin'in yumuşak, sert ve akıllı güç kavramları bağlamında Çinli liderlerin söylemlerini incelemek konunun araştırılmasını kolaylaştırmaktadır. Özellikle Zheng Bijian'ın, Çin'in 'barışçıl yükseliş' politikasını dile getiren konuşmaları önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Zheng Bijian, Çin'in büyük güçlerle işbirliğine öncelik vermesi gerektiğine inanmakta ve Çin'in gelişmekte olan ülkelerle işbirliğine vurgu yapmaktadır. Bu yaklaşım, hem Çin'in modernleşme sürecinde bir kural koyucu olmasını, hem de ekonomik, politik, diplomatik ve kültürel alanlarda yumuşak güç kanallarını kullanarak uluslararası arenada etkin olmasını sağlamaktadır. Bijian, Çin'i uluslararası alanda barışçıl bir aktör olarak tanımlarken, Çin halkının başarılarına da sıkça atıfta bulunur: 'Çağdaş dünyada kalkınmaya geç gelen hiçbir ülke, yükselişi sırasında bunu başaramadı'. Bu ifade, Kenneth Waltz'un devletlerin süper güç olma arzusu konusundaki görüşleriyle paralellik göstermektedir: 'gururun milliyeti yoktur'

(Waltz, 2021: 56). Ancak Çin, Xi Jinping'in de ifade ettiği gibi, hala gelişmekte olan bir ülke olarak kendisini konumlandırmaktadır: 'Çin, dünyanın en büyük gelişmekte olan ülkesi olmaya devam ediyor ve birçok zorlukla karşı karşıyadır' (Bijian, 2005).

Çin'de yapılan bir son dönem anketi, katılımcıların eşitsizlik algılarını, fırsatlar ve sistemin adaleti hakkında bir dizi ifadeyi değerlendirmeleriyle incelemiştir. Ortaya çıkan tablo, diğer verilerle uyumlu bir şekilde gelişmektedir. Örneğin, 'Bir kişinin zengin olup olmaması, kendi sorumluluğundadır' ifadesine katılmayanların oranı, 2004 yılında yüzde 25 iken 2023'te yüzde 48'e yükselmiştir. Bu arada, 'ülkemizde çaba her zaman ödüllendirilir' ifadesine katılanların oranı ise yüzde 62'den yüzde 28'e gerilemiştir. Bu eğilimler, meritokrasiye ve ekonominin tüm vatandaşlar için eşit olarak fayda sağlama kapasitesine duyulan güvenin azaldığını göstermektedir. Anketten çıkan eşitsizlik algıları ve sistemin adaletsizliği, katılımcıların ekonomi ve kendi ailelerinin refahı konusundaki duygularını yansıtmaktadır. Gerçekten de anket, 2023 yılında katılımcıların ailelerinin ekonomik durumunun kötüleştiğini düşünenlerin oranının, önceki yıllara kıyasla tüm gelir gruplarında arttığını ortaya koymaktadır. Maddi eşitsizlik, bireylerin eğitim ve belirli işlere erişimini etkileyerek, tüketim ve aile kurma yeteneklerini sınırlamaktadır. İş ve tüketim üzerindeki kısıtlamalar, çıkılması zor bir kısır döngü yaratabilmektedir. Ancak temel görüş, eşitsizliğin nedenlerine dair ahlaki yargıların daha önemli olduğudur; bu görüşler, sadece maddi koşullarla değil, aynı zamanda bireylerin mevcut durumu değerlendirmelerini ve geleceğe dair beklentilerini şekillendiren karmaşık sosyal ve politik koşulların bir karışımıyla belirlenmektedir. Anketler, günümüzde Çin halkının, önceki on yıllara göre, ülkenin ekonomik sisteminin ve kurumlarının toplumun üyelerine adil fırsatlar sunduğuna dair daha az güven duyduğunu göstermektedir. Birçok gözlemcinin dikkatini çeken temel soru, eşitsizlik ile siyasi istikrar arasındaki ilişkiyi sorgulamaktaydı. Görünüşe göre, sosyal bir volkanın patlayıp Çin Komünist Partisi'ni (ÇKP) devireceğini düşünenler, uzun süre boyunca Çin halkının ülkenin eşitsizliğini ve kendi yaşamlarının seyrini kabul ettiğini anlamamışlardı. Ancak, en son anket, daha yaygın bir eşitsizlik ve adaletsizlik hissiyle birlikte artan bir huzursuzluğu ortaya koymaktadır. nceki on yıllarda zenginliğin nedenlerine dair görüşler, Çin ile diğer sosyalist sonrası ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermekteydi; bu ülkelerin tamamı 1990'larda sistematik politik değişimler yaşamıştır. 2023 yılı itibarıyla, Çin ile bu diğer ülkeler arasındaki fark önemli lde daralmıştır (Mazzocco ve Kennedy, 2024).

Çin, uluslararası arenada işbirliği ve karşılıklı bağımlılık esasına dayanan çok taraflı diplomasi savunucusu olarak yer almakta ve bu yolla barışıl bir yükseliş hedeflemektedir. Bijian'ın da belirttiği gibi, 'Çin'in genişlemesinin ana kanalı çok taraflı diplomasıdır'. Modern Çin, başta ekonomik kalkınma olmak üzere uluslararası sistemde 'kazan-kazan' sonuçlar elde

etmek için yumuşak ve sert güç unsurlarını dengeli bir şekilde kullanmayı amaçlamaktadır. Xi Jinping'in de belirttiği üzere, 'Daha fazla gelişme ve işbirliği, daha fazla güvenlik getirebilir' (Bijian, 2005).

Bununla birlikte, Çin, sert güç unsurlarını tamamen göz ardı etmemekte, aksine bu unsurları stratejik bir denge içinde kullanmayı öngörmektedir. Xi Jinping, ordunun önemini vurgulayarak, 'Kendimizi güçlü bir ordunun inşasına adanmalıyız' derken, askeri güç ile ekonomik gücün birbirini tamamlayıcı unsurlar olduğunu belirtmektedir. Çin'in tarihi tecrübeleri de bu dengeyi desteklemektedir. Song Hanedanlığı döneminde ekonomik olarak güçlü olmasına rağmen askeri açıdan zayıf olduğu için dış tehditlere karşı koyamayan Çin'in durumu, bu dengenin önemini ortaya koymaktadır. Çin'in yükselişinde sert ve yumuşak güç unsurlarının dengeli bir şekilde kullanılmasının gerekliliği, resmi söylemlerle de desteklenmektedir. Bir Çinli diplomatın ifadesiyle, 'Sertlik ve esneklik bir madalyonun iki yüzüdür'. Çin, bu strateji doğrultusunda uluslararası ilişkilerdeki rolünü güçlendirmeye devam ederken hem içsel dönüşümünü hem de küresel sistemdeki konumunu sürdürülebilir kılmayı hedeflemektedir. (Smith, 2015:76).

Huang ve Sheng Ding, yumuşak gücü ölçmek için çeşitli kaynaklar arasında, yükseköğrenim almak amacıyla Çin'e gönderilen yabancı öğrenci sayısını da dikkate almışlardır. Bu bağlamda Çin, yabancı öğrenciler için kota artırarak, küresel ölçekte önemli bir eğitim merkezi ve 'bilgi gücü' olma amacını gütmektedir. Çin, yumuşak gücünü yansıtmak için Hanban (Çince Yabancı Dil Olarak Öğretim Ofisi), Çin Uluslararası Yayın Grubu (CIPG), CCTV ve CNTV gibi çok dilli yayın yapan medya kuruluşlarını etkin bir şekilde kullanmaktadır (Ding, 2008: 45).

Çin'in yumuşak gücünün bir yansıması da 'gülümseme diplomasisi' olarak adlandırılan diplomasi biçimidir. Bu stratejiler, 'iyi komşuluk diplomasisi' (*mulinwaijiao*), 'büyük güç diplomasisi' (*daguowaijiao*), 'enerji diplomasisi' (*nengyuanwaijiao*) ve 'kamu diplomasisi' (*gongzhongwaijiao*) gibi farklı başlıklar altında ele alınmaktadır (Zhang, 2012: 78). Çin, diplomatik hizmetlerini güçlendirmek adına yerel dilleri konuşan, deneyimli ve genç profesyoneller yetiştirme konusunda kapsamlı çaba sarf etmektedir.

Pekin yönetimi, uluslararası arenada çekici bir aktör olmayı hedeflerken, işbirliğini teşvik etmekte ve milliyetçi duyguları yatıştırmak için dikkatli bir politika izlemektedir. Ayrıca, 'sağlık diplomasisi' olarak tanımlanan bir dış politika aracı olarak Çin, yoksulluk ve sağlık sorunlarıyla mücadeledeki katkılarını öne çıkarmaktadır. Çin, Afrika kıtasında hükümet destekli programlar aracılığıyla geniş çaplı yardımlar sunarak bu bölgede istisnai bir yumuşak güç politikası yürütmektedir. Bu politikanın, Batılı güçlerin demokrasi ve insan hakları

değerlerini taşımayan daha ‘hoşgörülü’ bir yaklaşım sergilediği söylenebilir (Zhang ve Chen, 2017: 35). 2017 tarihli Çin Beyaz Bülteni’nde de belirtildiği gibi, Çin’in dış yardımı ‘herhangi bir siyasi koşul içermemekte’ ve alıcı ülkenin ‘kendi kalkınma yolunu ve modelini bağımsız olarak seçme hakkına saygı duyulmaktadır’ (Beyaz Bülten, 2017: 14).

Çin’in yumuşak gücünün başka bir yönü de borç hafifletme politikalarıdır. Ancak bu politikalar tamamen koşulsuz değildir ve ‘Çin ile diplomatik bağları olan’ ülkeler öncelikli olarak yararlandırılmaktadır (Beyaz Bülten, 2017: 22). Çin’in dış yardım önceliklerinin başında tarım sektörü gelmektedir ve bu alanda verilen destek, alıcı ülkelere tahıl ve nakit mahsul üretiminde büyümeye katkıda bulunmaktadır. Çin’in çevre ve temiz enerji alanındaki dış yardım politikaları da giderek önem kazanmaktadır. Özellikle Afrika’ya yönelik yardımların, Çin’in ekonomik ve stratejik çıkarları doğrultusunda şekillendiği ileri sürülmektedir. Afrika, Çin’in petrol ihtiyaçlarını karşılamaya yanı sıra, Çin endüstrileri için geniş bir pazar sunmaktadır (Li, 2018: 63).

Çin’in sert güç kapasitesindeki dikkat çekici ilerleme, kapsamlı tartışmalara yol açmıştır. Özellikle askeri gücü incelemek gerekirse, sadece tehdit veya çıkarımların olasılığı değil, aynı zamanda David Shambaugh’un on yıldan fazla bir süre önce belirttiği gibi, Çin Halk Kurtuluş Ordusu’nun (PLA) gelişimi, Çin’in gelecekte nasıl bir güç haline geleceğine dair önemli bir gösterge olarak değerlendirilmelidir (Shambaugh, 2020: 54). Bununla birlikte, PLA’nın politika yapım süreçlerine ve özellikle dış politika sonuçlarına olan etkisi hala tartışmalı bir konudur. Ayrıca, tarafsız bilgi kaynaklarının yetersizliği bu konuda net bir tablo çizilmesini zorlaştırmaktadır (Zhang ve Chen, 2017: 55).

Çin Savunma Beyaz Bülteni, Silahlı Kuvvetlerin modernizasyonuna dair kapsamlı bir genel bakış sunmaktadır. Beyaz Bültene göre, Çin’in askeri yapılanması ‘savunma’ niteliğindedir ve üç ana görevi vardır: ulusal egemenliği, toprak bütünlüğünü korumak (Tayvan, Tibet ve Doğu Türkistan bağlamında), ve sosyal istikrarı muhafaza etmek (Beyaz Bülten, 2019: 56). Askeri harcamalara bakıldığında ise, Çin’in askeri kapasitesine yaptığı yatırımlar özellikle Batı’daki göreceli gerileme bağlamında oldukça etkileyici bulunmaktadır (Chengappa, 2020: 58). Ancak burada önemli olan, Çin’in askeri harcamalarının büyüklüğünden ziyade, harcamaların zamanlamasının ardındaki stratejik gerekçelerdir. Savunma Bakanlığı’nın resmi açıklamalarına göre, Çin ilk olarak ekonomik kalkınmayı sağlamış (1978-1987) ve sonrasında askeri harcamalarını tekrar artırmaya başlamıştır. Bu durum, Çin’in askeri ve ekonomik gelişimi arasında stratejik bir denge izlediğini göstermektedir.

Çin’in sert gücünün ekonomik boyutuna bakıldığında, her ne kadar Çin henüz dünyanın en büyük ekonomisi olmasa da Economist tarafından yapılan bir çalışmada, Çin’in ekonomik

göstergelerin yarısında ABD'yi geride bıraktığı ve önümüzdeki on yıl içinde geri kalan göstergelerde de bu başarıyı sağlaması beklendiği vurgulanmaktadır (The Economist, 2022). Dahası, Pekin, küresel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) büyümesine en büyük katkıda bulunan ülke konumundadır ve küresel finans sektöründe de en büyük likidite kaynağını sağlamaktadır (IMF, 2021: 63). Çin ayrıca IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlara yaptığı katkıların payını artırsa da bu katkılar karar alma süreçlerindeki etkisini artırmamıştır. Bu nedenle Pekin, 'BRICS Kalkınma Bankası' projesinde aktif olarak yer almıştır.

Çin'in hem askeri hem de ekonomik alandaki sert güç kabiliyetlerindeki artış önemlidir. Ancak burada kritik olan soru, bu artan kapasitenin Çin'i gerçekten sert bir güç mü, yoksa yumuşak ya da akıllı bir güç mü yaptıdır. Sert güç kaynakları, stratejik olarak kullanıldığında yumuşak güç sonuçları da doğurabilir (Nye ve Welch, 2018: 66). Nitekim, sert güç, işbirliğine yol açabilen bir unsurdur. Pekin'in askeri gücünün gelişimi, bölgedeki güvenlik ikilemlerinin derinleşmesine yol açsa da Çin'in dış politikasındaki yansımalar henüz bu doğrultuda şekillenmemiştir. Güney Çin Denizi'ndeki son gelişmeler, yeni liderliğin daha iddialı bir dış politika izleyeceği yönünde değerlendirilse de (Li, 2020: 67), Çin'in şu ana kadar askeri gücünü uluslararası arenada sadece korsanlıkla mücadele gibi görevlerde kullanmış olması dikkat çekicidir. Çin'in bu çabaları, küresel barışa ve istikrara katkı sunma amacı taşımaktadır; ancak bu, aynı zamanda Pekin'in askeri gücünü sorumlu bir aktör olarak göstermeye yönelik bir strateji olarak da görülebilir.

Çin'in sert güç kabiliyetlerinin yanı sıra, 'Pekin Mutabakatı' adı verilen ekonomik model de dikkate değerdir. 'Pekin Mutabakatı', gelişmekte olan ülkelerde, özellikle Batı standartlarına uymayan siyasi sistemlere sahip hükümetler nezdinde Çin'in çekiciliğini artırmaktadır. Pekin Mutabakatı, Çin'in ekonomik kalkınma modeli ve bu modelin diğer ülkelere sunduğu alternatifler için kullanılan bir terimdir. Bu kavram, ilk kez Joshua Cooper Ramo tarafından 2004 yılında ortaya atılmıştır ve özellikle Batı'nın dayattığı Washington Mutabakatı'na bir alternatif olarak görülmektedir. Washington Mutabakatı, serbest piyasa ekonomisi, liberal demokrasi ve neoliberal reformları esas alırken, Pekin Mutabakatı bu yaklaşıma meydan okuyan farklı bir kalkınma perspektifi olarak devletin ekonomik kalkınmada merkezi bir rol oynadığı bir modeli temsil eder (Ramo, 2004). Çin, ekonomik büyümesini sıkı devlet kontrolü, stratejik planlama ve altyapı yatırımlarıyla sağlamıştır. Özellikle, stratejik sektörlerde devlet destekli şirketlerin etkinliği dikkat çeker. Pekin mutabakatında, her ülkenin, kendi kültürel, siyasi ve sosyal bağlamına uygun kalkınma yollarını seçme hakkına sahip olduğu vurgulanır. Çin, Batı'nın "evrensel değerler" olarak sunduğu ekonomik ve siyasi sistemleri reddederek, farklı ülkelerin kendi modellerini geliştirmesini teşvik eder. Ancak, bu

mutabakat esasen Çin'in sert güç ekonomik yeteneklerine dayanmaktadır (Zhao, 2018: 69). Her ne kadar Pekin Mutabakatı yumuşak bir güç stratejisi olarak algılansa da ekonomik gücü artırmak için kullanılan araçların Çin'in sert güç kapasitesini desteklediği bir gerçektir. Çin, altyapı projelerini finanse ederek bölgedeki lojistik ve stratejik üstünlüğünü artırmaktadır. Ekonomik bağımlılık yaratarak, ülkelerin siyasi manevra alanını kısıtlamakta ve bölgesel politikalarını etkilemektedir. Bu durum, Çin'in ASEAN ülkeleri ile olan ilişkilerinde de kendini göstermektedir. ABD'nin Asya-Pasifik bölgesindeki askeri bağlarını güçlendirme stratejisine karşılık, Pekin ASEAN Serbest Ticaret Anlaşması aracılığıyla bölgedeki komşularını ekonomik olarak kendine çekmektedir (Chen, 2021: 70). Pekin Mutabakatı Çin'in yalnızca bölgesel liderlik iddiasını değil, aynı zamanda küresel düzeyde rekabetçi bir güç olduğunu da göstermektedir.

Çin üzerine geniş bir literatür bulunmasına rağmen, Pekin'in duruşuna ve faaliyetlerine Batı'nın güç kavramlarını doğrudan uygulamaktan kaçınmak daha sağlıklı olacaktır. Bunun yerine, sert, yumuşak ve akıllı güç kavramlarının Çin'in kendi kavramsallaştırması çerçevesinde nasıl ele alındığını incelenmelidir. Bu çalışma, Çin'in anlatılarına odaklanarak, ülkenin sadece yumuşak ya da sert bir güç olarak tanımlanamayacağını ortaya koymuştur. Uluslararası ilişkilerde yumuşak yaklaşımlara yapılan vurguya rağmen, Çin'in sert güç yeteneklerine de önemli bir değer verdiği gözlemlenmiştir. Ayrıca, politikaların formüle edilmesi gereken en uygun zemin olarak pragmatizm ve rasyonalizmin öne çıktığı görülmektedir.

Çin'in yumuşak ve sert gücüne dair tartışmaların ardından, bu çalışmada Pekin'in her iki alanda da kapasitesini artırmak için ciddi yatırımlar yaptığı sonucuna varılmıştır. Çin'in uluslararası misyonlara katılımı ve ASEAN Serbest Ticaret Anlaşması (FTA) kapsamındaki askeri katkıları incelenerek, Çin'in sert güç araçlarını kullanarak yumuşak güç sonuçları elde etmeye çalıştığı öne sürülmüştür. Özetle, Çin'in kendi kavramsallaştırması hem sert hem de yumuşak güç bileşenlerinin önemine ve mevcut olduğuna dair göstergeler sunmaktadır. Ancak bu kavramsallaştırma, Çin'i tamamen sert ya da tamamen yumuşak bir güç olarak nitelendirmemektedir. Aksine, her iki güç türünün uygun bir bileşimine öncelik verildiği ve bu bileşenlerin ne zaman ve nerede kullanılacağına öneminin vurgulandığı görülmektedir.

Bu anlamda, Nye'nin akıllı güç tanımı (zorlayıcı ve çekici olanın uygun bir kombinasyonu) ile Çin'in 'sertlik' ve 'esneklik' arasındaki dengeyi sağlama ve her iki gücün ne zaman ve nerede kullanılacağını bilme gerekliliğine dair kavramsallaştırması paralellik göstermektedir (Nye, 2011: 70). Şu ana kadar Çin, uluslararası ilişkilerinde akıllı güce dayalı yaklaşımlar benimsemiştir. Ancak, Çin'in bu akıllı güç politikalarını sürdürüp sürdüremeyeceği

sorusu gündemdeki yerini korumaktadır. Özellikle, Çin'in daha fazla açılım ve reforma ihtiyaç duyan politik ve sosyal yapısı göz önüne alındığında, akıllı güç stratejilerinin Pekin için en uygun seçenek olup olmadığı tartışmaya açıktır.

Xi Jinping tarafından Eylül 2021'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda duyurulan Küresel Kalkınma İnisiyatifi (GDI), daha derin bağlantılar kurarak ve karşılıklı yarar sağlayan, inovasyon odaklı kalkınmayı teşvik ederek 'küresel kalkınmayı dengeli, uyumlu ve kapsayıcı bir büyüme aşamasına yönlendirmeyi' amaçlamaktadır. Küresel Güvenlik İnisiyatifi (GSI) ise ilk olarak 2022 Asya Boao Forumu'nda Xi tarafından önerilmiş ve Şubat 2023'te Çin Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan bir Kavramsal Bildiride detaylandırılmıştır. Bu girişim altı temel taahhüdü içermektedir: ortak, kapsamlı, işbirliğine dayalı ve sürdürülebilir güvenliği takip etmek; tüm ülkelerin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı duymak; Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın amaç ve ilkelerine uymak; tüm ülkelerin meşru güvenlik endişelerini ciddiye almak; ülkeler arasındaki farklılıkları ve anlaşmazlıkları barışçıl yollarla diyalog ve istişare ile çözmek ve hem geleneksel hem de geleneksel olmayan alanlarda güvenliği sağlamak. GSI Kavramsal Bildirisinin yayımlanmasından sadece bir ay sonra, Xi Mart 2023'te Küresel Medeniyet İnisiyatifi'ni (GCI) tanıttı. Bu girişim, medeniyet çeşitliliğini, karşılıklı öğrenmeyi ve halklar arası etkileşimleri teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Jinping, 2021; Jinping, 2022; Jinping, 2023).

Bu üç girişimin ortak teması, sorumluluk kavramına dayanmaktadır. Kazan-kazan işbirliği, karşılıklı saygı, insanlığın ortak geleceğini inşa etme ve adalet, eşitlik ile kapsayıcılığa bağlılık gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Bu kavramlar Pekin'in dış politikasının değişmez unsurları olup hem iç hem de küresel düzeyde Çin liderlerinin konuşmalarında sürekli olarak dile getirilmekte ve Çin'in kendisini 'sorumlu bir büyük güç' olarak nasıl gördüğüne dair önemli ipuçları sunmaktadır. Çin, uzun süredir kendini düzen kurucu bir rol üstlenen sorumlu bir büyük güç olarak tanımlamaktadır. Ancak son yıllarda Pekin'in bu sorumlulukları gerçekleştirme kapasitesinin arttığı ve bu konuda daha kararlı olduğu görülmektedir. Pekin'in küresel yönetim normlarını, kurallarını ve yapısını Çin'in değerleri, tercihler ve çıkarları doğrultusunda daha belirgin bir şekilde yönlendirmek istediği açıktır. GDI, GSI ve GCI, Çin liderliği tarafından dünyaya sunulan uluslararası kamu malları olarak tanıtılmakta ve Çin'in küresel düzen ile küresel yönetişime ne katkı sağlayabileceği konusunda güçlü bir mesaj vermektedir. Pekin'in bakış açısından, bu girişimler yalnızca uluslararası sahnede çok daha kendine güvenen bir Çin'i göstermemekte, aynı zamanda Çin'in büyük güç sorumluluklarını üstlendiğini ve 'örnek olarak liderlik ettiğini' de ortaya koymaktadır.

Bu girişimler, iki düzeyde yoğunlaşan bir hegemonik yeniden (düzenleme) siyasetine işaret etmektedir. İlk olarak, mevcut ABD merkezli yaklaşımları gayrimeşru kılma ve küresel sorunlara Çin liderliğinde alternatif çözümler geliştirme yönünde Çin'in çabalarını temsil etmektedirler. GSI Kavramsal Bildirisi'nin yayımlanmasından bir gün önce, Çin Dışişleri Bakanlığı, 'ABD Hegemonyası ve Tehlikeleri' başlıklı bir rapor yayımlamıştır. Bu rapor, ABD'nin siyasi, askeri, ekonomik, teknolojik ve kültürel alanlardaki gücüne yönelik sert eleştiriler içeren bir belgedir. Rapor, 'Birleşik Devletler, diğer ülkelerin iç işlerine müdahale etmek, hegemonyasını sürdürmek ve kötüye kullanmak, yıkım ve sızma faaliyetlerini ilerletmek ve keyfi savaşlar yürütmek için daha cesur adımlar atmıştır; bu da uluslararası topluma zarar vermektedir' ifadesiyle başlamaktadır. Raporda, ABD'nin 'ciddi bir özeleştiri yapması, yaptıklarını eleştirel bir şekilde değerlendirmesi, kibir ve önyargılarından vazgeçmesi ve hegemonik, baskıcı ve zorba uygulamalarını terk etmesi' gerektiği belirtilerek son bulmaktadır. Pekin, bu bağlamda, Amerika'nın sorumsuz davranışlarını açık bir şekilde eleştirmekten çekinmediğini ve buna karşılık olarak kendisini BM merkezli uluslararası sistemi, egemenliği, toprak bütünlüğünü ve kapsayıcı kalkınmayı savunan anti-empéryal bir güç olarak konumlandığını ortaya koymaktadır (Global Security Initiative Concept Paper, 2023).

İkinci olarak, bu girişimler, uluslararası toplumda meşruiyet arayan çeşitli kesimleri göstermektedir. Çin Başbakanı Li Qiang'ın, 'Çin, krizlerin siyasi yolla çözümünü savunan, uluslararası sorunları çözmeye yönelik yapıcı çabalar gösteren, barış görüşmelerini kolaylaştıran ve gerilimi azaltan sorumlu bir büyük ülke olarak üretken çabalar göstermektedir' şeklindeki ifadesine, Çin'in baskıcı ekonomik devlet politikaları ya da Tayvan'a ve Güney Çin Denizi'ndeki askeri ihlalleri karşısında derin bir şüpheyile yaklaşılabilir. Buna rağmen, Pekin'in kazan-kazan işbirliği, kalkınma ve dayanışma söylemleri, Küresel Güney'in bazı kesimlerinde yankı bulmakta ve destekçi bulmaktadır. Örneğin, GDI, Çin'in yıllar içinde kurduğu daha geniş ortaklıklar, bölgesel forumlar ve Kuşak ve Yol İnisiyatifi projeleri ile birlikte incelenmelidir. Bu bağlamda, ABD Dışişleri Bakanı Anthony Blinken'ın, Çin'in ABD'nin sahip olduğu 'benzer görüşlere sahip ülkeler arasındaki işbirliği ve ittifaklar' gibi eşsiz bir varlığa sahip olmadığı yönündeki değerlendirmesi, Çin'in kendi etki alanını inşa etme mekanizmalarını hafife almaktadır (Li, 2023; Blinken 2023).

Hem Çin hem ABD meşruiyet açıklarıyla karşı karşıyadır ve dinamik bir küresel yapıda büyük güç rolleri ve hedefleri için evrensel bir destek elde etmeleri olası değildir. Devletlerin, belirli etki alanları arasında seçim yapmak ya da bu alanlara bağlanmak istemediği bir dünyada, Çin ve ABD'nin, meşruiyet arayan çeşitli kesimler arasında güç ve nüfuz mücadelesi verdiği ve bu durumun hegemonik yeniden (düzenleme) siyasetini yoğunlaştırdığı bir koalisyonel

hegemonya gelişimini gözlemlememiz muhtemeldir. Çin'in bu ilerlemesinin ne kadar sürdürülebilir olduğu da önemli bir sorudur. Bu ilerleme, Çin'i nihayetinde küresel bir süper güç statüsüne taşıyacak mıdır, yoksa Çin yalnızca gelişmekte olan dünya sınırları içinde mi başarılı olmaya mahkûmdur? ABD ve Çin arasındaki rekabet, yalnızca iki büyük güç arasındaki stratejik farklılıkları değil, aynı zamanda uluslararası sistemdeki güç dengesinin yeniden şekillenmesini de yansıtmaktadır (The Economist, 2022). Bu rekabet, siyasal, ekonomik ve askeri boyutlarda derinleşirken, Tayvan gibi bölgesel gerilim noktaları, Asya-Pasifik bölgesindeki güvenlik dinamiklerini daha da karmaşık hale getirmektedir. Ancak bu sorunların uluslararası güvenlik üzerindeki etkilerini anlamak, sadece ikili ilişkilerin analizini değil, aynı zamanda bu rekabetin bölgesel ve küresel güvenlik mimarisine nasıl yansıdığını incelemeyi de gerektirir.

2.4. Dış Politika Bağlamında Asya-Pasifik'te ABD-Çin Rekabeti

ABD ve Çin arasındaki ilişkiler tarih boyunca rekabet ve işbirliğinin dinamikleriyle şekillenmiştir. Bu ilişki, yalnızca iki ülke arasındaki etkileşimlerle sınırlı kalmayıp, küresel düzenin yapısını da etkileyen bir özellik taşımaktadır. Ticaret, ideoloji, ekonomi ve güvenlik gibi geniş bir yelpazeye yayılan bu ilişki, tarihsel süreçte farklı dönemlerde farklı öncelikler ve sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. İlk temaslar 18. yüzyılda Çin'in dünya ticaret sistemindeki merkezi rolüyle başlamış ve Çin'in ürettiği ipek, porselen ve çayın Batı'da büyük talep görmesiyle ticaret bağları kurulmuştur. Ancak 19. yüzyılda Batılı ülkelerin, özellikle de İngiltere'nin Çin üzerindeki ekonomik ve siyasi baskıları, Çin'in iç istikrarını derinden sarsmıştır. Afyon Savaşları ve sonrasında yaşanan yarı sömürgeleşme süreci, Çin'in ulusal hafızasında Batılı güçlere karşı güvensizliği pekiştirmiştir. Bu dönemde ABD, Çin ile ticari ilişkiler geliştirmekle ilgilenmiş, ancak Batılı diğer güçler kadar müdahaleci bir rol oynamamıştır.

Yirminci yüzyılın başlarında, Çin'deki siyasi dönüşümler ve komünist rejimin kurulması, ABD ile Çin arasında derin bir ideolojik ayrışmaya neden olmuştur. Soğuk Savaş dönemi boyunca iki ülke arasındaki ilişkiler oldukça gergin bir seyir izlemiş, Kore Savaşı gibi olaylar bu gerginliğin somut göstergesi olmuştur. Ancak 1970'lerde ABD'nin Çin'i SSCB'ye karşı bir denge unsuru olarak görmesiyle ilişkilerde önemli bir dönüşüm yaşanmıştır. 'Ping pong diplomasisi' ve Richard Nixon'ın 1972'deki Çin ziyareti, iki ülke arasındaki buzların erimesine katkıda bulunmuş ve diplomatik ilişkilerin kurulması için bir zemin oluşturmuştur.

1979'da diplomatik ilişkilerin resmileşmesiyle başlayan dönemde ekonomik işbirliği hız kazanmış, özellikle Çin'in reform ve dışa açılma politikalarıyla birlikte iki ülke arasında

yoğun ticari bağlar kurulmuştur. ABD, Çin'i küresel ekonomiyle bütünleştirerek hem ekonomik kazanç elde etmeyi hem de Çin'in reform sürecini teşvik etmeyi amaçlamıştır. Ancak bu ekonomik işbirliği, zamanla karşılıklı bağımlılık kadar rekabeti de beraberinde getirmiştir.

1990'lardan itibaren Çin'in hızlı ekonomik büyümesi, ABD'nin küresel liderliğine yönelik bir meydan okuma olarak algılanmıştır. Çin'in 'Made in China 2025' gibi ileri teknoloji alanındaki hedefleri ve Kuşak ve Yol İnisiyatifi gibi küresel projeleri, ABD ile Çin arasındaki rekabeti daha da derinleştirmiştir. Özellikle son yıllarda ticaret savaşları, teknolojik üstünlük mücadelesi ve siber güvenlik tehditleri, bu rekabetin ön plana çıkan alanları olmuştur.

Bununla birlikte, iki ülke arasında işbirliği yapılan alanlar da önemini korumaktadır. Küresel iklim değişikliğiyle mücadele, sağlık krizleri (örneğin COVID-19 pandemisi), nükleer silahsızlanma ve bölgesel güvenlik gibi konular, ABD ve Çin'in zaman zaman ortak çıkarlar doğrultusunda hareket ettiği alanlar olmuştur. Ancak bu işbirliği, çoğunlukla sınırlı ve stratejik çıkarlarla şekillenmiştir.

Genel olarak, ABD ve Çin arasındaki ilişki, rekabet ve işbirliğinin iç içe geçtiği hem iki ülke hem de küresel sistem için belirleyici bir öneme sahip bir dinamik olarak varlığını sürdürmektedir. Bu dinamiğin geleceği, yalnızca iki ülkenin ulusal stratejileri değil, aynı zamanda uluslararası sistemin dönüşümüne bağlı olarak şekillenecektir.

Asya Pasifik bölgesi, 21. yüzyılda dünya siyasetinin en önemli odak noktalarından biri olmuştur. Bu bölgede, özellikle ABD ve Çin arasında yaşanan rekabet, uluslararası ilişkilerde yeni bir dönemi başlatmıştır. Ekonomik büyüme, askeri güçlenme ve küresel nüfuz arayışı gibi faktörler, iki dev güç arasındaki rekabetin boyutunu sürekli olarak büyötmektedir. Bu bölümde, Asya Pasifik bölgesindeki ABD-Çin ilişkilerinin dış politika bağlamındaki dinamikleri, rekabetin nedenleri ve sonuçları detaylı bir şekilde incelenecektir.

2.4.1. Siyasal Rekabet ve İşbirliği

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte uluslararası sistemde önemli değişimler yaşanmış ve ABD ile Çin arasında yeni bir rekabet ekseninin oluştuğu görölmektedir. ABD, uzun yıllar boyunca küresel liderlik rolünü üstlenirken, Çin'in hızlı ekonomik büyümesiyle birlikte bu durum değişmeye başlamıştır. Çin'in özellikle Asya-Pasifik bölgesindeki artan ekonomik ve askeri gücü, ABD'nin bölgedeki hegemonyasına meydan okumuştur (Brunnstrom ve Hunnicutt, 2022). Bu rekabet, Güney Çin Denizi ve Doğu Çin Denizi gibi stratejik bölgelerde askeri gerginliğe yol açmıştır (Shambaugh, 2020). ABD, bölgedeki müttefiklerini güçlendirerek ve Çin'in deniz yetki alanlarındaki iddialarına karşı çıkmak suretiyle, Çin'in yükselişini sınırlamaya çalışmaktadır. Çin ise, 'Bir Kuşak Bir Yol' gibi büyük projelerle

bölgedeki etkisini genişletmeye devam etmektedir. Bu rekabet, sadece askeri alanda değil, aynı zamanda ekonomik ve teknolojik alanlarda da yoğunlaşmaktadır (Yaşar, 2020). İki ülke arasındaki ticaret savaşları, teknolojik üstünlük için yapılan rekabet ve para birimi manipülasyonları gibi konular, küresel ekonomiyi olumsuz etkilemektedir.

Çin'in yükselişi, uluslararası sistemde yeni bir güç dengesinin oluşmasına neden olmuştur. Artık tek bir ülkenin dünya üzerindeki egemenliği yerine, farklı güç merkezlerinin olduğu çok kutuplu bir dünya düzeninden söz etmek mümkündür. Bu yeni düzende, ABD ve Çin gibi büyük güçlerin yanı sıra, Avrupa Birliği, Rusya ve diğer bölgesel güçlerin de önemli rol oynadığı görülmektedir. ABD ve Çin arasındaki rekabet, küreselleşen dünyada kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu rekabetin sonuçları, uluslararası ilişkiler, ekonomi, güvenlik ve siyaset gibi birçok alanı etkileyecektir (Hook ve Spainer, 2020). İki ülkenin de işbirliği yapmaktan ziyade rekabete odaklanması, küresel sorunlara çözüm bulunmasını zorlaştırabilir. Bu nedenle, uluslararası toplumun, bu rekabetin olumsuz etkilerini minimize etmek için ortak çözümler bulması gerekmektedir (Feigenbaum, 2010; Çopur, 2021).

ABD ve Çin arasındaki siyasal ilişkiler, son yüzyılın en önemli jeopolitik meselelerinden biridir. Bu iki süper güç arasındaki etkileşim hem işbirliği hem de rekabetin karmaşık bir deviniminden oluşmaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, ABD ve Çin arasındaki ilişkilerde önemli bir dönüşüm yaşanmıştır. Soğuk Savaş dönemindeki ideolojik çatışmanın ardından, iki ülke arasında ekonomik ve diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi yönünde adımlar atılmıştır. Ancak bu gelişmeye paralel olarak, iki ülke arasında derin güvensizlik ve rekabet de devam etmektedir.

Amerika, Çin'in otoriter yönetim şekli ve insan hakları ihlalleri konusunda ciddi kaygılar taşımaktadır. Çin'in yükselen ekonomik gücü ve askeri harcamaları da ABD'nin güvenlik endişelerini artırmaktadır. Özellikle Güney Çin Denizi'ndeki toprak iddiaları ve Tayvan meselesi, iki ülke arasındaki gerilimi tırmandırmaktadır. Benzer şekilde, Çin de ABD'nin dünya genelindeki askeri üstünlüğünü ve müdahaleci dış politikasını şüpheyle karşılamaktadır. ABD'nin Orta Doğu'daki askeri müdahaleleri ve Çin'in yükselişini engellemeye yönelik politikaları, Çin'de anti-Amerikan yaklaşımların artmasına neden olmuştur (Chen, 2021).

İki ülke arasındaki bu karşılıklı güvensizlik, ekonomik bağımlılık ve siyasi rekabetin bir arada var olduğu karmaşık bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, ABD ve Çin ekonomileri, karşılıklı bağımlılık düzeyinde birbirine derinlemesine entegre olmuştur. Ancak ticaret savaşları, teknolojik rekabet ve para birimi manipülasyonları gibi konularda sık sık anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Bu durum, iki ülke arasındaki ilişkilerin geleceği konusunda

belirsizlik yaratmaktadır bir yandan da ekonomik ve teknolojik alanda işbirliği yapmak zorundadırlar. Örneğin, iklim değişikliğiyle mücadele ve Covid-19 gibi küresel sağlık sorunları gibi konularda ortak çıkarları bulunmaktadır. Ancak diğer yandan, siyasi ve askeri alanda rekabetleri devam etmektedir.

ABD ve Çin arasındaki ilişki, dünya siyasetinin en önemli belirleyicilerinden biridir. İki ülke arasındaki karşılıklı bağımlılık ve rekabet, küresel düzeni derinden etkilemektedir. Bu ilişkinin geleceği, iki ülkenin iç politikaları, ekonomik durumları ve küresel güç dengelerindeki değişimlere bağlı olarak şekillenecektir. Bu nedenle, ABD ve Çin arasındaki ilişkileri anlamak, uluslararası ilişkiler alanında çalışanlar için büyük önem taşımaktadır.

2.4.2. Ekonomik Rekabet ve İşbirliği

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren dünya siyasetinde yaşanan en önemli dönüşümlerden biri, Çin'in küresel arenadaki yükselişi olmuştur. Bu yükseliş, sadece Çin'in iç dinamikleriyle değil, aynı zamanda ABD merkezli mevcut uluslararası sistemin yapısal zayıflıklarıyla da yakından ilişkilidir. Deng Xiaoping liderliğindeki Çin, 1978'den itibaren uyguladığı reformist politikalarla ekonomik büyümesini hızlandırmış ve uluslararası alanda giderek daha etkili bir oyuncu haline gelmiştir. Deng Xiaoping'in 1990'ların başında Çin'in uluslararası sahnedeki yaklaşımını tanımlamak için geliştirdiği ve Çin'in dış politikasında uzun süre etkili olan '24 Karakter Stratejisi' olarak bilinen 'Dikkatle gözlem yap, durumumuzu güvenceye al, işleri soğukkanlılıkla hallet, gücümüzü gizle, uygun zamanı bekle, dikkat çekme ve asla liderlik iddiasında bulunma.' ifadesi, Çin'in uzun vadeli hedeflerine ulaşmasında önemli bir yol haritası olmuştur: Bu strateji, Çin'in uluslararası arenada dikkatli ve temkinli bir şekilde hareket etmesini sağlayarak istikrarlı bir yükseliş izlemesine katkıda bulunmuştur. Bu strateji, Çin'e hem içeride istikrarı sağlama hem de dışarıda güçlenerek ABD hegemonyasına meydan okuma imkânı vermiştir (Nathan ve Scobell, 2022).

2008 küresel finans krizi, ABD ekonomisinin kırılganlığını ortaya koyarak, uzun yıllardır sorgulanan ABD hegemonyasına yönelik şüpheleri daha da derinleştirmiştir. Bu süreçte Çin, yükselen ekonomisi ve artan siyasi nüfuzuyla ABD için önemli bir rakip haline gelmiştir. Çinli yetkililer, dünyanın çok kutuplu bir sisteme doğru evrildiğini ve bu durumun uzun vadede ABD'nin küresel liderlik rolünü zayıflatacağını savunmaktadır. BRICS ülkeleri de aynı şekilde kısa sürede küresel ekonominin yeni güç merkezleri haline gelmiştir. Bu ülkelerin ekonomik büyümeleri, Batılı ülkelerin egemenliğine dayalı mevcut dünya düzenine meydan okuyarak, çok kutuplu bir dünya düzeninin inşası için önemli adımlar atmıştır. 2008 küresel finans krizi, Batılı ekonomilerin kırılganlığını gözler önüne sererken, BRICS ülkeleri

bu krizden daha az etkilenererek, küresel ekonominin lokomotifine haline gelmiştir. Bu durum, BRICS'in uluslararası alandaki etkisini artırarak, IMF ve Dünya Bankası gibi geleneksel kurumlarda daha fazla söz sahibi olmalarını sağlamıştır. Güney Afrika'nın 2009 yılında BRICS'e katılmasıyla birlikte, bu oluşum daha da güçlenmiştir. BRICS ülkeleri, sadece ekonomik değil, aynı zamanda siyasi ve kültürel alanda da işbirliği yaparak, küresel gücün yeniden dağılımında önemli bir rol oynamaya başlamıştır. 2023 yılında alınan karar ile BRICS'e yeni üyelerin katılması, bu oluşumun küresel etkisini daha da genişletecek bir adım olmuştur. Arjantin, Mısır, İran, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Etiyopya gibi ülkelerin BRICS'e dahil edilmesi hem coğrafi olarak hem de ekonomik olarak bu oluşumun etki alanını genişletmiştir (Dulkadir, 2020).

Ekonomik büyüme ve küresel ticaretteki payının artmasıyla Çin, ABD'nin ekonomik hegemonyasına meydan okumaya başlamıştır. Ticaret savaşları, gümrük vergileri ve yatırım kısıtlamaları gibi ekonomik araçlar, iki ülke arasındaki rekabetin en belirgin boyutlarını oluşturmaktadır. Teknolojik gelişmelerde yaşanan yarış ise, 5G teknolojileri, yapay zekâ, biyoteknoloji gibi kritik alanlarda iki ülke arasındaki rekabeti daha da alevlendirmiştir. Bu durum, ulusal güvenlik endişelerini artırmakta ve teknolojik gelişmeleri yavaşlatmaktadır.

2.4.2.1. Endüstriyel Bir Bölge Olarak Çin ve Çin'in Ticaret Hacmi

Son yirmi yılda Çin, Asya-Pasifik bölgesinde ABD'nin etkisini azaltma ve bölgedeki baskın güç olma hedefiyle önemli askeri modernizasyon adımları atmıştır. Ancak bu askeri güçlenme, büyük ölçüde Çin'in son otuz yılda elde ettiği ekonomik başarıya dayanmaktadır. 5 Mayıs 2017'de, 2008 yılında kurulan Çin Ticari Uçak Şirketi (COMAC), Airbus 320 ve Boeing 737 uçaklarıyla rekabet etmek üzere tasarlanan ilk Çin yapımı yolcu uçağı C919'un ilk uçuşunu başarıyla gerçekleştirmiştir. Bu yeni uçakla Çin, uzun süredir ABD Boeing ve Avrupa Airbus şirketlerinin domine ettiği ticari uçak pazarına girmeyi hedeflemiş ve Çin devlet medyası, uçuşu büyük bir ulusal gururla Çin Rüyası'nın bir başka tezahürü olarak nitelendirmiştir. Çin Rüyası, Başkan Xi Jinping'in sıklıkla kullandığı bir terimdir. Çinli liderler, ekonomik gelişmeyi ülkenin genel kalkınmasının temel itici gücü olarak görmektedirler. Çin'in ekonomik yükselişinin merkezinde, devasa bir sanayi devrimi yatmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana, Çinli liderler, sanayiye ulusal gücün temel taşı olarak kabul etmiş ve ülkeyi ABD, İngiltere ve Japonya gibi sanayileşmiş ülkeler seviyesine getirmek için büyük çaba sarf etmişlerdir. Deng Xiaoping döneminde başlayan ekonomik reformlar ve sanayileşme süreci, Çin'in ekonomi ve sanayi alanındaki büyük atılımlarıyla devam etmiştir. Günümüzde Çinli liderler, sanayi gücünü küresel rekabetin temelini oluşturan bir unsur olarak görmektedir. Bu

nedenle, sanayiye geliştirmeye öncelik vermeye devam etmektedirler. Başbakan Li Keqiang'ın da ifade ettiği gibi, 'Sanayileşmeye, modernleşmenin itici gücü olduğu için birincil önem verilmelidir' (Li, 2010). Bu anlayış, Çin'in Asya-Pasifik bölgesinde ve küresel arenada daha etkili bir oyuncu olmasını sağlayacak temel stratejik hedeflerden biridir. Çin üretim hacmini artırırken daha yüksek katma değerli, emek, sermaye ve teknoloji yoğun üretime yönelmektedir. Bu bağlamda, Çin bugün yüksek teknolojili üretim kapasitelerine odaklanmış ve gelişmiş elektronik, yarı iletken, otomobil, sivil havacılık, hızlı tren, biyoteknoloji gibi alanlarda ABD, Japonya ve Güney Kore gibi yüksek teknoloji üreten ülkelerle rekabet etmektedir (Holstag, 2015).

2.4.2.2. Çin'in Ekonomik Büyüme Performansı

Çin'in son yıllarda kaydettiği ekonomik büyüme, küresel dengeleri önemli ölçüde etkilemiştir. Artan kar marjları ve küresel sermayenin Çin'e kaymasıyla birlikte, ülke dünya ekonomisindeki ağırlılığını hissedilir bir şekilde arttırmıştır. Bu durum, ABD gibi geleneksel güç merkezlerini, değişen küresel dinamiklere uyum sağlama gerekliliğiyle karşı karşıya getirmiştir. Asya-Pasifik bölgesi, Çin'in bu yükselişinin en belirgin yaşandığı coğrafya olmuştur (Peköz, 2014). Bölgedeki ülkeler arasında en hızlı büyümeyi kaydeden Çin hem bölgesel hem de küresel ölçekte önemli bir ekonomik güç haline gelmiştir. Çin ekonomisinin başarısındaki temel etkenler arasında yüksek ticaret fazlası, Asya pazarlarıyla güçlü ilişkileri, bölgenin en büyük üreticisi olması ve ekonomik krizlere karşı gösterdiği direnç sayılabilir.

Çin'in bu başarısının arkasında güçlü bir siyasi irade yatmaktadır. Deng Xiaoping döneminde başlatılan reformlar, ekonomide özel sektöre daha fazla alan açarak önemli bir dönüşüme yol açmıştır. Özelleştirme politikaları, yabancı yatırımların teşvik edilmesi ve teknolojiye yapılan yatırımlar, Çin ekonomisinin büyüme hızını artırmıştır.

Çin'in ekonomik başarısının bir diğer önemli nedeni, esnek ve değişime açık bir ekonomik yapıya sahip olmasıdır. Hükümet, küresel ekonomideki gelişmelere hızlı bir şekilde adapte olabilen politikalar üretmektedir. Özellikle enerji ihtiyacının artmasıyla birlikte, yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımlar ve enerji verimliliği konularına önem verilmesi, Çin'in sürdürülebilir bir büyüme hedeflediğini göstermektedir (Hook ve Spainer, 2020).

Çin'in yükselişi, ABD gibi geleneksel güç merkezlerini tedirgin etmektedir. ABD, Çin'i stratejik bir rakip olarak görmekte ve Çin'in küresel etkisini sınırlamaya çalışmaktadır. Ancak Çin, Asya Altyapı Yatırım Bankası gibi kurumları kurarak ve küresel gücünü artırarak, ABD'nin bu çabalarına karşı koymaktadır. Sonuç olarak, Çin'in ekonomik yükselişi, küresel

dengeleri önemli ölçüde etkileyen bir süreçtir. Çin'in bu başarısının arkasında güçlü bir siyasi irade, ekonomik reformlar ve esnek bir yapı bulunmaktadır.

2.4.2.3. Dünya Ticaret Örgütü Üyeliği ve Çin Ekonomisi

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Çin'in kaydettiği ekonomik büyüme, küresel ticaret sisteminde önemli bir dönüşüme yol açmıştır. ABD'nin öncülüğünde şekillenen ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi kurumlar aracılığıyla yönetilen liberal ticaret sistemi, Çin'in katılımıyla yeni bir döneme girmiştir.

ABD, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, IMF ve Dünya Bankası gibi kurumlar aracılığıyla dolar merkezli bir serbest piyasa ekonomisi modeli oluşturmuş ve GATT ile de uluslararası ticaretteki engelleri azaltmaya çalışmıştır. Bu sistem, ABD'nin ekonomik hegemonyasını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Clinton döneminde, DTÖ'nün kurulmasıyla bu sistemin daha da güçlendirilmesi hedeflenmiştir. ABD, Çin'in DTÖ'ye katılımını destekleyerek hem Çin'in ekonomik kalkınmasını hızlandırmayı hem de Çin'i uluslararası ticaret kurallarına bağlayarak küresel sisteme entegre etmeyi amaçlamıştır. Ancak, Çin'in DTÖ'ye katılımı, beklenen sonuçları tam olarak vermemiştir. Çin, ekonomik büyümesini sürdürürken, siyasi sisteminde önemli değişiklikler yapmamıştır. Bu durum, ABD'nin insan hakları konusundaki beklentilerinin karşılanmamasına neden olmuştur. Ayrıca, 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin Orta Doğu'ya yoğunlaşması, Çin'e daha bağımsız hareket etme imkanı sunmuştur.

Çin, 1980'lerden itibaren başlattığı reformlarla ekonomisini hızla büyüttü ve 2001 yılında DTÖ'ye katılmıştır. DTÖ üyeliği, Çin'in dünya ticaretindeki payını önemli ölçüde artırmıştır. Ülke, gümrük vergilerini düşürerek, ticaret engellerini ortadan kaldırarak ve yatırım ortamını iyileştirerek ekonomik büyümesini sürdürmüştür. Çin'in yükselişi, ABD ve diğer Batılı ülkelerde endişelere neden olmuştur. ABD, Çin'in haksız rekabet uygulamaları, fikri mülkiyet haklarına saygı göstermemesi ve para birimini yapay olarak düşük tutması gibi konularda Çin'i sık sık eleştirmiştir (Hook ve Spainer, 2020). Ancak, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin karmaşıklığı nedeniyle, bu gerilimlere rağmen ticaret hacmi sürekli artmıştır. Çin'in DTÖ'ye katılımı, küresel ticaret sisteminde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Çin'in ekonomik büyümesi, dünya ekonomisinde yeni bir güç dengesini ortaya çıkarmıştır. ABD ve Çin arasındaki ekonomik ilişkiler, küresel ekonominin geleceğini şekillendiren en önemli faktörlerden biri olmaya devam edecektir.

2.4.2.4. Asya Pasifik'te Ticaret Serbestliği

Asya Pasifik bölgesi, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren küresel ekonomik yapının en dinamik coğrafyalarından biri haline gelmiştir. Bu süreçte bölge ülkelerinin dış ticaret

rejimlerinde yaşanan kademeli serbestleşme, bölgenin uluslararası ekonomik sistemdeki konumunu güçlendirmiş ve küresel ticaret akışlarında belirleyici bir rol üstlenmesine neden olmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin bölgeye yönelik dış politika stratejisinin ticaret üzerinden şekillenmesi ve Japonya'nın 1950'lerden itibaren hızla sanayileşerek bölge ülkelerine rol model haline gelmesi, Asya Pasifik'in serbest ticaret odaklı büyüme stratejilerini güçlendirmiştir (Aggarwal ve Urata, 2006; Drysdale ve Garnaut, 1993). Bu dönemde bölge içi ticaret akışlarının liberalleşmesi, yalnızca ekonomik büyüme ve sanayileşme dinamiklerine hizmet etmekle kalmamış, aynı zamanda bölgenin siyasi istikrarını sağlamlaştıran bir faktör olarak da işlev görmüştür.

1970'ler ve 1980'lerde, bölge ülkelerinin ithal ikameci kalkınma modellerinden ihracata dayalı büyüme stratejilerine geçişi, Asya Pasifik'te serbest ticaretin normatif temelini güçlendirmiştir. Bu dönemde Japonya'nın Asya ekonomilerine yaptığı büyük ölçekli doğrudan yabancı yatırımlar, yeni sanayi ülkelerinin (Hong Kong, Singapur, Güney Kore ve Tayvan) küresel imalat zincirlerinde giderek yükselen konumları ve Güneydoğu Asya ülkelerinin imalat temelli ihracat modellerini benimsemeleri, serbestleşme eğilimlerini derinleştirmiştir (Haggard, 1997; Ravenhill, 2014). Özellikle 1980'lerin sonlarından itibaren ABD, Avrupa Topluluğu (daha sonra Avrupa Birliği) ve Japonya gibi büyük ekonomik aktörlerin küresel ticareti düzenleyen çerçevelerin genişletilmesi konusunda etkili girişimlerde bulunmaları, GATT'tan DTÖ'ye geçiş sürecinde Asya Pasifik ekonomilerinin çok taraflı ticaret düzenine daha fazla entegre olmasına yol açmıştır (Baldwin, 2007).

Asya Pasifik'te ticaret serbestliğinin kurumsal boyutta en belirgin yansıması 1989'da kurulan Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) forumu olmuştur. APEC, farklı ekonomik sistemlere, gelişmişlik seviyelerine ve politik rejimlere sahip 21 üye ekonomiyi bir araya getirmiş, bu sayede bölgesel ticaretin serbestleştirilmesi için diyalog, işbirliği ve kurumsal kapasite inşa süreçlerine katkıda bulunmuştur (APEC, 1994; Elek, 1992). APEC'in 'açık bölgeselcilik' ilkesi, üye ekonomilerin birbirlerine yönelik ayrımcı olmayan bir yaklaşım benimsemelerine ve çok taraflı ticaret sisteminin kurallarına uyumlu bir genişleme stratejisi izlemelerine imkân tanımıştır (Ravenhill, 2001). Bu yaklaşım hem ABD hem de Çin gibi büyük aktörlerin bölge içindeki ticari etkileşimlerini kurumsal bir çerçeveye oturturken, orta ve küçük ölçekli ekonomilerin de küresel ticaret pazarlarına erişimini kolaylaştırmıştır (Drysdale, 2004).

APEC, kuruluşundan itibaren serbest ticaretin bölge genelinde yaygınlaştırılmasında çeşitli eylem planları, gönüllü liberalizasyon taahhütleri ve kapasite geliştirme projeleriyle öncülük yapmıştır. 1994 yılında Bogor Hedefleri olarak bilinen vizyon doğrultusunda, gelişmiş ekonomiler için 2010, gelişmekte olan ekonomiler için ise 2020 yılına kadar serbest ve açık

ticaret ve yatırıma ulaşma hedefleri benimsenmiştir (APEC, 1995). Bu hedefler çerçevesinde tarifelerin azaltılması, gümrük prosedürlerinin basitleştirilmesi, hizmet sektöründeki bariyerlerin hafifletilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi gibi alanlarda ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak bu süreçte APEC'in bağlayıcı olmayan yapısı, farklı çıkar gruplarının uzlaşmazlıkları ve küresel ekonomik krizlerin yarattığı belirsizlikler, hedeflerin tam anlamıyla hayata geçirilmesini zorlaştırmıştır (Ravenhill, 2001; Choi ve Lee, 2009).

2000'li yıllarla birlikte, Asya Pasifik ülkeleri, çok taraflı ticaret müzakerelerinin yavaş ilerlemesi ve ABD-Çin rekabetinin artan etkisiyle ikili ve bölgesel serbest ticaret anlaşmalarına yönelmişlerdir. Bu dönemde ASEAN, kendi içindeki bütünleşme sürecini derinleştirerek ASEAN Ekonomik Topluluğu'nu (AEC) inşa etmiştir. Aynı zamanda, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi bölge ülkeleri, ikili ve minilateral anlaşmalarla tedarik zincirlerini güvence altına almayı amaçlamışlardır (Dent, 2010; Aggarwal ve Urata, 2013). Özellikle ASEAN+1 anlaşmaları, bölge ülkelerinin Çin, Japonya ve Güney Kore gibi ekonomik devlerle ticari bağlarını kurumsal bir çerçevede derinleştirmelerine imkân tanımıştır.

Bu çerçevede, Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) müzakereleri, ASEAN'ın merkezinde olduğu ve Çin, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi önemli ekonomilerin dahil edildiği bir mega-bölgesel anlaşma olarak öne çıkmıştır. RCEP, 2020 yılında imzalanmış ve 2022 itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma, tarifelerin aşamalı olarak azaltılmasına, gümrük prosedürlerinin uyumlaştırılmasına, fikri mülkiyet hakları ile rekabet politikalarının düzenlenmesine ve dijital ticaret alanında ortak normların tesis edilmesine yönelik önemli adımlar atmıştır (RCEP, 2020; CARI, 2021). Böylelikle RCEP, Asya Pasifik bölgesinde ticaret serbestliğinin çok katmanlı yapısını güçlendirmiştir. Öte yandan, Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması (TPP) ve onun revize edilmiş hali olan Kapsamlı ve Aşamalı Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması (CPTPP), ABD'nin başlangıçta öncülük ettiği ancak sonrasında Trump yönetiminin çekilmesiyle değişen dengeler arasında varlığını sürdürmüştür. TPP, yüksek standartlı bir ticaret anlaşması olarak nitelendirilmiş, fikri mülkiyetten çevre standartlarına, yatırımcı-devlet uyuşmazlık çözüm mekanizmalarından kamu alımlarına kadar geniş bir yelpazede düzenleme öngörmüştür (Petri ve Plummer, 2016). ABD'nin anlaşmadan çekilmesi sonrası CPTPP, Japonya'nın liderliğinde yürürlüğe girmiştir. Bu süreç, ABD'nin bölgedeki ekonomik liderlik iddiasının zayıflaması ve Çin'in artan ekonomik ağırlığının ticaret serbestliği süreçlerinde belirleyici hale gelmesi ile sonuçlanmıştır (Schott, 2017; Wilson, 2018).

Asya Pasifik'te ticaret serbestliği, özellikle 21. yüzyılın ilk çeyreğinde ABD ve Çin arasındaki rekabetin gölgesinde şekillenmiştir. ABD, Soğuk Savaş sonrasında bölgeye yönelik stratejisini 'Asya'nın Yükselişi' üzerinden kurgulamış, Çin ise ekonomik reform ve dışa açılma

politikalarıyla küresel ticaret sisteminde hızla yükselen bir konum elde etmiştir. Bu süreçte, Çin'in 2001'de Dünya Ticaret Örgütü'ne katılımı, Asya Pasifik ticaret ekosistemini derinden etkilemiştir (Panitchpakdi ve Clifford, 2002). Çin, hızla küresel imalat merkezi haline gelirken, bölge ülkeleri Çin piyasasına ihracat yapmak, Çin üzerinden küresel tedarik zincirlerine dahil olmak ve Çin'in yatırımdan faydalanmak suretiyle ekonomik büyümelerini desteklemişlerdir (Zhang ve Chen, 2017).

ABD ise, Trans-Pasifik Ortaklık (TPP) gibi mega-bölgesel anlaşmaları önceleyerek bölge ticaretinin standartlarını belirlemede öncü bir rol oynamayı hedeflemiştir. Ancak ABD'nin TPP'den çekilmesi, Çin'in bölge ekonomileri nezdindeki ağırlığını arttırmış ve RCEP gibi Çin'in dahil olduğu geniş ölçekli ticaret ağlarının önemini pekiştirmiştir (Zeng, 2017). Bu rekabet süreci, ticaret serbestliğinin sadece ekonomik bir fenomen değil, aynı zamanda stratejik bir araç olduğunu da göstermiştir. Bölge ülkeleri, ABD ve Çin arasında denge kurma çabası içinde, mümkün olduğunca çok sayıda çok taraflı, bölgesel veya ikili ticaret anlaşmasına dahil olmaya gayret göstermişlerdir (Wilson, 2018).

Günümüzde Asya Pasifik'te ticaret serbestliği süreci, tedarik zincirlerinin karmaşıklığı, dijital ticaretin yükselişi, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve teknolojik dönüşümlerle giderek daha bütüncül bir çerçeveye oturmuştur. Bölge ülkeleri, geleneksel imalat ticaretinin ötesinde, hizmet ticaretini, fikri mülkiyet haklarını, e-ticaret düzenlemelerini, verilerin sınır ötesi akışını ve çevresel standartları da ticaret politikalarının merkezine yerleştirmişlerdir (Baldwin, 2016; Mattoo ve Staiger, 2020). Bu yaklaşım hem ABD hem de Çin için bölge ticaret standartlarını belirleme noktasında yeni bir rekabet alanı yaratmış, bölge ülkelerini ise çok-boyutlu ticaret stratejileri benimsemeye zorlamıştır.

Özellikle 2020'li yıllarda COVID-19 salgınının tedarik zincirlerinde yarattığı kırılganlıklar, bölge ülkelerini ticaret serbestliği ile birlikte tedarik zincirlerinin dayanıklılığı, esnekliği ve çeşitlendirilmesi konularına öncelik vermeye yöneltmiştir. Bu dönemde, ticaret anlaşmalarının yalnızca tarifeleri değil, aynı zamanda veri yönetişimi, dijital altyapı, lojistik ağlar, yeşil teknolojiler ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerini de kapsayan çok katmanlı bir yönetim yapısı oluşturması gerektiği düşünülmüştür (Ji, 2020).

Asya Pasifik'te ticaret serbestliği, bölgenin ekonomik dinamizmini şekillendiren, ABD ve Çin arasındaki jeoekonomik rekabete zemin hazırlayan ve çok taraflı ticaret sisteminin küresel normlarını dönüştüren bir olgu olarak tarihi bir süreç izlemiştir. Bu süreçte, APEC'in kurumsal çabaları, RCEP ve CPTPP gibi mega-bölgesel anlaşmalar, ASEAN'ın merkezi rolü, Japonya ve Kore gibi orta ölçekli güçlerin stratejileri ve küçük ekonomilerin dengeleme arayışları, bölgenin ticaret serbestliği yapısını çok boyutlu ve karmaşık bir hale getirmiştir.

2.4.2.5. Çin'in Bölgesel Ticari Faaliyetleri ve Borç Tuzağı İddiaları

Asya-Pasifik bölgesi, küresel ekonomideki büyüme ve değişimin en dinamik merkezlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bölgenin enerji kaynaklarına olan yüksek talep, ticaret yollarının önemini artırmış ve büyük güçler arasında rekabeti şiddetlendirmiştir. Özellikle Malakka Boğazı gibi stratejik konumdaki boğazlar, enerji güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Çin'in hızlı ekonomik büyümesi, enerji ihtiyacını önemli ölçüde artırmıştır. Bu durum, Çin'i enerji kaynaklarına ulaşmak için farklı stratejiler geliştirmeye yöneltmiştir. Malakka Boğazı, Çin'in enerji ihtiyacının büyük bir kısmının karşılandığı önemli bir deniz ticaret güzergahı olmasına rağmen, bu güzergahın güvenliği konusunda endişeler taşıyan Çin, Pakistan ve İran üzerinden karayolu bağlantıları kurarak alternatif güzergahlar oluşturmaya çalışmaktadır (Oktay, 2020).

Bölgedeki ekonomik büyüme ve ticaretin artmasında, küresel işgücü piyasasındaki değişimlerin önemli bir rolü vardır. Çin'in dünya ekonomisine entegre olmasıyla birlikte, ülke büyük bir üretim üssü haline gelmiş ve dünya genelindeki üretim süreçlerinde önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Bu durum, bölgedeki ülkelerin ekonomik büyümelerine katkı sağlarken aynı zamanda enerji talebini de artırmıştır. Uluslararası Enerji Ajansı verileri, Çin, ABD, Japonya ve Hindistan gibi büyük ekonomilerin petrol üretimi ve tüketimi konularında önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Çin, dünyanın en büyük ham petrol ihracatçısı konumundayken, ABD en büyük ithalatçı ülkedir. Japonya, Hindistan, Singapur ve Güney Kore gibi diğer Asya ülkeleri de küresel ticarete önemli bir paya sahiptir. Bölgesel ticaret yollarının kesiştiği Malakka Boğazı ve Büyük Kanal, bölgedeki ekonomik ve jeopolitik güç dengesini etkileyen önemli noktalardır. Bu güzergahların kontrolünü elinde tutan güç, bölgede önemli bir nüfuz kazanacak ve enerji kaynaklarına erişim konusunda avantaj sağlayacaktır. Bu nedenle, ABD, Çin ve diğer büyük güçler, bu bölgelerdeki etkinliklerini artırmak için farklı stratejiler geliştirmektedirler (International Energy Agency, 2018; Dünya Ticaret Örgütü, 2018).

Asya-Pasifik bölgesindeki enerji kaynaklarına olan yüksek talep, bölgesel ticaretin ve üretimin canlanması ve büyük güçler arasındaki rekabetin artmasına neden olmuştur. Malakka Boğazı gibi stratejik konumdaki boğazlar, enerji güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Çin'in ekonomik büyümesi ve enerji ihtiyacının artması, bölgedeki güç dengesini etkileyen önemli bir faktör olmuştur. Bu durum, büyük güçler arasında bölgedeki nüfuz mücadelesini daha da şiddetlendirmektedir.

Çin'in ekonomik büyümesini sürdürebilmek ve enerji kaynaklarına erişimini güvence altına almak amacıyla hayata geçirdiği Yeni İpek Yolu Projesi, küresel ticaret ve jeopolitik dengeler üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Bu proje, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını

birbirine bağlayan kapsamlı bir altyapı ağı oluşturmayı hedeflemektedir. Projenin temel motivasyonlarından biri, Çin'in geleneksel ticaret yollarının alternatiflerini oluşturarak, özellikle Malakka Boğazı gibi stratejik öneme sahip boğazlara olan bağımlılığını azaltmaktır. Malakka Boğazı, Çin'in enerji güvenliği açısından risk taşıyan bir güzergah olduğundan, Çin bu boğazı bypass etmek için Orta Asya, Ortadoğu ve Avrupa'ya uzanan yeni ticaret yolları geliştirmeye odaklanmıştır. Bu proje kapsamında karayolu, demiryolu, deniz yolu ve hava yolu ağları inşa edilmekte, limanlar modernize edilmekte, enerji boru hatları döşenmekte ve özel ekonomik bölgeler kurulmaktadır. Yeni İpek Yolu Projesi, sadece ekonomik değil aynı zamanda jeopolitik açıdan da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Proje, Çin'in küresel nüfuzunu artırmasına ve yeni bir dünya düzeninde önemli bir aktör haline gelmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, proje sayesinde Çin, bölge ülkeleriyle ilişkilerini güçlendirerek kendi etki alanını genişletmektedir. Türkiye gibi coğrafi konumu itibarıyla projede önemli bir role sahip olan ülkeler, bu proje sayesinde ekonomik büyümelerine katkı sağlayacak ve bölgesel önemlerini artıracaktır. Ancak, projenin uzun vadeli etkileri ve bölgedeki güç dengesini nasıl etkileyeceği henüz netlik kazanmamıştır.

Çin'in başlattığı Yeni İpek Yolu Projesi (Belt and Road Initiative - BRI), küresel ticaret ve jeopolitik dengeler üzerinde önemli etkiler yaratmayı hedefleyen kapsamlı bir altyapı projesidir. Proje, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını birbirine bağlayarak Çin'in küresel nüfuzunu artırmayı ve ekonomik büyümesini sürdürmeyi amaçlamaktadır. Projenin başlangıçtaki ana hedeflerinden biri, Çin'in enerji güvenliğini sağlamak ve Malakka Boğazı gibi stratejik öneme sahip deniz yollarına olan bağımlılığını azaltmaktır. Bu amaçla, Orta Asya, Ortadoğu ve Avrupa'ya uzanan yeni ticaret yolları oluşturulması planlandı. Ancak, projenin kapsamı zamanla genişleyerek neredeyse tüm sektörleri kapsaması ve 80'e yakın ülkeyi içermesi, projenin yönetimini zorlaştırdı. Farklı ülkelerin politik ve ekonomik koşulları, projenin uygulanmasında önemli engeller oluşturdu (Hillman, 2018).

Projenin maliyeti ve sürdürülebilirliği konusunda da endişeler bulunmaktadır. Bazı uzmanlar, Çin'in projenin ileri aşamalarını finanse edecek yeterli bütçeye sahip olmadığını ve projenin bazı bölgelerde borç yükünü artırabileceğini belirtmektedir. Nitekim, Malezya Başbakanı Mahathir Mohamad, projenin 'kolonyalizmin yeni bir versiyonu' olduğunu savunarak ülkesinin bu projeden çekilmek istediğini açıklamıştır.

Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru, projenin en başarılı örneklerinden biri olarak gösterilmektedir. Tek bir ülke ile gerçekleştirilen bu proje, Çin için daha kolay yönetilebilir bir yapı sunmaktadır. Ancak, projenin diğer bölgelerdeki uygulanmasında yaşanan zorluklar, Çin'in projenin genel stratejisini yeniden değerlendirmesine neden olmuştur. Projenin başarısı

için, Çin'in proje kapsamına alacağı projeleri daha iyi belirlemesi ve ülkelerin katılımlarına odaklanmak yerine proje odaklı bir yaklaşım benimsemesi gerekmektedir (Hillman, 2018). Bu sayede, projenin daha sürdürülebilir ve etkin bir şekilde yönetilmesi mümkün olacaktır.

ABD ise Çin'in BRI projesine karşı 'Hint-Pasifik Ekonomik Vizyonu' adı altında bir girişim başlatmıştır. Bu girişim, bölge ülkeleriyle ticari ilişkileri güçlendirmeyi ve Çin'in etkisini dengelemeyi amaçlamaktadır. ABD Dışişleri Bakanı Pompeo, bu vizyonun temel amacının bölgenin barış ve refah içinde olmasını sağlamak olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, ABD, Japonya ve Avustralya arasında imzalanan altyapı yatırım anlaşması da Çin'in BRI projesine bir yanıt olarak değerlendirilmektedir.

Çin'in Yeni İpek Yolu Projesi kapsamında birçok ülkeye sağladığı krediler, bu ülkelerin borç yükünü artırarak 'borç tuzağına' düşürüldüğü iddialarını gündeme getirmiştir. Bu iddialara göre Çin, borç alamayan ülkelerin limanları, altyapıları ve doğal kaynaklarını kontrol altına almaktadır. Malezya ve Maldivler gibi ülkeler, bu iddiaların somut örnekleri olarak gösterilmektedir. Özellikle Maldivler'in Çin'den aldığı yüksek miktardaki borç nedeniyle Hindistan'dan ek borç almak zorunda kalması, Çin'in borç diplomasisi stratejisinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir (Pompeo, 2020).

Bu durum, ABD ve Hindistan gibi diğer büyük güçlerin bölgedeki etkisini artırmak için fırsat olarak görülmektedir. ABD, Çin'in borç tuzağı oluşturduğu iddialarını kullanarak bölge ülkelerine destek olmaya çalışmakta ve IMF ve Dünya Bankası gibi kurumlar aracılığıyla bu ülkelere finansman sağlamaktadır. Ancak, bazı ABD'li analistler, bu desteğin nihayetinde Çin'e fayda sağlayabileceği endişesi taşımaktadır. Öte yandan, Çin'in bölgedeki etkisi sadece ABD ile sınırlı değildir. Japonya ve Hindistan gibi diğer ülkeler de Çin ile rekabet halindedir. Bu rekabet, özellikle altyapı projelerinde kendini göstermektedir. Örneğin, Filipinler'deki LNG projesi ve Tayland'daki hızlı tren projeleri için Çin ve Japonya arasında yoğun bir rekabet yaşanmaktadır. Ancak, bazı projelerde Çin ve Japonya işbirliği yapma yolunu da seçmektedirler. Tayland'daki hızlı tren projesi, Çin ve Japonya'nın ortak bir konsorsiyum oluşturarak teklif vermesiyle bu işbirliğine örnek gösterilebilir (Jagtiani ve Yuvejjwattana, 2018).

Çin ve Japonya arasındaki işbirliği, Çin'in bölgedeki etkisini sınırlayabilir ve Japonya'nın etkinliğini artırabilir. Bu durum, ABD için de dolaylı bir avantaj sağlayabilir. Ayrıca, Çin ve Japonya arasındaki işbirliği, bölgedeki gerilimi azaltabilir ve daha istikrarlı bir ortamın oluşmasına katkı sağlayabilir. Doğu Çin Denizindeki gaz sahası inşası ve plastik atıklarla mücadele gibi konularda Çin ve Japonya arasında başlatılan ortak çalışmalar, bu işbirliğinin örnekleri olarak gösterilebilir (Kondapalli, 2020).

Sonuç olarak, Çin'in Yeni İpek Yolu Projesi kapsamında izlediği borç diplomasisi stratejisi, bölgede karmaşık bir rekabet ortamı yaratmıştır. Çin'in bu stratejisi, bazı ülkeleri borç tuzakına düşürdüğü iddialarını gündeme getirmiş ve diğer büyük güçlerin bölgedeki etkisini artırmak için fırsatlar yaratmıştır. Ancak, Çin ve diğer ülkeler arasındaki rekabet, zaman zaman işbirliğiyle de sonuçlanabilmektedir. Bu durum, bölgedeki güç dengesini etkileyen önemli bir faktördür.

2.4.2.6. ABD-Çin Arasındaki Karşılıklı Ekonomik Bağımlılık ve Ticaret Savaşı

ABD ile Çin arasındaki karşılıklı ekonomik bağımlılık, iki ülkenin ticaret hacminin büyüklüğü ve birbirlerine olan yatırımları ile belirginleşmektedir. Ancak bu bağımlılık, son yıllarda ticaret savaşları ve ulusal güvenlik endişeleri nedeniyle sarsılmıştır. Özellikle Donald Trump döneminde başlayan ve Joe Biden yönetiminde de devam eden ticaret savaşları, gümrük tarifelerinin artırılması ve çeşitli ticari kısıtlamaların getirilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu durum, her iki ülkenin ekonomik ilişkilerini karmaşık hale getirmiştir.

ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşları, 2018 yılında ABD'nin ithalatına yönelik ek gümrük tarifeleri uygulamasıyla başlamış ve kısa sürede iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin temel bir gerilim kaynağı haline gelmiştir. Nisan 2018'de ABD, Çin'den ithal edilen çelik ve alüminyum ürünlerine ek gümrük vergileri uygulayacağını açıklamış ve bu kararını genişleterek elektronik ürünlerden tarımsal ürünlere kadar birçok sektörü kapsayan bir dizi tarife ile desteklemiştir. Bu önlemler, ABD'nin Çin'den ithalatında en yüksek paya sahip olan bilgisayarlar, cep telefonları ve diğer teknoloji ürünlerini de içermiştir. 2018'de Çin, ABD'nin bu adımlarına misilleme olarak, soya fasulyesi, uçak parçaları ve otomobil gibi ABD'den ithal edilen ürünlere karşı kendi tarifelerini uygulamaya koymuştur. Bu karşılıklı adımlar, dünya ticaretinde arz-talep zincirlerini bozmuş ve özellikle tarım sektöründe ABD'li üreticiler için ciddi ekonomik zorluklara neden olmuştur. Ticaret savaşlarının etkileri, iki ülkenin toplam ticaret hacminde de açıkça görülmüştür. 2016'da ABD'nin toplam ithalatında Çin'in payı yüzde 22 civarındayken, bu oran Eylül 2023 itibarıyla yüzde 14'e gerilemiştir. ABD'nin toplam dış ticaret açığı, 2023 yılında yüzde 18,7 azalarak 773,4 milyar dolara düşmüş, bu azalma kısmen ithalat kısıtlamaları ve korumacı önlemlerle ilişkilendirilmiştir. Aynı dönemde Çin'in ihracatı yüzde 10,7 oranında artış göstermiştir, bu da Çin'in küresel ticaret pazarlarındaki etkinliğini koruduğunu ve geliştirdiğini göstermektedir (Braun, 2025; Douglas v.d.2024).

Bu süreç, yalnızca ABD ve Çin arasındaki ticari bağları değil, aynı zamanda küresel ticaret sistemini de derinden etkilemiştir. ABD'nin tarifeleri, Avrupa Birliği ve Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) ülkeleri gibi diğer ticaret ortaklarına da uygulanmış, bu

da daha geniş bir ticari gerilim dalgasını tetiklemiştir. AB, ABD'nin çelik ve alüminyum ürünlerine uyguladığı tarifelere misilleme olarak, Amerikan ürünlerine yüzde 25 oranında ek gümrük vergisi uygulayacağını açıklamış ve bu kararı Dünya Ticaret Örgütü'ne bildirmiştir.

Ticaret savaşlarının arka planında ise daha derin stratejik hedefler bulunmaktadır. Özellikle ABD, Çin'in "Made in China 2025" stratejisi ve Huawei gibi teknoloji devlerinin küresel 5G ağlarının inşasındaki rolüne karşı önlemler almıştır. Çin ise, ekonomik büyümesini sürdürebilmek adına gelişmekte olan ülkelerle işbirliğini artırmış ve bu ülkelerle olan ticari bağlarını güçlendirmiştir (Yurttançıkılmaz ve Emsen, 2020:783).

ABD-Çin ticaret savaşları, kısa vadede iki ülkenin ekonomik ilişkilerinde önemli bozulmalara yol açmış, uzun vadede ise küresel ticaret sisteminde dönüşüm baskıları yaratmıştır. Bu durum, uluslararası ticaret sisteminin işleyişini ve küresel ekonomik istikrarı şekillendiren kritik bir dinamik olarak değerlendirilmektedir. Özellikle, ticaret savaşları, ülkelerin rekabet gücünü etkilemiş ve ekonomik politikalarını yeniden şekillendirmiştir. Ekonomik bağımlılık, ticaret savaşlarının etkileriyle birlikte hem ABD hem de Çin için stratejik bir zorluk oluşturmaktadır. ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşlarının kökenleri, uzun süredir devam eden ekonomik ve politik gerilimlere dayanmaktadır. Bu gerilimlerin temel nedenleri arasında, Çin'in ABD aleyhine yarattığı büyük ticaret açığı, ABD'deki iş kayıpları ve özellikle Çin'in fikri mülkiyet haklarını ihlal ettiği yönündeki suçlamalar yer almaktadır. ABD Başkanı Trump, göreve gelmeden önce bile Çin'i sık sık eleştirerek bu ülkenin ABD'ye karşı adil davranmadığını iddia etmiştir. Trump yönetimi, Çin'e yönelik gümrük vergileri uygulayarak ve ticaret kısıtlamaları getirerek ticaret savaşını başlatmıştır. Çin ise bu suçlamaları reddetmekte ve ABD'nin kendi ekonomik sorunlarının sorumluluğunu Çin'e yüklediğini savunmaktadır. Ancak, iki ülke arasındaki ticaret savaşı, küresel ekonomi üzerinde olumsuz etkiler yaratmış ve dünya genelinde belirsizliği artırmıştır. Ticaret savaşlarının en önemli nedenlerinden biri, Çin'in ABD'li şirketlerin teknolojilerini çaldığı ve fikri mülkiyet haklarını ihlal ettiği yönündeki suçlamalardır. ABD, Çin'in bu uygulamalarının Amerikan şirketlerinin rekabet gücünü zayıflattığını ve ABD ekonomisine zarar verdiğini iddia etmektedir. Bu nedenle, ABD yönetimi Çin'e yönelik olarak fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda daha sıkı önlemler almıştır. ABD, Çin'in fikri mülkiyet haklarını ihlal ettiği iddiasıyla Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ, United States files WTO complaint on China's protection of intellectual property rights, 2018) başvurmuştur. Bu başvuru, iki ülke arasındaki ticaret savaşını daha da derinleştirmiştir. Dünya Ticaret Örgütü'nün bu konuda vereceği karar, iki ülke arasındaki ilişkilerin geleceği açısından önemli bir dönüm noktası olacaktır. ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşı, küresel ekonomi üzerinde önemli etkiler yaratmaya devam etmektedir. Bu savaşın kısa

sürede sona ermesi ve iki ülke arasında kalıcı bir çözüm bulunması pek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle, dünya ekonomisinin önümüzdeki dönemde belirsizliklerle dolu bir süreç yaşayabileceği öngörülmektedir.

ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşları, 2018 yılında ABD'nin çelik ve alüminyum ithalatına yönelik yüksek gümrük vergileri uygulamasıyla başlamıştır. Bu kararın ardından Çin de benzer şekilde ABD ürünlerine yönelik vergiler uygulayarak karşılık vermiştir. Çin, ABD'yi çok taraflı ticaret sistemine uymaya ve aldığı önlemleri geri çekmeye çağırılmış ancak ABD, Çin'den ithal edilen daha birçok ürüne ek gümrük vergileri uygulayarak sert bir tutum sergilemiştir. Bu durum, iki ülke arasında karşılıklı yaptırımların artmasına ve küresel ekonomide belirsizliğin yükselmesine neden olmuştur.

Çin, ABD'nin bu kararlarına karşı Dünya Ticaret Örgütü'ne başvurmuş ve ABD'nin adil ticaret uygulamalarından uzaklaştığını iddia etmiştir. Ancak, ABD yönetimi, Çin'in fikri mülkiyet haklarını ihlal ettiği ve haksız rekabet koşulları yarattığı gerekçesiyle bu yaptırımların haklı olduğunu savunmuştur. Taraflar arasındaki gerilim, zamanla daha da artmış ve ticaret savaşları, küresel ekonomide önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu durum hem ABD hem de Çin ekonomisi üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Ticaret savaşları, dünya ticaretini yavaşlatmış, tedarik zincirlerini bozmuş ve küresel büyümeyi olumsuz etkilemiştir. Ayrıca, iki ülke arasındaki siyasi gerilimleri de artırmış ve uluslararası ilişkilerde yeni bir dönem başlatmıştır.

Ticaret savaşının başlatıcısı ABD olsa da Çin ekonomisinin de ABD'ye olan bağımlılığı, durumu karmaşık bir hale getirmektedir. ABD, Çin'den ithal ettiği birçok ürün sayesinde tüketici fiyatlarını düşük tutarken, Çin de ABD pazarına erişim sağlayarak ekonomik büyümesini sürdürmektedir. Bu karşılıklı bağımlılık, ticaret savaşının her iki ülke için de yüksek maliyetli bir durum olmasına neden olmaktadır. Çin, ABD'ye olan bağımlılığını azaltmak için Afrika, Asya ve Latin Amerika gibi gelişmekte olan ülkelere yönelerek yeni pazarlar oluşturmaya çalışmaktadır. Bu durum, ABD'nin küresel ekonomideki etkisini zayıflatma potansiyeli taşımaktadır. Ancak, ABD de Çin'e olan bağımlılığını azaltmak için üretimi ABD'ye taşımak veya alternatif tedarikçiler bulmak gibi farklı tedbirler almaktadır.

Ticaret savaşlarının gölgesinde, teknoloji transferi ve bu teknolojilerin kullanımı küresel çapta endişelere yol açmaktadır. Özellikle Çinli şirketlerin ürettiği elektronik cihazların güvenilirliği konusunda ciddi soru işaretleri bulunmaktadır. Avustralya, Çinli Huawei ve ZTE şirketlerinin ürettiği 5G ağ ekipmanlarının güvenlik riskleri taşıdığı gerekçesiyle bu şirketlerin ülkedeki 5G projelerine katılmalarını yasaklamıştır. Benzer şekilde, İngiltere de Huawei cihazlarının siber güvenlik açısından risk taşıdığı konusunda endişelerini dile getirmiştir (BBC,

2018). Bu durum, Çin'in sadece ABD ile değil, diğer ülkelerle de teknolojik rekabette zorlanabileceğini göstermektedir. Bu gelişmeler, teknolojinin sadece ekonomik bir araç değil, aynı zamanda siyasi ve güvenlik araçlarına dönüşebileceğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu durumun, küresel teknoloji pazarında yeni bir düzen oluşmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

2.4.3. Güvenlik Ekseninde Askeri Rekabet ve İşbirliği

ABD ve Çin arasındaki rekabet, uluslararası sistemde yeni bir dönem başlatmıştır. Çin'in ekonomik yükselişi ve global alanda daha aktif rol oynama isteği, ABD ile arasındaki gerilimleri artırmıştır. Bu rekabet, sadece ekonomik değil, aynı zamanda askeri, teknolojik ve siyasi boyutları da içermektedir. Çin, askeri modernizasyon programı ile bölgesel ve küresel güç olma hedefini güçlendirmeye çalışmaktadır. Yeni nesil silah sistemleri geliştirerek ve askeri harcamalarını artırarak bölgesel dengeleri değiştirmektedir. Çin'in bu hamleleri, ABD'yi Asya-Pasifik bölgesine daha fazla önem vermeye ve Çin'in yükselişini sınırlamaya yöneltmiştir. Teknolojik rekabet, ABD ve Çin arasındaki en önemli mücadele alanlarından biri haline gelmiştir. Yapay zeka, siber güvenlik ve 5G teknolojileri gibi kritik alanlarda yaşanan yarış, iki ülke arasındaki gerilimleri daha da derinleştirmektedir. Bu teknolojilerin kontrolü, gelecekteki ekonomik ve askeri üstünlüğün belirleyicisi olacaktır (Hook ve Spainer, 2020).

ABD ve Çin arasındaki rekabet, küresel düzeyde hem fırsatlar hem de riskler yaratmaktadır. Bir yandan teknolojik gelişmelerin hızlanmasına ve yenilikçi çözümlerin ortaya çıkmasına katkı sağlarken, diğer yandan da siber saldırılar, bilgi savaşları ve hatta askeri çatışma riskini artırmaktadır. Bu nedenle, iki ülke arasındaki rekabetin yönetilmesi, uluslararası toplum için büyük önem taşımaktadır.

ABD ve Çin arasındaki askeri rekabet, son yıllarda her iki ülkenin de savunma bütçelerini artırmasıyla belirginleşmiştir. 2023 yılında küresel askeri harcamalar 2 trilyon 443 milyar dolarla rekor seviyeye ulaşmıştır. ABD'nin askeri harcamaları 2023'te önceki yıla göre yüzde 2,3 artarak 916 milyar dolara ulaşmıştır. Bu miktar, NATO'nun toplam askeri harcamalarının yüzde 68'ini temsil etmektedir. Çin'in resmi olarak açıkladığı 2023 yılı askeri bütçesi 220 milyar dolar olup, bu rakam ülkenin GSYH'sinin yaklaşık yüzde 1,2'sine denk gelmektedir. Ancak, bazı bağımsız kaynaklar Çin'in gerçek askeri harcamalarının daha yüksek olabileceğini belirtmektedir.

Askeri harcamaların yanı sıra, her iki ülke de yapay zeka ve ileri teknolojiler alanında silahlanma yarışına girmiştir. Özellikle yapay zeka teknolojilerinin askeri uygulamaları, ABD ve Çin arasındaki güç dengesini etkileme potansiyeline sahiptir. ABD ve Çin arasındaki

rekabet, Güney Çin Denizi başta olmak üzere, bölgesel gerilimlerin artmasına neden olmuştur. Çin'in Güney Çin Denizi'nde yapay adalar inşa ederek bölgesel hakimiyetini genişletme çabaları, ABD ve bölgedeki diğer ülkeler tarafından büyük bir endişeyle karşılanmıştır. Bu durum, uluslararası hukukun temel ilkeleri olan denizlerin serbestliği ve uçuş özgürlüğü gibi kavramları tartışmaya açmıştır (Yaşar, 2020).

Çin'in yapay ada inşaatları, bölgedeki doğal kaynaklara olan erişimi de etkilemekte ve bölgesel istikrarı tehdit etmektedir. ABD, bu gelişmelere karşı, uluslararası hukukun izin verdiği ölçüde denizlerde serbest dolaşım hakkını korumak amacıyla 'Seyrüsefer Özgürlüğü Operasyonları' adı altında bölgeye askeri varlıklarını göndermektedir. Bu operasyonlar, Çin'in bölgedeki etkinliğini sınırlama ve uluslararası hukukun üstünlüğünü koruma amacını taşımaktadır (White House, 2022).

ABD'nin bu hamleleri, Çin ile arasındaki gerilimi artırmış ve bölgede bir güç gösterisi olarak değerlendirilmiştir. Çin ise, yapay ada inşaatlarının kendi egemenlik hakları çerçevesinde olduğunu savunarak ABD'nin bu operasyonlarını kınamaktadır. Bu durum, iki ülke arasındaki rekabetin askeri boyutunu ortaya koymakta ve bölgesel güvenliği tehdit etmektedir.

2.4.4. Tayvan Sorunu

Tayvan Sorunu, ABD-Çin rekabetinin kökeni Soğuk Savaş dönemine dayanan en kritik ve karmaşık meselelerinden biridir. 1949'da Çin İç Savaşı'nın sonunda Çin Komünist Partisi'nin iktidarı ele geçirmesiyle, milliyetçi lider Chiang Kai-shek'in güçleri Tayvan'a çekilmiş ve burada Çin Cumhuriyeti hükümetini sürdürmüşlerdir. Çin Halk Cumhuriyeti, Tayvan'ı kendi topraklarının bir parçası olarak görürken, Tayvan'da kurulan rejim kendisini meşru Çin hükümeti olarak ilan etmiştir. 1971'de Birleşmiş Milletler'in Çin Halk Cumhuriyeti'ni Çin'in tek temsilcisi olarak tanıması, Tayvan'ın uluslararası arenadaki konumunu zayıflatmıştır. 1979'da ABD'nin Çin Halk Cumhuriyeti ile diplomatik ilişkileri resmileştirmesi ve 'Tek Çin Politikası'nı kabul etmesine rağmen, aynı yıl çıkarılan Tayvan İlişkileri Yasası ile Tayvan'a askeri destek sağlama taahhüdünde bulunmuştur. Bu durum, Tayvan'ın ABD ile olan savunma bağlarını güçlendirirken, Çin tarafından bölgesel bir tehdit olarak algılanmıştır.

Son yıllarda Tayvan, gelişen teknoloji sektörü, özellikle de yarı iletken üretimindeki stratejik önemi nedeniyle küresel ticaret ve güvenlik politikalarının merkezine yerleşmiştir. Çin'in askeri gücünü Tayvan Boğazı çevresinde artırması ve Tayvan'a yönelik birleşme baskıları, ABD'nin Tayvan'ı savunma taahhüdünü yeniden teyit etmesine neden olmuş ve

bölgedeki gerilimi tırmandırmıştır. Bu tarihsel bağlamda Tayvan, yalnızca Çin-ABD rekabetinin bir unsuru değil, aynı zamanda Asya-Pasifik bölgesindeki güç dengesi ve uluslararası güvenlik mimarisi için bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

Çin'in Tayvan'ı 'tek Çin politikası' çerçevesinde ayrılmaz bir parçası olarak görmesi, Tayvan'ın bağımsızlık yanlısı girişimlerini ve ABD'nin Tayvan'a olan askeri ve siyasi desteğini doğrudan bir egemenlik ihlali olarak algılamasına neden olmaktadır. ABD ise Tayvan'ı demokratik değerlerin korunması, bölgesel istikrarın sağlanması ve Çin'in yükselen etkisinin dengelenmesi açısından stratejik bir müttefik olarak değerlendirmektedir. Çin'in Tayvan'ı işgal etmesi durumunda ortaya çıkacak potansiyel yıkıcı sonuçları kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Böyle bir savaş, 1945'ten bu yana Amerika Birleşik Devletleri'nin tanık olduğu en büyük yıkım seviyesine yol açabilir. Çin, askeri gücünü sürekli artırırken, Tayvan'a karşı güç kullanma hakkını saklı tutmaktadır. ABD yetkilileri, Çin'in Tayvan'ı işgal etme ihtimalinin ciddi bir tehdit olduğunu ve bu tür bir çatışmaya müdahil olmayı planladıklarını belirtmektedir. Ancak, bu çatışmanın kaçınılmaz olmadığı, bununla birlikte imkansız da olmadığı vurgulanmaktadır.

Stratejik düşünce kuruluşu CSIS, Çin'in Tayvan'ı işgal etme girişimini simüle eden 24 savaş oyunu gerçekleştirmiştir. Bu simülasyonlar, Çin güçlerinin adayı fethetme konusunda başarılı olamadığını ve Tayvan'ın özerk bir demokrasi olarak varlığını sürdürebildiğini göstermektedir. Ancak, Çin'in Tayvan'a yönelik askeri müdahalesine karşı koymanın oldukça zor olacağı öne sürülmektedir. Dört haftalık bir savaş senaryosunda, ABD'nin tipik olarak yüzlerce uçak, iki uçak gemisi ve iki düzine diğer gemi kaybedeceği öngörülmektedir. Ayrıca, Guam'daki askeri üslerin büyük hasar göreceği, Tayvan ekonomisinin ciddi zarar göreceği, Japonya'nın savaşa dahil olacağı ve Çin'in de ağır kayıplar vereceği belirtilmektedir. Çin'in böyle bir başarısızlıkla karşılaşması, Çin Komünist Partisi'nin iktidarını tehlikeye atabilir. Savaşın tükenmişliğe kadar sürmesi, istikrarsız bir barışa yol açabilir ve her iki taraf için nükleer tırmanma riski büyük bir tehdit oluşturabilir. Bu nedenle hem ABD hem de Çin'in savaştan kaçınmak için siyasi ve diplomatik stratejiler geliştirmesi gerektiği vurgulanmaktadır. ABD ve müttefikleri için askeri caydırıcılık, bu denklemin önemli bir parçası olacaktır. Yapılan simülasyondan yola çıkarak; ABD, askeri üslerini güçlendirmeli, özellikle Japonya ile müttefiklik ilişkilerini güçlendirerek ek üs seçenekleri geliştirmelidir. Kuvvetlerini daha dayanıklı hale getirmeli ve özellikle deniz füzelerini artırmalıdır. Tayvan ise, daha mobil deniz füzeleri, güçlü bir kara ordusu ve pahalı, savunmasız gemi ve uçaklara daha az yatırım yaparak 'kirpi stratejisini' benimsemelidir. Bu caydırıcılık stratejileri hem mümkün hem de uygun maliyetli olabilir; ancak başarılı olabilmesi için planlama, kaynak ve siyasi irade gereklidir.

Çin'in çevresindeki ülkeler, tarihsel, ekonomik, siyasi ve askeri dinamiklere göre müttefik veya hasım olarak sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırma, ilişkilerin karmaşıklığı ve zaman içindeki değişkenliği nedeniyle her zaman net olmayabilir; ancak genel bir çerçeve sunmak mümkündür.

Sonuç olarak, Çin'in Tayvan'ı işgal etmesi durumunda her iki taraf da ağır kayıplar verecek ve nükleer tırmanma riski söz konusu olacaktır. Bu nedenle, savaşın önlenmesi için siyasi ve diplomatik çözümlere yönelmek ve askeri caydırıcılığın rolünü artırmak hayati önem taşımaktadır.

2.5. Asya-Pasifik'te ABD-Çin Rekabeti Üzerine Genel Değerlendirme

Asya Pasifik bölgesi, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren küresel güç kaymalarının, güvenlik mimarisinin ve ekonomik etkileşim ağlarının çok boyutlu bir dönüşüm sergilediği bir alan haline gelmiştir. Bu dönüşüm, Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin stratejik önceliklerini yeniden düzenlemesine, Çin'in ise yükselen bir güç olarak bölge ve dünya siyasetinde daha etkili roller üstlenmesine yol açmıştır. Söz konusu süreçte ABD-Çin rekabeti, bölge ülkelerinin dış politika, güvenlik stratejileri, ekonomik yönelimleri ve kurumsal katılımları üzerinde belirleyici bir ağırlık oluşturmuştur (Friedberg, 2011; Shambaugh, 2020).

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ABD, Asya Pasifik'te askeri, siyasi ve ekonomik etkisini derinleştirmiş, bu bölgeyi 'Asya-Pasifik Yüzyılı' tezleriyle küresel liderlik iddiasının merkezine yerleştirmiştir (Nye, 2004). ABD'nin bölgede bulundurduğu askeri güç, uzun dönemli ittifak ilişkileri (özellikle Japonya, Güney Kore, Avustralya gibi ülkelerle), deniz yollarının güvenliği ve uluslararası ticaretin sürekliliğini sağlamaya yönelik çabaları, istikrarlı bir bölgesel düzenin inşası için önemli dayanaklar sunmuştur (Green, 2017). Bu dönemde Çin ise, Deng Xiaoping döneminde başlattığı reform ve dışı açılma politikaları sayesinde ekonomik kapasitesini hızla artırmış; dünya ticaret örgütlenmelerine entegrasyon, küresel imalat zincirlerindeki merkezi konum ve devasa bir iç pazar gücü sayesinde 21. yüzyılın başında uluslararası sistemde yükselen bir güç haline gelmiştir (Panitchpakdi ve Clifford, 2002).

Çin'in 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne katılması, ABD-Çin rekabetinin kurumsal çerçevesini güçlendiren bir dönüm noktası olmuştur. Bu katılım, Çin'in küresel ticarete daha derinlemesine entegre olmasına, ABD ile ticari ilişkilerinin çeşitlenmesine ve aynı zamanda ekonomik etki alanını Asya Pasifik ötesine yaymasına yol açmıştır. Ancak bu süreç, uzun vadede ABD'nin bölgedeki ekonomik öncülüğünü ve norm belirleyiciliğini de sorgular hale getirmiştir (Ikenberry, 2011; Zhang ve Chen, 2017).

Asya Pasifik'te ABD-Çin rekabeti, salt askeri dengelerden ibaret kalmamış, aynı zamanda jeoekonomik arenada da kendini göstermiştir. ABD, uzun yıllar boyunca Asya

Pasifik'te ticaret serbestliğini ve kurallar temelli bir ekonomik düzeni savunurken, Çin giderek kendi vizyonunu inşa etmeye ve bölge ülkeleri için alternatif ekonomik ağlar oluşturmaya başlamıştır (Breslin, 2013). Trans-Pasifik Ortaklık (TPP) süreci, ABD'nin Çin'i dahil etmediği yüksek standartlı bir ticaret mimarisi kurma çabasını temsil etmiş; buna karşın Çin, Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) aracılığıyla Asya merkezli daha kapsayıcı ve tarifelerin ötesinde kurallar belirleyen bir çerçeve oluşturmuştur (Petri ve Plummer, 2016; Zeng, 2017).

Bölge tedarik zincirlerinin şekillenmesinde ABD ve Çin arasındaki rekabet belirleyici bir faktör olmuştur. ABD teknoloji şirketlerinin bölgedeki üretim ağlarını yönetme biçimleri, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) kapsamında altyapı ve lojistik hatlarını genişletmesi, dijital ticaret normlarının belirlenmesi ve teknoloji transferi rejimlerinin inşası, Asya Pasifik ekonomilerini iki güç arasındaki jeoekonomik rekabete uyum sağlama ikilemi ile karşı karşıya bırakmıştır (Wilson, 2018; Rolland, 2019). Özellikle 5G teknolojileri, yarı iletken üretimi, yapay zeka ve veri yönetimi gibi stratejik sektörlerde ABD ve Çin arasında yaşanan rekabet, bölge ülkelerinin ticaret, yatırım ve teknoloji politikalarını yeniden kurgulamalarına neden olmuştur (Economy, 2014).

Asya Pasifik'te ABD-Çin rekabeti, aynı zamanda askeri kapasite, ittifak sistemleri ve deniz yollarının güvenliği üzerinden de okunmuştur. ABD, Soğuk Savaş sonrası dönemde bölgedeki askeri varlığını sürdürmüş, müttefikleriyle imzaladığı savunma anlaşmaları sayesinde hem caydırıcı bir güç olmuş hem de bölge istikrarının garantörü olarak algılanmıştır (Cronin ve Kaplan, 2012). Buna karşın Çin, Güney Çin Denizi'nde egemenlik iddialarını güçlendirmiş, donanma modernizasyonu ve suni adacık inşalarıyla deniz güç projeksiyonunu artırmış, ayrıca balistik füze kapasitesini geliştirerek ABD donanmasının bölgedeki hareket alanını sınırlandıracak 'A2/AD' (Anti-Access/Area Denial) stratejileri benimsemiştir (Mearsheimer, 2010; Fravel, 2011).

Bu güvenlik rekabeti, bölge ülkelerini denge politikalarına yöneltmiş, Japonya ve Avustralya gibi geleneksel ABD müttefikleri güvenlik işbirliklerini derinleştirmiş; Hindistan, Güneydoğu Asya ülkeleri gibi aktörler ise ekonomik bağımlılık ile güvenlik endişeleri arasında hassas bir denge kurmak zorunda kalmıştır (Medeiros, 2005). Öte yandan, ABD'nin 'Asya'ya dönüş' (Pivot to Asia) stratejisi, Çin'in artan bölgesel etkisine karşı bir dengeleme hamlesi olarak yorumlanmış; Çin ise bu stratejiyi kendi yükselişini engelleme girişimi şeklinde değerlendirmiştir (Campbell, 2016; Kuik, 2020).

ABD-Çin rekabeti, Asya Pasifik bölgesindeki çok taraflı kurumlar, normatif çerçeveler ve bölgesel yönetim yapıları üzerinde de belirgin etkiler yaratmıştır. APEC, ASEAN, Doğu Asya Zirvesi (EAS) gibi bölgesel platformlar, ABD ve Çin arasında nüfuz kazanma, norm

oluşturma ve gündem belirleme mücadelelerinin sahnesi haline gelmiştir. ABD, uzun yıllar boyunca serbest ticareti, hukukun üstünlüğünü ve demokratik değerleri teşvik eden bir bölgesel düzeni savunmuştur. Çin ise, egemenlik ilkesine vurgu yapan, Batılı normlara birebir uymayan ancak piyasa temelli kalkınma deneyimini ve altyapı geliştirme kapasitesini ön plana çıkaran bir alternatif model sunmuştur (Foot, 2006; Acharya, 2014). Bu durum, Asya Pasifik ülkelerinin seçim yapma zorunluluğu doğurmamış; aksine, pek çok ülke hem ABD ile güvenlik ve ticaret alanlarında yakın ilişkileri sürdürme hem de Çin ile ekonomik fırsatlardan yararlanma gayreti içine girmiştir. Çin'in Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) gibi kurumsal inisiyatifleri, bölge ülkelerine kalkınma ve altyapı finansmanı alanında yeni imkânlar sunarken; ABD'nin TPP/CPTPP ve dijital ticaret anlaşmaları gibi girişimleri, normatif bir düzen kurma iddiasını korumuştur (Ikenberry ve Lim, 2017; Wilson, 2018).

ABD-Çin rekabeti, yalnızca maddi güç unsurlarını değil, aynı zamanda kimlik, algı ve stratejik kültür farklılıklarını da yansıtmıştır. ABD, kendisini uzun süre bölgesel istikrarın 'teminatı' olarak konumlandırmış, kurallara dayalı uluslararası düzenin savunucusu olduğunu iddia etmiştir. Çin ise, 'barışçıl yükseliş' söylemini kullanarak bölge ülkelerine ortak kalkınma, refah ve tarihi olarak adaletsiz kabul ettiği uluslararası güç dağılımını düzeltme vaadi sunmuştur (Zhang, 2015; Shambaugh, 2020).

Bu söylemsel rekabet, zaman zaman güvenlik ikilemlerine yol açmıştır. ABD, Çin'in askeri modernizasyonunu bölgesel dengeye tehdit olarak algılamış, Çin ise ABD ittifak ağını kendi güvenliği açısından çevreleme veya baskılama stratejisi olarak yorumlamıştır. Sonuç olarak, iki güç arasındaki stratejik şüphe, bölgesel güvenlik mimarisinin istikrarsızlaşabileceği endişelerine neden olmuştur (Medeiros, 2005; Mearsheimer, 2010).

Asya Pasifik'te ABD-Çin rekabeti, bölgenin güç dağılımını, ekonomik düzenini, güvenlik mimarisini ve normatif çerçevelerini şekillendiren çok boyutlu, dinamik ve tarihsel derinliği olan bir süreç olarak görülmüştür. Bu rekabet, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde yoğunlaşmış, ABD'nin bölgedeki liderlik iddiası ve Çin'in yükselen gücü arasında süregelen bir etkileşim alanı yaratmıştır. Bölge ülkeleri, bu büyük güç rekabeti karşısında esnek, çok taraflı, dengelemeye yönelik ve çoğulcu stratejiler geliştirerek kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışmışlardır (Ravenhill, 2019).

2.6. Yeni Soğuk Savaş Kavramı ve Etkileri

ABD ve Çin arasındaki rekabet, yalnızca ticaretle sınırlı kalmayıp, yarı iletkenlerden savunma sanayisine, kültür endüstrilerinden uzay araştırmalarına kadar birçok alanda derinleşmektedir. İki süper güç, uzun bir süre boyunca 'kazan-kazan' yaklaşımını benimsemiş

olsa da günümüzde bu rekabet daha çok ‘bir tarafın kazanması diğerinin kaybetmesi’ şeklinde görülmektedir. Çin’i Amerikan düzenine boyun eğdirmeyi hedefleyen ya da Amerika’yı Asya-Pasifik’ten geri çekilmeye zorlayan bu çekişme, yeni bir tür Soğuk Savaş olarak tanımlanabilir.

Bu ‘İkinci Soğuk Savaş’ ya da ‘Yeni Soğuk Savaş’, özellikle 21. yüzyılda ABD ile Çin veya Rusya arasındaki jeopolitik gerilimleri tanımlamak için kullanılır hale geldi. 1950’lerde Soğuk Savaş’ın geri dönüşüne dair uyarılarla başlayan bu terim, 1970’lerden itibaren akademisyenler ve yorumcular tarafından çeşitli dönemlerde kullanılmıştır. Özellikle Sovyetler Birliği’nin dağılması ve Çin’in yükselmesiyle, bu tanım yeniden güncellenmiş ve farklı bağlamlarda ele alınmıştır.

Çin ve Rusya gibi ülkelerle ABD ve müttefikleri arasındaki gerginliklerin hem politik hem de askeri alanlarda Soğuk Savaş benzeri bir yapıya büründüğü sıkça tartışılmaktadır. Güney Çin Denizi’ndeki anlaşmazlıklar, Çin’in askeri gücünü artırma çabaları ve ABD’nin Asya-Pasifik’teki müttefiklerine verdiği destek, bu gerilimin bir parçasıdır. Bu bağlamda, ABD’nin Kore Yarımadası’nda Terminal Yüksek İrtifa Alan Savunması (THAAD) sistemini yerleştirme planı ve Güney Çin Denizi’ndeki anlaşmazlıklar, Çin’de ve Rusya’da bu tür bir Soğuk Savaş söyleminin yeniden gündeme gelmesine yol açmıştır.

Ancak bu yeni Soğuk Savaş, orijinal Soğuk Savaş’tan farklıdır. Bu kez Çin, ‘kıdemli ortak’ rolünde, Rusya ise daha küçük bir aktör olarak tanımlanmaktadır. Çin’in ekonomik ve teknolojik yükselişi, bu rekabetin temel dinamiklerinden biridir. Yine de bu rekabet, geleneksel Soğuk Savaş’tan farklı olarak çok kutuplu bir dünyada, farklı cephelerde ve çok daha karmaşık ilişkiler ağında ilerlemektedir.

Bazı yorumcular, bu Soğuk Savaş’ın başlamadığını iddia ederken, diğerleri bunun çoktan başladığını savunmaktadır. Özellikle ABD Başkanı Joe Biden, 2021’de Birleşmiş Milletlerde yaptığı konuşmada, ABD’nin yeni bir Soğuk Savaş arayışında olmadığını vurgulamıştır. Ancak Çin ve Rusya’nın ABD’nin küresel liderlik rolüne meydan okuması, bu söylemi yeniden gündeme taşımıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, özellikle 21. yüzyılda artan jeopolitik gerginlikler, ‘Yeni Soğuk Savaş’ teriminin tekrar gündeme gelmesine yol açmıştır. Bu kavram, çoğunlukla Amerika Birleşik Devletleri ile Çin ve Rusya arasındaki rekabeti tanımlamak için kullanılmaktadır. Ancak, bu rekabet yalnızca askeri veya siyasi düzeyde kalmayıp, ekonomik, kültürel ve teknolojik alanları da kapsamaktadır. Özellikle son yıllarda küresel ölçekte gözlemlenen nüfuz mücadeleleri, bu yeni tür Soğuk Savaş’ın daha geniş bir perspektifle ele alınmasını gerektirmektedir.

Temmuz 2022'de James Traub, Bağlantısızlar Hareketi'nin fikirlerinin, gelişmekte olan demokratik ülkelerin mevcut küresel gerginliklere tepkisini anlamada nasıl kullanılabileceğini tartışmıştır. Traub, orijinal Soğuk Savaş sırasında örgütlenen bu hareketin, bugün de tarafsız kalmak isteyen ülkeler için ilham verici olabileceğini öne sürmektedir (Traub, 2022). Aynı dönemde Fransa, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya, Afrika'da üst düzey diplomatik ziyaretler gerçekleştirmiş ve bu ziyaretler, Afrika'da Soğuk Savaş'tan bu yana en yoğun nüfuz mücadelesinin yaşandığı bir dönemi işaret etmektedir. Bu gelişmeler, 'Yeni Soğuk Savaş' teriminin yeniden kullanılmasına da neden olmuştur.

Intereconomics dergisinde Temmuz 2022'de yayınlanan bir makale, 'Batı ile Doğu arasında yeni bir Soğuk Savaş'ın başlangıcını tartışmıştır. Makalede, bu yeni çatışmanın, 20. yüzyılın sonlarında ABD hegemonyası altında şekillenen tek kutuplu uluslararası güvenlik mimarisinin sona erdiğini ve küreselleşmenin de sonuna işaret ettiği savunulmaktadır (Intereconomics, 2022). Bu durum, dünya genelinde politik ve ekonomik ilişkilerde köklü değişimlere yol açmıştır. Ağustos 2022'de İsrail gazetesi *Haaretz*, ABD'nin Rusya ve Çin ile açık bir çatışmaya girdiğini belirtmiştir. Bu çatışma, özellikle İsrail gibi ülkeler üzerinde önemli etkiler yaratmakta olup, İsrail'in tarafsız kalamayacağı sonucuna varılmıştır. Aynı dönemde ABD'li yazar Katrina vanden Heuvel, Amerikan politikacıları arasında Çin ve Rusya'ya karşı yeni bir Soğuk Savaş'ın refleksif olarak benimsendiğini ve bunun tehlikelerini vurgulamıştır. Eylül 2022'de Yunan politikacı Anna Diamantopoulou, Batı'nın normatif gücünün kaybolmaya başladığını ve Rusya ile Çin'in bu durumu kullanarak avantaj sağlamaya çalıştıklarını belirtti. Diamantopoulou, Batı'nın bu zorlukları aşamaması durumunda, yeni bir Soğuk Savaş'ta başarısız olma riski taşıdığını ifade etti. Eylül 2023'te, Kuzey Kore lideri Kim Jong Un, ABD, Çin, Rusya ve Kuzey Kore'yi içeren bir 'uluslar koalisyonu' arasında yeni bir Soğuk Savaş'ın başladığını belirterek, bu duruma yanıt olarak nükleer silah üretiminin hızlandırılması çağrısında bulundu. Bu, Kuzey Kore'nin bölgedeki stratejik önemini ve nükleer kapasitesini artırma çabasının bir göstergesidir. Aralık 2023'te, Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) başkan yardımcısı Gita Gopinath, ABD ve Avrupa ile Çin ve Rusya arasındaki derinleşen bölünmenin 'ikinci Soğuk Savaş'a yol açacağını ve bu durumun açık ticaretten elde edilen kazançları olumsuz etkileyeceğini belirtti. Gopinath, bu süreçte dünya ekonomisinin 7 trilyon ABD dolarına kadar kayıp riski taşıdığını öne sürdü. Haziran 2024'te *The Diplomat* dergisinde yayınlanan bir makalede, Bonn Üniversitesi profesörü Maximilian Mayer ve Jagiellonian Üniversitesi profesörü Emilian Kavalski, Çin-Rusya ilişkilerinin giderek güçlendiğini belirtti. Xi Jinping'in Çin'inin, Vladimir Putin'in Batılı demokratik devletlere karşı tehdit oluşturma çabalarına tam destek verdiği ve bu ilişkilerin Avrupa güvenliğini tehlikeye attığı vurgulandı.

Avrupa'nın Çin'e karşı üçlü bir yaklaşım (ortak, rakip, rakip olarak) geliştirme çabasının yetersiz olduğu ve Avrupa'nın bu yeni dinamiklerle başa çıkma stratejilerini yeniden gözden geçirmesi gerektiği sonucuna varıldı (Holslag, 2025).

Yeni Soğuk Savaş kavramı, 21. yüzyılda uluslararası ilişkilerdeki gerginlikleri tanımlamak için sıkça kullanılmaktadır. ABD, Çin ve Rusya arasında gelişen rekabet, askeri, ekonomik ve politik alanlarda yoğunlaşırken, bu rekabetin etkileri Afrika'dan Avrupa'ya, Asya'dan Orta Doğu'ya kadar geniş bir coğrafyada hissedilmektedir. Batı'nın normatif gücünün zayıfladığı bu dönemde, ülkeler stratejik konumlarını yeniden değerlendirmek zorundadır. Yeni Soğuk Savaş'ın nasıl şekilleneceği ve bu süreçte hangi ülkelerin nasıl etkileneceği, gelecekteki küresel düzenin belirleyici unsurlarından biri olacaktır.

ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan'ın, ABD diplomatlarına, Kuzey Kore'nin Rusya'ya asker göndermesi konusundaki endişelerini ifade etmek için Pekin'e ulaşmaları yönünde talimat verdiği bildirildi. Ancak bu tür çağrıların Pekin üzerinde etkili olma olasılığı düşük, çünkü Çin son iki yılda Rusya-Ukrayna savaşında Putin'in eylemlerine müdahale etme niyeti göstermemiştir. Aksine, Çin hem askeri-sanayi hem de ekonomik yardımların başlıca kaynağı olmuştur. Bununla birlikte, Çin, komşusu Kim Jong-un ile Putin arasındaki ilişkilerin seyrine dair kaygı duymaktadır; zira Çin kendini bir 'karmaşa eksen' ile özdeşleşmiş olarak görmek istememektedir. ABD ve müttefikleri, Çin'in bu kaygısını, Kuzey Kore-Rusya ittifakının gelecekteki boyutlarını ve Putin'in Pyongyang'ın savaş çabalarına destek vermesi karşılığında ne ölçüde tehlikeli askeri teknoloji sağladığını belirlemek için ortak gizli istihbarat operasyonları önererek kullanabilir.

Putin'in Ukrayna'yı işgalinden bu yana, Başkan Xi Jinping'in bir 'denge oyunu' oynadığı sıkça söylenir. Ancak Kuzey Kore'nin Rusya'ya asker gönderme kararı, bu durumu çok daha hassas bir ip cambazlığına dönüştürmüştür. Savaşın başlangıcından bu yana Çin'in önceliği, Putin'in yenilgiye uğrayıp iktidardan düşmemesini sağlamak olmuştur. Xi, Batı'nın onları baskı altında tutmaya çalıştığı algısını Putin'le paylaşmaktadır ve Rusya'da yeni bir liderin bu kadar işbirlikçi olup olmayacağından emin değildir. Öte yandan, Çin'in daha geniş ekonomik ve diplomatik önceliği, tarafsız görünerek Avrupa, Doğu Asya ve ABD ile ilişkilerini dengede tutmaktır.

Pekin'in bu dengeleme çabası büyük ölçüde başarılı olmuştur. Sadece Washington, Çin'in Putin'le işbirliği için herhangi bir yaptırım adımı atmıştır. Savaşın başlamasından kısa bir süre sonra Çin, Putin'e öldürücü askeri yardım sağlamayacağını kamuoyuna duyurmuştur. Ancak Çin, aynı zamanda Putin'in askeri üretim kapasitesini artırmak için gizlice kritik destek sağlamaya başlamıştır. Çin, bu desteğini bir yıldan fazla bir süre gizlemeyi başarmış, ancak

ABD, 2023'te Rusya'nın füze, tank, uçak ve ileri teknoloji makinelerinin yüzde 90'ının Çin'den gelen mikroelektroniklerle üretildiğine dair hassas bilgileri açıklamıştır. Ekim ayı ortalarında Washington, Çin merkezli iki insansız hava aracı tedarikçisini ve Rus ortaklarını, Putin'in savaşına uzun menzilli silahlı insansız hava araçları üretmeleri sebebiyle yaptırımlara tabi tutmuştur. Çin ise bu desteği sağladığını reddetmiştir.

Kim Jong-un'un Rusya'ya asker gönderme kararı, Xi'yi çok daha hassas bir pozisyona sokmaktadır. Kuzey Kore'nin Çin'in uzun vadeli bir müttefiki olduğu dikkate alındığında, Kim'in bu eylemi dünya çapında oldukça görünür bir hale gelmiştir ve Çin'in potansiyel işbirliği hakkında soru işaretleri doğurmaktadır. Çin, dış dünyaya kendisinin 'karmaşa eksen' içinde olmadığını ve Kuzeydoğu Asya'da blok siyaseti istemediğini göstermek için yoğun çaba sarf etmektedir. Ancak Kuzey Kore'nin bu adımı, bu eksenin oluştuğuna veya zaten var olduğuna inananlara bir dayanak sağlamaktadır. Kim-Putin ittifakından uzun süredir rahatsız olan Çin, asker konuşlandırmasını tanımamış veya Putin'in 24 yıl sonra ilk kez Kuzey Kore'ye gerçekleştirdiği ziyaret sırasında imzalanan 'Kapsamlı Stratejik Ortaklık Antlaşması' hakkında kamuya açık bir açıklamada bulunmamıştır.

Pekin için temel bir endişe, Kim'in Putin'den mühimmat, kısa menzilli balistik füzeler ve şimdi de asker sağlama karşılığında hangi bedeli talep ettiğidir. Biraz tehditkar bir Kuzey Kore, ABD ve Kuzeydoğu Asya müttefiklerini tedirgin etmek için Çin'in çıkarına olabilir; ancak Çin, bölgeyi istikrarsızlaştırmamak ve Japonya, Güney Kore gibi ülkelerle ABD liderliğinde bir kolektif savunma çerçevesi oluşturulmasını engellemek amacıyla Kim'e gelişmiş nükleer ve konvansiyonel askeri yetenekler sağlamamaya özen göstermektedir. Pekin'in, Putin'in artık bu çizgiyi geçmeye hazır olup olmadığını merak etmesi muhtemeldir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASYA-PASİFİK BÖLGESEL GÜVENLİK KOMPLEKSİ VE ABD-ÇİN REKABETİ

Bir ülkenin küresel liderlik pozisyonunu sürdürmeye veya elde etmeye daha yakın olduğunu belirlemek karmaşık bir konudur ve bu değerlendirme zaman içinde değişebilir. Ayrıca küresel liderlik, ekonomik, askeri ve teknolojik güç gibi bir dizi faktörü içerir. Çin, son yıllarda hızlı bir ekonomik büyüme kaydetmiş ve dünya genelinde en büyük ekonomilerden biri haline gelmiştir. Ancak, ABD hala nominal GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla) açısından dünya lideridir. Çin'in ekonomik büyüme trendi devam ederse ve ABD'nin ekonomik performansındaki faktörler değişirse, Çin gelecekte küresel ekonomik liderlik pozisyonunu güçlendirebilir. ABD, dünya genelinde en güçlü askeri güçlere sahip bir ülkedir. ABD'nin askeri bütçesi, askeri teknoloji ve küresel askeri varlığı dikkate alındığında, askeri liderlik pozisyonunu sürdürmeye devam etmektedir. Çin, askeri harcamalarını artırmakta ve bölgesel etki alanını genişletmektedir, ancak ABD'nin küresel askeri üstünlüğü halen belirgin bir şekilde devam etmektedir. ABD, dünyadaki en büyük askeri bütçeye sahip ülkedir. Yüksek askeri harcamalar, ABD'nin küresel askeri varlığını sürdürmesine ve askeri teknoloji alanında lider olmasına katkıda bulunmaktadır. Çin, askeri harcamalarını artırmakta ve dünya genelinde ikinci sırada yer almaktadır. Çin'in askeri gücünü modernleştirme ve bölgesel etki alanını genişletme çabaları dikkat çekmektedir. ABD, Pasifik ve Hint Okyanusları başta olmak üzere dünya genelinde geniş bir bölgesel etki alanına sahiptir. Asya-Pasifik bölgesindeki Amerikan askeri varlığı, Çin ile gerilimlere neden olabilir. Çin, Güney Çin Denizi gibi stratejik bölgelerde askeri varlığını artırmaktadır. Bu durum, bölgesel güvenlik dinamiklerini etkilemektedir.

Tayvan, ABD-Çin ilişkilerinde önemli bir çatışma noktasıdır. ABD, Tayvan'a askeri destek sağlamaktadır, bu da ABD-Çin ilişkilerini gerilimli hale getirebilir. Çin, Tayvan'ı kendi toprakları olarak görmekte ve bağımsızlık çabalarına karşı sert bir tutum sergilemektedir. ABD, geniş bir askeri ittifak ağına sahiptir, özellikle NATO ve diğer müttefikleriyle birlikte hareket etmektedir. Çin, askeri ittifakları daha sınırlı olmakla birlikte, bölgesel ortaklar ve ekonomik işbirliği aracılığıyla askeri etkisini artırmaktadır.

Bu faktörler, ABD ve Çin arasındaki askeri rekabetin karmaşıklığını göstermektedir. Her iki ülkenin de bölgesel ve küresel etkileşimleri, askeri stratejileri ve teknolojik kapasiteleri dikkate alındığında, askeri boyutun oldukça önemli olduğu söylenebilir.

ABD, teknolojik alanda lider bir ülkedir. Silikon Vadisi gibi inovasyon merkezleri, ABD'nin teknolojik gelişmelere öncülük etmesini sağlamaktadır. Çin, teknoloji ve inovasyon konusundaki çabalarını artırmış ve bir dizi alanda önemli başarılar elde etmiştir. Özellikle yapay zeka, telekomünikasyon ve uzay teknolojilerinde Çin'in yükselişi dikkat çekicidir.

ABD ve Çin arasındaki rekabetin ideolojik boyutu, iki ülkenin siyasi sistemleri, değerleri, kültürel farklılıkları ve uluslararası ilişkilerdeki ideolojik yaklaşımları üzerinden şekillenmektedir. ABD, demokratik bir federal cumhuriyet olarak bilinir ve temelinde demokrasi, özgürlük ve insan hakları gibi liberal değerlere vurgu yapar. Çin ise tek parti yönetimine sahip bir sosyalist devlettir. Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) ideolojisi, Marksizm-Leninizm temelinde şekillenmiş olsa da ekonomik reformlar ve piyasa ekonomisine geçiş, Çin'in ideolojik yapısında önemli değişikliklere neden olmuştur. ABD, insan hakları ve temel özgürlüklerin savunucusu rolüne sahiptir. Bu konuda eleştirilere maruz kalsa da demokratik değerleri ön planda tutmakta ve dünya genelinde insan haklarına saygı gösterilmesini vurgulamaktadır. Çin ise insan hakları konusunda eleştirilere maruz kalmıştır, özellikle ifade özgürlüğü, toplu gözaltılar ve etnik azınlıklara yönelik uygulamalar nedeniyle. Çin, kendi gelişim modelini ve kültürel özgünlüğünü koruma amacıyla eleştirilere karşı durmaktadır.

ABD ve Çin arasındaki rekabet, kültürel etkileşimleri ve kültür savaşlarını da içermektedir. Medya, eğitim ve kültürel diplomasi aracılığıyla her iki ülke, kendi ideolojik perspektiflerini dünya genelinde yayma çabası içindedir. Teknoloji, medya ve kültür alanlarındaki rekabet, genç nesiller üzerinde etkileşim yaratmakta ve her iki ülkenin kültürel ve ideolojik etkisinin yayılmasına katkıda bulunmaktadır. ABD, liberal dünya düzenini destekleyen bir rol oynamaya çalışmaktadır. Demokrasiyi teşvik etme, uluslararası hukuka saygı gösterme ve serbest piyasa ekonomisinin yayılmasını savunma gibi ideolojik hedefleri vardır. Çin ise kendi kalkınma modelini dünya genelinde yayma çabası içindedir. Yükselen güç olarak, Çin, Batı merkezli dünya düzenine meydan okumakta ve kendi kültürel değerlerini ön plana çıkarmaktadır.

Graham Allison (2017), Çin'in üretim, otomobil üretimi, milyarlar sayısını, orta sınıfın büyüklüğü, yapay zeka araştırmaları, patent başvuruları, süper bilgisayar hızları ve GSYH gibi birçok alanda dünya lideri olduğunu rakamlarla desteklemektedir. IMF tahminlerine göre, 2024'te Çin'in GSYH'si ABD'den daha yüksek olacaktır. Çin, ABD'nin aksine, yavaş büyüme dönemlerinde bile daha yüksek bir büyüme oranı sergilemektedir. Ayrıca, Çin dünyanın en büyük akıllı telefon, e-ticaret pazarına ve internet kullanıcı tabanına sahiptir. Pekin, ABD'li teknoloji devlerinin Çin pazarına girmesini sınırlayarak kendi şirketlerini teşvik etmektedir. Allison, Çin'in muazzam ekonomik büyümesine vurgu yaparken, artan borç yükü, yavaşlayan

büyüme hızı, gayrimenkul balonları ve çevresel felaketler gibi kırılganlıklarını göz ardı etmektedir.

Çin, ekonomik gücünü Asya'daki tarihsel nüfuzunu yeniden tesis etmek, Hong Kong, Tayvan ve Macau'yu içine alan sınırları kontrol altına almak ve komşu denizlerde hakimiyet kurmak için kullanmaktadır. Xi Jinping, bu hedeflere ulaşmak için stratejik bir yol izlemektedir. Allison, ABD'nin Çin'i anlamada zorlandığını ve iki tarafın stratejik yaklaşımlarındaki farkların çatışma potansiyelini artırdığına dikkat çekmektedir. Güney Çin Denizi'ndeki askeri varlık meselesi, Çin için bir güvenlik sorunu iken ABD bunu uluslararası hukuk bağlamında değerlendirmektedir.

Allison ayrıca, Çin'in bölgede Güney Kore, Japonya ve Avustralya gibi ABD müttefikleriyle karşı karşıya gelme potansiyelini vurgulamaktadır. Tayvan konusu, Çin'in iç meselesi olarak görülmektedir ve bu konuda halktan gelen baskı devam etmektedir. Kuzey Kore ise Çin'in bölgedeki bir diğer müttefiki olup, ABD ile Çin arasındaki gerilimde kilit bir rol oynamaktadır. Allison, ABD ve Çin arasındaki olası çatışmaların, özellikle yanlış anlaşılmalara veya üçüncü tarafların müdahaleleriyle tetiklenebileceği konusunda uyarıda bulunmaktadır.

Son olarak, ABD'nin teknolojik üstünlüğü, askeri gücü ve doların rezerv para birimi olması gibi avantajları vurgulansa da Allison, ABD'nin Çin ile yeni uluslararası düzen kurma gerekliliği üzerinde durmaktadır. Çin'in Birleşmiş Milletler'deki artan etkisi, bu tür uluslararası kurumların dönüşümüne veya çöküşüne neden olabilir. ABD hala ekonomik, askeri ve teknolojik alanlarda küresel liderlik pozisyonunu sürdürmeye daha yakın görünmektedir. Ancak, bu durum gelecekte değişebilir ve Çin gibi yükselen güçlerin etkisi artabilir.

3.1. Asya-Pasifik Bölgesel Güvenlik Kompleksi ve Güvenlik Dinamikleri: ABD-Çin Rekabeti Bağlamında Değerlendirme

Asya Pasifik'te ABD ile Çin arasındaki stratejik rekabet, iki süper gücün büyüyen ekonomik ve jeopolitik öneme sahip bir bölgede nüfuz ve hakimiyet için rekabet ettiği çağdaş uluslararası düzenin tanımlayıcı bir özelliği haline gelmiştir. ABD, özellikle Güney Çin Denizi'nde Çin'in artan gücünü dengelemek için Endonezya gibi bölgedeki geleneksel ittifaklarını ve ortaklıklarını güçlendirmeye çalışmaktadır. Bu arada Çin, Asya-Pasifik ve ötesinde ekonomik ve politik etkisini genişletmenin bir yolu olarak iddialı Kuşak ve Yol Girişimi'ni sürdürmektedir (Zhou ve Esteban, 2018). ABD ile Çin arasındaki bu rekabetin bölgesel ve küresel güvenlik açısından önemli etkileri mevcuttur. ABD, Hindistan, Japonya ve Avustralya'yı içeren Dörtlü Güvenlik Diyalogu'nun yeniden canlanması, Çin'in bölgesel hırslarına verilen bir yanıttır ve bu Çin'in giderek zorlayıcı davranışları karşısında kurallara dayalı bir uluslararası düzeni koruma arzusunu yansıtmaktadır.

ABD ve Çin arasındaki rekabetin kökenleri, oldukça karmaşık bir yapıya sahip olup tarihsel bir perspektiften ele alınmayı gerektirmektedir. Bu rekabetin temelleri, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde yoğunlaşmıştır. Soğuk Savaş sürecinde, iki ülke, Sovyetler Birliği'ne karşı stratejik bir işbirliği içinde bulunmuşlardır. Ancak, bu işbirliği sonrasında, Çin'in ekonomik büyümesiyle birlikte, uluslararası alandaki etkisi artmış ve bu durum, rekabetin doğasını değiştirmiştir.

1980'lerden itibaren, Çin'in dünya ekonomisindeki rolü belirgin bir şekilde artmış, bu süreç hem içsel reformlarla hem de uluslararası etkileşimlerle şekillenmiştir. Deng Xiaoping'in 1978'de başlattığı ekonomik reformlar, bu değişimin temel taşlarını oluşturmuştur. Deng'in 'açık kapı' politikası, Çin'in dış dünya ile ekonomik ilişkilerini güçlendirmiş; tarım, sanayi, teknoloji ve savunma alanlarında önemli değişimler meydana getirmiştir. Özel mülkiyetin yeniden tanınması ve piyasa ekonomisine geçiş, Çin'in ekonomik büyümesinin temel unsurları olmuştur. Ayrıca, Shengen gibi özel ekonomik bölgelerin kurulması, yabancı yatırımları teşvik ederek, Çin'in ihracat odaklı büyüme modelinin oluşumuna katkı sağlamıştır.

ABD'nin bu süreçteki rolü ve katkıları da dikkate değerdir. 1970'lerin sonlarında, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin normalleşmesi, Çin'in küresel ekonomiye entegrasyonu açısından kritik bir adım olmuştur. 1979 yılında tam diplomatik ilişkilerin kurulması, Çin'in uluslararası topluma entegrasyonunu hızlandırmış; bu dönemde ticaretin artışı, iki ülke arasındaki ekonomik bağı güçlendirmiştir. ABD'nin, Çin'in 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) üyeliğini desteklemesi, bu süreçte önemli bir rol oynamış ve Çin'in dünya pazarlarına erişimini kolaylaştırarak, küresel ekonomik sistemdeki yerini pekiştirmiştir.

1990'lar ve 2000'lerde, Çin, düşük işgücü maliyetleri ve büyük üretim kapasitesi sayesinde küresel bir imalat merkezi haline gelmiştir. Batılı şirketlerin, üretim maliyetlerini azaltmak amacıyla Çin'de üretim yapmaya başlaması, bu durumu destekleyen önemli bir faktördür. Ayrıca, doğrudan yabancı yatırımlar, Çin'in teknolojiye erişimini artırarak, üretim kapasitesinin ve teknolojik yeteneklerinin gelişimine katkı sağlamıştır.

Ancak, bu süreç, karmaşık sonuçlar doğurmuştur. Çin'in 1980'lerden itibaren uyguladığı reformlar ve ABD gibi büyük ekonomik güçlerle kurduğu ilişkiler, onu dünya ekonomisinde bir dev haline getirmiştir. Bununla birlikte, Çin'in yükselişi, küresel ekonomik dengeleri değiştirmiş ve ABD ile Çin arasında yeni bir ekonomik ve stratejik rekabetin temelini oluşturmuştur. Bu rekabet, ekonomik, siyasi, güvenlik ve ideolojik faktörlerin bir kombinasyonu olarak şekillenmiştir.

Tayvan sorunu, bu ilişkilerin uzun süreli bir gerginlik kaynağı olmuştur; ABD, Tayvan'ı desteklerken, Çin, Tayvan'ı bağımsızlıkçı bir bölge olarak görmektedir. Güney Çin

Denizi'ndeki toprak anlaşmazlıkları, askeri yarışlar ve siber güvenlik sorunları gibi güvenlik meseleleri de bu rekabetin boyutlarını genişletmiştir.

1970'ler ile 1980'ler arasında, Soğuk Savaş sırasında iki ülke, ortak bir Sovyet tehdidine karşı yakınlaşma göstermiştir. Nixon-Mao görüşmeleri (1972) ve ABD'nin Çin'i tanınması (1979), bu normalleşmenin önemli adımları olmuştur. 1990'lar ve 2000'ler, Çin'in ekonomik yükselişi ve ABD ile ticaretin artışıyla belirginleşmiş, ancak insan hakları ve ticaret dengesizliği gibi konularda gerginlikler de yaşanmıştır. 2010'lar itibarıyla, rekabet daha belirgin hale gelmiş; Güney Çin Denizi'ndeki toprak talepleri ve ticaret savaşları gibi meseleler, gerilimleri artırmıştır. 2020'ler ise, özellikle teknoloji alanında yoğunlaşan bir rekabetle karakterize edilmiştir.

Sonuç olarak, ABD ve Çin arasındaki rekabet, çok boyutlu bir yapı arz etmekte olup, ekonomik ve stratejik dinamiklerin yanı sıra ideolojik farklılıklar da bu sürecin şekillenmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Çin, günümüzde ABD için hem bir ekonomik rakip hem de bir stratejik tehdit olarak değerlendirilmektedir; bu bağlamda, ABD'nin Asya-Pasifik bölgesindeki etkinlik kurma planları, bölgedeki stratejik çıkarlarına dayanmaktadır. Bu süreç, uluslararası ilişkilerin geleceğini derinlemesine etkileyen önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

ABD'nin Asya-Pasifik bölgesindeki çıkarları ve politikaları, uluslararası ilişkiler disiplini açısından son derece önemli bir alan oluşturmaktadır. Bu bölge, stratejik konumu ve jeopolitik dinamikleri nedeniyle küresel güvenlik ve ekonomik istikrar açısından kritik bir rol oynamaktadır. ABD'nin bu bölgedeki politikaları, uluslararası ilişkilerdeki temel aktörlerle olan etkileşimlerini belirleyen önemli unsurlardır.

Asya-Pasifik bölgesi, ABD'nin askeri güç projeksiyonu için stratejik bir merkez konumundadır. Bölgedeki askeri üsler ve deniz kuvvetlerinin varlığı, ABD'nin güvenlik dengesini koruma ve bölgeye olan taahhüdünü gösterme amacını taşımaktadır. Güney Kore, Japonya ve Avustralya gibi müttefiklerle işbirliği, bölgedeki güvenliği destekleyen askeri müttefikliklerin somut örneklerini sunmaktadır. Bu işbirlikleri hem bölgesel güvenliği sağlamakta hem de çok taraflı güvenlik mimarisinin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır.

Asya-Pasifik, küresel ekonominin büyümesine önemli katkılarda bulunan bir bölge olarak öne çıkmaktadır. ABD'nin bölgedeki ekonomik çıkarları, serbest ticaretin korunması, ticaret yollarının güvenliği ve ABD şirketlerinin yatırım fırsatlarına erişimi gibi konuları kapsamaktadır. Bu ekonomik çıkarlar, bölgedeki diplomasi ve ticaret politikalarını yönlendiren temel faktörlerdendir. Ayrıca, ABD'nin bölgedeki ekonomik politikaları, Çin'in artan etkisini dengelemek amacıyla da şekillenmektedir.

ABD, Asya-Pasifik bölgesinde çevresel sürdürülebilirlik ve enerji güvenliği konularında da önemli bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Bölgedeki enerji kaynaklarına olan ilgi, enerji güvenliğinin sağlanması adına stratejik bir öneme sahiptir. Bunun yanı sıra, iklim değişikliği ile mücadele ve çevresel sürdürülebilirlik konularında bölgesel işbirliği ve liderlik sağlama çabaları, ABD'nin politikalarının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır.

ABD, Asya-Pasifik bölgesinde stratejik ortaklar ve müttefiklerle yakın ilişkiler sürdürmektedir. Çin'in yükselişi ve diğer bölgesel güçlerle olan ilişkiler, ABD'nin bölgedeki diplomasi ve denge politikalarını şekillendirmektedir. ABD, bölge ülkeleri ile işbirliği yaparak ortak sorunları ele almakta ve bölgesel güvenliği teşvik etmektedir. Bu bağlamda, ABD'nin bölgesel diplomasisi, çok taraflı işbirliklerini ve uluslararası kuruluşlarla olan etkileşimleri içermektedir.

ABD, Asya-Pasifik bölgesindeki insan hakları ihlalleri ve demokrasi eksiklikleri konularında duyarlılık göstermektedir. Bölgedeki demokratik süreçleri destekleme amacı, ABD'nin uluslararası ilişkilerdeki temel prensiplerinden biridir. Bu bağlamda, ABD, insan hakları konularında bölgesel aktörlerle işbirliği yapmayı hedeflemektedir.

ABD'nin Asya-Pasifik bölgesindeki çıkarları ve politikaları, uluslararası ilişkiler alanında çok çeşitli konuları kapsamakta ve bölgedeki dinamiklerle şekillenmektedir. Bu yaklaşım, yalnızca bölgenin güvenlik ve istikrarına katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda ABD'nin uluslararası ilişkilerdeki diğer büyük aktörlerle olan ilişkilerini de etkilemektedir. Bu bağlamda, Asya-Pasifik bölgesi, uluslararası politikaların belirlenmesinde merkezi bir rol oynamaktadır.

Çin'in Asya-Pasifik bölgesindeki çıkarları ve politikaları, ülkenin uluslararası ilişkilerindeki dinamikleri şekillendiren merkezi unsurlardır. Bu bölgedeki çıkarlar, stratejik hedefleri ve Çin'in bölgedeki etkisini artırma çabalarını yansıtmaktadır. Aşağıda, Çin'in Asya-Pasifik bölgesindeki çıkarlarının ve politikalarının bazı ana yönleri ele alınmıştır:

Çin, bölgesel güvenlik ve askeri çıkarlarını koruma amacıyla çok yönlü stratejiler geliştirmektedir. Bu kapsamda, deniz kuvvetlerinin güçlendirilmesi ve Güney Çin Denizi gibi stratejik alanlarda toprak taleplerinde bulunulması dikkat çekmektedir. Bu yaklaşım, Çin'in bölgedeki deniz güzergahlarını güvence altına alma ve ulusal güvenliği koruma hedeflerini ön plana çıkarmaktadır.

Çin, Asya-Pasifik bölgesinin sunduğu ekonomik fırsatlara yönelik yoğun bir ilgi göstermektedir. Bölgedeki ülkelerle yürütülen ekonomik işbirlikleri, altyapı projeleri ve ticaret anlaşmaları aracılığıyla Çin, ekonomik çıkarlarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle 'Kuşak ve Yol' girişimi, bu bağlamda bölgedeki ekonomik etkiyi artırmaya yönelik stratejik

bir projedir. Çin, bölgedeki politik etkisini artırmak amacıyla aktif diplomatik çabalar yürütmektedir. Bölgesel işbirliği forumlarına katılım ve çeşitli ticaret anlaşmaları, bu politikaların temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Ayrıca, Çin, ikili ilişkiler geliştirmek için diplomatik araçları etkin bir şekilde kullanmakta ve bu sayede bölgedeki politik varlığını güçlendirmeye çalışmaktadır. Çin, askeri gücünü artırarak bölgedeki dengeyi etkileme hedefini taşımaktadır. Uçak gemileri ve askeri üsler, Çin'in bölgedeki denizlerde daha fazla etkinlik göstermesine ve askeri varlığını artırmasına olanak tanımaktadır. Bu durum, bölgedeki askeri stratejilerin yeniden şekillenmesine yol açmakta ve diğer aktörler üzerinde baskı oluşturabilmektedir. Güney Çin Denizi'ndeki toprak talepleri, bölgedeki diğer ülkelerle ciddi anlaşmazlıklara yol açmaktadır. Bu anlaşmazlıklar, bölgesel gerginliği artırmakta ve Çin'in uluslararası ilişkilerdeki rolünü karmaşık bir hale getirmektedir. Özellikle, bu durum, hem bölgesel güvenlik hem de diplomatik ilişkiler açısından önemli bir engel teşkil etmektedir.

Çin, bölgedeki ülkelerle işbirliği yaparak bölgesel kalkınmayı teşvik etme amacı gütmektedir. Altyapı projeleri, ticaret anlaşmaları ve ekonomik işbirliği programları, Çin'in bölgedeki liderlik iddiasını pekiştiren unsurlardır. Bu bağlamda, Çin'in bölgesel kalkınma stratejileri, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda politik ve sosyal boyutları da içermektedir.

Çin'in Asya-Pasifik bölgesindeki çıkarları ve politikaları, ülkenin uluslararası ilişkilerdeki güncel ve gelecekteki rolünü belirleyen kritik faktörlerdir. Bölge hem ekonomik hem de stratejik açıdan büyük öneme sahip olduğu için, Çin bu bölgeye yönelik politikalarını titizlikle şekillendirmektedir. Bu süreç, Çin'in bölgedeki diğer aktörlerle olan ilişkilerini ve uluslararası dinamikleri etkileyecek önemli bir konu olarak değerlendirilmektedir.

Çin çevresinde bir bölgesel güvenlik kompleksi oluşturulması, çeşitli faktörlerin etkileşimiyle mümkün görünmektedir. İlk olarak, bölgedeki ülkelerin ortak tehdit algıları, bu güvenlik kompleksinin temelini oluşturmaktadır. Özellikle kara ve deniz güvenliği ile enerji güvenliği gibi konular, çevre ülkeler arasında benzer endişelere yol açmakta ve bu durum, işbirliği fırsatlarını artırmaktadır.

İkinci olarak, Çin'in çevresindeki ülkelerle güvenlik ilişkilerini geliştirmesi ve bu ülkeler arasında işbirlikçi güvenlik mekanizmaları oluşturması, bölgesel güvenlik dinamiklerinin şekillenmesine katkıda bulunabilir. Güvenlik ittifakları, bu bağlamda, bölgesel güvenlik kompleksinin oluşumunu destekleyen unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Çin'in bölgedeki liderlik iddiaları ve ekonomik gücü, bu ittifakların güçlenmesine zemin hazırlamakta, aynı zamanda bölgesel güvenlik düzeninin oluşumunu etkilemektedir.

Ancak, bu süreçte zorluklar ve çatışma potansiyeli de göz ardı edilmemelidir. Çin'in artan gücü, bazı komşu ülkeler arasında endişelere yol açarak bölgesel güvenlik düzeninin

oluşumunu karmaşık hale getirebilir. Bu durum, ABD ve Çin arasındaki rekabetin bölgesel güvenlik komplekslerini nasıl etkileyebileceğini anlamak açısından kritik bir önem taşımaktadır.

Bölgesel güvenlik kompleksleri, coğrafi bölgelerdeki güvenlik dinamiklerinin karmaşık ve birbirine bağlı yapısını tanımlar. Bu komplekslerin oluşumu, ABD ve Çin'in kendi güvenlik çıkarları ve tehdit algılarına dayanmaktadır. Örneğin, Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik meseleleri, bölgesel güvenlik komplekslerini oluşturma potansiyeline sahip bir konu olarak öne çıkmaktadır. Her iki ülkenin de bölgedeki askeri varlıklarını güçlendirmesi ve stratejik çıkarlarını korumak için geliştirdiği stratejiler, bu komplekslerin oluşumunu doğrudan etkilemektedir. Askeri varlık ve stratejilerin, bölgesel güvenlik dinamiklerini şekillendirdiği göz önüne alındığında, ABD ve Çin'in müttefik ve ittifak ilişkileri de önemli bir rol oynamaktadır. Bu ilişkiler, bir bölgede çatışma veya işbirliği dinamiklerini belirleyerek, güvenlik politikalarını etkileyebilir.

Ekonomik ve ticaret ilişkileri de bölgesel güvenlik komplekslerini etkileyen bir diğer önemli faktördür. Ekonomik entegrasyon ve bağımlılık, güvenlik dinamiklerini şekillendirirken, ideolojik ve kültürel etkileşimler de bölgesel düzeyde güvenlik komplekslerinin oluşumunu etkileyebilir. İdeolojik rekabet ve farklı kültürel değerler, zaman zaman bölgesel çatışmalara neden olabilmektedir.

Son olarak, uluslararası hukuk ve normlara olan yaklaşımlar, ABD ve Çin arasındaki rekabetin yansımaları olarak ortaya çıkmakta ve bu durum, bölgesel güvenlik komplekslerinin oluşumunu dolaylı olarak etkileyebilmektedir.

Bu çerçevede, ABD ve Çin arasındaki rekabetin, bölgesel düzeyde güvenlik komplekslerinin oluşumunu nasıl etkilediğini anlamak için belirli olaylar ve bölgelerin incelenmesi, daha derin bir kavrayış sağlamaktadır. Bölgesel güvenlik dinamiklerinin karmaşık yapısı hem ulusal hem de uluslararası düzeyde dikkatle analiz edilmesi gereken bir konu olarak önem kazanmaktadır.

3.2. Asya-Pasifik Bölgesel Güvenlik Kompleksi ve ABD-Çin Rekabeti

Asya-Pasifik bölgesi, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren derin bir dönüşüm geçirmiş, Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemin güç dengeleri yeniden yapılandırılırken, bölge içerisindeki güvenlik mimarisi de farklılaşmıştır. Bu süreçte, Barry Buzan ve Ole Wæver'in (2003) ortaya koyduğu Bölgesel Güvenlik Kompleksleri Teorisi, Asya-Pasifik coğrafyasında güvenlik endişelerinin, tehdit algılarının, ittifak ilişkilerinin ve jeostratejik konumlanmaların birbirine bağlı, çok katmanlı ve bölgeye özgü bir yapı oluşturduğunu ortaya koymuştur.

Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi, güvenlik endişelerinin coğrafi yakınlık, tarihsel husumetler, etnik-dini faktörler, ekonomik bağımlılıklar ve kurumsal yapılar gibi unsurlar etrafında belirlenerek, belirli bir coğrafyada yoğunlaştığını öngörmüştür (Buzan ve Weaver, 2003; Buzan ve Weaver ve De Wilde, 1997). Asya-Pasifik, bu açıdan birden fazla iç içe geçmiş güvenlik kompleksine sahne olmuştur. Kuzeydoğu Asya’da Japonya, Kore Yarımadası ve Çin arasındaki stratejik gerilimler; Güneydoğu Asya’da ASEAN merkezli güvenlik topluluklaşma çabaları; Avustralya ve Hindistan gibi ‘dış kenar’ (*rimland*) aktörlerin bölge içindeki arayışları, Asya-Pasifik’in parçalı bir güvenlik mimarisi yarattığını göstermiştir (Acharya, 2010; Goh, 2008; Hemmer ve Katzenstein, 2002).

Bu güvenlik alt-sistemleri, büyük güçlerin bölgeye yönelik politikalarına ve stratejik yönelimlerine göre şekillenen dinamikler sergilemiştir. Özellikle ABD’nin Soğuk Savaş sonrası dönemde sürdürdüğü güvenlik sağlayıcı rol ve Çin’in hızla artan ekonomik, askeri ve diplomatik kabiliyetleri, bölgesel güvenlik komplekslerinin üyelerinin tehdit algılarını, kurumsal tercihlerini ve dengeleme stratejilerini dönüştürmüştür (Friedberg, 2011; Shambaugh, 2020).

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte ABD, Asya-Pasifik’te varlığını sürdüren tek küresel süper güç konumuna gelmiş; Japonya, Güney Kore, Avustralya gibi ittifak ortakları üzerinden bir güvenlik şemsiyesi oluşturarak bölgedeki istikrarı desteklemiştir. Bu durum, bölgesel güvenlik komplekslerini derinden etkilemiştir. Kuzeydoğu Asya bölgesel güvenlik kompleksi, ABD’nin dengeleyici rolüne bağımlı bir mimari geliştirmiş; Tokyo ve Seul gibi aktörler, ABD’nin varlığını bir istikrar sigortası olarak yorumlamıştır (Green, 2017; Cha, 2010). Bu süreçte ABD, Çin’in henüz tam olarak küresel bir rakip haline gelmediği 1990’larda ve 2000’lerin başlarında, bölgesel ittifak ağlarını sağlamlaştırmış, böylece komplekslerin tehdide yönelik kolektif yanıt kapasitesini artırmıştır (Medeiros, 2005).

Güneydoğu Asya bölgesinde ise ASEAN, ABD’nin bölgeye olan ilgisini dengeleme ve istikrarı koruma yönünde bir fırsat olarak görmüş, ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) ve Doğu Asya Zirvesi (EAS) gibi platformlar aracılığıyla ABD’yi bölgesel kurumsal ağların bir parçası haline getirmeye gayret etmiştir (Acharya ve Johnston, 2007). Bu durum, Güneydoğu Asya güvenlik kompleksinin ABD etkisiyle kademeli olarak kurallaşan, fakat aynı zamanda büyük güç rekabetine karşı kırılgan bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. ABD’nin bölgedeki deniz yollarının güvenliği, ticaret akışlarının sürekliliği ve demokratik normların yaygınlaştırılması konusundaki baskın pozisyonu, ASEAN ülkelerinin stratejik hesaplarını derinleştirmiştir (Goh, 2008; Jones ve Smith, 2007).

21. yüzyılın başından itibaren Çin'in ekonomik büyümesi, askeri modernizasyonu ve diplomatik etkisini artırması, Asya-Pasifik'teki bölgesel güvenlik komplekslerini yeniden tanımlamıştır. Çin'in özellikle Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik iddiaları, deniz kuvvetlerinin güç projeksiyonu, suni adacık inşaları ve 'Kuşak ve Yol Girişimi' (BRI) üzerinden altyapı ağlarını kontrol etme çabası, komplekslerin tehdit algılarını dönüştürmüştür (Fravel, 2011; Rolland, 2019).

Kuzeydoğu Asya bölgesel güvenlik kompleksi, Çin'in yükselişine Japonya ve Güney Kore aracılığıyla farklı tepkiler vermiştir. Japonya, Çin'in artan deniz gücüne ve Doğu Çin Denizi'ndeki ihtilafı adalar konusundaki tutumuna karşı güvenlik işbirliğini derinleştirmiş, ABD ile savunma bağlarını güçlendirmiş ve kendi savunma doktrinini yeniden şekillendirmiştir (Hughes, 2017). Güney Kore ise bir yandan ABD'nin ittifak ortağı olarak kalmış, diğer yandan Çin ile ekonomik bütünleşmeden yararlanmayı sürdürerek 'stratejik ikirciklilik' sergilemiştir (Kim, 2016).

Güneydoğu Asya güvenlik kompleksi, Çin'in artan etkisine karşı daha karmaşık tepkiler vermiştir. Vietnam ve Filipinler gibi Güney Çin Denizi'nde Çin ile doğrudan anlaşmazlığı bulunan devletler, ABD'nin dengeleyici rolünü ve uluslararası hukuku öne çıkararak Çin'i sınırlandırmaya çalışmışlardır (Beckley, 2017). Malezya, Endonezya ve Singapur gibi ülkeler ise Çin'le ekonomik ilişkileri riske atmamak adına daha temkinli bir dil benimsemiş, bölgesel forumlar ve ikili diplomasi aracılığıyla Çin'in yükselişini çerçeveleme gayretinde bulunmuşlardır (Lampton vd, 2020; Goh, 2008).

Asya-Pasifik'teki bölgesel güvenlik kompleksleri, sadece devletlerarası dengesizliklerden değil, aynı zamanda bölgesel kurumların yönlendirici rolünden de etkilenmiştir. ASEAN merkezli yapılar, çok taraflı diplomasi ve 'yumuşak kurumsallaşma' stratejileri ile büyük güç rekabetini yumuşatmaya çalışmıştır (Acharya, 2014). Bu çerçevede ASEAN Bölgesel Forumu, Doğu Asya Zirvesi, ASEAN Savunma Bakanları Toplantısı Plus (ADMM-Plus) gibi platformlar, ABD ve Çin'in politikalarını dengelemeye yarayan mekanizmalar olarak işlev görmüştür. Bu forumlar, bölgesel güvenlik komplekslerinin temel unsurlarını oluşturan devletlere, büyük güçler arasındaki rekabetin risklerini azaltma, iletişim kanallarını açık tutma ve stratejik şeffaflığı artırma imkânı sağlamıştır (Ravenhill, 2019).

Bununla birlikte, bölgesel kurumların bağlayıcı gücü sınırlı kalmış, büyük güç rekabeti karşısında bölge ülkeleri 'çok katmanlı dengeleme' stratejileri geliştirmiştir. Bu stratejiler, aynı anda hem ABD hem de Çin ile ilişkileri sürdürme, farklı güvenlik ağlarına katılma, ekonomik fırsatlardan yararlanırken güvenlik risklerini asgariye indirme çabalarını içermiştir (Medeiros, 2005; Kuik, 2020).

Bölgesel güvenlik kompleksleri, ABD ve Çin'in yalnızca askeri veya ekonomik değil, aynı zamanda normatif ve teknolojik açılardan da rekabet ettikleri bir alana dönüşmüştür. ABD, serbest piyasa, hukukun üstünlüğü, insan hakları gibi normları savunmayı sürdürmüştür; Çin ise egemenlik, kalkınma önceliği ve Batılı olmayan kalkınma modelleri temelinde alternatif bir normatif çerçeve önermiştir (Breslin, 2013; Shambaugh, 2020). Bu rekabet, güvenlik komplekslerindeki aktörlerin, hangi normatif düzenin bölge istikrarı için daha elverişli olacağına dair ikilemler yaşamasına neden olmuştur. Teknoloji ve dijital altyapı alanındaki rekabet, 5G, yapay zeka, siber güvenlik ve veri yönetimi konularında bölgesel komplekslerdeki aktörlerin pozisyonlarını etkilemiştir. ABD'nin teknoloji şirketleri ve Çin'in Huawei gibi dev firmaları üzerinden yürüyen rekabet, bölge ülkelerini taraf seçmeye zorlamış, bu durum güvenlik komplekslerinin iç bütünlüğünü sorgular hale getirmiştir.

Asya-Pasifik'teki bölgesel güvenlik kompleksleri, ABD ve Çin gibi büyük güçlerin yükselişi, rekabeti ve belirsiz stratejik tercihleri karşısında farklı, çok yönlü ve dönüştürücü tepkiler geliştirmiştir. Bu tepkiler, her bir alt bölgenin kendi tarihi, coğrafyası, kurumsal yapısı, tehdit algıları ve büyük güçlerle olan etkileşimine göre çeşitlenmiştir. Kuzeydoğu Asya, büyük güç rekabetini sabit ittifak hatları ve askerî caydırıcılık üzerinden yönetmeye çalışırken; Güneydoğu Asya, büyük güçleri kurumsal ağlar ve çok taraflı mekanizmalar aracılığıyla dengeleme çabasında bulunmuştur.

3.2.1. Bölgesel Örgütlerin Rolü

Küreselleşmenin derinleşmesiyle birlikte, uluslararası ilişkilerde devletlerin tek başına hareket etme kapasitesi giderek azalmaktadır. Bu süreçte, devletlerin bölgesel ve küresel örgütlerdeki üyelikleri ve aktif katılımları, uluslararası arenadaki etkinliklerini belirleyen önemli faktörler haline gelmiştir. Özellikle Asya-Pasifik bölgesi gibi dinamik ve karmaşık bir coğrafyada, bölgesel işbirliği mekanizmalarının önemi daha da artmaktadır.

Sandıklı ve Güllü'nün (2005) de vurguladığı gibi, ülkelerin kaydettiği ekonomik, siyasi ve teknolojik ilerlemeler, bölgesel ve uluslararası örgütlere katılımı bir zorunluluk haline getirmektedir. Bu örgütler, ticaretin serbestleştirilmesi, güvenlik işbirliği, çevre sorunlarının çözümü ve teknolojik standartların uyumlaştırılması gibi küresel ve bölgesel sorunların ele alınmasında önemli bir platform sunar. Dolayısıyla, gelişen ülkeler hem uluslararası sistemdeki yerlerini güçlendirmek hem de ekonomik büyüme, güvenlik ve diplomatik etkileşimlerini artırmak için bu örgütlerin bir parçası olmayı tercih etmektedir. Bu durum, ülkelerin hem bölgesel sorunlara çözüm bulmalarına hem de küresel siyasette daha etkili bir rol oynamalarına olanak tanımaktadır. Asya-Pasifik bölgesinde, ABD ve Çin gibi büyük güçler, bölgesel

örgütlerdeki üyelikleri veya diyalog ortağı statüleri aracılığıyla bölgesel karar alma mekanizmalarında söz sahibi olmaya çalışmaktadırlar. ABD, Doğu Asya Zirvesi (DAZ), Kuzeydoğu Asya Barış ve Güvenlik Mekanizması, ASEAN, ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) ve APEC gibi örgütlerle ilişkilerini güçlendirerek bölgedeki stratejik hedeflerini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır (Tow ve Loke, 2009).

Bu durum, Asya-Pasifik bölgesinde güç dengesinin sürekli değiştiğini ve bölgesel işbirliğinin karmaşık bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bölgedeki ülkeler hem kendi çıkarlarını korumak hem de bölgesel istikrarı sağlamak amacıyla farklı örgütlerde yer alarak ve çeşitli ittifaklar kurarak hareket etmektedirler. Asya-Pasifik bölgesi, 20. yüzyılın sonlarından itibaren artan küreselleşme sürecinde önemli bir jeopolitik ve jeoekonomik merkez haline gelmiştir. Bölgedeki ülkeler hem kendi kalkınmalarını sağlamak hem de küresel güç dengelerini etkilemek amacıyla çeşitli bölgesel işbirliği mekanizmaları oluşturmuşlardır. Bu mekanizmalar, aynı zamanda bölgedeki büyük güçler olan ABD ve Çin arasındaki rekabetin de önemli bir arenasını oluşturmaktadır. Asya Kalkınma Bankası (AKB), ABD liderliğinde kurulan ve başlangıçta Sovyetler Birliği ve Çin'in ekonomik etkisini sınırlamak amacıyla oluşturulan bir kuruluştur. AKB, uzun yıllar boyunca IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşlarının bölgedeki faaliyetlerini desteklemiş ve bu sayede ABD'nin bölgedeki ekonomik ve siyasi etkisini güçlendirmesine katkıda bulunmuştur (Peköz, 2014).

ASEAN ise, Güneydoğu Asya ülkelerinin siyasi ve ekonomik işbirliğini güçlendirmek amacıyla kurulan önemli bir bölgesel örgüttür. Kuruluşundan itibaren Sovyetler Birliği ve Çin'e karşı bölgede bir denge unsuru olmayı hedefleyen ASEAN, zamanla üye sayısını artırarak ve ekonomik işbirliğini derinleştirerek bölgenin en önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir. Ancak, Çin'in ekonomik yükselişiyle birlikte ASEAN ülkeleri, Çin ile olan ekonomik ilişkilerini güçlendirmek zorunda kalmışlardır. Bu durum, ASEAN ülkelerini ABD ve Çin arasında bir denge politikası izlemeye itmiştir (Sandıklı ve Güllü, 2005).

APEC, Asya-Pasifik bölgesindeki ekonomik işbirliğini teşvik etmek amacıyla kurulan başka bir önemli örgüttür. APEC, dünya ticaretinin önemli bir bölümünü oluşturan ve dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 40'ını barındıran ülkeleri bir araya getirmektedir. ABD, Çin, Japonya ve Rusya gibi büyük güçlerin de üye olduğu APEC, bölgesel ekonomik entegrasyonun derinleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Peköz, 2014).

Asya-Pasifik bölgesindeki bu bölgesel işbirliği mekanizmaları, hem bölgesel ülkelerin kalkınmasına katkı sağlamak hem de büyük güçler arasındaki rekabetin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. ABD, bölgedeki etkisini korumak ve Çin'in yükselişini sınırlamak amacıyla bu örgütlerde aktif rol almaktadır. Çin ise, ekonomik gücünü kullanarak bölgesel

işbirliğini kendi lehine şekillendirmeye çalışmaktadır. ASEAN ülkeleri ise, bu iki büyük güç arasında denge kurmaya çalışırken, aynı zamanda kendi ekonomik çıkarlarını korumak zorundadırlar (Casarini, 2012; Adamson, 2013).

Asya-Pasifik bölgesi, 20. yüzyılın sonlarından itibaren artan küreselleşme sürecinde önemli bir jeopolitik ve jeoekonomik merkez haline gelmiştir. Bölgedeki ülkeler hem kendi kalkınmalarını sağlamak hem de küresel güç dengelerini etkilemek amacıyla çeşitli bölgesel işbirliği mekanizmaları oluşturmuşlardır. Bu mekanizmalar, aynı zamanda bölgedeki büyük güçler olan ABD ve Çin arasındaki rekabetin de önemli bir arenasını oluşturmaktadır (Sandıklı ve Güllü, 2005).

Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği forumu, bölgesel ekonomik entegrasyonun derinleşmesi ve liberal ticaretin yaygınlaştırılması amacıyla kurulmuştur. APEC'in temel hedefleri arasında, bölge ülkelerinin büyümesini desteklemek, çok taraflı ticaret anlaşmaları yapmak, ticaret ve yatırımı artırmak, refah seviyesini yükseltmek ve küresel sorunlara ortak çözümler üretmek yer almaktadır. APEC, üyelerine ekonomik büyüme ve kalkınma fırsatları sunarken, aynı zamanda bölgesel güvenlik ve istikrarın güçlenmesine de katkıda bulunmaktadır (Özdaşlı, 2012).

ŞİÖ ise, ABD liderliğindeki liberal dünya düzenine alternatif bir model olarak ortaya çıkmıştır. Başlangıçta sınır güvenliği ve terörle mücadele gibi konularda işbirliği yapmak amacıyla kurulan ŞİÖ, zamanla siyasi, ekonomik ve güvenlik alanlarında geniş kapsamlı bir işbirliği platformuna dönüşmüştür. ŞİÖ, özellikle Rusya ve Çin gibi büyük güçlerin desteğiyle, ABD'nin Orta Asya'daki etkisini sınırlama ve bölgesel güvenliği sağlama hedefiyle hareket etmektedir. ŞİÖ'nün kurulmasının temel nedenlerinden biri, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ortaya çıkan güvenlik boşluğunu doldurma ve bölgesel istikrarı sağlama ihtiyacı olmuştur. Özellikle Çin, Doğu Türkistan bölgesindeki ayrılıkçı hareketlerle mücadele etmek ve bölgesel nüfuzunu artırmak amacıyla ŞİÖ'ne büyük önem vermektedir. Rusya ise, Batı'ya karşı bir denge unsuru olarak ŞİÖ'yü kullanarak, eski Sovyet coğrafyasındaki etkisini yeniden tesis etmeye çalışmaktadır (Foot, 2006; Peköz, 2014).

APEC ve ŞİÖ, farklı ideolojik ve jeopolitik temeller üzerine kurulmuş olsalar da her iki örgüt de Asya-Pasifik bölgesindeki işbirliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. APEC, liberal ekonomik ilkeler ve çok taraflı ticaret sistemine dayalı bir yaklaşım benimserken, ŞİÖ daha çok güvenlik ve istikrar konularına odaklanmaktadır. Asya-Pasifik bölgesinde faaliyet gösteren APEC ve ŞİÖ gibi bölgesel işbirliği mekanizmaları, hem bölgesel ülkelerin kalkınmasına katkı sağlamakta hem de büyük güçler arasındaki rekabetin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu örgütler, bölgesel işbirliğinin önemini ve karmaşıklığını ortaya koymaktadır.

Özetle, küreselleşmenin etkisiyle artan karşılıklı bağımlılık, devletleri bölgesel ve uluslararası örgütlere katılmaya teşvik etmektedir. Asya-Pasifik bölgesi, bu durumun en belirgin örneklerinden biridir. Bölgedeki ülkeler hem kendi çıkarlarını korumak hem de bölgesel istikrarı sağlamak amacıyla çeşitli bölgesel işbirliği mekanizmalarına katılmaktadırlar. Bölgedeki büyük güçler, örgütlerdeki üyelikleri ve diyalog ortağı statüleri aracılığıyla bölgesel karar alma mekanizmalarında etkili olmaya çalışmaktadırlar. Bu durum, bölgesel işbirliğinin önemini ve karmaşıklığını ortaya koymaktadır (Çolakoğlu, 2004).

3.2.2. Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN)

Sömürgecilik mirasının derin izlerini taşıyan Güneydoğu Asya ülkeleri, bağımsızlık kazanmalarının ardından kendilerini büyük güçlerin rekabetinin merkezinde bulmuşlardır. Bu durum, bölge ülkelerinde derin güvensizlik duygusuna yol açmış ve dış müdahalelere karşı savunmasız oldukları algısını güçlendirmiştir. Bu algı, bölgesel işbirliğine yönelik çabaların en önemli motivasyon kaynaklarından biri olmuştur. Bölge ülkeleri, siyasi ve ekonomik istikrarlarını sağlamak ve dış güçlerin müdahalelerini sınırlamak amacıyla uluslararası sistemde daha güçlü bir konum elde etme ihtiyacı duymuşlardır. Bu amaçla, çeşitli bölgesel işbirliği girişimlerinde bulunulmuştur. Ancak, bu girişimlerin çoğu, büyük güçlerin çıkarlarına hizmet eden ve bölge ülkelerinin gerçek ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kalan yapılar halinde ortaya çıkmıştır (Weatherbee, 2014:66).

Güneydoğu Asya ülkeleri, bağımsızlıklarını kazandıktan sonra hem iç hem de dış sorunlarla boğuşmuşlardır. Bölgesel istikrarın sağlanması ve ülkeler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Bu çabaların en önemli sonuçlarından biri, 1967 yılında kurulan Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN)'dır. ASEAN'ın kurulmasından önce bölgede siyasi ve ekonomik istikrarsızlık hakimdi. Sömürgecilik mirasının etkileri, etnik çatışmalar ve komünizm tehdidi gibi sorunlar, ülkeler arasındaki ilişkileri gerginleştirmişti. Özellikle Malezya ve Singapur arasındaki ayrılık, bölgesel bütünlüğü zayıflatmıştı. Ancak, 1960'lı yılların sonunda, bölge ülkelerinin liderleri, ortak çıkarları gözeterek işbirliği yapmanın önemini kavramışlardır (Lau, 2012:81).

ASEAN'ın kurulmasında etkili olan önemli gelişmeler arasında, Endonezya'da General Suharto'nun iktidara gelmesi ve bölge ülkeleri arasında daha yakın ilişkiler kurma isteği göstermesi sayılabilir. Suharto hem komünizme hem de Batı emperyalizmine karşı duran bir politika izlemiş ve bölgesel birliğin güçlenmesine katkı sağlamıştır (Jones, 2002:60).

ASEAN'ın kuruluş amacı, bölge ülkeleri arasında ekonomik büyümeyi hızlandırmak, kültürel ilişkileri geliştirmek ve siyasi istikrarı sağlamaktır. Ancak, ASEAN'ın kurulduğu

dönemde bölge ülkeleri, ulusal kimliklerini inşa etme ve iç sorunlarla mücadele etme gibi zorluklarla karşı karşıyaydı. Etnik çatışmalar, otoriter rejimler ve ekonomik dengesizlikler, ASEAN'ın ilk yıllarında önemli sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. Güneydoğu Asya ülkeleri, sömürgecilikten kurtulmanın ardından siyasi, ekonomik ve sosyal birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bölgedeki etnik çeşitlilik, toprak anlaşmazlıkları ve komünizm tehdidi gibi faktörler, ülkeler arasında derin güvensizliklere yol açmıştır. Bu sorunlara kalıcı çözümler bulmak amacıyla, bölge ülkeleri işbirliği yapma ihtiyacı duymuştur (Turnbull, 2009:288). 1967 yılında kurulan Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), bu ihtiyacın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. ASEAN'ın kuruluş amacı, bölge ülkeleri arasında dostluk ilişkilerini geliştirmek, ekonomik işbirliğini güçlendirmek ve siyasi istikrarı sağlamaktır. Birliğin temel ilkeleri arasında, üye ülkelerin egemenliğine saygı, iç işlerine karışmama ve komünist tehdidine karşı birlikte hareket etme yer almaktadır (Murphy, 2008:12).

ASEAN'ın kuruluş yıllarında, yasal olarak bağlayıcı bir yapısı bulunmamaktaydı. Kararlar, üye ülkeler arasındaki uzlaşma esasına göre alınmaktaydı. Bu durum, ASEAN'ın ilk yıllarında yavaş ve bürokratik bir yapıya sahip olmasına neden olmuştur. Ancak, ASEAN zamanla gelişerek bölgesel işbirliğinin en önemli platformlarından biri haline gelmiştir. Sonuç olarak, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), bölge ülkelerinin ortak çıkarları doğrultusunda bir araya gelerek oluşturulmuş önemli bir uluslararası örgüt olmuştur. ASEAN, bölgesel işbirliğini güçlendirerek, ekonomik büyümeyi teşvik ederek ve siyasi istikrarı sağlayarak Güneydoğu Asya'nın gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak, ASEAN'ın kuruluşundan bu yana bölgede birçok sorun yaşanmış ve örgütün etkinliği zaman zaman sorgulanmıştır (Severino, 2008:13; The Founding of ASEAN, 2017).

ASEAN, 1990'larda bölgesel işbirliği açısından önemli bir başarı örneği olarak görülmüştür. Birlik, Endonezya, Malezya, Singapur, Tayland ve Filipinler gibi kurucu üyeleri arasında 1967'den bu yana herhangi bir savaşın çıkmamasını sağlamıştır. Ayrıca, Kamboçya'daki Paris Barış Anlaşmaları sırasında liderlik rolü üstlenerek bölgesel istikrarı koruma potansiyelini göstermiştir. Soğuk Savaş'ın bitişi, Güneydoğu Asya'da geleneksel güvenlik tehditlerinin azalmasına ve mültecilerin evlerine dönmesi gibi konulara odaklanmayı getirmiştir. Bu sebeple ASEAN, hedeflerinde ve önceliklerinde reform yapma ihtiyacı hissetmiştir. Ancak, 1990'ların sonlarına doğru ASEAN'ın etkinliği azaldı ve örgüt, çatışma çözümü için gerekli kurumsal mekanizmaları geliştiremediği için eleştirildi. Buna ek olarak, ASEAN'ın insan haklarını göz ardı etmesi ve Asya ekonomik krizi sonrası küreselleşme getirdiği zorluklarla başa çıkma konusundaki yetersizliği de eleştiri konusu olmuştur. ASEAN üyesi olmayan ülkelerle ve uluslararası güçlerle ilişkilere nasıl yaklaşılması gerektiği

konusundaki belirsizlik, ASEAN'ın etkisizliğini artıran faktörler arasında gösterilmiştir (Jones ve Smith, 2006:44).

21. yüzyıla girerken ASEAN, bölgesel entegrasyon hedeflerini daha da ileriye taşımak için önemli adımlar atmıştır. Ekonomik büyümeyi ve rekabet gücünü artırmak amacıyla ticaretin liberalizasyonu, tek Pazar oluşturma ve küresel ekonomiye entegrasyon gibi konularda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. 2007 yılında kabul edilen ASEAN Ekonomik Planı, bu sürecin yol haritasını çizerek bölgenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlamayı amaçlamıştır (Das, 2013:1).

ASEAN, ekonomik işbirliğinin yanı sıra bölgesel güvenliği de öncelikli gündem maddelerinden biri haline getirmiştir. Bu kapsamda, üye ülkeler arasında güvenlik işbirliğini artırmak, ortak tehditlere karşı mücadele etmek ve bölgesel istikrarı sağlamak için çeşitli mekanizmalar geliştirilmiştir. Savunma Bakanları toplantıları, bu mekanizmaların en önemlilerinden biri olup, üye ülkelerin güvenlik politikalarını koordine etmelerine ve ortak güvenlik anlayışını güçlendirmelerine imkan sağlamıştır. ASEAN'ın güvenlik gündemi, geleneksel güvenlik anlayışının ötesine geçerek deniz güvenliği, terörle mücadele, afet yönetimi ve barış koruma gibi konuları da kapsamaktadır. Bu geniş kapsamlı yaklaşım, ASEAN'ın bölgesel güvenliğe yönelik bütüncül bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir (Anwar, 2001:29).

3.2.3. Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ)

Şanghay İşbirliği Örgütü, genellikle alt-bölgesel bir yapı olarak tanımlansa da, geleneksel bir örgüt olmanın ötesinde, Merkez Asya'da Doğu ve Batı arasındaki güç mücadelesinin yeni bir sahası, büyük güç rekabetinde devletlerin ulusal çıkarlarını şekillendiren özel bir koalisyon olma özelliği taşır. Resmi olarak, örgütün temel hedeflerinden biri, geleneksel olmayan tehditlerle (terörizm, ayrılıkçılık, din temelli hareketler, ekonomik, ticaret, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki değişimler vb.) mücadele için işbirliği yapmaktır. 2001'de Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan, örgüte bölgesel güvenlik misyonu yükleme kararı almışlardır.

Şanghay İşbirliği Örgütü, 1996'da Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan arasında Sınır Bölgelerinde Askeri Güvenin Geliştirilmesi Anlaşması'nın imzalanmasıyla 'Şanghay Beşlisi' olarak kurulmuş, 2001'de Özbekistan'ın katılımıyla ise çok taraflı bir güvenlik örgütüne dönüşmüştür. Bu örgüt, Çin ve Rusya için, ABD'ye karşı yumuşak dengeleme stratejisinin uygulandığı bir stratejik ortaklık olmuştur (Ünaldılar Kocamaz, 2019).

Sovyetlerin çöküşünden sonra, bağımsızlık kazanan eski Sovyet devletleri Batılı güçlerin nüfuzuna girmeye başlamış ve ABD, bölgede etkisini artırmıştır. Bu durum, Rusya ve Çin'in birleşik bir güç olarak, ABD hegemonyasına karşı dengeleme davranışına girmesine neden olmuştur. ABD, 11 Eylül'den önce bölgede herhangi bir nüfuz stratejisi gütmeyen, bu tarihten sonra Sovyetlerden ayrılan devletlerle işbirliğine girişmiş ve bölgede askeri üsler edinmiştir. Bu gelişme, Çin için bir tehdit oluşturmıştır. Bu tehdit karşısında, Çin ve Rusya, Merkez Asya'daki tarihsel bağlarını kullanarak tepki göstermeye başlamışlardır. Her iki ülke, stratejik farklılıklarına rağmen, Soğuk Savaş sonrası dönemde, Sovyetlerin dağılmasının ardından, Rusya Federasyonu ile Çin arasında ortak çıkarlar etrafında yeniden yakınlaşan ilişkiler, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Bu yakınlaşmanın sebepleri, Çin'in ulusal çıkarları doğrultusunda şekillenen iç ve dış dengeleme stratejilerine dayanır. Sovyetler'in çöküşünden sonra, tek kutuplu dünya düzeninde ABD ile ittifak kurmaktan başka seçeneği olmayan Çin, Rusya'yı hem sınır güvenliğini sağlamak hem de Tayvan'ı korumak için askeri destek sağlayabilecek bir ortak olarak görmüştür (Çolakoglu, 2004). Ayrıca, Soğuk Savaş sonrası bölgede artan ABD etkisine karşı, Çin için bu etkiyi dengelemek amacıyla Rusya ile bölgesel nüfuz stratejisini kullanmak önemli olmuştur. Bu bakış açısı, Çin'i komünizm tehdidine karşı kısa süreli olarak kurduğu ABD ve Japonya ile ittifaklardan sonra, tekrar tarihsel ortağı olan Rusya'ya yakınlaştırmıştır. Ancak Çin, bu ilişkisini resmi bir ittifak olarak tanımlamaktan kaçınarak, 1994'te 'yapıcı ortaklık' ve 1996'da 'stratejik ortaklık' ifadelerini kullanmıştır. Bu yaklaşım, olası bir tehdit algısını da engellemeyi amaçlamıştır.

Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), içeriden ve dışarıdan çeşitli tehditlerle karşı karşıya kalmaktadır. Örgüte yönelik dış tehditler, özellikle Dörtlü Güvenlik İttifakı (DÖRTLÜ) içinde yer alan Japonya ve Hindistan tarafından Çin'e karşı duyulan şüphelerle ilişkilidir. Japonya, ABD ve AB ile birlikte bölgedeki ekonomik işbirliği programları ile Merkez Asya ve Çin'e karşı bir Merkez Asya + Japonya oluşumunu harekete geçirmiştir. Bu durum, Japonya'nın bölgedeki nüfuzunu artırarak ŞİÖ üzerinde rekabet baskısını güçlendirmiştir (Lu, 2018). Ayrıca, Japonya'nın ABD'nin C5+1 mekanizmasındaki yer alışı ve Hindistan'ı ittifak ortağı olarak yanına çekme çabaları da ŞİÖ'nün deniz güvenliği işbirliğine yönelik tehdit oluşturmıştır. Hindistan'ın Güney Çin Denizi'ne dair müdahaleleri, Çin'de şüphe uyandırırken; Hindistan'ın Çin'in Hint Okyanusu'ndaki varlığından duyduğu endişe, ŞİÖ'nün iç ve dış tehditlere karşı daha da karmaşık hale gelmesine yol açmaktadır. Çin ve Hindistan arasındaki güven sorununun yanı sıra, Hindistan-Pakistan gerilimi ve Merkez Asya ülkeleri arasındaki rekabet de ŞİÖ'nün sürdürülebilirliğini tehdit eden faktörlerdir (Jian ve Lu, 2018).

Çin, ŞİÖ'yü Merkez Asya'nın kalkınmasına katkı sağlayacak bir yol olarak kullanmakta ve angajman kurallarını başarılı bir şekilde belirlemektedir. Bununla birlikte, Kuşak-Yol Girişimi, yalnızca bu angajmanı güçlendirmekle kalmayıp, altyapı projeleri ve ekonomik kalkınma ile Çin'in küresel gücünü artırmayı hedeflemektedir (Pradhan ve Mohanty, 2021). ŞİÖ'nün amaçları doğrultusunda, Çin, üye ülkelerin düşük ekonomik kalkınma oranlarına (yüzde 2-2,5) odaklanarak, bölgedeki ulusal çıkarlarına bakmaksızın, tam bağımsızlık ilkesine dayalı bir yaklaşım sergilemektedir. Dünya Ticaret Örgütü ilkelerine ve ticaretteki korumacı önlemlere dayanan bu politika, aynı zamanda komünist ideoloji ve Çin felsefesinin geleneksel doktrinlerine dayalı sosyo-politik modelle, üye ülkelerin iç işlerine müdahale etmeme ilkesini ŞİÖ'ye yansıtmaktadır. Bu yüzden uzmanlar, Şanghay Beşlisi'nden Şanghay İşbirliği Örgütü'ne geçiş sürecinde Çin'in önemli katkılar sağladığını belirtmektedir. ŞİÖ, Çin'in Xinjiang'da ve Rusya'nın Kuzey Kafkasya'daki ulusal çıkarlarını koruma amacı güderken, Amerikan etkisinin bu bölgelere nüfuz etmesinin önlenmesi istenmektedir. Çin, bölgedeki enerji kaynaklarına erişim sağlamaya çalışırken, Rusya bu kaynakları kontrol etmek istemektedir. Çin, olası ABD veya Japonya müdahalelerinin bölgesel çıkarlarına ters düşeceğini fark ederek, ŞİÖ'nün Kuşak-Yol Girişimi ile örtüşmesi, Merkez Asya ülkelerinin ekonomik kalkınmasını hızlandırmayı ve ihracatlarını artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, ŞİÖ'nün daha etkin ve sürdürülebilir bir kalkınma stratejisi oluşturulması amacıyla kurumun yapısal değişimlere gitmesi beklenmektedir (Perskaya v.d., 2021).

Tarihsel olarak Merkez Asya, Çin'in dünya ticaretine açılan kapısı olan İpek Yolu'nun merkeziydi. Günümüzde ise bu bölge, Çin'in batıya açılma hedefi doğrultusunda Kuşak-Yol Girişimi için önemli bir fırsat sunmaktadır. Merkez Asya, Çin'in küresel hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynamakta ve özellikle Xinjiang bölgesinin iç politikada yer almasıyla birlikte, Çin, Merkez Asya ile ilişkilerini stratejik ortaklık seviyesine taşımıştır. Bu bağlamda, ŞİÖ, Çin'in bölgedeki ekonomik kalkınma öncüsü olarak önemli bir araç haline gelirken, Kuşak-Yol Girişimi, bu stratejinin güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Her iki girişim, Batı tarafından Çin'in küresel stratejisinin bir parçası olarak görülmektedir ve bu durum, Japonya'nın karşı ittifak oluşturma çabalarını artırabilir. BRI, ŞİÖ'nün güçlenmesini engellemek için, Batı'nın karşı dengeleme stratejileri, serbest ve açık Hint-Pasifik gibi girişimler veya diğer benzer stratejilerle karşılık bulabilir.

Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Çin ve Rusya'nın ulusal çıkarları doğrultusunda şekillenmiş bir yapıdır. Bu iki ülke, benzer politikalarla (ayrılıkçı hareketlere karşı tutum, içişlerine müdahale etmeme ilkesi vb.) örgütün içinde önemli roller üstlenmektedir. Ancak, Çin'in ekonomik ve askeri gücünün artışı, Rusya ile eşitlik ilkesini zedeleyebilir ve geçmişteki

Sino-Sovyet ayrılıkları gibi bir ayrılığa yol açabilir (Perskaya vd.2021). Böyle bir durumda, Japonya'nın ABD-Japonya ittifakında gördüğümüz gibi, Çin'in liderlik rolünü üstlenmesi ve Rusya ile denge kurarak örgütün sürdürülebilirliğini sağlaması büyük önem taşır.

Çin'in Merkez Asya ve ŞİÖ'ye ilgisi, ekonomik, güvenlik ve stratejik gerekçelerle açıklanabilir. Güvenlik açısından, Çin, Xinjiang'daki ayrılıkçı hareketlerden kaçan Müslümanların Merkez Asya'yı kullandığını gözlemleyerek bölgeyle işbirliği yapmayı stratejik bir adım olarak görmektedir. Ayrıca, Merkez Asya'nın zengin enerji kaynakları, Çin için önemli bir ekonomik fırsat sunmaktadır. Çin, bölgeye katkıda bulunarak hem ekonomik refahı artırmakta hem de bölgedeki çatışma risklerini azaltmayı hedeflemektedir (Chao, 2021).

Öte yandan, Merkez Asya'da 18. ve 19. yüzyıllarda Çarlık Rusya'sının Kafkasya'ya doğru genişlemesi, ardından Britanya'nın Rus gücünü çevrelemesiyle başlayan büyük güç rekabeti, sadece ABD, Rusya ve Çin arasında değil, aynı zamanda Merkez Asya devletleri arasında da önemli bir mücadeleye dönüşmüştür. ŞİÖ, bu bağlamda, Merkez Asya için dış dengeleme sağlayan bir yapı olarak önemli bir rol oynamaktadır. Çin, bölgedeki güç ihtiyacını kullanarak Batılı güçleri bölgeden dışlama fırsatını değerlendirmiştir. ŞİÖ'deki liderlik rolünü güçlendiren Çin, aynı zamanda ikili ilişkilerle Merkez Asya ülkeleriyle bağlarını derinleştirmektedir (Khan ve Sultana, 2021).

Çin için ŞİÖ hem ulusal güç dengesini kurma hem de bölgedeki nüfuzunu artırma anlamında büyük bir öneme sahiptir. Ancak bu durum, Japonya'nın dikkatini çekmiş ve son yıllarda Japonya, Merkez Asya'daki etkisini arttırmak için çeşitli adımlar atmıştır. Japonya, 1992 yılından itibaren Merkez Asya devletlerine ekonomik yardımlar yaparak bölgeye nüfuz etmeye çalışmıştır. 2004'te başlattığı Merkez Asya + Japonya girişimi ile ŞİÖ üyeleriyle dışişleri bakanları düzeyinde toplantılar düzenlemiş ve Japonya'nın bölgedeki prestijini artırmaya çalışmıştır. Ayrıca, Japonya, Çin'in askeri operasyonlarını dikkatle izlerken, Merkez Asya üzerindeki etkisini sessizce gözlemlemektedir. Çin, Merkez Asya'yı bir enerji kaynağı olarak görse de Japonya, bölgedeki enerji işbirliğini ve diğer geleneksel ve gelenek dışı tehditlere karşı ortak hareketi savunmaktadır.

Japonya, Asya-Pasifik'te bir deniz gücü olarak, Çin-merkezli oluşumlara karşı duyduğu endişeyi gidermek ve kendi bölgesel liderlik rolünü pekiştirmek istemektedir. Ancak, Çin ve Rusya'nın Merkez Asya'daki coğrafi ve tarihsel bağları, Japonya'nın bu stratejisini zorlaştırmaktadır. Japonya, bu engeli aşmak için Afganistan'a destek vererek bölgedeki etkisini artırmayı hedeflemiştir. Ancak, ŞİÖ üyeleri, Japonya ve Hindistan'ı BM Güvenlik Konseyi'ne dahil etme konusunda temkinli davranmış ve bölgeye genişleme çabalarına sıcak bakmamıştır (Khan, 2017).

Şanghay İşbirliği Örgütü, 2005 sonrasında geleneksel olmayan güvenlik tehditlerine karşı önemli bir yapı haline gelmiştir. Batı'nın etkisiyle eski Sovyet ülkelerinde renk devrimlerinin yaşanması ve bu süreçteki iktidar değişiklikleri, özellikle Çin ve Rusya'nın sınırları için büyük bir tehdit oluşturmuştur. Bu gelişmelerin ardından, ŞİÖ, bölgedeki Batı etkisini reddederek ABD'nin 2005'te gözlemci statüsünde örgüte katılma talebini reddetmiştir. Bunun yanı sıra, ABD'nin Rusya'ya yakın ülkelerde NATO'nun genişlemesini sürdürmesi, tehdit algısını artırmış ve ŞİÖ, Çin ile Rusya arasındaki güç rekabeti ve siyasi istikrarsızlıklar arasında bir denge kurmaya çalışmıştır (Efremenko, 2019).

2004 ile 2020 yılları arasında, NATO'nun Rusya sınırlarına yaklaşması, Çin ve Rusya tarafından çevreleme stratejisi olarak görülmüş ve ŞİÖ, Hindistan ve Pakistan'ı sırasıyla 2005 ve 2015 yıllarında gözlemci ve daimi üye olarak kabul etmiştir. Bu dönemde ayrıca, 2021 yılında İran'ın tam üyeliği kabul edilmiştir. Bu adımlar, Çin'in, karşı ittifaklara karşı kendi tarafına güçlü ittifak partnerleri eklemeye yönelik çabalarının bir parçasıdır.

2014'te ABD'nin Kırgızistan'daki askeri hava üssünü kapatması, Japonya için önemli bir fırsat yaratmıştır. Asya-Pasifik bölgesindeki büyük güç rekabetinde, Japonya, Merkez Asya'da liderlik rolünü üstlenmek için bir strateji geliştirmeye başlamıştır. Japonya, bölgesel enerji kaynakları ihtiyacı ve istikrar hedeflerini göz önünde bulundurarak, Çin ile rekabetinde Merkez Asya'daki etkisini arttırmaya yönelik politikalar üretmiştir. 2000'li yıllardan itibaren, ŞİÖ'yü Çin etkisinden bağımsız hale getirmek amacıyla Merkez Asya devletleriyle diplomatik ilişkiler kuran Japonya, 2004-2018 yılları arasında 'Merkez Asya + Japonya' diyalogunu başlatmıştır.

Japonya Başbakanı Shinzo Abe'nin 2015 yılında Kazakistan Nazarbayev Üniversitesi'nde yaptığı konuşma, Japonya'nın Merkez Asya ile işbirliğini güçlendirme arzusunu yansıtmaktadır. Bu konuşmada, Japonya'nın bölgesel değişimlere küresel çözümler ararken aktif rol oynaması gerektiği vurgulanmıştır. Japonya'nın Merkez Asya stratejisi, 1997 yılında Ryutaro Hashimoto tarafından başlatılmış ve sonraki yıllarda Junichiro Koizumi hükümeti altında geliştirilmiştir. 2004 yılında ise, Dışişleri Bakanı Yoriko Kawaguchi ve Ekonomi Bakanı Akira Amari'nin önderliğinde 'Merkez Asya + Japonya Diyalogu' oluşturulmuştur. Bu diyalog, Japonya'nın bölgedeki stratejik angajmanının önemli bir unsuru haline gelmiştir.

Japonya'nın dış politikasındaki bu dönüşüm, Merkez Asya'yı Çin'in etki alanından çıkararak, küresel düzeyde çok yönlü diplomasiye adım atmalarına yardımcı olmayı amaçlamıştır. Ancak, bu çabaların tam olarak başarıya ulaşmadığı ve diyalog hedeflerinin istenen seviyeye gelmediği de belirtilmektedir (Dissayukov, 2019).

3.2.4. Bir Doğu Bloğu İnşaatı: BRICS

BRICS, küresel sistemde önemli bir yapı haline gelmiş olsa da, bir ittifak veya kurumdan ziyade, kendine özgü özellikleriyle dikkat çeken bir oluşumdur. Çin ve Japonya gibi ülkelerle benzer bir yapıya sahip olan BRICS, bu çalışmanın kapsamına, Çin'in 'kalkınma temelli stratejisinin' bir sonucu olarak ve bir dengeleme aracı olarak kullanılması ihtimaliyle dahil edilmiştir. ABD'nin BRICS'i Çin-merkezli bir koalisyon olarak görmesi ve BRICS ülkelerinin çoğunun yükselen güçlerden oluşması, Japonya açısından bu oluşumun tehdit oluşturup oluşturmadığı sorusunu gündeme getirmektedir.

Çin, 19. ve 20. yüzyılda Batı karşısında kaybettiği 'yükselen güç' statüsünü yeniden kazanma hedefiyle 'Xi'nin Rüyası'nı gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Ekonomik gücünü yeniden kazanan Çin, BRICS'i bir kalkınma modeli olarak küresel sisteme entegre etmek istemektedir. Bu hedef, Çin'i son yıllarda küresel alanda iddialı bir devlet haline getirmiştir. Ayrıca, BRICS, Çin için iç dengeleme sağlamak ve Batı'yla mücadelede dış dengeleme aracı olarak da işlev görmektedir.

BRICS'in üyeleri, çoğunlukla yükselen güçlerden oluştuğu için, bu yapının Çin gibi bir büyüyen güç tarafından domine edilmesi, ABD ve AB için bir tehdit algısı oluşturabilir. Ancak, Çin ve diğer BRICS ülkelerinin büyümesiyle ilgili tehdit algısı, Japonya açısından belirsizdir. Japonya, son yirmi yılda ekonomik durgunluk nedeniyle ABD ve AB ile olan rekabetinde geride kalmış, aynı durumun Çin ve diğer BRICS ülkeleri için de geçerli olup olmayacağı ise bir soru işareti olarak kalmaktadır (Mansfield, 2014).

Öte yandan, Japonya'nın BRICS ülkeleriyle ikili ilişkilerinde daha girişken ve proaktif bir dış politika izleyememesi, Çin'in yükselişinin Japonya için tehdit mi yoksa fırsat mı olduğu sorusunu gündeme getirmektedir (Laurence, 2007). Siyasi ve askeri anlamda dengeleme stratejisi izleyen Japonya, ekonomik açıdan Çin'in yükselen ekonomisinden fayda sağlamayı hedeflemektedir.

BRICS içerisinde Çin, ABD ile dostane ilişkileri olmayan, ekonomik ve siyasi açıdan farklı bir güç olarak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok açıdan özel bir konumda olmuştur. Tarihsel olarak, ABD'nin rakipleri olan Japonya ve Almanya, aynı zamanda ABD'nin müttefikleri olmuştur. Ancak, bu ülkelerin müttefik olmasının yanı sıra rakip olmaları, Çin'i daha da farklı bir konumda kılmaktadır. Japonya ise dünyanın üçüncü büyük ekonomisi ve dördüncü en büyük ticaret ülkesi olarak, ABD'nin en güçlü destekçisi konumundadır. Ancak zaman zaman, ABD karşıtı olan Çin'e karşı reaksiyonlar göstererek angajman stratejisi uygulamakta, bu konuda dalgalanmalar yaşamaktadır (Mansfield, 2014).

BRICS'in ABD'yi dengelemek için oluşturulan bir koalisyon olduğuna dair çok az kanıt bulunmakla birlikte, Batı tarafından dikkatle izlenmektedir. Bazı analizcilere göre, BRICS'i ABD karşıtı bir ittifaka dönüştürme çabaları, ABD tarafından karşıt bir tepkiyle karşılaşabilir ve Çin'in ulusal çıkarlarıyla çelişebilir. Bu nedenle, Çin, Rusya ve Hindistan arasında önerilen 'stratejik ortaklık' teklifleri dikkatle değerlendirilmiş ve Çin açısından olumsuz bir şekilde karşılanmıştır (Glosny, 2010). BRICS üyeleri açıkça ABD karşıtı bir duruş sergilemeseler de bu koalisyonun Batı tarafından neden bu kadar yakından izlendiği ve Batı araştırmalarında geniş yer bulduğu ilginçtir. 2001'de ABD'nin büyük bir yatırım bankası, Çin, Hindistan, Brezilya ve Rusya'nın uluslararası siyasette önemli bir rol oynayacağını öngörmüştür. 1990'larda bu ülkeler için yükselen ekonomik ve politik güç ifadeleri kullanılmıştır. Ekonomik güçleri hala sorunlu olsa da askeri harcamalarındaki artış ve Çin ile Hindistan'ın büyüyen ekonomileri Batı tarafından şüpheyle karşılanmıştır. Ancak, nükleer gücü olmayan Brezilya, askeri gücü azalmış Rusya ve koalisyona sonradan katılan Güney Afrika, bu ülkelerin gelecekteki gücünü artırma potansiyeline sahip olarak değerlendirilmiştir. BRICS'in Çin merkezli bu yapısının, gelecekte yükselen bir ittifak modeli olacağı yönündeki tahminler, Batı tarafından bir tehdit olarak algılanmaktadır. ABD'nin Çin'i çevreleme çabaları devam ettikçe ve Japonya ile Dörtlü ittifakı ile Avustralya ile AUKUS'taki müttefikliklerini güçlendirdikçe, BRICS'in yükselmeye devam etme olasılığı göz ardı edilmemelidir.

Bazı yatırımcılar, BRICS'i fazla güçlü şekilde gösterdiğini öne sürerken, Çin'in yükselişi ve G2 rüyasının BRICS'i zayıflatıp çok taraflılıktan daha fazla taraflılığa yönelttiği iddiaları da bulunmaktadır. Hindistan'a göre Çin'in bölgedeki askeri talepleri, bu görüşü destekler niteliktedir. Ayrıca, BRICS üyelerinin G-20 üyesi olmaları, küresel ticaret ve ekonomik sistemde güç kazandıkça, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) üzerindeki etkilerinin de artması, koalisyonun küresel ilişkilerdeki etkisini artırabilir. BRICS, diğer Asya-Pasifik ittifakları gibi başlangıçta ekonomik bir forum olarak başlamış, ancak zamanla güvenlikle ilgili bir platforma dönüşmüştür. Ekonomik bir forumdan, stratejik bir forum olmaya evrilen BRICS, çok çeşitli ulusal politikalara sahip devletlerden oluşması ve liberal reformları tam olarak gerçekleştirmemesi nedeniyle Batı tarafından şüpheyle karşılanmaktadır.

BRICS'in sürdürülebilir kalkınma projelerinde Yeni Kalkınma Bankası (NDB) gibi araçlar kullanması ve Hindistan ile Güney Afrika'nın Dünya Ticaret Örgütü'ne başvurarak geniş çapta aşı üretimi talep etmesi, Batılı uzmanlar tarafından BRICS'in alternatif finansal yapılar aradığı şeklinde yorumlanmıştır. 2016'da Hindistan'ın başkanlığında, BRICS Güvenlik Danışmanları uluslararası güvenlik diyaloglarına başlamış ve 2020'de terörizme karşı bir işbirliği girişimi başlatılmıştır. Hindistan Başbakanı Modi'nin 2016'daki Pakistan'a yönelik

terörizmin destekçisi suçlamaları, Çin'in müttefiki olan Pakistan'la olan ilişkilerini güçlendirmiştir (Rajagopalan, 2021). 2021'de Rusya'nın Afganistan'a dair açıklamaları ise BRICS'in eko-güvenlik alanında uluslararası ilişkilerde daha fazla rol alacağını gösteriyor olabilir (Mathur, 2021).

Diğer bir olasılık, üye ülkelerin artan gücüne bağlı olarak liderlikteki değişimlerdir. Şu anda, Çin'in Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) ile gelişmekte olan ülkelere yönelik projelere kaynak sağlamak amacıyla BRICS içindeki liderlik rolünü güçlendirebileceği görülmektedir. Çin'in uluslararası alanda daha fazla sorumluluk üstlenerek ekopolitik düzenini kurma çabaları, Asya Pasifik'te ABD varlığına karşı geliştirilmiş bir alternatif olarak öne çıkmaktadır. Çin'in bu stratejisi, ABD merkezli Bretton Woods sistemindeki IMF ve Dünya Bankası gibi kurumlara karşı bir alternatif olarak değerlendirilmektedir. 1994 Meksika mali krizi, 1997 Asya mali krizi ve 2008 küresel ekonomik kriz sonrası Çin, kendi finansal yapısal değişim önerilerini uluslararası alanda gündeme getirmiştir. Bu süreç, Çin'in küresel ekonomik sistemde daha etkili bir rol oynamasına olanak sağlamıştır. ABD'nin kendi gücünü zayıflatabilecek alternatif finansal yapıları reddederek Çin'i dengelemeye çalışması, barışçıl bir güç geçişinin önündeki bir engel olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, Çin'in yükselişi yalnızca Çin'in eylemleriyle değil, ABD ve Japonya'nın davranışlarıyla da şekillenmektedir. Japonya-ABD ittifakı, ya BRICS ve Kuşak-Yol Girişimi için yeni girişimler geliştirecek ya da ABD, Çin'in etkisini artırmaya çalışarak kendi ittifak ağına yeni üyeler katmaya çalışacaktır.

Tarihsel, kültürel, ekonomik ve ideolojik farklılıklar barındıran ülkelerin bir araya gelerek oluşturduğu BRICS, 'küresel gücün Doğu'ya kayması' açısından önemli bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Küresel sistemde kendilerine yeterince yer bulamayan bu devletler, Batı merkezli mevcut düzenin etkisinde kalan küresel yapılar karşısında alternatif bir düzen oluşturma amacıyla birbirlerine yaklaşmıştır. Aynı zamanda Avrupa'nın mali krizle karşılaştığı dönemde IMF ve Dünya Bankası gibi kurumlarda yaşanan rekabet, Batı'yı reform yapmaya zorlamış ve Asya-Pasifik bölgesindeki ittifakların birbirini besleyen bir yapıya dönüşmesine neden olmuştur. Bu durum, karşı güç ittifaklarının sadece birbirleri için tehdit oluşturmakla kalmayıp, aynı zamanda birbirlerini güçlendirici ve tamamlayıcı bir işlev gördüğünün de bir göstergesidir.

3.2.5. Hindistan'ın Asya-Pasifik Stratejisi

Hindistan, 20. yüzyılın ikinci yarısında İngiliz sömürge yönetiminden bağımsızlığını kazandıktan sonra, uzun süre Soğuk Savaş dönemi iki kutuplu düzeninde Bağlantısızlar

Hareketi'nin önde gelen bir üyesi olarak öne çıkmıştır. Bu dönem boyunca Hindistan, stratejik özerkliği, ulusal bütünlüğünü korumayı ve kalkınmayı önceleyerek dış politikasını biçimlendirmiştir. Ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesi, küreselleşmenin derinleşmesi, Çin'in yükselişi, ABD'nin Asya-Pasifik'teki rolünün yeniden tanımlanması, ASEAN ve diğer bölgesel kurumların güçlenmesi, ekonomik dönüşümler, enerji güvenliği kaygıları ve deniz yollarının stratejik önemi, Hindistan'ı yeni bir bölgesel strateji geliştirmeye itmiştir (Mohan, 2012; Pant ve Joshi, 2015). Bu bağlamda Hindistan, son çeyrek yüzyılda Asya-Pasifik'e yönelik dış politikasını kademeli olarak güncellemiş; önce 'Look East Policy' (Doğu'ya Bakış Politikası) ardından 'Act East Policy' (Doğu'da Eylem Politikası) ve nihayetinde 'Hint-Pasifik' söylemini benimseyerek bölgedeki konumunu yeniden tanımlamıştır (Chaudhuri ve Farrell, 2021).

Hindistan'ın Asya-Pasifik stratejisinin kökleri, Soğuk Savaş sonrası dönemde Doğu Asya'daki ekonomik dinamizm ve Güneydoğu Asya ile kurulan ticari bağların güçlenmesiyle atılmıştır. İlk aşamada Hindistan, 1990'larda ASEAN ile kurumsallaşan ilişkileri, ticaret ve yatırımları artırma hedefi, kültürel ve tarihsel bağları canlandırma çabaları ile bölgeye açılmaya başlamıştır (Acharya ve Johnston, 2007; Ravenhill, 2019).

21. yüzyılın ilk yıllarında Hindistan, ABD ile stratejik ortaklığını derinleştirirken, Çin'in artan bölgesel nüfuzu, deniz yollarının güvenliği, enerji nakil hatları, terörizm ve siber tehditler gibi konular karşısında Asya-Pasifik'te daha aktif bir rol üstlenmeye yönelmiştir. Bu dönemde Hindistan, ekonomik kalkınma, enerji güvenliği, savunma sanayi modernizasyonu ve çok taraflı diplomasi yoluyla Hint Okyanusu'nu Pasifik Okyanusu ile bütünleştiren bir 'Hint-Pasifik' stratejisine doğru evrilmiştir (Mohan, 2012).

Hindistan, 'Look East Policy' yaklaşımını 'Act East Policy' olarak güncelleyerek bölgeyle ilişkilerini salt ticaret ve diplomasi kanallarının ötesine taşımıştır. Bu politika, Hindistan'ın Güneydoğu Asya, Doğu Asya ve Pasifik'te daha proaktif bir duruş sergilemesini, altyapı projelerine katılım, savunma işbirlikleri, deniz güvenliği misyonları, ikili ve çok taraflı serbest ticaret anlaşmaları yoluyla bölgesel düzene aktif katkı sağlamasını hedeflemiştir (Pant ve Joshi, 2015).

Hint-Pasifik kavramı, Hindistan'ın stratejisine jeostratejik bir derinlik katmış; Hindistan, sadece kendi kıyı alanlarına odaklanmak yerine, Batı Pasifik'ten Doğu Afrika kıyılarına uzanan geniş bir jeopolitik mekânı dikkate almıştır (Chaudhuri ve Farrell, 2021). Bu vizyon, Hindistan'ın ABD, Japonya, Avustralya gibi benzer değerleri paylaşan demokratik devletlerle işbirliği yapmak suretiyle Çin'in artan baskınlığına karşı denge kurma stratejisini de yansıtmıştır.

Hindistan'ın Asya-Pasifik stratejisi, bölgesel kurumlara aktif katılımı pekiştirmişti. Hindistan, ASEAN merkezli bölgesel forumlara, Doğu Asya Zirvesi (EAS), ASEAN Bölgesel Forumu (ARF), ASEAN Savunma Bakanları Toplantısı Plus (ADMM-Plus) gibi platformlara dahil olarak çok taraflı yönetişime destek vermiştir (Ravenhill, 2019). Bu kurumlar, Hindistan'a, bölgesel sorunların barışçıl ve müzakere temelli çözümüne katkı sunma, normatif çerçevelerin oluşumunda rol alma ve diğer bölge ülkeleriyle diplomatik ağlar kurma fırsatı yaratmıştır.

Hindistan, hukukun üstünlüğü, deniz güvenliği, seyrüsefer serbestliği ve barışçıl anlaşmazlık çözümü gibi normatif değerleri desteklemiştir. Bu yaklaşım, Güney Çin Denizi'ndeki anlaşmazlıkların barışçıl çözümü, deniz hukukuna saygı ve bölgesel ticaret yollarının açık tutulması gibi konularda Hindistan'ın değer temelli bir diplomasi izlemesine imkan tanımıştır (Mohan, 2012; Chaudhuri ve Farrell, 2021).

Hindistan, Asya-Pasifik stratejisinde ABD, Japonya ve Avustralya gibi demokratik bölgesel güçlerle ilişkilerini derinleştirmiş, bu sürecin en somut yansımalarından biri 'Dörtlü Güvenlik Diyaloğu' (QUAD) olmuştur (Pant ve Joshi, 2015). QUAD, Hindistan'ın hem savunma kapasitesini artırma hem de Çin'in Güney ve Doğu Çin Denizi'ndeki iddialarına karşı dengeleyici bir mekanizma oluşturma arzusuyla uyumlu bir girişime dönüşmüştür.

Hindistan, bu çerçevede Japonya ile altyapı projeleri, teknoloji paylaşımı, savunma sanayi işbirliği, deniz devriyeleri ve ikili tatbikatlar aracılığıyla ilişkilerini güçlendirmiş; Avustralya ile ticaret, enerji, eğitim ve savunma alanlarında ilişkilerini derinleştirmiş; ABD ile stratejik ortaklığı modern silah sistemleri, istihbarat işbirliği, siber güvenlik, lojistik destek anlaşmaları ve deniz güvenliği tatbikatlarıyla pekiştirmiştir.

3.2.5.1. Hindistan'ın Dış Politika Uygulamaları

Dış politika, en basit tanımıyla, bir ülkenin ulusal çıkarlarını uluslararası alanda en yüksek seviyeye taşımak için yaptığı girişimlerin tümüdür. Bu tanım, dış politikanın karmaşıklığını anlamamıza yardımcı olabilir. Zira bu girişimler bazen yalnızca ulusal çıkarları belirlemek için değil, aynı zamanda uluslararası hedeflere ulaşmak için de kullanılabilir. Ancak, her zaman bu şekilde olmayabilir. Dış politika aynı zamanda belirli ulusal hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla uygun ortamda yürütülen, süreklilik gösteren çabaların bir bütünüdür. Başka bir deyişle, bu alandaki sorunların çözülmesine yönelik hedeflerin toplamı olarak tanımlanabilir. İç politikadan farklı olarak, dış politikada bir ülkenin amacına ulaşması genellikle kendi denetimi dışındaki bir ortamda gerçekleşir. Ayrıca, dış politika yapma süreci, aynı hedeflere sahip diğer ülkelerle bir mücadeleye dönüşebilir. Bazen bu mücadele, ülkenin

aleyhine sonuçlanabilir. Örneğin, bir ülke uluslararası sistemde kendi güvenliğini sağlamak istiyorsa, bu çaba diğer ülkeler için güvenlik tehdidi oluşturabilir. Bu nedenle, yalnızca kendi çıkarlarını en üst seviyeye taşımak dış politika için yeterli değildir. Bu bağlamda, işbirliği önemli bir unsurdur. Bir ülke, en azından diğer ülkelerle ittifak kurarak veya ortak bir çaba göstererek dış politikasını şekillendirebilir.

Dış politikanın temel hedeflerinden biri, ülkenin güvenliği ve zenginliğidir. Ancak güvenlik, genellikle sıfır toplamı bir oyun olarak, yani bir tarafın kaybetmesiyle diğerinin kazanması şeklinde işler. Zenginlik ise ülkeler arasında işbirliğini gerektirebilir. Bu bağlamda, bir ülkenin hedeflerine ulaşmak için harcadığı çabalar, başka bir ülkenin dış politikasının tersine de işleyebilir. Ülkeler, çıkarlarını en üst düzeye çıkarmak için birbirleriyle rekabet ederken aynı zamanda işbirliği yaparlar. Bu durum, değişken bir uluslararası ortamın oluşmasına neden olur. Bu sürekli değişim içinde, ülkeler güç kazanıp kaybedebilirler. Bu güç akışı değiştikçe, ülkeler kendi ulusal çıkarlarını sistemdeki değişimlere göre uyarlamak zorunda kalabilirler. Bu farklılaşma, dış politikayı belirleyen iç politikaların mekanizmalarını da etkileyebilir (Lieber, 2008).

Bazı unsurların, değişken bir uluslararası ortamda sabit kalması mümkündür. Örneğin, bir ülkenin coğrafyası genellikle değişmez. Tarihsel süreçte, tüm siyasi sistemler yeniden şekillenirken, coğrafyanın rolü gelişen teknoloji ve ideolojilerle kısmen bağlantılı olabilir. Bu nedenle, dış politika analizi genellikle dinamik ve değişken kavramları, örneğin güç dengesi veya oyun teorisini içeren anlayışlara dayanır (Mintz, 2001).

Hindistan'ın dış politika karar alma süreçleri, tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi, ulusal çıkarların korunması ve güçlendirilmesi üzerine temellenmiştir. Bu süreçte, Hindistan'ın diğer ülkelerle olan geçmiş ve mevcut ilişkileri dikkatlice analiz edilmeli ve bu verilerden çıkarılan sonuçlar doğrultusunda geleceğe yönelik siyasi stratejiler belirlenmelidir. Hindistan'ın dış politikası, güvenlik, ekonomi ve toplumsal faktörler gibi temel unsurlara dayanmaktadır. Başarılı bir dış politika yönetimi, Hindistan'ın ulusal çıkarlarını, gücünü ve statüsünü korurken, başka ülkelerin çıkarlarına zarar vermemeye odaklanmaktadır.

Hindistan, sosyal ve siyasi yapısı itibarıyla çatışmalardan kaçınmaya çalışan bir toplumdur. Çatışmaların önlenemediği durumlarda ise, Hindistan, zararları en aza indirmeye çalışmaktadır (Budania, 2001). Dış politika karar alma süreci, geçmişe göre daha karmaşık hale gelmiştir. İnsan hakları, demokrasi, silahsızlanma gibi etik meseleler, dış politikanın önemli unsurları olarak ön plana çıkmıştır. Ayrıca, ekonomik ve çevresel faktörlerin dış politikadaki rolü de giderek artmıştır. Kitle imha silahlarının yayılması, terörist grupların ve uyuşturucu kaçakçılığının güvenlik tehditleri yaratması, uluslararası örgütlere üyeliklerin etkisi ve

uluslararası alanda hükümet dışı örgütlerin artan rolü, Hindistan'ın dış politika karar alma sürecini daha da karmaşıklaştıran faktörlerdir (Thapliyal, 2009).

Hindistan'daki dış politika süreci, çeşitli kurumların görev dağılımı çerçevesinde şekillenir. Hindistan'ın ilk başbakanı Nehru, dış politikada başbakanın kişisel rolünü vurgulayan bir model geliştirmiştir. Bu modelde, başbakan dışişleri bakanlığı görevini de üstlenmiş ve dış politika kararlarını danışmanlarının tavsiyeleri üzerine kendisi almıştır. Kararların uygulanması ise deneyimli dış hizmet üyelerine bırakılmıştır. Bu işleyiş, Nehru'nun ardından gelen başbakanlar tarafından da sürdürülmüştür.

Nehru'nun ardılları, dışişleri bakanlığına ayrı bir bakan atamış olsalar da Hindistan'ın uluslararası meseleler üzerindeki etkisi ve kontrolü devam etmiştir. Hindistan'ın ikinci başbakanı Lal Bahadur Shastri (1964-1966), başbakanlık görevini genişleterek bu makamın etkisini artırmıştır. 1970'lerle birlikte, başbakanlık, Hint hükümetinin koordinatörlük rolünü üstlenen kabinenin en üst birimi haline gelmiştir. Sonuç olarak, başbakanlığın gücü arttıkça, başbakanın dışişleri bakanlığı üzerindeki kontrolü de pekişmiştir. Başbakanlıkta çalışan danışmanlar, dışişleri bakanlığının sunduğu verilere ek olarak, kendi kanallarından da politika önerileri sunmuşlardır. Başbakanlık bünyesinde yer alan istihbarat birimi olan RAW (Araştırma ve Analiz Kanadı), başbakan ve danışmanlarına derinlemesine ve anlamlı bilgiler sağlayarak, yurtdışında gizli operasyonlar yürütmüştür.

Başbakanın kişisel danışmanlarına duyduğu güven, özellikle İndira Gandhi (1966-1977, 1980-1984) ve oğlu Rajiv Gandhi'nin (1984-1989) dönemlerinde artmış, ancak Gandiler'in ardından bu güven giderek azalmıştır. Başbakanlık, dışişleri bakanlığının ya da kabinenin dış politika üzerindeki otoritesinin ne kadar belirgin olacağı konusunda çeşitli görüşler olsa da özellikle 1990'larda Hindistan'ın dış ilişkilerinin yönetilmesinde başbakanlık egemenliğini sürdürmüştür, (Mazumdar, 2014).

Hindistan Dışişleri Bakanlığı, dış politika kararlarının alındığı en önemli devlet organıdır. Bakanlık, sadece dış politika yapmakla kalmaz, aynı zamanda günlük uluslararası ilişkileri de yürütmekle sorumludur. Başbakanlığın gölgesinde kalmış olsa da dışişleri bakanlığı, başbakan ve dışişleri bakanını zamanında bilgilendirmek, gerekli durumlarda onlara özel tavsiyelerde bulunmak, dış politikaların geleceği için planlar yapmak gibi görevleri üstlenmektedir. Dışişleri Bakanı, bu görevleri yerine getirirken, gerektiğinde Hint Dışişleri Sekreterliği'nden ve kendi yardımcılarından destek alır. Hindistan Dışişleri Hizmetleri, oldukça zorlayıcı yazılı ve sözlü sınavlardan geçerek işe alınan üyelerden oluşur ve bu üyeler, farklı bölgesel, ekonomik ve sosyal çevrelerden gelirler. Ayrıca, Hindistan, diplomat yetiştiren Dışişleri Hizmetleri Eğitim Enstitüsü ile geniş bir eğitim yelpazesi sunmaktadır. Bu enstitüde

diplomasi, dışişleri dersleri, ticari temsilciler için ek kurslar, yabancı dil eğitimi ve uluslararası ilişkiler gibi konularda eğitimler verilmektedir. Hindistan'ın dışişlerine verdiği önemin bir göstergesi olarak, 1990'ların başında, Dışişleri Bakanlığı, Doğu Avrupa, eski Sovyetler Birliği ülkeleri, Afganistan, İran ve Pakistan gibi bölgeleri kapsayan toplamda 13 idari masaya sahipti.

Kautilya, ünlü eseri *Arthasastra*'da *Racamandala* yani krallar çemberi kavramını, komşu olanın düşman, onun komşusunun ise dost olduğu şekilde tanımlamıştı. Ancak bu basit anlayışla yetinmeyip, güçlü bir 'orta kral' kavramına da yer vermişti; bu kral, komşular arasında taraf tutarak dengeyi bozabilecek potansiyele sahipti. Bu durumda, orta kralı tarafsız tutabilmek için diplomasi yapılmalıydı. Kautilya, bir ülkenin başka bir ülke ile çatışmaya girmesi durumunda, düşmanın arkasında bekleyen fırsatçı bir saldırganın olacağına da dikkat çekmişti. Ne var ki, düşman saldırmaya karar verdiğinde, bunu önceden haber verecek bir haberci de bulunmaktaydı. Son olarak, dışarıda, *racamandala* ağının dışında kalacak güçlü hükümdarların müdahalelerinin tahmin edilemez olduğunu, dolayısıyla dikkatle izlenmesi gerektiğini belirtmişti (Gosh, 1992).

Hindistan Cumhuriyeti, Kautilya'nın belirttiği bu rollerin çoğuna yakındır; SSCB'nin 'orta kral' rolünü üstlenmesi ve ABD'nin dışarıdaki güçlü aktör olarak yer alması gibi. Hindistanlı siyasetçiler, 1947'den itibaren dış politika konusunda önemli bir deneyim kazandılar. Bu süreçte, Hindistan, İngilizlerden öğrendiği gibi, iki yüzyıl boyunca süren imparatorluklarını genişletmiş ve savunmuştu. Ancak Hint milliyetçileri, emperyalist bir dış politika izlemek istemediler ve bu sebeple geçmişin dış politika anlayışlarını reddettiler.

1885 yılında Hindistan Ulusal Kongresi'nin ilk tavsiyelerinden biri, İngilizler tarafından Yukarı Burma'nın ilhakını kınamak ve Hindistan'ın tüm komşularıyla barış içinde yaşama isteğini vurgulamaktı. Bu antiemperyalist tutum, Hindistan milliyetçilerinin ilerleyen yıllarda dış politikalarına da yansdı. Ulusal Kongre'nin en güçlü sözcülerinden biri olan Jawaharlal Nehru, Hindistan'ın dış politikasına farklı bir boyut kattı. Batı'nın kapitalist kampını düşman olarak görürken, SSCB ve Çin'i barışın savunucuları olarak kabul etti (Yadav, 2010).

Nehru, Hindistan bağımsızlığını kazandığında, özgürlük hareketi döneminde benimsenen ideolojilerden etkilenmişti. Stalin, Hindistan'a pek ilgi göstermemiş ve başlarda Nehru'yu İngiliz emperyalizminin bir temsilcisi olarak görse de Nehru bu durumu değiştirdi. Hindistan henüz bağımsızlık kazanmamışken, 1947'nin Nisan ayında kız kardeşi Vijaya Lakshmi Pandit'i Hindistan'ın ilk büyükelçisi olarak Moskova'ya gönderdi. Nehru'nun Batıya karşı temkinli yaklaşımı, Soğuk Savaş'ın başlaması ve ABD'nin müdahaleci politikalarıyla daha da sertleşti. Nehru, dünyanın iki kampa bölünmesini savunan SSCB'nin görüşünü kabul etmedi ve Hindistan'ın herhangi bir kampa dâhil olmasını istemedi. Bu, Hindistan'ın Batı ve

Doğu Avrupa'da tam olarak anlaşılmamasına yol açtı, ancak Nehru, dış politikasını Hindistan'da geniş bir uzlaşma temeli üzerine inşa etmeyi başardı (Yadav, 2010).

Aralık 1979'da SSCB'nin Afganistan'ı işgali, Hindistan için yeni bir dönemin başlangıcını işaret etti. Hindistan, uzun yıllardır Afganistan ile dostane ilişkiler sürdürmüştü ve bu ani değişim, özellikle Hindistan'ın hâlâ bloksuzlar hareketinin lideri olarak kendini görmesi açısından büyük bir darbe oldu. Bu gelişme, küresel ve bölgesel boyutlarda Hindistan için önemli bir meydan okumaydı ve bu durum Hindistan tarafından derinden hissedildi. Ancak Hindistan, SSCB ile olan dostluğunu sürdürmek zorunda olduğu için bu endişelerini açıkça dile getirmedi. Afganistan'daki bu olaylar, İndira Gandhi'nin iktidara geri dönüşüyle aynı döneme denk gelmişti. İndira Gandhi, SSCB'nin Afganistan'ı işgalinden önce bazı eleştirilerde bulunmuştu, fakat Hindistan dış politikasını tekrar elinde tutmaya başladığında, Pakistan'ın tekrar ABD'nin büyük müttefiki olması nedeniyle bu tür açıklamalardan kaçındı. Hindistan diplomasisi, SSCB birliklerini Afganistan'dan çekmek için siyasal bir çözüm bulmayı hedefleyen bir arabuluculuk rolü üstlenmeye çalıştı. Hindistan, SSCB'ye karşı yapılacak sözlü saldırıların, gerçek bir çözümden daha az faydalı olacağını savundu. Ancak Hindistan'ın liderleri gelişmeler karşısında rahattı; zamanla SSCB'yi eleştirmekten kaçındılar, ancak siyasi çözüm üretme noktasında fazla bir adım atamayacaklarını fark ettiler (Horn, 1982).

Bunun yanı sıra, Hindistan için endişe verici bir diğer gelişme, Hint Okyanusu'nun askeri öneminin giderek artmasıydı. Hindistan, bu bölgeyi huzur içinde bir alan olarak görmek istiyordu, ancak SSCB'nin işgaliyle birlikte, bu bölgedeki silahlanma yarışı hız kazandı. SSCB'nin işgali öncesinde, Hint Okyanusu'nda silahlanma yarışını dondurma yönünde bazı girişimlerde bulunulmuştu. Ancak ABD'nin Diego Garcia adasında bulunan dev üssü, bu dondurma çabalarından muaf tutulmuştu. SSCB'nin işgaliyle birlikte, bölgedeki silahlanma yarışının hızlanması kaçınılmaz hale geldi. ABD, Umman'da yeni bir üs kurdu ve SSCB, Kızıldeniz'deki üsleriyle Aden'in kontrolünü ele geçirdi (Malone, 2011). Ancak SSCB'nin Afganistan'dan çekilmesinin ardından bu sorunlar hızla unutuldu ve kısa süre içinde çözüme kavuşturuldu. SSCB'nin imparatorluklarının genişlememesi nedeniyle çökeceği eski kuralı, SSCB'nin çöküşüyle doğrulandı. Hindistan, SSCB ile olan dostluk anlaşmasını 1991'de yeniledi ve ardından, yeni Rusya Cumhuriyeti ile bir dostluk anlaşması imzalayarak, sonraki hükümetlerle diplomatik ilişkiler kurmaya devam etti.

Hindistan, dış politika alanında her zaman barışçıl ilişkileri ve tüm ülkelerle işbirliği yapmayı savunmuştur. Bloklar dışındaki devletlerin hareketinin lideri olarak, hızla silahlanmanın durdurulması, nükleer savaş tehlikesinin engellenmesi ve yeni bir uluslararası

ekonomik sistemin oluşturulması yönünde çabalar sarf etmektedir. Hindistan'ın dış politikasında, özellikle Güney Asya devletleriyle ilişkiler öncelikli bir yer tutmaktadır.

Hindistan, aynı zamanda Güney Asya'daki bölgesel kuruluşlarda (SAARC, BİMSTEC) nüfuz sahibi olmak istemektedir. 21. yüzyılda, enerjinin küresel rekabetin en önemli unsuru haline gelmesiyle birlikte, Asya Pazarı'nın varlığı da giderek daha belirginleşmektedir. 4,4 milyar insanın yaşadığı Asya'nın günlük 22 milyon varil petrol ihtiyacı, ABD'ninkiyle eşdeğer olsa da Asya Pazarı'nın küresel tehdit oluşturduğu belirtilmektedir. Bu bölgedeki Hindistan-Çin rekabeti gibi Japonya, Güney Kore, Endonezya ve Malezya arasındaki sorunlar devam etse de bölgenin geleceğini belirleyecek olanın iki bölge dışı ülke olan ABD ve Rusya olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, Batı ve Orta Asya'nın giderek küresel enerji arz merkezleri haline gelmesi, Asya dışındaki birçok ülkenin ilgisini bu alanda yoğunlaştırmaktadır. Bölge dışı güçlerin artan rekabetinin etkisiyle, Asya'daki devletler arasında enerji rekabetinin değil, karşılıklı bağımlılığın artması beklenmektedir (Pant, 2007).

Uluslararası Enerji Ajansı'na göre, 2002 ile 2030 yılları arasında dünya enerji talebinin yüzde 66 artması beklenirken, Asya'nın enerji ihtiyacı yüzde 28'den yüzde 35'e çıkacaktır. Bu artışın en fazla olacağı enerji kaynağı ise petrol olarak öngörülmektedir. Asya'nın petrol ihtiyacındaki yüzde 38'lik artışın yüzde 16'sının Çin, yüzde 8'inin ise Hindistan tarafından karşılanacağı tahmin edilmektedir. Bu değişikliklerin, doğal gaz ve kömür ihtiyacına da yansıtacağı düşünülmektedir. Asya, dünya petrol tüketiminin yüzde 25'ini ve doğal gaz tüketiminin yüzde 40'ını gerçekleştirmektedir. Karşılıklı bağımlılığın sağlanabilmesi için, Asya'daki tüm enerji kaynaklarının keşfi ve bu kaynakların Asya pazarına açılması gereklidir. Bu da daha büyük yatırımlar ve modern enerji altyapısı gerektirmektedir. Bu noktada, Asyalı devletlerin uluslararası enerji devleriyle işbirliği yapma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü, Asyalı ülkelerin enerji kaynaklarına ulaşabilmek için yeterli teknolojik imkanları bulunmamaktadır. Ekonomileri giderek daha umut verici bir hale gelse de bu ülkelerin teknoloji ve bilgi eksiklikleri, onları küresel güçlerle işbirliğine zorlamaktadır (Kiesow ve Norling, 2007).

2001'de ABD'nin Afganistan'a müdahalesi, 2003'te Irak'ın işgali, renkli devrimler, Uygur sorununun yeniden gündeme gelmesi, Darfur'daki gelişmeler, Somali'deki korsanlık krizi ve 2009'da Yemen'de yaşanan olaylar gibi birçok kriz, enerji kaynakları ve enerji nakil hatlarıyla ilgili sorunlardan kaynaklanmaktadır. Hindistan da 2001 sonrasında, bulunduğu bölgedeki gerginliklerle enerji merkezli pek çok gelişme ile karşı karşıya kalmıştır. Bunun en belirgin örneği, Hindistan'a ulaşması planlanan İran ve Türkmenistan enerji hatlarının, küresel rekabetin bir parçası haline gelmesidir.

Hindistan, küresel enerji rekabetinde güvenliğini sağlamak adına çeşitli adımlar atmıştır. 1990'larda, küreselleşme sürecine dahil olmak için büyük çabalar sarf edilmiştir. Kongre Partisi, Hindistan'a Gandhi-Nehru ekolünü yerleştirirken, hükümet bu süreçte ekonomiyi liberalize ederek yeni dünya düzenine uyum sağlamak için yoğun çaba harcamıştır (Khurana, 2007).

Hindistan'ın eski Cumhurbaşkanı Abdul Kalam, 2005 Bağımsızlık Günü konuşmasında enerji güvenliğini çok önemli bir konu olarak ele almıştır. Hindistan için enerji kaynaklarını korumak kritik önem taşımaktadır çünkü fosil yakıt çağının sonuna yaklaşılmaktadır. Hindistan'ın önceliği, çevre dostu, ekonomik ve sürdürülebilir enerji kaynaklarına ulaşmak ve 2030 yılına kadar enerji güvenliğinde bağımsızlık sağlamaktır. Ancak bazı hükümet üyeleri bunun kısa veya orta vadede gerçekleşmesinin zor olduğunu belirtmiştir (Dhaka, 2009).

Hindistan'ın enerji güvenliği politikalarını etkileyen en önemli faktörlerden biri, ülkenin jeopolitik konumudur. Komşularıyla yaşadığı sınır sorunları ve diğer meseleler, Hindistan'ın enerji ihtiyaçları için büyük bir engel oluşturmaktadır. Özellikle Pakistan, Hindistan'ın bölgede en büyük sorun yaşadığı ülkedir. Ayrıca, İran ve Türkmenistan'dan gelen enerji hatlarının Pakistan'dan geçmesi, Hindistan'ın enerji güvenliği politikalarında Pakistan'ı kritik bir konumda tutmaktadır. Umman'dan Hindistan'a ulaşacak olan hattın deniz altından geçmesi, maliyetli ve zor olduğu için bu hattın da Pakistan üzerinden geçmesi hedeflenmektedir. Hindistan'ın Pakistan ile olan ilişkileri, enerji güvenliği stratejilerini doğrudan etkilemektedir ve Pakistan, Hindistan'a karşı güçlü kozlar bulundurmaktadır (Madan, 1997).

Hindistan'ın enerji güvenliği açısından önemli bir diğer faktör, Hint Okyanusu'na kıyısının olması ve özellikle Çin ile yaşadığı gerilimlerdir. Hint Okyanusu, Hindistan'ın yanı sıra, Çin ve Japonya gibi Asya'nın büyük güçlerinin de enerji ihtiyaçlarını karşılayan kritik bir bölgedir. Hindistan için, dış ticaretinin büyük kısmının deniz yoluyla yapılması, bu bölgenin stratejik önemini artırmaktadır. Çin'in enerji ihtiyacının yaklaşık yüzde 80'inin bu bölgeden karşılandığı göz önünde bulundurulduğunda, bölgenin Çin için de kritik bir önemi olduğu açıktır. Ayrıca, ABD'nin Hint Okyanusu'ndaki varlığı ve Hindistan ile kurduğu güçlü bağlar, Çin'i rahatsız etmekte ve enerji ihtiyacı hızla artan bu iki ülke arasındaki rekabetin yoğunlaşmasına yol açmaktadır. Myanmar ve Vietnam gibi ülkelerdeki siyasi gelişmeler de bu iki ülke için önemli bir kaygı kaynağıdır. Hindistan ise bölgede ABD'nin etkisinde bir pozisyon alırken, Çin de bölgedeki hakimiyetini güçlendirmeye çalışmaktadır. Bu rekabet, Hindistan'ın enerji güvenliğini etkileyen önemli bir dinamik haline gelmektedir.

Hindistan, dünya genelindeki petrol rezervlerinin yalnızca yüzde 0,4'ünü oluşturmalarına rağmen, Asya ölçeğinde önemli petrol rezervlerine sahip olup, Çin'den sonra ikinci sırada yer

almaktadır. Ocak 2015 itibariyle kanıtlanmış petrol rezervleri 5,7 milyar varil olarak kaydedilmiştir. Hindistan'ın günlük petrol üretimi ise 880 bin varil olup, bunun 650 bin varili ham petrol, geri kalan kısmı ise diğer petrol ürünleridir. Hindistan'ın petrol üretimi son yıllarda artmış olsa da petrole olan talep o kadar hızlı bir şekilde artmaktadır ki, üretim ve tüketim arasındaki dengeyi sağlamak giderek daha zor hale gelmektedir ve kısa vadede bu açığı kapatmak pek mümkün görünmemektedir (Madan, 1997).

Doğalgaz ise Hindistan için petrole göre daha avantajlı bir enerji kaynağıdır. Bunun nedeni, Hindistan'ın mevcut doğalgaz ihtiyacının önemli bir kısmını yerel kaynaklardan karşılayabilmesidir. Hindistan, petrole oranla doğalgazda dışa bağımlılığını daha az yaşamaktadır. Hindistan'ın birincil enerji tüketiminde doğalgazın payı yüzde 8 civarındadır, ancak 2025'e yönelik tahminler bu oranının yüzde 20'ye çıkacağını göstermektedir (Chatterjee, 2012).

Hindistan'ın doğalgaz rezervleri dünya rezervlerinin yüzde 1,1'ini, tüketimindeki payı ise yüzde 1,3'tür. Ülkenin doğalgaz rezervleri yaklaşık 47 trilyon metreküpe ulaşırken, günlük üretimi 86 milyon metreküptür. Ancak Hindistan'ın doğalgaz ihtiyacı günlük 115 milyon metreküp civarındadır. Bu durum, Hindistan'ın doğalgaz ihtiyacının yaklaşık yüzde 74'ünü yerel kaynaklardan karşıladığı anlamına gelir.

Hindistan, dünya çapında dördüncü en büyük kömür rezervlerine sahip olup, kömür üretiminde ve tüketiminde üçüncü sırada yer almaktadır. 2015 yılı itibarıyla ülkenin kömür rezervleri 60 milyon ton civarındadır ve kömür, Hindistan'ın enerji politikasında hala merkezi bir konumda bulunmaktadır. Hindistan'ın toplam enerji tüketiminin yarısından fazlası kömürden sağlanmaktadır. Ülkede, elektrikten yoksun köylerde bile kömür yakıt olarak kullanılmaktadır (Sachdeva, 2015).

Küresel enerji politikalarına bakıldığında, fosil yakıtlara bağımlılığın kısa ve uzun vadede artacağı öngörülmektedir. Hindistan'ın fosil yakıtlar üzerindeki bağımlılığı giderek büyümektedir. Enerji üretimi dünya ortalamasının altında olmasına rağmen Hindistan, dünya genelinde beşinci büyük enerji tüketicisi olma konumundadır. Eğer ekonomik kalkınma aynı hızda devam ederse, 2030 yılı itibarıyla Hindistan, enerji tüketicileri sıralamasında üçüncü sıraya yükselebilir. Ancak bu hızla devam eden enerji bağımlılığı, Hindistan'ın ekonomik büyümesini yüzde 8-9 seviyelerinden yüzde 3-4 seviyelerine çekebilir. Bu durum, Hindistan'ın enerji üretimi ile tüketimi arasındaki farkın hızla büyüdüğünü göstermektedir. Petrol bağımlılığı yüzde 70 seviyesindeyken, 2030'da yüzde 90'a çıkması beklenmektedir (Sikri, 2009). Bu yüksek bağımlılık oranı, Hindistan'da enerji güvenliği konusunda olumsuz işaretler vermektedir. Bu sebeple Hindistan, sadece ticaretle değil, aynı zamanda önemli yatırımlarla da

enerji güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır. Ortadoğu ve Afrika'ya yapılan yatırımların yanı sıra Hindistan, son dönemde Latin Amerika'da da önemli yatırım fırsatları aramaktadır. Kolombiya, Brezilya ve Küba gibi ülkelerde Hindistan'ın yatırımları giderek artmaktadır. Petrol arama ve üretim alanında Hindistan'ın dışa yönelik yatırımlarını arttırarak, ekonomik kalkınma ile orantılı bir genişleme hedeflediği söylenebilir.

Doğalgaz talebi ve bağımlılığı da hızla artmaktadır. Hindistan'ın hidrokarbon kaynakları konusundaki geleceğini belirleyen en önemli belgelerden biri olan Hydrocarbon Vision 2025 raporuna göre, 2001-2002 yıllarında günlük 110 milyon metreküplük doğalgaz ihtiyacı, 2019-2020 yıllarında 325 milyon metreküpe çıkacaktır. Hindistan'ın enerji güvenliği için en önemli hedeflerinden biri, çevre kirliliğini azaltarak temiz enerji üretmektir. Yoğun kömür kullanımı Hindistan'da ciddi çevre sorunlarına yol açmaktadır. Bu sorunları aşmak ve temiz enerjiye yönelmek için Hindistan, doğalgaza özel bir önem vermektedir. 2025 yılına dair öngörülerde, doğalgaz tüketiminin petrol tüketimini geçeceği öngörülmektedir.

Yeterli enerji rezervine sahip olmayan bir ülke için dış yatırımlar büyük önem taşır. Hindistan gibi nüfusu hızla artan ve buna bağlı enerji ihtiyacı büyüyen bir ülke, dışa bağımlılığı azaltabilmek için dış yatırımları artırmak zorundadır. Ancak bu süreçte, sadece özel sektöre değil, kamu sektörüne de önemli bir rol verilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Rekabete dayalı bir ekonomi zenginlik yaratabilir, ancak rekabetin kontrolsüz ve denetimsiz olması, ulusal çıkarlar ile firmaların çıkarlarının çatışmasına yol açarak, enerji gibi kritik bir alanda istikrarsızlığa neden olabilir.

Hindistan'ın enerji politikaları ve projeleri, genellikle küresel kriz bölgelerinde yer almaktadır. Özellikle, Hindistan'ın yakın coğrafyasında bulunan iki önemli proje – TAPI (Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan Boru Hattı) ve IPI (İran-Pakistan-Hindistan Boru Hattı) – büyük stratejik öneme sahiptir. Bu projelerin biri Afganistan-Pakistan hattından, diğeri ise İran-Pakistan hattından geçmektedir. Hindistan'ın Pakistan ile yaşadığı sorunlar göz önüne alındığında, İran ve Afganistan'ın istikrarsızlıkları, Hindistan'ın enerji güvenliğini sağlama açısından büyük engeller oluşturmaktadır (Stevens, 2009). Bu iki ülkedeki kalıcı istikrar sağlanmadan Hindistan'ın güvenliğini temin etmesi zor olacaktır. Ayrıca, Hindistan'ın Hazar havzasına erişiminde de ciddi engeller bulunmaktadır. Bu durum, özellikle Hindistan ile Çin arasındaki rekabetten kaynaklanmaktadır. Hindistan ve Çin, bölgenin en büyük iki gücü olmasının yanı sıra, enerji ve jeopolitik bağlamda önemli rakiplerdir. Çin'in Pakistan ve Myanmar ile geliştirdiği ilişkiler, Hindistan'ın da ABD ile yakınlaşmasına neden olmuş ve bu rekabeti daha da derinleştirmiştir. Hindistan ve Çin arasındaki bu gerilim sadece bölgeyle sınırlı kalmayıp, enerji yatırımlarında da Orta Asya ve Afrika gibi farklı coğrafyalarda da kendini

göstermektedir. Hindistan'ın bu rekabeti, Hint Okyanusu'na kadar taşınmış ve Çin, 2000'li yıllardan itibaren Hindistan'a karşı çevreleme politikaları geliştirmeye başlamıştır.

Hint Okyanusu hem Hindistan hem de Çin için kritik bir öneme sahiptir. Hindistan, dünya ile deniz yoluyla ticaret yaparken, Çin'in enerji ithalatının yaklaşık yüzde 80'inin bu okyanus üzerinden sağlandığı göz önüne alındığında, bölgedeki rekabetin büyüklüğü daha net anlaşılabilir. Hem Myanmar hem de Andaman ve Nicobar Adaları üzerindeki egemenlik, bu iki ülke için stratejik bir hedef oluşturur, çünkü enerji taşımacılığı açısından önemli olan Malakka Boğazı bu bölgeden geçmektedir. Hindistan ile Çin arasındaki ilişkilerin geleceği, doğrudan Hindistan'ın enerji güvenliğine etki edebilir.

Hindistan'ın Hazar Havzası'na ulaşma çabası, Pakistan ve Çin'in etkisi nedeniyle oldukça zorlaşmaktadır. Bu nedenle Hindistan, Rusya ile ilişkilerini güçlendirmeye yönelmiştir. Bu strateji Hindistan için iki önemli avantaj sunmaktadır. Birincisi, Rusya'nın Orta Asya enerji pazarındaki hakimiyeti Hindistan'a bölgesel enerji erişimi sağlamaktadır. İkincisi ise Hindistan'ın, Rusya'nın Sibiryadaki enerji kaynaklarına ulaşabilmesidir. Hindistan, Sakhalin-1 projesine katılarak Rusya'nın Sibiryadaki enerji kaynaklarına erişim sağlamış ve şimdi de Sakhalin-3 projesine dahil olmayı hedeflemektedir (Kurginjan, 2005). Sibiryanın hidrokarbon zenginliklerinin Hindistan'a ulaşması, Hindistan'ın enerji güvenliğini çeşitlendirecek ve farklı bölgelere olan bağımlılığını azaltacaktır.

Hindistan'ın enerji güvenliğini sağlama çabalarının en belirgin yönü, maliyetli projelerle karşı karşıya olmasıdır. Enerji kaynaklarını çeşitlendirmek ve korumak, Hindistan'ın kalkınma hızını artırabilmesi için temel gerekliliklerdir. Bu nedenle Hindistan, alternatif coğrafyalarda yeni enerji kaynakları arayışına girmektedir. Enerji yatırımları yalnızca ekonomik kazanç sağlamakla kalmaz, aynı zamanda Hindistan'ın bu bölgelerdeki stratejik etkinliğini de artırır. Ancak enerji güvenliği, yalnızca bu yatırımlarla değil, aynı zamanda enerji kaynaklarının bulunduğu coğrafyaların kriz potansiyeli ile de doğrudan ilişkilidir, bu da Hindistan'ı ek önlemler almaya zorlamaktadır (Sikri, 2008).

Hindistan'ın ulaşım sektörü, stratejik önemi olan bir altyapı alanıdır ve karayolu, demiryolu ile iç su yollarını kapsayan geniş bir ağdan oluşmaktadır. 1920 yılında İngilizler tarafından başlatılan demiryolu yapımı, zamanla genişleyerek 63.327 km uzunluğunda büyük bir demiryolu ağına dönüşmüştür. Bugün Hindistan'ın karayolu uzunluğu 3 milyon 300 bin kilometreyi geçmekte ve bu alanda dünyada üçüncü sırada yer almaktadır. Ancak karayollarının kalite standardı genel olarak düşük seviyelerde kalmaktadır (Abate, 2015). Yine de ulusal otoyol sistemi özellikle savunma amaçlı ve stratejik bir planlama doğrultusunda inşa edilmiştir. Ülkenin nehir ulaşımı açısından elverişli bir coğrafyaya sahip olduğunu da belirtmek gerekir.

Hava yolu ulaşımı Hindistan'da 1920 yılında başlamış, 1930-1945 yılları arasında hızla gelişmiştir. Deniz taşımacılığına büyük önem verilmiş olup, limanlar ve gemi yapımı sektörleri yasal olarak korunmuştur. Hindistan, 10'dan fazla büyük liman ve 200'e yakın orta ve küçük limana sahiptir. Dış ticaretinin yüzde 95'i deniz yoluyla gerçekleştirilmekte; ancak mevcut limanlar kapasite yetersizliği nedeniyle aşırı yüklenmiş durumdadır.

Hindistan, gelişmiş bir telekomünikasyon altyapısına sahip bir ülkedir. 1995 yılından itibaren devletin telekomünikasyon sektöründeki tekeli kaldırarak, yerli ve yabancı şirketlerin faaliyet göstermesine olanak tanımıştır. Ancak, kırsal alanlarda telefon hizmetlerine erişim konusunda hâlâ bazı sıkıntılar yaşanmaktadır. Diğer yandan, Hindistan dünyanın en geniş posta ağına sahip ülkelerinden biridir. Ancak çoğu postane, tek kişi tarafından işletilen, sabah açılıp akşam kapanan seyyar postanelerdir. Bu nedenle, postane sayısının fazla olması, gelişmişlik göstergesi olarak kabul edilmemelidir.

Hindistan, internet kullanımında da dikkat çeken bir başarıya sahiptir. 463 milyon abone ile dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olmasına rağmen, nüfusa oranlandığında yaklaşık yüzde 35'lik kullanım oranı, internetin yaygınlığının henüz istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir. Ancak Hindistan, 1,3 milyar nüfusuyla bu oranla dünya sıralamasında Çin'in ardından ikinci sırada yer almaktadır ve internet abone sayısı bakımından ABD ve Japonya gibi teknoloji devlerini geride bırakmaktadır.

3.2.5.2. Hindistan'ın Bölgesel Güç Olma Mücadelesi

Hindistan'ın bölgesel güç olma potansiyeli, özellikle Çin ve Rusya ile olan ilişkileri açısından önemli bir stratejik unsurdur. Bu bölümde, Hindistan'ın Çin ve Rusya ile olan ilişkileri incelenecektir. Hindistan, 21. yüzyılda önemli bir bölgesel güç olarak kabul edilse de, tek başına ABD ile askeri ve ekonomik anlamda rekabet edebilmesi zor gözükmektedir. Bu bağlamda, Hindistan'ın Çin ve Rusya ile ittifak kurma olasılığı tartışılmakta, ancak Çin ile yaşanan güvenlik endişeleri nedeniyle bu tür bir ittifakın gerçekleşmesi pek olası görünmemektedir. Yine de Hindistan, ekonomik, askeri ve siyasi açıdan Çin'in gerisinde olsa da Asya'daki diğer ülkelere destek sağlama potansiyeli ve ABD ile gelişen ilişkileri sayesinde, Çin'in temkinli yaklaşımını etkilemektedir (Satha-Anand ve Urbain, 2013).

Çin, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi bir üyesidir ve 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) katılmıştır. BM dışında, Çin herhangi bir askeri veya politik örgütün üyesi değildir ve uluslararası platformda bağımsız bir aktör olarak kalmayı tercih etmektedir. Çin'in bölgesel işbirliği ve yatırımlarının ötesinde anlam taşıyan önemli bir örgüt, eski adıyla Şanghay Beşlisi olarak bilinen ŞİÖ Çin, bu tür bölgesel örgütler aracılığıyla çevresindeki ülkelerle

ilişkilerini güçlendirmeyi ve dış aktörlerin bölgedeki etkisini sınırlamayı hedeflemektedir. Bu şekilde, çevresinde barışçıl bir ortam yaratmayı amaçlamaktadır.

Çin, dünya siyasi düzenine dair atılan adımlarda, bölgesel rakiplerinin yükselmesini veya etkinliklerini artırmasını engellemeye çalışmaktadır. Hindistan ve Japonya'nın BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeliği için gösterdikleri çabaları başarıyla engellemiştir. 2005 yılında Kuala Lumpur'da düzenlenen ilk Doğu Asya Zirvesi'nde, Hindistan'ın Doğu Asya'daki etkinliğinin artmasına karşı çıkmıştır. Ayrıca, ABD ile Hindistan arasındaki ilişkilerin güçlenmesi karşısında temkinli bir yaklaşım benimsemiştir (Satha-Anand ve Urbain, 2013).

Çin, bölgedeki egemenliğini sürdürmek için Hindistan ile ilişkilerin normalleşmesini önemsemektedir. Çin Başbakanı'nın 2005 yılının Nisan ayında gerçekleştirdiği dört günlük Hindistan ziyareti, ilişkilerde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ziyaret sırasında Çin Başbakanı, Sikkim bölgesinde herhangi bir hak iddiasında bulunmadıklarını belirtmiş ve Hindistan'ın uluslararası arenada daha etkin olmasına destek vereceklerini açıklamıştır. Hindistan Başbakanı Manmohan Singh ise, Hindistan ve Çin'in dünya düzenini yeniden şekillendirmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Hindistan-Çin ilişkilerinin gelişmesi sürecinde, Çin'in Orta Asya'daki ekonomik ve demografik etkisinin Rusya tarafından tehdit olarak algılanması, Rusya'yı önemli bir rol üstlenmeye sevk etmiştir. Hindistan, bu bağlamda, Çin'e karşı bir denge unsuru olarak Rusya için stratejik önem taşımaktadır. Hindistan ile Çin arasındaki ilişkilerin normalleşmesi, Rusya'nın önerdiği Moskova-Pekin-Delhi ittifakını güçlendiren bir zemin oluşturmuştur. Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne üyeliği, Hindistan'a serbest ticaretle Çin'e mal satma fırsatı sunmuştur. İki ülke, ortak gümrük standartları belirlemiş ve yüksek teknoloji altyapısı için ortak yatırımlar yapmayı kararlaştırmıştır. 2006 yılı itibarıyla Hindistan ve Çin arasındaki ticaret hacmi 20 milyar dolara ulaşmış olup, bu rakamın 40 milyar dolara çıkarılması hedeflenmiştir. Hindistan, Çin'e hammadde, ara ürünler ve yazılım satarken, Çin'in ihraç mallarındaki yüksek rekabet gücü ve Hindistan'ın emek yoğun sanayi mallarında Çin ile rekabet etme zorluğu nedeniyle, Hindistan Çin ile serbest ticaret anlaşması imzalamaktan kaçınmaktadır (Purtaş, 2011).

Yeltsin döneminde Rusya'daki Atlantikçiler ile Avrasyacılar arasındaki rekabetin ardından, Vladimir Putin'in 2000 yılında devlet başkanı olması ve Rusya'nın ulusal güvenlik programlarının açıklanmasıyla Avrasyacılık, devlet politikası haline gelmiştir. Uzun vadede, Rusya, geniş Avrasya bölgesinde Çin, Hindistan, İran ve Türkiye gibi ülkelerle bir siyasi ve stratejik birlik kurmayı hedeflemektedir. Primakov Doktrini çerçevesinde Rusya, Çin ve Hindistan'ı kapsayan ve bu ülkelerin blok oluşturmasını amaçlayan bir Avrasya stratejisi izlemektedir (Adıbelli, 2008).

SSCB'nin çöküşü sonrasında Hindistan, Rusya gibi çok kutuplu bir dünya düzeninin gerekliliğini savunarak, ABD'nin hegemonik politikalarına karşı zaman zaman karşı durmuştur. Bu yaklaşım, iki ülkenin savunma alanında işbirliği yapmasına da olanak sağlamıştır. Rusya, 2005-2009 döneminde silah ihracatının yüzde 69'unu Asya ve Pasifik ülkelerine yapmıştır ve Hindistan, Rusya'nın silah sanayisinin önemli bir müşterisi olmuştur. Hem Hindistan hem de Çin için ana silah tedarikçisi Rusya'dır. Ayrıca Hindistan'ın son dönemde Rusya ve Çin'in etkili olduğu Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ile geliştirdiği ilişkiler de dikkat çekici olmuştur.

Rusya ve Hindistan arasındaki işbirliği en çok Orta Asya'da yoğunlaşmaktadır. SSCB'nin dağılmasından sonra Orta Asya ülkelerinin dönüşüm süreci henüz tamamlanmamıştır. Bu ülkelerin endüstriyel altyapısı büyük ölçüde SSCB döneminden kalmadır ve modernize edilmesi gerekmektedir. Hindistan, bu alanda Orta Asya ülkelerine teknoloji ve yatırımlar konusunda önemli destek sağlayabilecek kapasiteye sahiptir (Joshi, 2009). Soğuk Savaş sonrasındaki uluslararası ortamda, bölgesel dinamikler ve yükselen güçlerin rolü büyük önem kazanmıştır. Hindistan'ın bir güç olarak konumunu değerlendirmek için bu bölgesel gelişmelerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu bağlamda, Hindistan'ın Orta Asya ve Güney Asya'daki stratejik pozisyonu ele alınacaktır. Orta Asya, küresel güçlerin kesişim noktasında yer almakta olup, bölge ülkeleri, Rusya, Çin ve Hindistan gibi Asya'nın büyük ülkeleriyle olan yakınlıklarıyla bu büyük güçlerin meydan okumalarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Aynı zamanda, bölgeye ekonomik ve askeri olarak nüfuz etmeye çalışan ABD'nin taleplerine de denge sağlama çabası içindedirler (Kireççi, 2011).

Hindistan'ın Orta Asya'ya ilgisi, SSCB'nin çökmesinin ardından bölgede yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkmasıyla daha da artmıştır. Orta Asya, Pakistan, Afganistan ve Çin gibi Hindistan'ın önemli komşularına yakın konumda olduğundan, stratejik olarak Hindistan için büyük önem taşımaktadır. Hindistan'ın Orta Asya'ya yönelik dış politikadaki 'kuzeye yöneliş' açılımı, Hindistan'ın bölgedeki etkisini artırma çabalarının bir parçasıdır (Purtaş, 2011). Hindistan stratejistlerine göre, bu bölgedeki tehditler ve fırsatlar şu şekilde sıralanabilir (Erol, 2007).

- Hindistan ve Orta Asya ülkeleri, Afganistan ve Pakistan'daki istikrarsızlıkları gözlemleme ve kontrol etme konusunda benzer endişelere sahiptir. Bu nedenle, karşılıklı olarak etki alanlarını güçlendirmeye çalışmaktadırlar.
- Hindistan, özellikle Pakistan, Myanmar, Bangladeş ve bazı Orta Asya ülkelerinde Çin'in etkisinin artmasını engellemeye yönelik stratejiler geliştirmektedir.
- Hindistan, belirli alanlarda çıkarlarının ABD ile örtüştüğünün farkındadır ve bu nedenle bu alanlarda Amerikalılarla işbirliği yapmaya açıktır.

Hindistan'ın Orta Asya'ya yönelik bakışında güvenlik her zaman ön planda olmuştur. SSCB'nin çöküşüyle Orta Asya'da oluşan güç boşluğu, etnik gerilimler, iç savaşlar ve dini köktencilik gibi unsurlar, Hindistan'ın güvenlik kaygılarını artırmıştır. 2001 sonrasında Afganistan'daki gelişmeler, Hindistan ve Pakistan'ın Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ne yönelik dış politikalarını değiştirmiştir. İki ülke, 2005 yılında Şanghay İşbirliği Örgütü'ne (ŞİÖ) gözlemci olarak katılmış ve TAPI gibi ekonomik projelerde birlikte yer almışlardır (Purtaş, 2011).

Hindistan, Asya'nın nüfus ve yüzölçümü açısından en büyük ülkelerinden biri olarak, Orta Asya için stratejik bir öneme sahiptir. Orta Asya'daki ABD egemenliğine karşı çıkan Rusya ve Çin ile Hindistan arasındaki ilişkiler kritik bir rol oynamaktadır. 2005 yılında ABD öncülüğünde başlatılan Büyük Orta Asya Ortaklığı inisiyatifi, Hindistan'a özel bir önem atfetmiştir. ABD, Orta Asya'daki Rusya ve Çin nüfuzunu kırmayı amaçlayan projeye Hindistan'ın katılımını resmen talep etmiştir (Mahmood, 2014).

Hindistan, İran doğalgazını Pakistan üzerinden geçecek IPI boru hattı ile, Türkmenistan doğalgazını ise Afganistan üzerinden geçecek TAPI boru hattı ile almayı hedeflemektedir. Rusya, Türkmenistan'ın Nabucco hattına doğalgaz vermesini engellemeye çalışırken, ABD siyasi nedenlerden dolayı IPI hattından memnun değildir ve TAPI'yi desteklemektedir. TAPI, sadece Hazar bölgesindeki enerji kaynaklarını küresel pazarlara taşımayı amaçlayan bir proje olarak görülmemelidir; aynı zamanda Afganistan'da istikrarın sağlanması, Hindistan ile Pakistan arasında barışçıl ilişkilerin kurulması ve Orta Asya ile Güney Asya'nın entegrasyonu gibi önemli sonuçlar doğuracak bir 'Modern İpek Yolu Projesi' olarak değerlendirilmektedir.

TAPI projesi, Türkmenistan'dan başlayıp Afganistan ve Pakistan üzerinden Hindistan'a ulaşacak şekilde tasarlanmıştır. Bu hattın inşa edilmesiyle bölgesel bir enerji işbirliği ve yakınlaşma hedeflenmektedir. Ancak, Afganistan ve Keşmir'deki çatışmalar bu projelerin hayata geçmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca, Hazar havzasındaki ülkelerin mevcut enerji üretim seviyeleri, Hindistan'a düzenli enerji akışının sağlanmasını daha da karmaşık hale getirmektedir.

Türkmenistan ve İran üzerinden yapılması planlanan boru hatlarıyla ilgili endişeler hâlâ giderilebilmiş değildir. Afganistan'daki istikrarsızlık, güvenlik kaygıları, yatırımcı bulma zorlukları ve gaz kaynaklarının yetersizliği gibi sebeplerle bu projelerin inşası bugüne kadar gerçekleşmemiştir. Hindistan'ın komşularıyla yaşadığı sorunlar da bu hatların inşasına engel teşkil etmektedir.

Öte yandan, Rusya, ABD ve Almanya'dan sonra Orta Asya'da askeri üsse sahip dördüncü ülke olması, Hindistan'ın bölgedeki etkinliğini ve Orta Asya'ya verdiği önemi

göstermektedir. 2002 yılında Tacikistan'ın Farkhor şehrinde Hindistan, ilk ileri karakolunu kurmuştur. Farkhor, Pakistan kontrolündeki Keşmir'e ve Çin ile Pakistan'ın askeri tatbikatlar yaptığı bölgelere yakınlığıyla stratejik bir noktada yer almaktadır. Hindistan'ın, Duşanbe yakınlarındaki Ayni askeri hava üssünü kiraladığı ve burada askeri uçaklarını konuşlandıracağına dair resmi olmayan bilgiler bulunmaktadır. 2015 Aralık ayında, bu üste 100 Hintli personelin çalıştığı bilgisi ortaya çıkmış ve bu durum, Tacikistan hükümeti tarafından doğrulanmıştır. Tacikistan, Hint askeri personelinin Tacik pilotların eğitimi ve diğer teknik destek alanlarında faaliyet gösterdiğini açıklamıştır. Ayni hava üssü, Hindistan'ın mali ve teknik desteğiyle 70 milyon dolar harcanarak 2012 yılında tadilat görmüş ve sadece Hint askeri personelinin bulunmasına izin verilen bir üs haline gelmiştir. Bu üs, dünya çapındaki tüm uçakların iniş ve kalkış yapabileceği 3200 metrelik modern pist ve gelişmiş teknik donanımıyla dikkat çekmektedir. Ancak Hindistan'ın bu üssü hangi amaçlarla kullanacağına dair kesin bir bilgi henüz mevcut değildir.

Orta Asya Hindistan için yalnızca tarihi ve kültürel değil, aynı zamanda jeopolitik ve ekonomik açılardan da büyük önem taşımaktadır. SSCB'nin çöküşü ve Hindistan ile Rusya arasındaki ilişkilerin zayıflamasıyla, Orta Asya giderek bir kriz merkezi olarak görülmeye başlanmış ve bazı gözlemciler bu bölgeyi Orta Doğu'nun yeni bir versiyonu olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda, Orta Asya Hindistan'ın milli güvenlik stratejisinin temel bir unsuru haline gelmiş ve bölgeye yönelik orta ve uzun vadeli dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesi büyük önem kazanmıştır (Abhyankar, 2008).

Hindistan'ın bölgesel güç olma sürecinde, Pakistan ile olan ilişkilerindeki tarihsel güvensizlik nedeniyle sorunlar devam etmektedir. İki ülke arasındaki nükleer yarış, Keşmir sorununun hala çözülmemiş olması ve bu konuda sağlıklı bir diyalog zeminine ulaşılamamış olması, Güney Asya'daki en büyük istikrarsızlık faktörlerinden biri olarak kalmaktadır. Hindistan, Çin ve Pakistan gibi rakip ülkeler tarafından kuşatılma endişesi taşıırken, bu ülkelerin kendisini Güney Asya ile sınırlama çabalarına karşılık vermeye çalışmaktadır. Hindistan'ın dış politikası, güvenlik kaygıları, ekonomik çıkarlar ve fırsatların ötesinde, Asya'nın genelinde güçlü bir rol üstlenmeyi hedeflemektedir. Hindistan, bu hedefini, hem ulusal çıkarlarını güvence altına alacak hem de bölgedeki gelişmelere etkin şekilde yanıt verecek bir stratejiyle hayata geçirmeyi planlamaktadır (Siddiqui, 2007).

Hindistan, her zaman Güney Asya'nın lider gücü olarak kendini görmüş olmasına rağmen, 1990'larda küçük komşularıyla olan ilişkilerinin çıkmazda olduğunu fark etmiştir. Bu durum, Hindistan'ı Güney Asya politikalarını yeniden şekillendirme gerekliliğine sevk etmiş ve bölgedeki komşuları ile biriken sorunlarını çözmek adına büyük çabalar sarf etmesine yol

açmıştır. Özellikle Güney Asya'daki ekonomik entegrasyonun öneminin kavranmasıyla birlikte, Hindistan Nepal ve Sri Lanka'nın iç politikalarından kaynaklanan problemleri aşmak için büyük devletlerle işbirliği yapma yoluna gitmiştir (Siddiqui, 2007).

Enerji, ekonomik kalkınma ve toplumsal gelişimin temel kaynaklarından biridir. Bu nedenle, ülkelerin hızlı ve sürdürülebilir kalkınabilmesi için enerji, refah seviyesinin artmasında ve ekonomik büyümenin sağlanmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Enerji talebinin her dönemde yeterli, verimli, güvenilir ve çevreye zarar vermeyen bir şekilde karşılanması, ülkelerin öncelikleri arasında yer almaktadır.

Son yıllarda, Asya-Pasifik bölgesi enerji tüketimindeki artış nedeniyle, Kuzey Amerika'nın liderliğine son vermiştir. Çin ve Hindistan gibi büyük ekonomilerin enerji talebi, gelecek yıllarda bugünkünden çok daha fazla artacaktır. Hindistan'ın günlük 1,4 milyon varil olan petrol ithalatının 2020'ye kadar üç katına çıkması beklenmektedir. 2015 itibarıyla Hindistan'ın doğalgaz tüketimi de yirmi yıl öncesine göre yaklaşık üç kat artmıştır. Bununla birlikte, Hindistan'ın doğalgaz üretimi artsa da ihtiyacının yaklaşık üçte birini ithalat yoluyla karşılaması gerekecektir (Canikoğlu, 2010).

Hindistan'ın ekonomi odaklı dış politikası, özellikle Orta Asya'nın enerji kaynaklarına yönelik ilgisini artırmıştır. Yılda ortalama yüzde 7-8 oranında büyüyen ve enerji ihtiyacı sürekli artan Hindistan, Orta Asya'da enerji yatırımlarını artırmaktadır (Purtaş, 2011). Hindistan ve çevresindeki ülkelerin petrol ithalatında Basra Körfezi ülkelerinin belirgin bir üstünlüğü bulunmaktadır; bu üstünlük, kuşkusuz coğrafi yakınlıkla doğrudan ilişkilidir. Artan enerji talebi, Hindistan ve Çin açısından büyük önem taşımakta ve bu talebin karşılanması bölge dengeleri üzerinde belirleyici bir etki yapmaktadır. Eğer İran, Hindistan ve Çin'in petrol ile doğalgaz taleplerini karşılayabilirse, İran'ın bölgedeki siyasi ve ekonomik konumu güçlenecektir. Ancak Afganistan ve Pakistan'daki istikrarsızlık, İran'ın bu hedefe ulaşmasını zorlaştırmaktadır. Öte yandan, mevcut durum, Rusya'nın, Çin'in ve kısmen İran'ın pozisyonlarını güçlendirirken, ABD'nin çıkarları doğrultusunda TAPI doğalgaz boru hattını tercih etmektedir.

3.2.5.3. Çin ve ABD Bağlamında Hindistan'ın Nükleer Konumu

ABD, Hindistan'ın nükleer programına başından itibaren temkinli bir yaklaşım sergilemiş ve Hindistan, nükleer silah sahibi olduğunu resmi olarak açıklamasının ardından, bu ülkeyi özellikle nükleer silahların yayılmasının önlenmesi çerçevesinde hareket etmeye çağırmıştır. 1998 yılında ABD ve Çin, Güney Asya'daki nükleer silah yayılmasını engellemeye

yönelik bir zirve düzenlemiş ve bu konuda ortak bir deklarasyon yayımlamıştır (Sino-Uş, 1998).

‘BM Güvenlik Kurulu daimi üyelerinin BM Genel Kurulu’nun 1172 sayılı kararı haline gelen ortak bildirgesi Güney Asya’da baş gösteren nükleer silah ve füze yarışının nasıl ele alınacağına dair açık ve kapsamlı hedefler ve plan ortaya koymaktadır. Ortak bildirmede ana hatları çizilmiş adımları tam olarak destekleyeceğimizi taahhüt ediyoruz. Hindistan ve Pakistan’ı bir kez daha başkaca nükleer silah denemeleri yapmamaya ve Kapsamlı Nükleer Denemelerin Yasaklanması Antlaşması’na derhal ve şartsız olarak uymaya; Nükleer silahlanmadan, nükleer silahların konuşlandırılmasından ve nükleer silah fırlatma yeteneği bulunan füze denemelerinden kaçınmaya ve bu tür füzeleri konuşlandırmayacaklarına ve nükleer silah edinmeyeceklerine veya nükleer silah fırlatma gücüne sahip füzeleri konuşlandırmaktan vazgeçeceklerine dair kesin taahhütte bulunmaya davet ediyoruz. Çin ve ABD’nin nükleer silahların yayılmasının önlenmesi için güçlü ve etkili bir uluslararası işbirliği oluşturulması hususundaki güçlü kararlılığı bulunmakta ve NPT merkez olmak üzere nükleer silahların yayılmasının önlenmesi yönündeki dünya çapındaki çabaları cesaretlendirmeye devam edeceğiz ve amacımızın Hindistan ve Pakistan da dahil olmak üzere bütün ülkelerin NPT Antlaşması’na, antlaşmanın mevcut haliyle ve hiçbir yenilik yapılmaksızın, uyması olduğunu bir kez daha vurgularız. Antlaşmaya uymayan devletler kendilerine antlaşmaya uyan devletlere tanınan kolaylıkların tanınmasını ve uygun görülen uluslararası tutuma layık görüleceklerini bekleyemez. Son nükleer silah denemelerine rağmen Hindistan ve Pakistan NPT uyarınca nükleer silah devleti konumuna sahip değildir’.

ABD ile Hindistan arasındaki sivil nükleer işbirliği planları, Hindistan’da bazı siyasal engellerle karşılaşmıştır. Temmuz 2005’te ABD Hindistan Karma Deklarasyonu, Hindistan’ı ileri nükleer teknolojiye sahip, sorumlu bir devlet olarak tanımlayarak, diğer ülkelerle aynı avantajlardan yararlanacağını belirtmiştir. Ayrıca, Başkan Bush’un Hindistan ile kapsamlı bir nükleer işbirliği kurma yönündeki çabaları, ABD’nin bu konudaki politikasında önemli bir değişikliği yansıtmaktadır (Kronstadt, 2008).

ABD Başkanı George Bush, Yeni Delhi ziyaretlerinde, Hindistan’ın sivil ve askeri nükleer tesislerini ayırmasını ve sivil tesislerini uluslararası denetimine açmasını, buna karşılık Hindistan’a nükleer yakıt ve teknoloji sağlamayı öngören bir işbirliği anlaşması yapmıştır. Bu anlaşma, 18 Temmuz 2005’te imzalanmış ve iki ülke arasında gelişen ittifakın temel unsurlarından biri olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, Washington’un 1998’de Hindistan’a nükleer denemelerinden dolayı uyguladığı yaptırımları geri çekmesi, önemli bir politika değişikliği olarak değerlendirilmiştir. Bush, bu anlaşmayla ABD’nin 1978’den itibaren benimsemiş olduğu, Nükleer Silahsızlanma Anlaşması’na imza atmayan ülkelerle nükleer teknoloji işbirliği yapmama politikasını da terk etmiştir.

ABD ve Hindistan arasında imzalanan Stratejik Ortaklık Belgesi çerçevesinde geliştirilen Sivil Nükleer İş Birliği Anlaşması, Hindistan’a çeşitli taahhütler ve sorumluluklar yüklemektedir (P.K. Kerr, 2012). Bu bağlamda Hindistan, sivil ve askeri nükleer tesisleri ile

programlarını tanımlayarak birbirinden ayırmayı, sivil nükleer tesislerdeki gelişmeleri Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'na (UAEK) bildirmeyi ve bu tesisleri UAEK denetimine gönüllü olarak açmayı taahhüt etmiştir. Ayrıca, nükleer denemeleri tek taraflı olarak ertelemeyi sürdürme, ABD ile Füzyon Malzemeleri Üretiminin Kesilmesi Anlaşması üzerinde çalışma, zenginleştirme ve yeniden işleme teknolojilerinin yayılmasını sınırlamaya yönelik çabalara destek verme ve nükleer malzemelerin güvenliğini sağlamak adına uluslararası ihracat kontrolü yasalarına ve Füze Teknolojisi Kontrol Rejimi ile Tedarikçiler Grubu'nun kurallarına uyma yükümlülüklerini üstlenmiştir. Buna karşılık ABD, Hindistan ile tam kapsamlı bir sivil nükleer işbirliği sağlamak amacıyla, ABD kanunlarını ve politikalarını anlaşmaya uygun hale getirebilmek adına Kongre'de uzlaşma sağlamaya çalışmayı, nükleer enerji işbirliği ve ticaretini kolaylaştırmak için dost ülkelerle uluslararası bir düzen kurmayı ve Hindistan'ın Uluslararası Termo Nükleer Araştırma Reaktörü'ne katılım talebini dikkate alarak ortaklarıyla müzakerelerde bulunmayı taahhüt etmiştir (P.K. Kerr, 2012). Bu anlaşma sayesinde ABD ve Hindistan arasındaki ilişkiler, nükleer silahlanma meselelerinin çözülmesinin yanı sıra, her iki ülke için de önemli faydalar sağlamıştır. Hindistan, nükleer teknolojisini güçlendirme ve geliştirme fırsatı elde ederken, ABD de uluslararası platformlarda Hindistan'ın desteğini kazanma imkanı bulmuştur.

Hindistan, dünya çapında en önemli toryum üreticisi olarak, nükleer santrallerinin çoğunu toryum temelli inşa etmektedir. Ancak, toryumla çalışan santraller, ek sistemler gerektirdiğinden daha pahalıdır. ABD'nin Hindistan ile yaptığı anlaşma, yalnızca nükleer santrallerle sınırlı olmayıp, aynı zamanda silah üretimi ve yüksek teknolojiye dair iş birliklerini de kapsamaktadır (P.K. Kerr, 2012). Ancak, ABD ile Hindistan arasındaki Sivil Nükleer işbirliği Antlaşması, Hindistan'ı ABD'nin stratejik ortağı haline getirmesinin yanı sıra, uluslararası ilişkilerde çifte standart tartışmalarını da gündeme getirmiştir. Örneğin, İran, Hindistan ve Pakistan gibi gizlice nükleer silah üreten ülkelerle ABD'nin işbirliği yapmasını çifte standart olarak nitelendirmiştir.

18 Aralık 2006'da George Bush, ABD-Hindistan Barışçıl Atom Enerjisi işbirliği Yasası olarak bilinen Hyde Yasası'nı onaylamış, böylece Hindistan'ın nükleer silah sahibi bir devlet olarak tanınması *de facto* olarak kabul edilmiştir. Bu anlaşma ile Hindistan'a, nükleer teknolojisini barışçıl enerji üretimi amaçlı diğer devletlere ihraç etme yetkisi verilmiştir.

Çin açısından Hindistan'ın nükleer durumu benzerlikler taşımaktadır. Her iki ülke de nükleer enerjiyi geliştirerek çevre kirliliğini azaltmayı hedeflemekte ve teknoloji alışverişine dayalı ortak girişimlerde bulunmaktadır. Hindistan, gelişmekte olan nükleer enerji programı ile 2020 yılına kadar nükleer kapasitesini 15.000 MWe'ye çıkarmayı planlarken, Çin, aynı

dönemde nükleer kapasitesini 50.000 MWe'ye yükseltmeyi hedeflemektedir. Hindistan, nükleer reaktörlerini kendi ülkesinde tasarlayıp inşa ederken, Çin ikinci nesil reaktörleri yerli üretimle yapmaktadır; ancak üçüncü nesil reaktörlerini ithal ederek gelecekte bu alanda da gelişmeyi planlamaktadır. Hindistan, sınırlı uranyum kaynakları nedeniyle toryumu yoğun bir şekilde kullanırken, Çin de ithal uranyuma dayanmakta ve bu kaynakları dışarıdan temin etmektedir (World Nuclear Association, 2014).

Hindistan, 1947'de bağımsızlığını kazanmasının ardından, sivil nükleer enerjiyi kullanmayı öncelikli hedeflerden biri haline getirmiştir. 1948'de Atom Enerjisi Yasası kabul edilip, Atom Enerjisi Komisyonu kurulmuş, 1954'te ise Atom Enerjisi Bakanlığı kurulmuş ve Hindistan, üç aşamalı nükleer enerji geliştirme programını duyurmuştur (Gopalakrishnan, 2002).

Çin, nükleer enerji programına 1970'lerde başlamış ve bu alandaki gelişme istikrarlı bir şekilde devam etmiştir. Ülke, hızla artan enerji talebi ve buna bağlı hava kirliliği sorunları nedeniyle 2005 yılından itibaren nükleer enerjiyi daha fazla geliştirmeye odaklanmıştır. Hindistan hükümeti, ülkenin nükleer programının, doğudaki Çin'in güçlü nükleer kapasitesi ve batıdaki Pakistan'ın nükleer silahlarına karşı bir caydırıcılık unsuru taşıdığını ifade etmiştir. Çin ilk nükleer denemesini 1964'te, Hindistan ise 1974'te gerçekleştirmiştir. Bu dönemde, NPT yürürlüğe girmiştir ve Çin, dünya üzerindeki beş nükleer güçten biri olurken, Hindistan bu statü dışında kalmıştır (World Nuclear Association, 2016).

3.2.5.4. Hindistan'ın Çin ve ABD ile İlişkileri

Günümüzde uluslararası sistemde ABD, hegemonyacı politikalar izleyen bir güç olarak değerlendirilmektedir. Ancak, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte tek süper güç olarak sahneye çıkan ABD, yeni güvenlik tehditleriyle de karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda, bölgesel güçler ABD'nin hegemonyacı yaklaşımlarını sınırlandırabilecek aktörler olarak görülmektedir. Bölgesinde lider bir konuma sahip olan, nükleer silah kapasitesine sahip ve aynı zamanda bölgesel güvenlikte önemli bir rol oynayan Hindistan, ABD ve Çin arasındaki ilişkiler açısından stratejik bir öneme sahiptir. Bu çerçevede, adı geçen devletler arasındaki ikili ilişkiler, Soğuk Savaş sonrası değişen stratejik öncelikler, Hindistan'ın jeopolitik konumu, nükleer silahların kontrolü, ekonomik iş birlikleri ve BRICS grubu gibi konuların analiz edilmesi gereklidir.

Soğuk Savaş, Güney Asya'ya yaklaştıkça ABD bu bölgede karmaşık yerel sorunlar ve kültürel farklılıklarla karşı karşıya kalmıştır. 1947'de İngiltere'den bağımsızlığını kazanan ve dünyanın en büyük demokrasisi olarak anılan Hindistan, ABD ile işbirliği ve karşılıklı güvene

dayalı ilişkiler geliştirmeye başlamıştır. Ancak, iki toplumun farklı kültürel bakış açıları ilişkileri şekillendirmiştir. Hint kültürü, verme ve alma anlayışına dayanırken, Amerikalılar bu yaklaşımı anlamakta güçlük çekmiştir. Öte yandan, Amerikalılar Hinduizmi geri kalmış ve pasif bir düşünce tarzı olarak değerlendirmiştir. Her iki taraf da diğerini kendi ahlaki değerleri üzerinden yanlış yorumlamıştır. Hindistan'ın dönemin lideri olan Jawaharlal Nehru, ABD'nin üstünlük iddialarını kabul etmemiş ve bu tutumu eleştirmiştir. Nehru, 'güçlü bir insanın sürekli gücünü sergileme ihtiyacını' anlayamadığını dile getirmiştir.

Nehru'nun Soğuk Savaş döneminde tarafsız bir politika benimsemesi, ABD'yi Hindistan'ın Sovyetler Birliği liderliğindeki komünist bloka katılacağı korkusuyla tedirgin etmiştir (Gaiduk, 2003). Bu durum, ABD'nin Hindistan'ın rakibi Pakistan'a daha yakın bir ilişki kurmasına yol açmıştır. Pakistan, monoteist İslam dini sebebiyle Hristiyanlığa daha yakın görülmüş ve liderleri güçlü, enerjik ve samimi karakterleriyle değerlendirilmiştir. Hindistan ise Pakistan'a karşı askeri kapasitesini artırmaya odaklanmıştır. Bu süreçte Pakistan, Soğuk Savaş boyunca ABD'nin yanında yer almıştır. Dönemin ABD Başkan Yardımcısı Richard M. Nixon, 'Pakistan için gereken her şeyi yaparım' diyerek bu ittifakı açıkça vurgulamıştır. Pakistan halkı, Amerikalılar tarafından Hintlilere kıyasla daha sade ve doğrudan bir toplum olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle, 1953'te Eisenhower yönetimi Güney Asya'da müttefik arayışına girdiğinde, Pakistan öncelikli bir partner olmuştur. 1954'te ABD liderliğinde kurulan SEATO (Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı), bu bölgede komünizme ve Çin etkisine karşı bir savunma ağı oluşturmayı amaçlamıştır.

Pakistan'ın SEATO'ya üye olması, Hindistan ile rekabetinde önemli bir avantaj olarak görülmüştür. Teşkilatın kuruluşuyla birlikte ABD, Pakistan'a yönelik ekonomik ve özellikle askeri yardımlarını hızlandırmıştır (McMahon, 1994). Ancak bu ittifak, faydalarının yanı sıra çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir. Hindistan Başbakanı Nehru, bölgeyi Soğuk Savaş'ın etkilerinden uzak tutmaya çalışsa da ABD'nin politikaları bölgeyi istikrarsızlığa sürüklemiştir. Bunun bir sonucu olarak Hindistan, ABD'ye karşı Sovyetler Birliği ile yakınlaşma kararı almıştır. Ancak bu ittifak, ABD-Pakistan ilişkileri kadar etkili olamamıştır çünkü ABD'nin Pakistan ile kurduğu ilişkiler, ittifaklar üzerinden daha sistematik ve güçlü bir temele dayanmaktaydı. ABD'nin askeri yardımları, Pakistan liderlerinin yerel sorunları göz ardı etmesine ve Hindistan ile anlaşmaları reddetmesine yol açmıştır (McMahon, 1994).

1950'li yılların ortalarından itibaren ABD, Güney Asya politikasında değişikliğe gitmeye başlamıştır. Sovyet lider Kruşçev'in 1955 yılında Güney Asya'yı ziyareti ve Hindistan'a yönelik önemli yardım taahhütlerinde bulunması, ABD'nin Hindistan'a daha fazla ilgi göstermesine neden olmuştur. Bazı uzmanlar, Hindistan ile Çin arasındaki ekonomik

rekabetin dünya tarihini değiştirecek önemli bir dinamik olduğunu ileri sürmüştür. Hindistan'ın 1957 ekonomik krizinden ağır etkileneceği öngörüsü de ABD'yi Hindistan'a doğrudan ekonomik yardım yapmaya teşvik etmiştir. Başkan Eisenhower, müttefik arayışlarının bazen gereksiz ve tehlikeli olduğunu fark ederek, Güney Asya'daki istikrarsızlığı çözmek için Pakistan ve Hindistan arasındaki Keşmir sorununda müzakereleri desteklemenin gerekliliğini vurgulamıştır (Chima, 2015).

Eisenhower döneminin son yıllarında Hindistan'a yapılan yardımlar önemli ölçüde artmış ve ikili ilişkiler kısmen normalleşmeye başlamıştır. Bu durum, Pakistan'ı rahatsız etmiş olsa da Pakistan topraklarında bulunan ABD üsleri, Sovyetler Birliği'ne yönelik istihbarat faaliyetleri açısından kritik bir rol oynamaktaydı. Özellikle Peşaver ve Lahor'da konuşlandırılan U-2 casus uçakları, Sovyet askeri kapasitesi ve füze sistemleri hakkında stratejik bilgiler toplamıştır. Buna rağmen, Eisenhower'ın politikaları Hindistan ile Pakistan arasında bir denge kurmayı başarmış ve ABD'nin Güney Asya'daki etkisini artırarak bölgedeki siyasi istikrarsızlığı bir ölçüde hafifletmiştir (Pande, 2011).

Soğuk Savaş yıllarında Hindistan ve ABD arasındaki ilişkileri şekillendiren temel unsurlardan biri, iki ülkenin ulusal gelenekleri ve dış politika yaklaşımlarındaki farklılıklardır. Hindistan'ın yeni bir ulus-devlet olarak benimsediği idealist tutum, ABD'nin daha pragmatik politikalarıyla örtüşmemekte, bu durum ise zaman zaman milli çıkarlar doğrultusunda çatışmalara yol açmaktaydı. Güvenlik ve dış politika stratejilerindeki ayrışmalar, ikili ilişkilerin dinamiklerini belirleyen temel faktörlerden biri olurken, özellikle ABD'nin Pakistan'a sağladığı askeri ve ekonomik yardımlar, Hindistan tarafından büyük bir endişeyle karşılanmıştır (Mishra, 2007). Kore Savaşı'nda Hindistan'ın ABD'nin yanında yer almayı reddetmesi, iki ülke arasındaki görüş ayrılıklarını derinleştirmiş, 1961'de Hindistan'ın Goa'yı güç kullanarak ilhak etmesini önlemeye yönelik ABD girişimi başarısız olmuştur. Bununla birlikte, 1962 Çin-Hindistan sınır savaşında ABD'nin Hindistan'a verdiği destek, iki ülke arasında stratejik bir yakınlaşma sağlamış; ancak 1971'de ABD'nin Bengal Körfezi'ne uçak gemisi göndermesi, Hindistan tarafından büyük bir tehdit olarak algılanmıştır. Ekonomik ilişkiler bağlamında, Hindistan Rupisi'nin tedavüldeki artışı ABD'de ekonomik memnuniyetsizliğe neden olurken, 1974'te Hindistan'ın gerçekleştirdiği barışçıl nükleer deneme ABD'nin sert tepkisine yol açmış ve teknoloji ambargoları devreye sokulmuştur. İkili ilişkilerdeki gerilim, Rusya'nın Afganistan'ı işgali sırasında Hindistan'ın Rusya yanlısı bir tutum sergilemesiyle daha da artmış, bu durum ABD ile Hindistan arasındaki güven bunalımını derinleştirmiştir (Mishra, 2007). Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasından Soğuk Savaş'ın sonuna kadar, iki ülke arasındaki ilişkiler çoğunlukla gergin olmuştur. 1959'da Hindistan'ı ziyaret eden ilk ABD Başkanı

Eisenhower, Hindistan'a destek veren bir yaklaşım sergilemiştir. New York Times'a verdiği bir demeçte, Hindistan'ın Çin'den gelebilecek olası bir komünist saldırıya karşı korunması gerektiğini belirtmiş, Hindistan'ın böyle bir talepte bulunmasına dahi gerek olmadığını vurgulamıştır. Eisenhower'a göre, Hint-ABD dostluğunun güçlendirilmesi zaten doğal bir gerekliliktir.

John F. Kennedy döneminde de ABD, Hindistan'ı Çin'in yükselen komünist etkisine karşı önemli bir stratejik ortak olarak görmeye devam etmiştir. Kennedy'e göre

'Çin geçirmiş olduğu iç savaşın ardından son 10 yılda komünist ideoloji ile yönetilen ve bu yolda oldukça emin adımlar ile yol kat eden bir ülke olmuştur. Bu süreç içerisinde Hindistan'da ise, özgürlüklerin yaşatıldığı, demokratik bir yönetim biçimi süre gelmiştir. Eğer ki dört yüz elli milyonluk nüfusuyla Hindistan ilerleyen zamanda bu yönde bir başarısızlığa uğrar ise, dünyanın geri kalanı (özellikle az gelişmiş devletleri) kaynaklarını geliştirebilmek için komünist sisteme yönelecektir.' (Desai, 2006).

Kore Savaşı sonrası Hindistan'ın mütareke komisyonunda yer almasıyla Hindistan-ABD ilişkileri resmi olarak başlamış olsa da 1950'li yıllarda Soğuk Savaş'ın etkisiyle ilişkiler gergin bir seyir izlemiştir. Hindistan'ın, ABD'nin politikalarına aykırı tutumları bu dönemde önemli bir gerilim kaynağı olmuştur. Çin ile yaşadığı sınır savaşında ABD'den silah desteği alan Hindistan, nükleer koruma talebine de olumlu yanıt almıştır. Ancak 1960'ların ortalarından itibaren Vietnam Savaşı ve Ortadoğu'daki gelişmeler, iki ülke arasında yeni anlaşmazlıklara yol açmıştır (Desai, 2006).

Bu dönemde ilişkileri etkileyen bazı önemli olaylar şunlardır: 1961-1963 yılları arasında Bokaro'da büyük bir çelik fabrikasının kurulması için ABD tarafından verilen söz, daha sonra geri çekilmiştir. Hindistan yönetimi bu kararı, ülkenin kalkınma çabalarını baltalayan bir hamle olarak değerlendirmiştir. 1965 ve 1971 yıllarında gerçekleşen Hindistan-Pakistan savaşları da Hint-ABD ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. ABD'nin Pakistan'a verdiği destek, Hindistan tarafından tepkiyle karşılanmıştır. ABD ise Hindistan'ın Sovyetler Birliği'ne yakınlaşmasını dengelemek amacıyla bölgede Pakistan'ı destekleyici bir politika benimsemiştir.

Afganistan'daki SSCB karşıtı operasyonlara Hindistan'ın destek vermeyi reddetmesi, Hindistan'ı uluslararası sahnede yalnızlaştırmıştır. Bu durum, 1997 yılına kadar Hint-ABD ilişkilerinde bir ilerleme kaydedilmemesine ve ilişkilerin donuk bir seyir izlemesine neden olmuştur. Bununla birlikte, 7 Aralık 1963'te ABD ve Hindistan, Tarapore'de nükleer santral kurulması için 8 milyon dolarlık bir anlaşma imzalamış ve uranyum zenginleştirme alanında işbirliği yapma kararı alarak nükleer alanda ilk ortak adımı atmışlardır. 1970'li yıllarda ise Sovyetler Birliği'nin Asya'daki etkisinin artması, Çin ve Pakistan'ın yakınlaşması ve Hindistan'a sağlanan yardımların ABD açısından yük oluşturması, iki ülke arasındaki ilişkilerde iyimserliği azaltmıştır. Hint-SSCB ilişkilerinin giderek güçlenmesi, ABD'nin

Hindistan'a yönelik bakış açısını olumsuz etkileyerek ilişkilerde ciddi bir gerilemeye yol açmıştır (Kinnvall, 2006).

1962 Çin-Hindistan Savaşı sırasında ABD, Hindistan'a ekonomik yardım ve destek sağlamıştır. Ancak Hindistan'ın bağlantısızlık politikası, ABD'yi bölgede kendi Batı çıkarlarını korumak için farklı iş birlikleri arayışına itmiş ve bu doğrultuda 1954'te Pakistan ile bir ittifak kurulmuştur. Bu ittifak, 1959'da ABD Başkanı Eisenhower'ın Hindistan Başbakanı Nehru'ya verdiği bir güvenceyle yenilenmiştir. Eisenhower, Pakistan'a verilen silahların Hindistan'a karşı bir savaşta kullanılmayacağını garanti etmiştir.

1965'te Hindistan ve Pakistan arasında savaş çıktığında, ABD her iki ülkeye de silah yardımlarını durdurmuş ve tarafsız bir tutum sergilemiştir. Ancak 1971'e gelindiğinde, ABD-SSCB, Çin-SSCB ve Hindistan-Pakistan arasındaki gerilimler, Hindistan-ABD ilişkilerini tarihinin en kötü seviyesine taşımıştır (Heitzman ve Worden, 1989). Bu süreçte ABD, Çin ile ilişkilerini geliştirirken, Hindistan da Sovyetler Birliği ile bir dostluk anlaşması imzalamıştır. Bu gelişme, Hindistan'ın Güney Asya'da ABD ve Çin'e karşı kendi etkisini pekiştirmesine olanak sağlamıştır.

Doğu Pakistan'daki krizin derinleşmesiyle Hindistan, ABD'yi Pakistan'a silah teslimatını durdurmaya ve siyasi çözüm için Pakistan yönetimini ikna etmeye çalışsa da başarılı olamamıştır. Kasım 1971'de Hindistan Başbakanı İndira, Gandhi'nin Washington ziyareti sırasında, ABD Başkanı Richard Nixon'ın Pakistan yanlısı duruşunu değiştirme çabaları da sonuçsuz kalmıştır. Aralık 1971'de Pakistan kuvvetlerinin Hint havaalanlarına saldırmasıyla savaş patlak vermiş, ABD ve Çin, BM Güvenlik Konseyi'nde ateşkes çağrısında bulunmuş; ancak SSCB veto hakkını kullanarak bu girişimi engellemiştir. Bu süreçte Washington, Bengal Körfezi'ne bir deniz görev gücü göndererek Hindistan'ın ABD'yi bölgedeki güvenliği için ciddi bir tehdit olarak algılamasına neden olmuştur (Austin, 1999).

Hindistan'ın Bangladeş Savaşı'na dahil olması ve Sovyetler Birliği ile imzaladığı dostluk anlaşması, Hint-ABD ilişkilerindeki gerginliği en üst noktaya taşımıştır. ABD'nin savaşta açık şekilde Pakistan'ı desteklemesi, iki tarafın birbirine temkinli yaklaşmasına yol açmıştır. Ancak Soğuk Savaş'ın yumuşama sürecine girmesi, Vietnam Savaşı'nın sona ermesi ve Hindistan'a yeniden başlatılan yardım programı, iki ülke arasındaki ilişkilerin düzeltilmesi için yeni bir fırsat yaratmıştır.

18 Mayıs 1974'te Hindistan'ın ilk nükleer silah denemesini gerçekleştirmesi ve nükleer güç statüsü kazanması, ABD'de büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Hindistan'ın 'barışçıl nükleer programı' ABD yönetimi tarafından şüpheyle değerlendirilmiştir. Aynı yılın Ekim ayında ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, Hindistan'a bir ziyarette bulunmuş ve iki taraf,

ilişkileri yeniden inşa etmek adına bir köprü kurma niyetinde olduklarını açıklamıştır. 28 Ekim 1974'te ise 'ABD-Hindistan Ekonomik, Ticari, Bilimsel, Teknolojik, Eğitim ve Kültürel işbirliği Karma Komisyonu' protokolü imzalanarak, iki ülke arasındaki ilişkilerin çeşitli alanlarda geliştirilmesi hedeflenmiştir (Haynes, 2011).

1970'li yıllarda Hindistan ve ABD arasındaki ilişkiler çatışmacı bir zeminde ilerlemiştir. ABD Başkanı Richard Nixon, Hindistan'a yönelik 82 milyon dolarlık ekonomik yardımı aniden kesince, Hindistan da ABD'nin büyük ajansını kapatmış ve Uluslararası Kalkınma Programı'nı sona erdirmiştir. Ayrıca Hindistan, ABD'li bilim insanları ve öğrencilerin ülkeye girişine kısıtlamalar getirmiştir. Hindistan, ABD'nin Vietnam ve Kamboçya politikalarını eleştirerek, Hanoi'deki diplomatik temsilcilik düzeyini yükseltmiştir.

ABD'nin Diego Garcia Adası'ndaki deniz üssünü genişletmesi ve 1974'te Pakistan ile Hint Okyanusu'nda deniz tatbikatlarına başlaması, Hindistan'ın güvenlik endişelerini artırmıştır. Buna rağmen iki ülke, ilişkilerdeki zararı sınırlama çabalarını sürdürmüştür. Örneğin, 1973 yılında yapılan bir anlaşma ile Hindistan'ın borçlarının yüzde 50'sinin karşılıklı kabul edilebilir programlara yönlendirilmesi sağlanmış, böylece döviz işlemleriyle ilgili anlaşmazlıkların etkisiz hale getirildiği gösterilmiştir.

1974'te kurulan Hint-ABD Karma Komisyonu, eğitim, kültür, ekonomi, bilim ve teknoloji alanlarında işbirliği yapılmasını hedeflemiştir. Bu komisyonun amacı, bu alanları siyasi tartışmaların dışında tutarak ikili ilişkileri geliştirmek ve her iki ülkede kamu yaşamının kalitesini artıracak düzenli değişim mekanizmalarını oluşturmaktır (George, 2012).

1977'de Hindistan'da ilk kez Kongre Partisi dışında bir parti, Janata Partisi, iktidara gelmiş ve ABD ile ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır. Başbakan Morarji Desai ve Dışişleri Bakanı Atal Bihari Vajpayee, bağlantısızlık politikasına bağlılıklarını ifade etseler de ABD ile ilişkilerin geliştirilmesi gerektiği fikri tartışılmaya başlanmıştır (Gosh, 1992).

Ocak 1978'de ABD Başkanı Jimmy Carter'ın Hindistan ziyareti sırasında NPT (Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması) konusu yeniden gündeme gelmiş, ancak Hindistan, bu antlaşmanın ulusal çıkarlarına ters düştüğü görüşünü sürdürmüştür (Gosh, 1992).

Ocak 1980'de İndira Gandhi yeniden Hindistan'da iktidara gelirken, Ocak 1981'de Ronald Reagan ABD Başkanlığına seçilmiştir. Bu gelişmeler, Hindistan-ABD ilişkilerinde yeni bir başlangıcın kapısını aralamıştır. Ancak bu dönemde ilişkileri zorlayan bazı sorunlu gelişmeler de yaşanmıştır (Oldenburg, 2010).

- ABD'nin Pakistan'a ileri teknolojik silahlar ve savaş uçağı temini.
- Afganistan savaşı.

- Diego Garcia hava üssü konusu.
- Kamboçya'nın tanınması konusu.
- Hindistan'ın nükleer programını sürdürmesidir.

Reagan yönetimi, SSCB'nin bölgedeki etkisine karşı bir denge oluşturmak amacıyla Hindistan'a yönelik politikasını yeniden gözden geçirmiştir. Bu çerçevede, ekonomik ve bilimsel alanlarda işbirliğini genişletme kararı alındı ve Washington, Hindistan'ı Güney Asya'nın bölgesel bir gücü olarak tanımaya başladı. İlişkilerde olumlu sinyaller görülse de İndira Gandhi, ABD'nin Pakistan'a silah satışını engelleyemediğini fark etti. Ancak ABD ile ticaret, ekonomi ve teknoloji tedariki gibi alanlarda diyalogun artırılmasının Hindistan'ın çıkarlarına fayda sağlayabileceği düşüncesi ön plana çıkmıştır.

1982'de İndira Gandhi'nin başarılı ABD ziyareti, Washington tarafından olumlu karşılanmış ve ABD Dışişleri Bakanı George Shultz ile Başkan Yardımcısı George Bush'un Hindistan ziyaretleriyle pekiştirilmiştir. Aynı yıl, Tarapur'daki nükleer santral için yedek parça ve yakıt temini konusunda anlaşmaya varılmıştır. Bu gelişme, 1984'te ABD'nin Hindistan'a teknoloji transferini genişletme kararıyla sonuçlanmış. Rajiv Gandhi'nin 1985 ve 1987 yıllarındaki Washington ziyaretleriyle ilişkiler daha da güçlendi. Bu dönemde ABD, Hindistan'ın Güney Asya'da istikrarı sağlayan büyüyen bir güç olarak rolünü takdir etmiş ve 1987'de Sri Lanka, 1988'de ise Maldivler'deki Hindistan politikalarını desteklemiştir.

Soğuk Savaş'ın son döneminde Afganistan meselesi, Hindistan ve ABD'yi tekrar karşı karşıya getirdi. SSCB'nin Afganistan'ı işgali, Asya'da iki süper güç arasındaki rekabeti kızıştırdı. ABD, bu süreçte Pakistan'a ileri teknolojiye sahip silahlar ve savaş uçakları göndererek destek verdi. Hindistan ise bu adımı kendisine karşı bir tehdit olarak algılamıştır çünkü Washington-Pekin-İslamabad ittifakı, Hindistan'ı tedirgin etmiştir.

Bir diğer sorun ise Diego Garcia Adası'ndaki ABD üssü oldu. Hint Okyanusu'ndaki bu askeri varlık, Hindistan'ın güvenlik algılamasında rahatsız edici bir unsur olarak görüldü. Hindistan, İngiliz egemenliğindeki bu bölgenin Mauritius'a devredilmesini desteklemiştir.

1984 seçimlerinde Rajiv Gandhi'nin başbakan seçilmesi, ABD tarafından memnuniyetle karşılandı ve iki ülke ilişkilerinde iyimser bir atmosfer oluşturmuştur. Bu durumun üç temel nedeni vardır:

1. Rajiv Gandhi'nin annesi İndira Gandhi'den daha Batı yanlısı olacağı düşüncesi,
2. Teknolojik ve ekonomik kalkınmaya odaklanan politikalarının Hindistan'ı ABD'ye daha fazla yakınlaştıracığı beklentisi,
3. İleri teknoloji ihtiyacı nedeniyle Hindistan'ın Batı ile daha güçlü ilişkiler kuracağı öngörüsü.

Ayrıca, yeni hükümetin hayata geçirdiği bütçe ve ekonomik programlar, daha liberal uygulamaları beraberinde getirerek Batı ile ekonomik ilişkilerin genişletilmesini zorunlu kılmıştır.

Ekim 1987’de Hindistan Başbakanı Rajiv Gandhi, ABD’ye kısa bir ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyarette ABD yönetimi, Hindistan’a teknoloji alanında yardım sözü verirken, Pakistan’ın olası nükleer silah geliştirme programını önlemek için gerekli adımları atacaklarına dair güvence de verdi. Ancak bu görüşmelerden sadece iki ay sonra, ABD Kongresi Pakistan’a 4,2 milyar dolarlık askeri ve ekonomik yardım paketini onayladı. Bu durum Hindistan’da büyük bir hayal kırıklığına neden oldu (Morris-Jones, 1964).

1989 yılı itibarıyla Hindistan’daki ABD yatırımları 1 milyar dolara ulaştı. Ancak 1980’ler boyunca Hindistan ve ABD hükümetleri; Orta Amerika, Afganistan, Kamboçya ve Ortadoğu gibi birçok uluslararası meselede farklı görüşlere sahipti. Özellikle ABD’nin Pakistan’a yönelik politikaları ve nükleer silahlanma konusundaki yaklaşımı, Hindistan ile ABD arasında ciddi görüş ayrılıklarına yol açtı. ABD’nin gelişmiş askeri teknolojilerini Pakistan’a yardım şeklinde aktarması, Hindistan’da öfke ve huzursuzluk yarattı. Yeni Delhi, Washington’un Pakistan’ın gizli nükleer programına ilişkin duyduğu endişeye rağmen, Pakistan’a askeri yardımları kesmedeki isteksizliğini eleştirmiştir.

ABD, Hindistan’ı belli ölçüde Güney Asya’da kontrol altında tutmak amacıyla, nükleer silahların yayılmasını önlemek için Hindistan’ı NPT’yi imzalamaya teşvik etmeye devam etmiştir. Ancak Mayıs 1989’da Hindistan, Agni orta menzilli balistik füze denemesini başarıyla gerçekleştirmiştir. Bu gelişmenin ardından ABD, Hindistan’a Füze Teknolojisi Kontrol Rejimi (MTCR) kısıtlamalarına bağlı kalmasını ve balistik füze yeteneklerini geliştirmekten kaçınmasını tavsiye etmiştir (Malhotra, 1998). Hindistan ise teknoloji geliştirme hakkını savunarak, ABD destekli MTCR’nin nükleer silaha sahip olmayan ülkeler için ayrımcılık yarattığını öne sürmüş ve NPT’yi imzalamayı reddetmiştir.

Soğuk Savaş dönemi boyunca, Hindistan ile ABD arasındaki ekonomik işbirliği, çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu engeller arasında Nehru’dan miras kalan sosyalist devlet ekonomisi anlayışı, bürokrasideki aşırı yoğunluk, altyapı problemleri ve hukuki zorluklar yer almaktadır. Ancak 1980’lerin sonlarına doğru Hindistan, ABD ile ticari ilişkilerini geliştirmek amacıyla hizmet sektörü ve fikri mülkiyet haklarını güçlendirmeye yönelik düzenlemeler yapmıştır. Hindistan, dışa dönük ekonomi politikalarını benimsedikten sonra, ABD giderek Hindistan için daha önemli bir ülke haline gelmiştir. 1990’ların ortalarında, Hindistan ABD’nin en büyük ticaret ortağı, teknoloji tedarikçisi ve yatırım kaynağı olmuştur. Hindistanlı öğrenciler

de, özellikle bilim ve mühendislik alanlarında ABD’de eğitim görmeye başlamıştır (Malhotra, 1998).

Bu gelişmeler, Hindistan’ın bilişim teknolojileri alanındaki ilerlemesinde de önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca ABD’de yaşayan yaklaşık 3 milyon Hintli ve Hintli Amerikalı, Hint-ABD ilişkilerinin gelişmesinde etkili bir faktör olmuştur. Hindistan’ın güçlü demokratik geleneği, bazı dış politika uzmanları tarafından Hindistan-ABD ilişkilerinin ilerlemesinde önemli bir unsur olarak değerlendirilmiştir. 1947’den itibaren süregelen asimetrik ilişkilere rağmen, 1990’ların başlarında ABD ve Hindistan, ortak çıkarların birleştirici etkisiyle iyi ilişkiler kurma fırsatı görmüşlerdir. Ancak bazı Hintli gözlemciler, ABD’nin insan hakları, Hint nükleer programı ve ekonomik reformlar konusundaki eleştirilerinin Hindistan üzerindeki olumsuz etkilerinden endişe duymaktadır. Hindistan’ın Bağılantısızlık ilkelerine bağlılığı da gelişen ilişkilerin önünde bir engel oluşturmıştır. Yine de bazı analistler, Soğuk Savaş sonrası dönemde Hindistan-ABD stratejik ittifakının güçlenme olasılığını görmüşlerdir (Oldenburg, 2010).

Çin ve Hindistan, kadim medeniyetler olarak uzun yıllar barış içinde yaşamışlardır. Ancak modern ulus devletlerin gelişimi, bu ilişkilerde bir istisna oluşturmıştır. Hindistan, bağımsızlık mücadelesi öncesi Mahatma Gandhi’nin, ‘Özgür bir Hindistan ve özgür bir Çin, birbirleriyle işbirliği ve dostluk içinde çalışacaklar’ şeklindeki dileğini ifade etmiştir (Lal, 1992). 1950’lerin başlarında Hindistan ile Çin arasındaki ilişkiler olumlu bir seyir izlese de Soğuk Savaş dönemiyle birlikte bu ilişkilerde çatışma, rekabet, şüphe ve güvensizlik hakim olmuştur. 1949-1964 yılları arasında Hindistan, Batı etkisine karşı Çin-Hindistan birlikteliğini savunmuş ve Nehru, Asya’nın liderliğinde Hindistan ve Çin’in rolünün belirleyici olacağına inanmıştır. Nehru’nun bir diğer hedefi de Asya ile Avrupa arasındaki ilişkinin yeniden şekillendirilmesiydi. Asya’nın Avrupa’ya karşı güçsüz olduğunu düşünen Nehru, Hindistan ve Çin’in işbirliği yaparak Batı’ya karşı Asya’nın gücünü yükseltmesi gerektiğini savunmuştur (Swarup, 1992).

Hindistan, uzun bir sınırı paylaştığı Çin ile güvenlik konusunda iyi ilişkiler kurma gerekliliği içinde olmuştur. Nehru’ya göre, Keşmir’deki Pakistan ile devam eden çatışmaların yanı sıra, Hindistan’ın askeri gücü de yeterli değildi, bu yüzden Çin ile sağlanacak iyi ilişkiler, sınır güvenliğini sağlamak için önemli bir adımdı. Ayrıca, Hindistan’ın ekonomik gelişimi ve endüstrileşmesi için güvenli bir ortamın gerekliliği, Nehru’nun Çin politikasının şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu doğrultuda Hindistan, 1949’da kurulan Çin’i, Aralık 1949’da tanımış ve Pekin’e elçi atamıştır. Hindistan, Çin’i tanıyan ilk sosyalist olmayan ülke

olmuştur. Ancak Çin, Asya'daki liderliğini Hindistan ile paylaşma arzusunda olmamıştır (Sharma, 1992).

Nehru'nun Hindistan ve Çin arasındaki dostluk vizyonu, Asya'da barışı sağlama amacına dayanıyordu. Fakat, Hindistan'a İngiliz sömürge yönetiminden miras kalan Tibet bölgesi üzerinde iki ülke arasında bir çıkar çatışması yaşanmıştır. 1949'da iç savaşın sonunda, Çin Tibet üzerinde yeniden egemenlik kurmaya başlamıştı. 1950'de Çin, Tibet'teki feodal yapıyı ve Budist geleneği zorla değiştirme çabalarına girişmiştir. Nehru, Hindistan'ın Tibet üzerindeki herhangi bir siyasi hırsı olmadığını belirtmiş ve sadece geleneksel ticari haklarının devamını desteklemiştir. Tibetli delegeler, Hindistan'ın desteğiyle 1951'de Çin'in egemenliğini kabul eden ancak Tibet'in mevcut siyasi ve sosyal yapısının korunacağına dair bir anlaşma imzalamışlardır.

1950-1953 Kore Savaşı'nın sonlarına doğru, Hindistan ve Çin arasında doğrudan müzakereler başlamıştır. Hindistan, Kore Savaşı'na son verilmesine yönelik arabuluculuk çabalarıyla birlikte Çin ile ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. 1954'te Hindistan ve Çin, Tibet konusunu barışçıl bir şekilde çözmeyi amaçlayan sekiz yıllık bir anlaşma imzalamış, bu anlaşma Panchsheel Anlaşması olarak bilinir. Panchsheel, eleştirmenlerce saflık olarak görülse de, Nehru, Hindistan'ın güvenliğini en iyi şekilde koruyacak bir politika izlemiştir. Himalaya bölgesindeki doğal tamponun eksikliğini, psikolojik bir güvenceyle telafi etmeyi amaçlamıştır. 1959'a kadar Hindistan ve Çin arasında çeşitli sınır çatışmalarına rağmen, Çin liderleri, Hindistan'a sınırdaki toprak anlaşmazlıklarının olmayacağına dair güvence vermiştir (Vembu, 2007). Ancak bu iyimserlik kalıcı olmamıştır. Hindistan ordusuna ait bir keşif grubu, Çin'in Cammu ve Keşmir'deki Aksai Çin bölgesinden geçen bir yol inşa ettiğini fark etmiştir. Bu durum, Hindistan'da Çin'e karşı büyük protestoların artmasına sebep olmuş ve sınır anlaşmazlıkları giderek daha ciddi bir çatışma seviyesine ulaşmıştır. 1959'da Çin Başbakanı Zhou Enlai, Hindistan'ın sınırdaki anlaşmazlık gerekçelerini kabul etmemiştir.

Çin Başbakanı Zhou Enlai, Hindistan'a gönderdiği bir bildiride, 1914 yılında yapılan Simla Anlaşması'yla belirlenen Hindistan ile Tibet arasındaki doğu sınırındaki McMahon hattının Çin tarafından yasal olarak tanınamayacağını belirtmiştir. Çin, Tibet'i ve onunla bağlantılı bölgeleri kendi toprakları olarak görmektedir. Bu yaklaşımın temelleri, 1640'lı yıllara kadar gitmektedir (Chengappa, 2000). Çin'in bakış açısındaki tek değişiklik, Hindistan'ın İngiltere'den ayrılmasının ardından bölgedeki etkinliğin yeniden Çin'in gündeminde yer almasıdır. Tibet, bu süreçte Hindistan ve Çin arasındaki gerilimin odak noktası olmuştur.

Çin, Güney Asya'nın bir ülkesi olmasa da bölgedeki birçok ülkeyle yoğun ilişkiler içerisindedir. Hem Hindistan ile hem de komşu olduğu diğer Güney Asya ülkeleriyle dış

ilişkilerinde büyük bir etkiye sahiptir. Çin, Hindistan ile dış politikalarını belirlerken ABD'yi en önemli iki ülkesinden biri olarak dikkate alır. Hindistan ve Çin arasında, MÖ 1. yüzyıla dayanan kültürel temasa rağmen, 1950 yılına kadar politik ilişkiler kurulamamıştır. 1913'ten itibaren iç sorunlarla zayıflayan Çin, 1949'da iç savaşın sona ermesinin ardından toparlanmaya başlamıştır. Çin'in Tibet'e yeniden ilgi göstermesi, Hindistan'ın bölgedeki kazanımlarını olumsuz etkileyerek iki ülke arasında gerilime yol açmıştır (Wasim, 2010). Hindistan, Tibet üzerinde bir politik hedef gütmemekle birlikte, bölgedeki ticari haklarının devam etmesi gerektiğini savunmuş ve bu durum Çin ile Hindistan arasında politik bir ilişki kurulmasına neden olmuştur. 1951'de Tibet, Çin'in hakimiyetini kabul ederek bir otonom bölge haline gelmiştir.

Hindistan, 1953'te Kore Savaşı'nın sona ermesinde arabuluculuk yapmasının ardından Çin ile daha yakın ilişkiler kurmaya başlamıştır. 1954'te ise Hindistan ve Çin, Tibet konusunu barışçıl bir şekilde çözmeyi amaçlayan Panchsheel Anlaşması'nı imzalamıştır. Bu anlaşma, iki ülke arasında barış içinde birlikte yaşamının beş temel ilkesini ortaya koymuştur. 1959 yılına kadar, haritalarda sınırların farklı çizilmesine rağmen, ilişkiler toprak anlaşmazlıkları olmadan devam etmiştir. Ancak aynı yıl, Çin'in 1914 tarihli Simla Anlaşması'nda belirlenen McMahon hattının batısına geçerek Hindistan'ın sınırını ihlal etmesi üzerine Hindistan protesto başlatmış ve bu olaydan sonra sınır çatışmaları artmıştır (Sharma, 2009).

Çin, bu anlaşmanın tarafı olmadığını belirterek Hindistan'ın haritalarında kendisine ait gösterilen 104.000 km²'lik toprak için sınır düzeltmesi talep etmiştir. Hindistan bu talebi reddedince, sınırda gerilim artmış ve Çin ordusu, 20 Ekim 1962'de Hindistan topraklarına girmiştir. Çin, Hindistan'ın Assam Ovası'ndan Hint kuvvetlerini çıkararak, Ladakh bölgesindeki stratejik noktaları ele geçirmiştir. Hindistan, bu durumu uluslararası platformlarda sürekli olarak protesto etmiş ve bölgedeki kabilelere ideolojik ve mali destek sağlamıştır. Çin, Hindistan'ın bu girişimlerini eleştirmiş, 1965 ve 1971 yıllarında Hindistan-Pakistan savaşları sırasında Pakistan'ı desteklemiştir. Bu süreçte Hindistan, Çin'e karşı destek kazanmak amacıyla ABD ve SSCB ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır (Kumar, 1992).

SSCB'nin 1979'da Afganistan'ı işgal etmesiyle Hindistan ve Çin, bu durumu ortak bir tehdit olarak değerlendirmeye başlamış ve ilişkilerde bir dizi gelişme yaşanmıştır. 1980 seçimlerinde İndira Gandhi'nin yeniden başa gelmesiyle, Hindistan ile Çin arasındaki ilişkilerde bir iyileşme gözlemlenmiştir. İndira Gandhi'nin Çin ile ilişkilerini normalleştirmeye yönelik çabalarının arkasındaki ana sebeplerden biri, Hindistan'da ekonomik ve sosyal düzenlemeler yaparak, savaşlardan yıpranan ekonomisini düzeltmek istemesiydi. 1971'deki savaş sonrası kurulan Hindistan'a avantaj sağlayan bölgesel denge, SSCB'nin Afganistan'a

müdahalesiyle değişmeye başlamıştı. Bu durumda, ABD'nin Pakistan'a yeniden destek vermesi ve Çin'in bu desteği kabul etmesi, Hindistan'ı zor bir duruma sokmuştu. Hindistan, Afganistan'a Çin, ABD ve Pakistan'ın ortak müdahalesinin, Keşmir sorununda kendisini sıkıştıracak bir bölgesel denge yaratmasından endişe ediyordu (Athwal, 2008). Ayrıca Hindistan, SSCB ile olan yakın ilişkilerine zarar vermemekle birlikte, Afganistan'daki gelişmeleri kendi uzun vadeli çıkarları açısından bir tehdit olarak görüyordu.

Zamanla, Çin, Keşmir konusunda Pakistan'ı destekleme tutumunu değiştirmiş ve Hindistan ile sınır düzenlemeleri için görüşmeye başlamıştır. 1981 ile 1987 yılları arasında, iki ülke heyetleri arasında sekiz kez sınır görüşmeleri yapılmış, ancak bu görüşmelerde kayda değer bir ilerleme sağlanamamıştır. 1987 yılının şubat ayında, her iki ülke de sınır bölgelerine yeni askerî kuvvetler göndermiş ve bu durum kısa bir gerginlik yaratmıştır. Ancak aynı yılın ortalarında, karşılıklı kuvvetlerin geri çekilmesiyle ilişkiler tekrar normale dönmeye başlamıştır. 1988'de, Hindistan ve Çin, Panchsheel prensiplerine dayalı bir bildiri yayınlamış ve bu bildiride, ikili ilişkilerin geliştirilmesi, sınır sorunlarının çözülmesi ve Hindistan'daki Tibetli mültecilerin Çin'e karşı faaliyetlerine izin verilmemesi vurgulanmıştır. Ayrıca, bilim, teknoloji, sivil havacılık ve kültürel değişim gibi alanlarda iş birlikleri yapılmış, yıllık danışma toplantıları ve sınır sorunlarıyla ilgili ortak çalışma grupları oluşturulmuştur. Sınır bölgelerindeki güven artırıcı önlemler de alınmış, her iki taraf ateşkes hattına saygı göstereceğini taahhüt etmiştir (Holslag, 2010). Bunun yanı sıra, iki ülke arasında sınır ticareti 30 yıl sonra yeniden başlamış, karşılıklı konsolosluklar açılmış ve sınır ticareti için yeni kapılar oluşturulmuştur.

Çin ve Hindistan arasındaki sürekli anlaşmazlıkların temelinde, iki ülkenin farklı politik sistemleri bulunuyor. Her iki ülke, İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası düzende zıt kutuplarda yer almıştı. Hindistan, şiddetsiz bir devrim sonucu bağımsızlığını kazanırken, Çin ise iç savaş sonunda komünist bir yönetim kurmuştu. Çin, Hindistan'ın ekonomi politikalarını, sosyal düzenini ve dış politikalarını sürekli eleştirmiş ve Hindistan'ın batıya yönelen siyasetini, bağımsız dış politika oluşturma kapasitesine zarar veren bir tutum olarak görmüştür. Bu durum, Çin'in batıya duyduğu husumetin Hindistan'a da yansımalarına yol açmıştır (Pant, 2014).

1980'lerin sonunda Hindistan ile Çin arasındaki ilişkiler gelişmeye başlasa da Soğuk Savaş sonrası dönemde, 1990'ların ortalarına gelindiğinde, bu ilişkilerde yavaş ama sürekli bir iyileşme gözlemlenmiştir. Soğuk Savaş sonrası sistem değişiklikleri, ülkelerin güvenlik algılarında, politika yapımlarında ve dış politika davranışlarında etkili olmuştur. İki kutuplu sistemin sona ermesiyle, düşman kavramı netliğini kaybetmiş ve coğrafi tehdit algısı küreselleşmiştir. Bu bağlamda, Hindistan, bölgesel dinamiklerin birbirinden ayrı ele

alınamayacağı yeni dönemde, Hint Okyanusu bölgesinin önemli bir gücü olarak öne çıkmıştır. Ayrıca, Hindistan'ın etkisi, Afganistan'dan Doğu Asya'ya kadar geniş bir coğrafyada arttıkça, dış politika araçları da çeşitlenmiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemde askeri gücün yerini yumuşak güç araçları almış ve bu değişim Hindistan'ın dış politika yaklaşımında da dönüşümlere yol açmıştır. Hindistan, yumuşak gücünü kullanarak pragmatik politikalar geliştirmiş, diplomasiye ağırlık vererek iş birliklerini çeşitlendirmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde, devletler güçten bağımsız olarak kendi belirledikleri politika araçlarıyla stratejiler geliştirme fırsatına sahip olsa da tek kutupluluk eğiliminden dolayı devletler daha benzer yaklaşımlar sergilemiştir. Hindistan'ın Soğuk Savaş sonrasındaki politikaları incelendiğinde, bölgesel gücünü kullanırken ABD ile olan yakın ilişkilerinin, Hindistan'ın bağlantısız duruşunu sorgulattığı görülmektedir.

Hindistan'ın politikalarını, Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin Avrasya stratejisi çerçevesinde ele almak mümkündür. ABD'nin stratejisinin temeli, Avrasya'ya hâkim olmayı ve bu bölgede ABD'ye karşı koyabilecek herhangi bir rakibin ortaya çıkmasını engellemeyi hedeflemektedir (Brzezinski, 2010). Hindistan, güçlü bir güç merkezi olarak bu stratejiye meydan okuma potansiyeli taşıyan bir konumda bulunduğu için, ABD'nin tek kutuplu düzenine karşı durmak amacıyla güçlü devletlerle ilişkiler kurarak bu yapıyı şekillendirme çabasında olmuştur. Ayrıca Hindistan, nükleer alanda, NPT'yi imzalamayan bir ülke olarak ABD ile ikili anlaşmalar yapmayı, bu çabalarını alternatif bir sistemsal yapılanmayı engelleme amacıyla sürdürmüştür.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, Hindistan, ABD ve Çin arasındaki ilişkilerde belirgin değişiklikler yaşanmıştır (Pan, 2009). Bu değişikliklerin nedenleri ise çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Schaffer (2009), Hindistan'ın ABD ile ilişkilerinde dört temel hedef belirlemiştir:

- Hindistan'ın büyüyen ekonomisinin ve enerji güvenliğinin sağlanması.
- Dünya genelinde tehdit oluşturmayacak bir rol üstlenmek.
- Güney Asya'da güvenlik belirleyicisi olmak ve arabulucu rolünü sürdürmek.
- Uluslararası özgürlük ve demokrasi taahhüdünde bulunmak.

Bu hedeflerin başarılabilmesi için Hindistan'ın ABD ile sağlam ilişkiler kurması gerektiği kabul edilmektedir. Üçüncü hedef ise ABD ile ilişkilerin Hindistan'a pozitif etkiler yaratacağı düşüncesine dayanmaktadır. Son olarak, dördüncü hedef, ABD karşıtlığı olarak algılanabilir. Sözübek'e (2007) göre, özellikle 11 Eylül sonrasında ABD'nin benmerkezci politikaları, birçok ülkede yeni arayışlara yol açmış ve bu ülkeler, ABD'yi doğrudan karşısına

almadan, kırılan gururlarını telafi etmeye yönelik alternatif stratejiler geliştirmeye başlamıştır. Bu noktada Hindistan, Çin ve Rusya ile birlikte çok kutuplu bir dünya düzeni arayışına girmektedir.

ABD'nin Hindistan'a yönelik politikasında dört temel amaç öne çıkmaktadır (Schaffer, 2009):

- Güney Asya'da nükleer savaşın önlenmesi gerekliliği.
- Asya güç dengesinde Hindistan'ın artan rolü.
- Hindistan'ın ticaret ve yatırım potansiyeli.
- Hindistan'ı dışarıda tutarak küresel ısınma ve uluslararası finans gibi küresel sorunların çözülmesinin imkansızlığı.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Hindistan'a yönelik artan ABD ilgisi, büyük ölçüde Hindistan'ın jeostratejik olarak ABD çıkarlarına hizmet eden bir bölgedeki önemli gücüyle ilgilidir. Bu sebeple Hindistan, Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD açısından müttefik bir devlet olarak konumlanmıştır. ABD, dünya denizlerini ve okyanuslarını kontrol etme kapasitesine sahip bir güçtür. ABD'nin stratejisi, deniz yolları ve stratejik ulaştırma güzergâhlarına hâkim olmaya, uzak bölgelere askeri müdahalelerde bulunabilmeye dayanmaktadır. ASEAN gibi bölgesel güvenlik kuruluşları ve bölgedeki açık ve gizli üslerle deniz ve petrol ulaşım yollarını kontrol eden ABD, Hint Okyanusu ve Güney Asya'da da Hindistan'la güçlü bir ilişki kurarak bölgesel etkisini sürdürmektedir. Dünyadaki 5458 üs ve tesisi arasında önemli bir kısmı bu bölgededir (Özdamar, 2007).

Hindistan'ın Çin politikasındaki öncelikleri ise şunlardır (Astarita ve Yves-Heng, 2012):

- Hindistan'ın sınır güvenliğinin tehdit edilmemesi.
- İç işlerine müdahale edilmemesi.
- Çin pazarında Hindistan ürünlerinin daha geniş bir yer alması.
- Çin-Pakistan ilişkilerinin Hindistan'a karşı tehdit oluşturacak seviyeye gelmemesi.

Soğuk Savaş döneminde Hindistan ve Çin arasındaki ilişkiler, karşılıklı tehdit ortamı nedeniyle sağlıklı bir şekilde gelişmemiş, zaman zaman sıcak çatışmalara da yol açmıştır. Bu gerginlikler, iki ülke arasındaki ticaret bağlarını zayıflatmıştır. Ancak 1980'lerin sonlarından itibaren, özellikle 2000'lere gelindiğinde, Hindistan ile Çin arasındaki ekonomik ve politik ilişkiler hızla gelişmeye başlamış ve bu ilişkilerin uzun vadede ticaretin artmasına katkı sağlaması beklenmektedir. Bu gelişmeler, bölgesel ve küresel sorunların çözümüne büyük katkı sunacaktır (Astarita ve Yves-Heng, 2012).

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Hindistan'ın ABD ve Çin ile ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. Hindistan'ın ekonomik yükselişi ve daha realist bir dış politika izlemesi, ülkenin ABD ve Çin ile daha yakın ilişkiler kurmasına yol açmıştır. Bu bölümde, Hindistan'ın ABD ve Çin ile ilişkilerindeki gelişmeler değerlendirilecektir.

Soğuk Savaş sonrasında, yeni dünya düzeninin ilk örneği olan Irak Savaşı, Hindistan'ın dış politikasındaki dönüşümün başlangıç noktası olmuştur. Bağlantısızlık hareketinin bir parçası olan Irak, Kuveyt'i işgal etmiş ve ABD bu duruma müdahale etmiştir. Bu süreçte Hindistan, artan petrol fiyatları nedeniyle ekonomik zorluklarla karşılaşmış, ancak Hint hükümeti Birleşmiş Milletler (BM) kararlarını destekleyeceğini açıklamıştır. Sonuç olarak, Hindistan, Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin tek süper güç olarak ortaya çıkmasına onay veren bir tutum sergilemiştir.

Soğuk Savaş döneminde, ABD ve Hindistan arasındaki ilişkilerdeki gerilimler 1990'ların başında bir iyileşme göstermiştir. Ancak 1998'de Hindistan'ın nükleer denemeler ve füze testleri gerçekleştirmesi ile ilişkiler yeniden bozulmuştur. Bu durum üzerine ABD, Hindistan'a silah satışını yasaklamış ve ticari ilişkileri kısıtlamıştır. Hindistan'ın NPT taraf olmaması, Bill Clinton döneminde Hindistan ile yakın ilişkiler kurulamamasının ana nedeni olmuştur. Ayrıca bu dönemde ABD'nin Balkanlar'daki gelişmelere yoğunlaşması, Hindistan'ın ikili ilişkilerde geri planda kalmasına neden olmuştur (Sinha ve Mohta, 2007). Clinton, 12 Mayıs 1998'de Hindistan'ın nükleer denemelerini olumlu karşılamadığını belirten bir açıklama yapmıştır (Sinha ve Mohta, 2007):

“Hindistan'ın gerçekleştirdiği nükleer denemelerden son derece rahatsız olduğumu ve bu denemelerin daha güvenli bir 21. yüzyıla bir katkıda bulunmayacağına inandığımı açıkça söylemek isterim. ABD herhangi bir nükleer deneme'nin kesinlikle karşısındadır. Hindistan'ın bu hareketi sadece bölgenin istikrarına zarar vermemektedir; kitle imha silahları'nın yayılmasının önlenmesi konusundaki uluslararası uzlaşmaya da bir meydan okumadır. Hindistan'a daha başka deneme yapmaması ve Kapsamlı Nükleer Denemeleri Yasaklama Antlaşması'nı hemen şimdi ve şartsız olarak imzalaması için çağrıda bulunuyorum. Hindistan'ın komşularına da aynı yolu takip etmelerini, silahlanma yarışının tehlikeli yollarından gitmemelerini ısrarla belirtiyorum. Pek çoğumuzun bildiği gibi 1994'te tarafımdan onaylanarak yürürlüğe giren kanun, nükleer silahlara sahip olmayan ülkeler denemeler yaptığı takdirde bu ülkelere uygulanacak tedbirleri içermektedir. Bu kanunun tam olarak uygulanması niyetindeyim.”

ABD, Haziran 1998 ile Şubat 1999 arasında Hindistan ile sekiz, Pakistan ile ise dokuz görüşme turu gerçekleştirmiştir. Bu görüşmeler, bölgesel konular olan silahsızlanma, nükleer politikalar, uluslararası sistem, terörizm ve iki ülke arasındaki stratejik işbirliği gibi geniş bir yelpazeyi kapsamıştır ve bu süreç, Hindistan ile Pakistan arasındaki en kapsamlı diyalog süreci

olmuştur. Bu görüşmelerin ardından, ABD'nin bölgedeki nükleer politikalarında değişiklik gündeme gelmiştir. Clinton yönetiminin ilk dönemlerinde ABD'nin iki ülkenin nükleer programlarına yönelik tutumu 'muhafaza et, azalt ve geriye doğru çevir' iken daha sonra bu yaklaşım, nükleer güçlerin savaşa hazır bulundurulmaması ve düşük seviyede tutulması gerektiği yönünde bir değişim göstermiştir (Sharma, 2010).

Aynı dönemde Hindistan'ın ABD ile gelişen ilişkilerine paralel olarak Çin ile de 1993 yılında üç önemli anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmalar, sınır ötesi ticaret, çevre koruma işbirliği ve radyo-televizyon yayınları gibi konuları kapsamaktadır. Aynı yıl, üst düzey askeri heyet ziyaretleri de gerçekleştirilmiştir. Çin'in Myanmar ile artan askeri ilişkileri, silah satışı ve Çinli uzmanların Hindistan'ın Nicobar ve Andaman Adaları'na yakın olan Coco Adası'nda görev yapmaya başlaması, Hindistan ile Çin arasındaki ilişkilerde gerilime neden olsa da 1994 boyunca Himalayalar'daki karşılıklı kuvvet indirimleri devam etmiştir. Çin, Keşmir konusunda Hindistan ile Pakistan arasında görüşmelerle çözülmesini savunmuş ve bu bölgede bağımsızlık ilanına karşı olduğunu belirtmiştir (Singh, 2014).

1995 yılında, sınır güvenliğini artırmaya yönelik yeni anlaşmalar yapılmış, ek temas noktaları kurulmuş ve askeri tatbikatlar karşılıklı izleme düzenine alınmıştır. Hindistan, Tayvan'ın Yeni Delhi'de Taipei Ekonomik ve Kültürel Merkezi kurmasına izin verse de, bu adım Çin ile ilişkilerdeki olumlu gidişi engellememiştir. 1996'da Hindistan ile Çin, sınırdaki güven artırıcı önlemler ve silah indirimlerine dair anlaşmalar imzalasada da, Hindistan'ın 1998'de Pakistan sınırında yaptığı nükleer testler sonrasında, Hindistan'ın nükleer silahları Çin'e karşı geliştirdiğini açıklaması bu olumlu gelişmeleri zedelemiştir. Ancak Hindistan Dışişleri Bakanı Jaswant Singh'in 1999 yılında Kargil Krizi sırasında yaptığı Çin ziyareti ve Çin'i tehdit olarak görmediklerini belirtmesi, iki ülke arasındaki ilişkileri yeniden iyileştirmiştir (Singh, 2014).

2000 yılında Bill Clinton, uzun bir aradan sonra Hindistan'ı ziyaret eden ilk ABD Başkanı olmuştur. Bu ziyaretin ardından, iki ülke arasında imzalanan anlaşma büyük bir öneme sahiptir. Clinton, Hindistan Meclisi'nde yaptığı konuşmada Hindistan ve Pakistan'ı, 'Kapsamlı Nükleer Denemelerin Yasaklanması Anlaşması'nı imzalamaya çağırıştır.

George W. Bush yönetimi döneminde ABD, uluslararası kuruluşları görmezden gelen ve askeri gücün kullanımını ön planda tutan bir dış politika stratejisi izlemiştir. 2002 yılında yayımlanan Ulusal Güvenlik Belgesi'nde Hindistan, 'küresel gücün diğer merkezleri' arasında yer almış ve 'ortak stratejik çıkarlarımızın olduğu gelişen bir dünya gücü' olarak tanımlanmıştır (Haynes, 2008). 11 Eylül saldırılarının ardından Hindistan, ABD'yi destekleyen ülkeler arasında önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemde Hindistan, Afganistan'a yapılan müdahaleye

destek vererek, Pakistan'ın terörist faaliyetlerinin sonlandırılması gerektiğini vurgulamıştır. Hindistan, ABD'nin Afganistan politikasını tam olarak desteklemeye devam etmektedir. Afganistan'daki ABD varlığı, Hindistan'ın ulusal çıkarları için kritik bir öneme sahiptir ve Hindistan, Afgan halkına yaptığı ekonomik yardımları ABD tarafından teşvik edilen bir adım olarak görmektedir (Haynes, 2008).

2005 yılının başlarında ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, Hindistan ile daha güçlü bir savunma işbirliği kurmayı ümit ettiğini belirtmiş ve iki ülke arasında uyum olmasına rağmen bazı gerginliklerin de bulunduğu dikkat çekmiştir. 18 Haziran 2005'te, ABD Başkanı George W. Bush ve Hindistan Başbakanı Manmohan Singh'in Washington'da gerçekleştirdiği görüşme sonrasında, Hindistan ile ABD arasındaki ilişkiler yeni bir döneme girmiştir. İki lider, hükümetler ve endüstriler arasında yakın ve stratejik bir işbirliği kurma kararını almış ve ekonomik işbirliğinin her iki ülke için yeni fırsatlar sunacağına inanmışlardır (Carranza, 2010).

2006 yılının Mart ayında Bush'un Hindistan ziyareti sırasında, nükleer anlaşma yeniden parafe edilmiştir. Bu ziyaret, Hindistan ile ABD arasındaki yakınlaşmayı daha da pekiştirmiştir. Bush'un Hindistan'a kadar, ABD Kongresi, Hindistan'ın sivil ve askeri nükleer çalışmalarını ayırarak bir program hazırlamasını istemişti. Ayrıca Hindistan'dan nükleer deneme yapmama ve nükleer silah üretmeme garantisi talep edilmiştir. İran faktörü, bu taleplerin değişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Hindistan, 24 Eylül'de UAEK'de İran'a karşı bir karar almasına rağmen, daha sonraki süreçte İran ile ilişkilerini sürdürmüştür. Bu durum, Hindistan'ın İran'a karşı sert politikalar geliştirmemesine bağlı olarak, zaman zaman ABD ile arasında gerilimlere yol açmıştır (McKeever, 2012).

Kasım 2006'da ABD Başkanı Bush, Hindistan'a yaptığı ziyaret sırasında askeri ve ticari işbirliği konularını gündeme getirmiştir. Ayrıca, Hindistan'ın yenilenmiş bir BM sisteminde Güvenlik Konseyi üyeliği için doğal bir aday olabileceği vurgulanmıştır. Bush, 'ABD-Hindistan ilişkileri 21. yüzyılı şekillendirecek' diyerek, iki ülke ilişkilerinin önemini vurgulamıştır (Nelson, 2009).

2002 yılından itibaren Hindistan, ABD ile önceki dönemlere kıyasla daha yakın ilişkiler kurmaya ve uluslararası platformlarda ABD'nin politikalarını desteklemeye başlamıştır. Feigenbaum, bu önemli politika değişikliklerinin, Hindistan'ın çıkarlarına dayalı dış politika vizyonunun bir yansıması olarak şekillendiğini vurgulamaktadır (Feigenbaum).

Son dönemde Hindistan'ın birçok dış politika kararı, geçmişte görülmeyen bir yönelimi yansıtmaktadır. Örneğin, Hindistan, UAEK'de ABD'nin desteklediği üç kararı kabul etmiş ve BM Güvenlik Konseyi'nde Tahran'a yönelik yaptırım kararlarını uygulamaktadır. Ağustos 2009'da Hindistan, bir Kuzey Kore gemisini kara sularında durdurarak taşıdığı kargoyu kontrol

etmiş ve böylece BM'nin (dolayısıyla ABD'nin) nükleer silahların yayılmasını engellemeye yönelik hedeflerini somut bir şekilde desteklemiş olmuştur.

Hindistan, Afganistan'ın yeniden inşasına en büyük katkıyı sağlayan beşinci ülke konumundadır. Ayrıca, hidrojen enerjisi, karbon depolama ve nükleer füzyon projeleri gibi iklim değişikliğiyle mücadele eden ABD destekli pek çok çokuluslu teknoloji girişimine katılmaktadır. Hindistan, ihracat kontrol mevzuatını, Nükleer Tedarikçiler Grubu ve Füze Teknolojisi Kontrol Rejimi standartlarıyla uyumlu hale getirmiş ve bu normlardaki gelecekteki değişikliklere uyacağını taahhüt etmiştir. 2004 yılında, ABD ve iki yakın askeri müttefiki olan Avustralya ve Japonya, Endonezya'daki tsunami felaketi için deniz kuvvetleriyle ortak operasyonlar düzenleyerek yardım göndermiştir. Hindistan, ABD'nin silahlı kuvvetleriyle pek çok askeri tatbikata katılmış ve Çin'in protestolarına rağmen ABD ve Japonya ile üçlü askeri tatbikatlar gerçekleştirmiştir. Uzun süre bağlantısızlık politikası izleyen Hindistan'ın, ABD ile bu kadar açık bir işbirliğine girmesi, büyük bir dış politika değişikliğini ve köklü bir dönüşümü simgelemektedir. Ancak bu dönüşümün kalıcı olup olmayacağı, Hindistan'ın dış politika vizyonu üzerine yapılacak daha derinlemesine tartışmalara bağlıdır.

Mevcut Hindistan-ABD ilişkilerine bakıldığında, iki ülkenin Soğuk Savaş sonrası dönemde “ne düşman ne de dost” konumunda olduğu ve ilişkilerinin henüz net bir çerçeveye oturmadığı söylenebilir (Mishra, 2007). Hindistan, demokratik yapısı, büyük ve şeffaf finansal piyasaları, Çin'e kıyasla daha sağlıklı ve hızlı büyüyen ekonomik modeli, küresel ekonomik sistemle uyumlu kapitalist kalkınma süreci ve son yirmi beş yılda iki katına çıkan gayri safi milli hasılası ile yükselen yaşam standartları doğrultusunda küresel güç olma yolunda ABD'ye güçlü bir mesaj vermektedir. Bununla birlikte, geniş bir İngilizce konuşan orta sınıfı, gelişen borsa piyasası ve küresel ölçekte rekabetçi bir bilgi teknolojisi altyapısına sahip olması, Hindistan'ı ekonomik ve teknolojik açıdan cazip bir ortak hâline getirmektedir. Yükselen küresel konumu ve bölgesel etkinliği sayesinde ABD için stratejik bir ortak olma potansiyeline sahip olan Hindistan, nükleer silahların yayılmasının engellenmesi, ticaret, terörle mücadele, enerji güvenliği ve demokrasinin güçlendirilmesi gibi konularda ABD'nin diplomatik hedeflerinde öncelikli bir konuma sahiptir. Bununla birlikte, iki ülke arasındaki ilişkiler henüz tam anlamıyla belirginleşmemiş olup, yüksek teknoloji alanındaki iş birlikleri, Hint kökenli ABD vatandaşlarının etkisi ve jeostratejik faktörler, bu ilişkinin uzun vadede güçlenmesine katkı sağlayabilecek temel dinamikler olarak öne çıkmaktadır. 2001 sonrasında Hindistan ve Çin ilişkilerinde de kayda değer gelişmeler yaşanmıştır. 2003'te Hindistan, Tibet'in Çin'in bir parçası olduğunu resmen kabul ederken, Çin de 2004 yılında Sikkim'in Hindistan toprağı olduğunu kabul etmiştir (Shahin, 2004). 2005 yılı Nisan ayında Çin ve Hindistan, birbirleriyle

‘Stratejik Diyalog’ kurduklarını açıklamış ve 2006 yılını ‘Çin-Hindistan Dostluk Yılı’ olarak ilan etmişlerdir. İki ülke, 2005 yılında 18,7 milyar ABD doları seviyesinde olan ticaretlerini, 2008 yılında 20 milyar ABD doları, 2010 yılında ise 40 milyar ABD doları seviyelerine çıkarmak amacıyla işbirliği yapma kararı almışlardır. Çin’in Tibet otonom bölgesini Hindistan’ın Sikkim bölgesine bağlayan Nathu La geçidindeki sınır kapısı, 44 yıl aradan sonra, 6 Temmuz 2006’da karşılıklı ticaret için açılmıştır. Bu gelişme, iki ülke arasındaki ilişkilerin geldiği seviyeyi gösteren önemli bir adım olarak kaydedilmiştir. Ancak tüm bu olumlu gelişmelere rağmen, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 37’sini barındıran bu iki dev ülkenin birlikte hareket etmesi, küresel politikada etkili olan birçok ülkeyi endişelendirebilir. Çünkü böyle bir işbirliği, merkezin kontrolünü elde tutma açısından büyük önem taşır ve Asya ile Hint Okyanusu üzerindeki hakimiyeti beraberinde getirebilir. Bu da dünya siyasetinde büyük bir politik ve ekonomik güç oluşturur. Dolayısıyla, merkezi kontrol etmek isteyen diğer büyük güçlerin, Hindistan ve Çin’in yakınlaşmasına engel olmak için çeşitli girişimlerde bulunmaları beklenebilir.

Hindistan’daki kamuoyu ve yöneticiler, Çin’e karşı şüpheli bir tutum sergilerken, Çin ise güç politikasını dış politikasının merkezine yerleştirmiştir. Bu durum, Hindistan ve Çin arasındaki ilişkilerdeki olumlu gelişmelerin sürekliliğini etkileyebilecek önemli iç ve dış faktörler doğurmaktadır. Hindistan için, Çin hala Asya’daki stratejik bir rakip olmaya devam etmektedir. Hindistan, Çin’in Jammu Keşmir’in Aksai Chin bölgesindeki işgalini haksız olarak görmektedir. Ayrıca, Çin’in Pakistan’a nükleer silah yapımında kullanılan malzeme ve teknoloji sağladığını iddia etmektedir. Hindistan’a göre, Çin, Pakistan’a NPT Antlaşması’na aykırı olarak nükleer silah üretimi için gerekli malzemeler göndermektedir. Pakistan’daki Çin yapımı Khushab reaktörünün yıllık olarak iki nükleer bomba üretme kapasitesine sahip olduğu ve bu reaktörün ağır su desteğini Çin’in sağladığı ileri sürülmektedir. Çin ise Hindistan’ı bölgesel hegemonya kurmaya çalışan bir ülke olarak görmektedir, ancak Hindistan’ın ekonomik gücü yeterli olmadığı için askeri güç kullanarak bu hegemonyayı kurmaya çalıştığını savunmaktadır. Çin, Hindistan’ı olası bir savaş için hayali bir düşman olarak görmekte ve buna karşı hızlı bir şekilde silahlanmaktadır.

ABD kaynakları, Çin ve Hindistan arasındaki ilişkilerde stratejik bir ilerleme kaydedilemediğini belirtmektedir. İki ülkenin farklı uluslararası konumları, stratejik kültürleri, dünya görüşleri, karşıt politik sistemleri ve jeopolitik çıkarları, aralarındaki rekabetin daha da derinleşmesine neden olabilir. Bu nedenle, şu anda devam eden yakınlaşmanın herhangi bir an düşmanlığa dönüşme potansiyeline sahip olduğu ifade edilmektedir.

Çin ile Hindistan arasındaki görünür yakınlaşmanın her an tersine dönebilme ihtimali, bir dizi somut faktöre dayanmaktadır. Bunlardan ilki, Çin'in Hindistan'ın liderliğini üstlendiği Güney Asya Bölgesel İş Birliği Derneği (SAARC) içinde, Pakistan, Nepal ve Bangladeş gibi ülkelerle kendisine yakın bir grup oluşturarak Hindistan'ın bölgedeki liderliğine gölge düşürmesidir. Hindistan ise, Çin'in bu grupta gözlemci statüsü kazanmasını engellemeye çalışarak örgütte sert bir muhalefet sergilemiştir. İkinci örnek olarak, Çin'in ABD ve Hindistan arasında imzalanan Nükleer Enerji Anlaşması'na büyük bir tepki göstermesi gösterilebilir. Üçüncü olarak, Çin'in BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi, UAEK üyesi ve Nükleer Malzeme Üreticileri Grubu üyesi gibi konularda Hindistan'ın her zaman karşısında yer alması da bu gerginliğin bir başka örneğidir.

Çin'in ekonomik ve stratejik olarak Nepal, Bangladeş, Sri Lanka ve Maldiv Adaları gibi bölge ülkelerine artan şekilde nüfuz etmesi, Hindistan'ın bölgedeki güç dengesi ve nüfuzunu tehdit olarak algılamasına yol açmıştır. Hindistan, bu gelişmeleri çevreleme faaliyetleri olarak görmek ve bu durum, gelecekteki çatışmaların temelini atabilecek bir başka faktör olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, 2005 yılındaki Doğu Asya Zirvesi'nde Hindistan'ın katılımını engellemeye çalışan Çin, Hindistan'ın bu zirveye gözlemci statüsü ile katılmasına engel olamamıştır. Çin'in Hindistan'ın artan etkisini engellemeye çalıştığı diğer bir örnek, Hindistan'ın ABD ve Japonya ile güçlü ilişkiler kurma çabaları ve Çin'in buna karşı rahatsızlık duyarak bu girişimleri engellemeye yönelik hamlelerde bulunmasıdır.

Rusya'nın, Hindistan'ın 2005 Temmuz ayında Astana'daki ŞİÖ Zirvesi'ne gözlemci olarak katılmasını teklif etmesi ve Çin'in buna karşılık Hindistan'ı dengelemek amacıyla Pakistan'ın da davet edilmesini istemesi, Hindistan'ın Merkez Bölge'ye girmesinin önünü açan bir gelişme olarak kaydedilmiştir. Bu olay, Hindistan'ın bölgesel stratejilerinde önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur.

Çin ve Hindistan arasındaki olası bir çatışma konusu, her iki ülkenin hızla büyüyen sanayilerini sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu enerji kaynaklarıdır. Hindistan, Çin ile enerji alanında işbirliği yapmayı kabul etmiş ve Sudan'da petrol üretimi gerçekleştirmiş olsa da Çin'in dünyanın ikinci, Hindistan'ın ise dördüncü büyük petrol tüketicisi olduğu göz önüne alındığında, bu işbirliğinin uzun vadede sürdürülebilir olması pek mümkün görünmemektedir. Çünkü Çin'in enerji politikaları, işbirliği değil, rekabete dayalıdır. Çin, petrol nakliyatını güvence altına almak amacıyla Andaman Denizi, Güney Çin Denizi, Malakka Boğazı ve Hürmüz Boğazı'nda sürekli askeri varlık göstermekte ve Hint Okyanusu'nda donanma bulundurmaya hak olarak görmektedir. Çin, bu amaç doğrultusunda Kamboçya ve Pakistan limanlarıyla yapılan ikili anlaşmalarla bu bölgelerdeki varlığını artırmaktadır. Hindistan ise,

Çin'in bu üslerinin sadece enerji güvenliği değil, aynı zamanda Hindistan'ı çevreleme amacı taşıdığı görüşündedir. Çin ise Hindistan'ın, petrol nakliyatını güvenceye almak için Vietnam, Tayvan ve Okinawa gibi bölgelerde deniz kuvvetleri bulundurma girişimlerini öne sürerek karşılık vermektedir.

Çin ve Hindistan, barış, dostluk, ekonomik işbirliği veya sağlıklı rekabet gibi olumlu söylemlerle ilişkilerini tanımlasalar da aslında bölgede ciddi bir rekabet içindedirler. Hindistan, Çin için bir stratejik hedef oluştururken, Çin de Hindistan'ın güçlenmesine karşı bir numaralı rakip olmaktadır. Her iki ülke de ekonomik faktörleri ön planda tutsa da, Hindistan, Çin'den daha güçlü olduğu için, Çin, Hindistan'ın ABD ile yakınlaşmasını engellemek adına çatışmadan kaçınmaktadır. 1988'den itibaren gelişen iki ülke arasındaki ilişkiler, uyguladıkları derin politikalarla rekabetin önünü açmakta ve bu durum, genellikle Çin'in lehine sonuçlar doğurmuştur. Ekonomik açıdan bakıldığında, Hindistan, Çin'e karşı sürekli ticaret açığı vermektedir. Çin, Hindistan'ın üçüncü büyük ticaret ortağı iken, Hindistan, Çin'in ancak on birinci ticaret ortağıdır. Hindistan, genellikle Çin'e hammadde ve tarım ürünleri gönderirken, Çin'den mamul mallar ithal ederek, Çin endüstrisinin gelişimine katkı sağlamaktadır.

Uluslararası politika açısından, Çin'in Hindistan-Pakistan ilişkileri üzerindeki etkisi de dikkat çekicidir. Çin, Hindistan ile Pakistan arasındaki gerginlikleri kendi lehine kullanmakta oldukça başarılıdır. Pakistan ile ilişkilerini güçlendirerek, bu ülke için dış ticarete önemli bir ortak haline gelmiş ve özellikle savunma teknolojileri ile malzeme satışında Pakistan için vazgeçilmez bir kaynak olmuştur. Uluslararası platformlarda da Pakistan'ın desteğini sağlamayı başarmıştır. Ayrıca, Çin, Sikkim Bölgesi konusunda Hindistan'a herhangi bir taviz vermeden, sadece Hindistan'ın Tibet'in Çin toprakları olduğunu kabul etmesini sağlamıştır. Bu şekilde Hindistan'ın, Tibet konusundaki tüm iddialarından vazgeçmesi için diplomatik bir taahhütte bulunmasını başarmıştır.

3.2.6. Güney Kore'nin Asya-Pasifik Stratejisi

Güney Kore, 20. yüzyılın ikinci yarısında Japon sömürge yönetiminden bağımsızlık, Kore Savaşı ve Soğuk Savaş ekseninde ikiye bölünmüş bir yarımada ulusal güvenliğini sağlama mücadelesi vermiş, ardından olağanüstü bir ekonomik kalkınma performansı sergilemiştir (Oberdorfer ve Carlin, 2014; Moon ve Mo, 2018). Bu tarihsel arka plan, Güney Kore'nin dış politikasını uzun süre Kuzey Kore tehdidi, ABD güvenlik şemsiyesi ve Japonya ile tarihsel gerilimler çerçevesinde şekillendirmiştir. Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel güç dengelerindeki değişimler, Asya-Pasifik'in ekonomik ve stratejik öneminin artması, Çin'in yükselişi, ASEAN'ın kurumsallaşması ve Hindistan ile Avustralya gibi orta

ölçekli güçlerin etkisini artırması, Güney Kore'yi çok boyutlu, esnek ve çok taraflı bir Asya-Pasifik stratejisi geliştirmeye yöneltmiştir (Kim, 2016; Cha, 2010).

Güney Kore'nin stratejik konumu, Kore Yarımadası'ndaki bölünmüşlük, Kuzey Kore'nin nükleer silahlanma ve füze programları, ABD'nin bölgedeki varlığı ve Çin ile Japonya gibi bölgesel güçler arasındaki çekişmeler, Seul yönetimini geleneksel güvenlik kaygılarına odaklanmaya zorlamıştır. ABD ile 1953 Ateşkes Anlaşması sonrasındaki güvenlik ittifakı, Güney Kore'nin savunma stratejisinin temel dayanak noktası olmuş, Soğuk Savaş'ın ardından ABD'nin 'Asya'ya dönüş' stratejisiyle birlikte Seul, güvenlik denkleminde Washington'un vazgeçilmez bir ortağı haline gelmiştir (Medeiros, 2005; Cha, 2010).

Bununla birlikte Güney Kore, 1990'lardan itibaren ekonomik kalkınma ve demokratikleşme sürecinin getirdiği özgüvenle, dış politikasını sadece güvenlik eksenine dayalı olmaktan çıkarmış; çok taraflı diplomasi, ticaret anlaşmaları, kalkınma yardımları, kültürel diplomasi (Hallyu) ve inovasyona dayalı ekonomik ilişkiler geliştirmeye başlamıştır (Moon, 2020; Lee, 2012). Bu süreçte Asya-Pasifik coğrafyası, Güney Kore için hem ekonomik fırsatların hem de güvenlik risklerinin yoğunlaştığı bir alan haline gelmiştir.

Güney Kore, kendisini 'orta ölçekli bir güç' olarak tanımlayarak, büyük güçler arasındaki rekabetin baskılarını hafifletme ve bu rekabete katkıda bulunmak yerine dengeleyici ve çözüm odaklı bir rol oynama çabası gütmüştür (Kim, 2016). Bu çerçevede Seul yönetimi, ABD-Çin stratejik rekabeti karşısında tek bir kampa angaje olmak yerine esnek, çok boyutlu ve çok taraflı bir diplomasi yürütmeye gayret etmiştir. Bu yaklaşım, 'stratejik ikirciklilik' veya 'çok katmanlı dengeleme' olarak adlandırılmış, Güney Kore'yi jeoekonomik ve jeopolitik açıdan karmaşık bir diplomasi yapmaya itmiştir (Medeiros, 2005).

Güney Kore, bir yandan ABD ile güvenlik ittifakını korurken ve hatta Kuzey Kore tehdidine karşı işbirliğini derinleştirirken, diğer yandan Çin ile yoğun ticaret, yatırım, turizm ve kültürel etkileşim üzerinden ekonomik bağımlılık ilişkisini sürdürmüştür (Kim, 2019). Bu durum, Güney Kore'yi büyük güç rekabetinde taraf seçmekten kaçınan, bunun yerine dengeli bir yaklaşım benimseyen bir aktör konumuna taşımıştır.

Güney Kore'nin Asya-Pasifik stratejisinin önemli bir ayağını Güneydoğu Asya ülkeleriyle geliştirilen ilişkiler oluşturmaktadır. ASEAN, ekonomik potansiyeli, jeostratejik konumu ve çok taraflı kurumlarıyla Güney Kore için alternatif bir ortaklar topluluğu sunmuştur (Acharya ve Johnston, 2007; Ravenhill, 2019). Güney Kore, 'Yeni Güney Politikası' (New Southern Policy) ile ASEAN ve Hindistan'a yönelik ticaret, yatırım, altyapı, kalkınma yardımı, insan kaynağı geliştirme, kültürel etkileşim ve eğitim alanlarında çok yönlü bir strateji uygulamıştır (Kim, 2019).

Bu yaklaşım, Güney Kore'nin ABD-Çin rekabeti altında bile çeşitlendirilmiş ekonomik ilişkiler kurmasını, yeni pazarlar ve tedarik zincirleri inşa etmesini ve bölgesel kurumlar aracılığıyla çok taraflı ticaret düzenlemelerine dahil olmasını sağlamıştır. APEC, ASEAN+3, Doğu Asya Zirvesi (EAS) ve ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) gibi mekanizmalara aktif katılım, Seul'ün bölgesel güvenlik, ekonomi ve normatif gündemin oluşturulmasında rol üstlenmesine imkan vermiştir (Oberdorfer ve Carlin, 2014; Moon ve Mo, 2018).

Asya-Pasifik stratejisinin en kritik boyutlarından biri, Güney Kore'nin Kore Yarımadası'ndaki istikrarı sağlama amacıdır. Kuzey Kore'nin nükleer programı, balistik füze denemeleri ve nükleer silahlanma faaliyetleri, Güney Kore için varoluşsal bir tehdit oluşturmaya devam etmiştir (Cha, 2010). Bu nedenle Güney Kore, Asya-Pasifik stratejisini çok taraflı diplomatik girişimlerle desteklemiş, altı taraflı görüşmeler ve ABD-Çin-Japonya-Rusya gibi büyük güçlerin de dahil olduğu diplomasi platformları aracılığıyla Kuzey Kore'yi nükleer silahsızlanmaya yönlendirmeye çalışmıştır (Moon, 2020). Bu bağlamda Güney Kore, büyük güçler arasındaki rekabetin yarattığı belirsizlikleri fırsata dönüştürerek, ara bulucu, güven inşa edici ve kriz yönetimi aktörü olarak konumlanmaya gayret etmiştir. Bu yaklaşım, Seul'un sadece güvenlik değil, insani yardımlar, kalkınma işbirliği, kültür ve spor diplomasisi gibi alanlarda da aktif olmasına imkan tanımıştır.

Asya-Pasifik, Güney Kore'nin ihracat odaklı büyüme modelinin lokomotif olan imalat sanayisi, yüksek teknolojili ürünler ve dijital ekonomi açısından kritik bir coğrafya haline gelmiştir. Güney Kore, serbest ticaret anlaşmaları (FTA), ekonomik ortaklık anlaşmaları (EPA) ve dijital ticaret normları aracılığıyla bölge ülkeleriyle karşılıklı bağımlılık ilişkilerini artırmıştır (Baldwin, 2016; Dent, 2010).

Güney Kore, yarı iletkenler, otomotiv, elektronik, yeşil enerji teknolojileri, yapay zeka, 5G altyapısı ve e-ticaret gibi stratejik sektörlerde Asya-Pasifik ülkeleriyle ortak Ar-Ge projeleri, start-up destek mekanizmaları, lojistik ağlar ve dijital veri yönetişimi alanlarında işbirliği yapmaya özen göstermiştir. Bu yaklaşım, Güney Kore'nin teknoloji üretiminde bölgesel bir hub olarak konumlanmasına hem ABD hem de Çin gibi büyük aktörlerle teknoloji rekabetinde esneklik kazanmasına olanak tanımıştır.

Güney Kore'nin Asya-Pasifik stratejisinde yumuşak güç unsurları da belirgin bir yer tutmuştur. Hallyu dalgası (K-Pop, K-Drama, K-Film) aracılığıyla Güney Kore, bölgede kültürel cazibesini artırmış, genç nüfuslar arasında olumlu bir imaj inşa etmiştir (Iwabuchi, 2015). Aynı zamanda eğitim bursları, dil enstitüleri, değişim programları ve turizm bağlarıyla bölge ülkeleriyle toplumsal etkileşimi derinleştirmiştir.

Bu kültürel diplomasi, Güney Kore'nin bölgesel algısını olumlu yönde etkilerken, ekonomik ve siyasi ilişkilerin de yumuşak bir zeminde ilerlemesine katkı sağlamıştır. Yumuşak güç unsurları, Asya-Pasifik'teki karmaşık jeopolitik rekabet ortamında Güney Kore'ye ek bir manevra alanı sunmuştur.

Güney Kore, Asya-Pasifik stratejisini normatif çerçeveler, çok taraflı kurumlar ve küresel yönetim meseleleriyle de zenginleştirmiştir. İklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma, halk sağlığı, siber güvenlik, insani yardım ve afet yönetimi gibi alanlarda Güney Kore, bölgesel işbirliği ve norm oluşturma süreçlerine aktif katılım sağlamıştır (Moon ve Mo, 2018). Bu yaklaşım, Güney Kore'nin 'normatif arabulucu' veya 'kural temelli düzen savunucusu' rolünü güçlendirmiş, orta ölçekli güç diplomasisinin somut bir örneğine dönüşmüştür. Bu sayede Seul, büyük güçler arasındaki rekabetin yarattığı kuralsızlaşma eğilimlerine karşı bölge ülkeleriyle ortak zemin bulmaya çalışmış, Asya-Pasifik'in daha istikrarlı, şeffaf ve sürdürülebilir bir düzen inşa etmesine katkıda bulunmuştur.

3.2.6.1. Güney Kore'nin Dış Politikası

Güney Kore, 35 yıl süren Japon işgali ve Kore Savaşı'nın ardından büyük zorluklarla kurulan bir devlettir. 1948'de ABD desteğiyle kurulan Güney Kore Cumhuriyeti, o dönemde oldukça zayıf bir yapıya sahipti. Soğuk Savaş'ın yarattığı kutuplaşma ve Kuzey Kore tehdidi nedeniyle, Güney Kore'nin dış politikasında ABD'nin güvenlik garantisi oldukça önemli bir yer tutmuştur.

Güney Kore tarihinin önemli figürlerinden biri olan Park Chung Hee, 1961-1979 yılları arasında ülkenin iç ve dış politikasında etkili bir rol oynamıştır. Başkanlık dönemi, Güney Kore'nin savaş sonrası ekonomik kalkınmasına odaklanmıştır. Park, siyasi özgürlük ve sivil katılımı sınırlarken, ekonomik refahı ön planda tutarak özgün bir modernleşme süreci başlatmıştır. Jeopolitik olarak, ABD liderliğindeki Doğu Asya düzenine katkı sağlamak amacıyla Vietnam Savaşı'na katılmış ve bu süreçte Japonya ile ilişkilerde de iyileşmeler yaşanmıştır. 1965'te Kore-Japonya ilişkilerinde normalleşme anlaşması imzalanmış ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Güney Kore, dış politikada daha esnek bir tutum sergilemeye başlamıştır. 1992'de Çin ile diplomatik ilişkiler kurulmuştur.

1988-1993 yılları arasında görevde olan Roh Tae Woo, dönemin küresel dinamiklerine dikkat çekerek Güney Kore'nin uluslararası siyasetteki rolünü güçlendirmiştir. Soğuk Savaş dönemi boyunca alınan kararlar genellikle ABD'nin Güney Kore'ye olan desteği ve bu desteğin ne kadar süreceği endişeleri etrafında şekillenmiştir. Güney Kore'nin nükleer silah programı ve

Vietnam'a silah sevkiyatı gibi konular da ABD'nin bağıllık seviyesini anlamaya yönelik adımlardır.

1990'lar itibarıyla Güney Kore'nin ekonomik gelişimi, dış politikadaki adımlarına yansımıştır. Bloklar arası çatışmanın sona ermesiyle uluslararası siyasette daha görünür bir hale gelmiştir. 1993'te Kim Young Sam'ın başkanlığında ülke sivil yönetimle tanışmış ve 'seggyehwa' olarak bilinen küreselleşme politikası uygulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde, Güney Kore BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliği kazanmış ve OECD'ye katılım sağlamıştır (https://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_5460/contents.do). Bu süreç, ülkenin uluslararası barış ve güvenliği güçlendirme çabalarını daha da pekiştirmiştir.

Kim Dae Jung (1998-2003), Asya Mali Krizi'nin etkisi altında 1997 yılında başkanlık görevine başlamıştır. Güney Kore'nin ekonomik gelişmişliği, hükümetlerin daha cesur adımlar atmasına zemin hazırlamıştır. Kim Dae Jung, Kuzey Kore ile ilişkileri iyileştirme amacıyla Güneşli Politikası'nı (Sunshine Policy) başlatmıştır. Bu politika doğrultusunda, 2000 yılında Pyongyang'a giderek Kim Jong Il ile görüşmeler yapmıştır. Ancak, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD'nin terörizmle ilgili sert söylemleri, Kim'in Kuzey Kore'ye yönelik ılımlı yaklaşımını zora sokmuş ve bu durum ABD ile Güney Kore arasında dış politika ayrışmasına yol açmıştır.

Güney Kore siyaseti uzun zamandır iki ana görüş arasında bölünmüştür. Yenilikçi kesim, Kuzey Kore ile ilişkileri iyileştirmeyi ve ABD'den bağımsız bir dış politika izlemeyi savunmuşken, muhafazakâr kesim ise ABD ile güvenlik ittifakını ve Kuzey Kore'ye karşı sert politikaları desteklemiştir (Çelik, 2017).

Güney Kore'nin ekonomik atılımları ve uluslararası düzeydeki değişen dengeler, ülkenin küresel siyasette 'Orta Güç' olarak daha görünür hale gelmesine olanak sağlamıştır. Bu dönemde, Roh Moo Hyun (2003-2008) hükümeti, Güney Kore'nin dış politikada daha bağımsız ve etkin bir rol üstlenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Shin Hong, 2005). 'Küresel Kore' kavramı da bu dönemde ortaya çıkmıştır. Lee Myung Bak (2008-2013) ise, BM Genel Kurulu'ndaki konuşmasında, Güney Kore'nin çıkarlarını diğer ülkelerin çıkarlarıyla uyumlu hale getirme amacını gütmesi gerektiğini belirtmiş ve insanlık refahına katkı sağlamayı hedeflemiştir (Bak, 2009). Lee, 2010'da G20 Zirvesi'ne bir yıl boyunca başkanlık yaparak, ABD ile işbirliğini küreselleşmenin temel unsuru olarak görmüştür. Bu nedenle Kuzey Kore ile yakınlaşma çabalarına ara vermiştir.

Moon Jae In (2017-2022) ise Kore Yarımadası'nda kalıcı barışın sağlanabilmesi için Kuzey Kore ile ABD arasındaki uzlaşmanın gerekli olduğuna inanmıştır. Moon, iki ülke arasında görüşmelerin yapılabilmesi amacıyla mekik diplomasisine başvurmuştur. Kuzey Kore

ile ilişkileri önemseyen Moon, başkanlık dönemi boyunca yayımlanan savunma raporlarında Kuzey Kore yönetimine yönelik düşmanlık içeren ifadelerden kaçınmıştır (Ulucak, 2019).

3.2.6.2. Güney Kore'nin Bölgesel Stratejisi

Güney Kore, 20. yüzyılın ikinci yarısında Japon sömürgeciliğinden bağımsızlaşma, Kore Savaşı ve Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu çatışma ikliminde var olma mücadelesi vermiş, ardından hızlı bir ekonomik kalkınma süreci yaşayarak küresel ekonomide yükselen bir aktör haline gelmiştir. Bu tarihselliğin yarattığı stratejik ve kurumsal temeller, Güney Kore'nin 21. yüzyılda Asya Pasifik'te izlediği dış politikayı da şekillendirmiştir. Başlangıçta ABD güvenlik şemsiyesi altında hayatta kalma zorunluluğu, Kuzey Kore tehdidi ve Japonya ile yaşanan tarihsel anlaşmazlıklar, Seul yönetiminin güvenlik eksenli bir dış politika yürütmesine neden olmuştur. Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde ekonomik güç kazanımı, küresel değer zincirlerindeki konumun yükselmesi, demokratikleşme süreci ve kurumsal kapasite inşası, Güney Kore'nin dış politikasını çeşitlendirmesini mümkün kılmıştır (Cha, 2010; Moon ve Mo, 2018).

Güney Kore, kendisini 'orta ölçekli bir güç' (middle power) olarak tanımlayarak bölgesel ve küresel siyasetteki rolünü yeniden kurgulamıştır. Bu yaklaşım, Asya Pasifik bölgesinin karmaşık jeostratejik denklemlerinde denge kurma, çok taraflılığı teşvik etme, normatif düzen kurma ve kriz yönetimine katkıda bulunma gibi hedeflerle somutlaşmıştır (Kim, 2016; Lee, 2012). Orta ölçekli güç kimliği, Seul'un ABD-Çin stratejik rekabeti karşısında tek taraflı bir pozisyon almaktan kaçınmasını; bunun yerine esnek, çoğulcu ve katmanlı ilişki ağlarını geliştirmesini sağlamıştır.

Bu çerçevede Güney Kore, ABD ile olan geleneksel ittifak ilişkisini korurken, Çin ile yoğun ticari bütünleşme, teknolojik ortaklıklar ve diplomatik iletişim kanallarını açık tutmaya önem vermiştir. Aynı zamanda Japonya ile tarihsel mirastan kaynaklanan sorunların ötesinde, bölgesel istikrar için asgari düzeyde işbirliği alanları oluşturmaya çalışmış, Güneydoğu Asya ülkeleri ve Hint-Pasifik coğrafyasındaki diğer aktörlerle ekonomik ve diplomatik bağlarını güçlendirmiştir (Hemmer ve Katzenstein, 2002; Goh, 2008).

Güney Kore'nin bölgesel stratejisi, ABD-Çin rekabeti bağlamında bir dengeleme pratiği olarak değerlendirilmektedir. ABD, Soğuk Savaş sonrası dönemde Güney Kore için güvenlik garantörü işlevini korumuş, özellikle Kuzey Kore'nin nükleer programı ve silahlanma stratejileri karşısında caydırıcılık sağlama rolünü üstlenmiştir (Cha, 2010). Bununla birlikte, Çin'in hızla artan ekonomik gücü, Güney Kore'nin ihracat ve yatırım alanlarında başlıca ortaklarından biri haline gelmesine yol açmıştır. Bu durum, Güney Kore'yi bir yandan ABD güvenlik şemsiyesinden vazgeçemeyen, öte yandan Çin ile ekonomik bağımlılığın yarattığı

kırılganlıkları yönetmek zorunda kalan bir ‘stratejik ikilem’ içine sokmuştur (Medeiros, 2005; Kim, 2019).

Kore Yarımadası’ndaki istikrarı sürdürmek, Kuzey Kore’yi nükleer programından vazgeçirmeye yönelik müzakereleri desteklemek ve bu çerçevede çok taraflı diplomasi mekanizmalarını harekete geçirmek, Güney Kore’nin bölgesel stratejisinin kritik boyutlarından biri olmuştur. Seul yönetimi, altı taraflı görüşmeler dahil olmak üzere çeşitli diplomatik platformlara katılarak büyük güçler arasında köprü kurma, insani yardımlaşma ve güven inşa tedbirlerini devreye sokma çabası içinde bulunmuştur (Moon, 2020; Oberdorfer ve Carlin, 2014).

Asya Pasifik’te istikrar, ekonomik kalkınma ve kurallara dayalı bir uluslararası düzen arayışı, Güney Kore’nin çok taraflı kurumsallaşmaya öncelik vermesini beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda Güney Kore, ASEAN+3, Doğu Asya Zirvesi (EAS), Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) ve ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) gibi bölgesel platformlara aktif biçimde katılım göstermiştir. Bu kurumlar, Seul’un bölge ülkeleriyle diyalog kurmasını, ekonomik ve teknolojik ortaklıklar geliştirmesini, kriz yönetimi kapasitesini artırmasını ve büyük güç rekabetini dengeleme fırsatını sunmuştur (Acharya ve Johnston, 2007; Kim, 2016).

Özellikle Güneydoğu Asya’ya yönelik politikalarda Güney Kore’nin ‘Yeni Güney Politikası’ (New Southern Policy) devreye girmiş; Seul yönetimi, bu politika aracılığıyla Güneydoğu Asya ülkeleriyle ticaret, yatırım, kalkınma işbirliği, kültürel etkileşim ve güvenlik diyalogunu derinleştirmeye çalışmıştır (Kim, 2019). Bu adım, Güney Kore’nin bölgesel nüfuzunu artırmasına, ABD-Çin rekabetinden kaynaklanan baskıları azaltmasına ve Hint-Pasifik konsepti çerçevesinde diğer orta ölçekli güçlerle işbirliği imkanlarını genişletmesine katkı sağlamıştır.

Güney Kore, Asya Pasifik stratejisini yalnızca güvenlik ve ekonomi alanlarıyla sınırlı tutmamış; teknoloji, inovasyon, kültürel diplomasi (Hallyu dalgası) ve kalkınma yardımı (ODA) gibi alanlarda da varlığını artırmıştır. Bölgesel kalkınma gündemine katkı sağlamak, insani yardım operasyonlarına iştirak etmek, çevre, iklim değişikliği ve halk sağlığı gibi küresel meselelerde inisiyatif almak, Güney Kore’nin orta ölçekli güç konumunu pekiştirmiştir (Lee, 2012; Moon ve Mo, 2018).

Ayrıca dijital ticaret, siber güvenlik ve yapay zeka gibi stratejik sektörlerde Güney Kore’nin bölgesel rolü, ekonominin yüksek katma değerli alanlarına yönelmesiyle güçlenmiştir. Bu süreç, Seul’un bölgedeki ülkelerle inovasyon ekosistemleri inşa etmesine, tedarik zincirlerinin çeşitlendirilmesine ve Asya Pasifik’in küresel ekonomi içindeki önemini artıracak normların oluşturulmasına katkıda bulunmuştur (Ravenhill, 2019).

Güney Kore'nin Asya Pasifik stratejisi, ABD-Çin rekabetinin yoğunlaştığı bir dönemde esnek, çok katmanlı ve çıkar dengesi gözetilen bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu strateji, büyük güçler arasında taraf seçmek yerine farklı güvenlik, ekonomik ve kurumsal eksenlerde pozisyon alarak stratejik özerklik alanını genişletmeyi hedeflemiştir. Seul yönetimi, ABD ile güvenlik ittifakını korumaya devam ederken Çin ile ekonomik bağlarını canlı tutarak risk dağıtım stratejisi izlemiş, Japonya ile ilişkilere ise pragmatizm temelinde yaklaşarak bölgesel işbirliği mekanizmalarına dahil olmaya önem vermiştir (Goh, 2008; Kim, 2016).

Bu stratejik esneklik, Güney Kore'nin dış politika yapımında kamuoyu, ekonomik çıkar grupları ve bölgesel normatif çerçevelerin etkisini de yansıtmıştır. Demokratikleşme süreci, sivil toplumun güçlenmesi ve ekonomik çıkarların çeşitlenmesi, Seul yönetiminin bölgesel stratejisini daha öngörülebilir, kurumsal ve sorumlu bir zemine oturtmuştur (Acharya, 2014; Hemmer ve Katzenstein, 2002).

3.2.6.3. Güney Kore'nin Çin ve ABD ile İlişkileri

Güney Kore ile ABD arasındaki ilişkiler, Kore Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana devam etmektedir. Soğuk Savaş dönemi boyunca, Kuzey Kore'nin agresif politikaları ve Komünist ideolojilerin yayılma çabalarına karşı ABD'nin Kore Yarımadası'ndaki askeri varlığı, Güney Kore için bir güvence sağlamıştır. ABD'nin askeri desteğinin yanı sıra, ekonomik yardımlar ve yatırımlar da Güney Kore'nin ekonomik kalkınmasında önemli bir rol oynamıştır.

Güney Kore, dış politikada varlık gösterebilmek için ABD'ye bağlı kalmış ve bu doğrultuda hareket etmiştir. ABD ise, bölgedeki stratejik çıkarları doğrultusunda Güney Kore'nin varlığını önemli bir müttefik olarak görmüştür. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, ABD-Güney Kore ilişkilerinde bazı değişiklikler yaşanmıştır. Doğu Bloğunun çöküşü sonrasında, Güney Kore yeni diplomatik ilişkiler kurma fırsatı bulmuş ve 1990'lı yıllarda Çin ile Rusya ile ilişkilerini geliştirmiştir. Bu dönemde, Güney Kore'nin Orta Güç olarak daha aktif bir dış politika izleme isteği, ABD ile zaman zaman gerilmelere yol açmıştır.

1990'larda Kuzey Kore'nin nükleer silah programı büyük bir uluslararası kriz yaratmıştır. 1993'te Kuzey Kore, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'ndan çekileceğini açıklamıştır (Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea, 1993). Bu durum, Washington ve Seul'un işbirliği yaparak çözmeye çalıştığı bir meseleyi oluşturmuştur. Ancak George W. Bush'un başkanlık döneminde, Başkan Kim Dae Jung ile Kuzey Kore politikaları üzerinde görüş ayrılıkları yaşanmıştır. Kim Dae Jung, 1998'de göreve gelir gelmez, 'Günlüğü Politikasını' başlatmıştır. Bu politikayla, Almanya örneğinde olduğu gibi Kore'yi yeniden birleştirmeyi hedeflemiştir. Günlüğü Politikası kapsamında, iki Kore arasında ekonomik

işbirliği artırılmaya çalışılmış, savaş nedeniyle ayrılan ailelerin yeniden bir araya gelmesi sağlanmaya çalışılmış ve Kuzey Kore'nin uluslararası işbirliğine teşvik edilmesi hedeflenmiştir (Levin ve Han, 2002). 2000 yılında Kim Dae Jung, Kuzey Kore'ye giderek Kim Jong Il ile tarihi bir zirve yapmış ve bu görüşme sonrasında iki Kore arasındaki işbirliğini geliştirmek amacıyla Kaesong Endüstri Bölgesi (KIC) inşa edilmiştir (Ku, 2019).

Güney Kore ile Kuzey Kore arasındaki ilişkilerde Seul yönetimi, Kuzey Kore'ye karşı daha ılımlı bir yaklaşım sergilerken, Başkan Bush yönetimi bu tutuma şüpheyle yaklaşmıştır. Bush, Kuzey Kore'nin uranyum zenginleştirme programı ile nükleer silah kapasitesini arttırmaya yönelik gizli çabalarını fark ettiğinde, Kim Dae Jung yönetimiyle Washington arasında ciddi bir görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Bu durum, her iki hükümetin Kuzey Kore politikaları üzerinde işbirliği yapmalarına rağmen, aralarında bir ihtilafa yol açmıştır. ABD, iki Kore'nin birleşmesine desteğini çekmiş ve Kuzey Kore, Güney Kore'nin 'Günüşiği Politikası'na rağmen nükleer silah programından vazgeçmemiştir. Pyongyang'ın bu ısrarı, ABD'nin Kuzey Kore'ye karşı duyduğu güvensizliğin temel nedenini oluşturmuştur.

Kuzey Kore'nin nükleer programı, ABD ve Güney Kore arasındaki gerilimin odağını oluşturmuştur (Joo, 2006). Washington, eğer gerekli önlemler alınmazsa, çevre ülkelerin bu yumuşak tutumdan cesaret alarak nükleer silahlanmaya yönelebileceğini öngörmüştür. 11 Eylül terör saldırılarından sonra, Başkan Bush yeni muhafazakâr bir dış politika çizgisine yönelmiştir.

Ronald Reagan ve George H. W. Bush dönemlerinde, Kuzey Kore-ABD ilişkileri sınırlı kalmış ve bu dönemde 'gülümseme diplomasisi' olarak adlandırılan bir yaklaşım benimsenmiştir. ABD, Kore Yarımadası'nda kendi çıkarlarını etkileyecek meselelerde, Güney Kore'nin liderliğini nadiren kabul etmiştir (Olsen, 2003). Ancak Bill Clinton yönetimi, Kore meselesinde Güney Kore'nin daha etkin olmasına olanak tanımıştır. Clinton, Kim Dae Jung'un Kuzey Kore ile ilişkilerini normalleştirme çabalarını desteklemiş, ancak Bush'un gelmesinin ardından bu destek değişmiştir. 2001'de gerçekleşen terör saldırıları, Bush'un dış politikada daha sert bir tutum benimsemesine yol açmış ve 2002'deki konuşmasında, İran, Irak ve Kuzey Kore'yi 'şer eksenli' olarak tanımlamıştır. Clinton'ın aksine Bush yönetimi, Kuzey Kore'ye yönelik sert bir tavır alırken, Güney Kore'nin Kuzey ile uzlaşma çabalarına destek vermemiştir. Bu durum, Kim Dae Jung'un 'Günüşiği Politikası' ile Bush'un sert Kuzey Kore politikalarının çakışmasına, dolayısıyla Güney Kore-ABD ilişkilerinde gerilim ve sürtüşmelere yol açmıştır (Joo, 2006).

Mart 2001'de Kim Dae Jung ve Başkan Bush Washington'da bir araya gelerek bir görüşme yapmışlardır. Ancak Bush yönetimi, Başkan Kim'in Kuzey Kore ile uzlaşma yönündeki çabalarını kabul etmek yerine, Kim Jong İl'e neden güvenilmemesi gerektiğini adeta

öğretir nitelikte bir tutum sergilemiştir (CNN, 2001). Bu görüşme, Kim Dae Jung'un Koreler arasındaki uzlaşmayı sağlama çabalarını sekteye uğratmıştır. Bush'un 11 Eylül saldırıları sonrasında ortaya koyduğu yeni jeopolitik doktrin, 'ya bizimlesiniz ya da bize karşısınız' yaklaşımını benimsemiş, terörizme karşı küresel bir savaş başlatmıştır (Olsen, 2003). Bu sert tutum, Güney Kore'ye yönelik bir uyarı olarak da algılanmıştır. 2003'te ABD'nin Irak'a müdahale etmesi, Güney Kore'de, Kuzey Kore ile bir savaşın çıkmasından duyulan kaygıyı artırmıştır. Ancak Başkan Bush, Kore'ye yaptığı ziyarette Güney Kore halkına Kuzey Kore'ye saldırma niyeti olmadığını belirtmiştir, böylece olası savaş endişelerini hafifletmeye çalışmıştır.

Başkan Kim, Bush'un Kongre'de yaptığı konuşmada Kuzey Kore'yi şer eksenine dahil etme konusunda yaşanan yanlış anlamaları düzelttiği için teşekkür etmiştir (Joo, 2006). Ancak Washington, Pyongyang'a karşı izlediği sert politikadan geri adım atmamıştır. ABD'nin terörle mücadele, Kuzey Kore'yi şer eksenine dahil etmesi ve caydırıcı savaş doktrini, Seul yönetimini ciddi şekilde endişelendirmiştir. Çünkü Kuzey Kore'ye yönelik olası yaptırımlar ve askeri saldırılar, Güney Kore'de tam ölçekli bir savaşa yol açabilir, bu da Güney Kore halkı için büyük bir felakete neden olabilirdi. Ayrıca, Başkan Yardımcısı Dick Cheney'in Kuzey Kore ile ilişkiler hakkında 'Biz şeytanla anlaşma yapmayız, onun hakkından geliriz' şeklindeki açıklaması, Güney Kore-ABD ilişkilerinde çıkmaza yol açmıştır (The Guardian, 2006).

Başkan Kim'in Kuzey Kore ile uzlaşma politikalarına karşı ABD'nin sert tutumları, Güney Kore halkında Amerikan karşıtlığını körüklemiştir. Bu karşıtlık, zaten gergin olan ABD-Güney Kore ilişkilerini daha da kötüleştirmiştir. Birçok Güney Koreli, Washington'un iki Kore'nin birleşmesine yönelik adımlara engel olduğu algısını benimsemiştir. Bruce Cumings, bu dönemdeki asıl sorunun anti-amerikanizmden çok, Bush yönetimine karşı duyulan tepki olduğunu belirtmiştir (Cumings, 2005). Kore halkı, doğrudan ABD'ye karşı olmasa da Bush'un savaş yanlısı politikalarından rahatsızlık duymaktadır. Ayrıca, ABD zırhlı aracının iki Koreli gence çarpıp ölümüne neden olduğu bir kaza, halkta ABD'ye yönelik tepkiyi artırmıştır. Bu olay Yangju'daki bir ABD üssü yakınında gerçekleşmiştir ve suçluların Kore mahkemelerinde yargılanmasını talep eden halk, ABD'nin buna karşı çıkmasıyla daha da öfkelenmiştir. Bu dönemde, Güney Kore halkı arasında iki görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır: Kuzey Kore ile normalleşme politikalarını savunanlar ve ABD-Kore ittifakını destekleyenler.

Bush yönetiminin Kuzey Kore'ye karşı izlediği sert politikalar, iki Kore arasındaki ilişkilerin gelişmesini engellemeye başlamıştır. Bu durum, Güney Kore'de bir kesim tarafından ABD'nin bu politikalarının kendi çıkarlarına yönelik bir müdahale olarak görülmesine yol açmıştır. Çünkü iki Kore arasındaki ilişkilerin iyileşmesi, ABD birliklerinin Güney Kore'deki varlığını meşrulaştırma gerekçesini zayıflatacaktır (Shin, 2010).

Bush Yönetimi, Kim Dae Jung'un iki Kore arasındaki işbirliğini teşvik etme konusundaki kararlı tutumundan oldukça hayal kırıklığına uğramıştır. Bu nedenle, 2002 yılı başlarında yapılan Güney Kore başkanlık seçimlerinde, Bush, bağımsız fikirli başkan adayı Roh Moo Hyun'u değil, rakibi Lee Hoi Chang'ı desteklemiştir. Bush Yönetimi, Lee Hoi Chang'ı Washington'a 'seçilmesi beklenen başkan' olarak kabul ederek bu desteğini açıkça ortaya koymuştur (Larkin ve Min, 2002).

2002 yılındaki başkanlık seçimleri, toplumda büyük tartışmalara yol açan bir dönemde gerçekleşmiştir. Halk, Güney Kore'nin ABD ile olan ittifaklarının geleceği konusunda endişeliydi. Kore, gelişen ekonomisiyle uluslararası alanda daha fazla dikkat çekmeye başlamıştı. Halkın kaygı duyduğu ana konu, ABD askerlerinin Kore'ye olan yaklaşımının, ülkenin toplumsal ilerlemesi, demokratikleşme süreci ve Orta Ölçekli Güç olarak yükselme çabasıyla ne kadar uyumlu olduğuydu.

Kore halkı, devletin dış politikadaki aktifliğini sürdürüp ABD'den ayrışarak daha özgün bir çizgi izleyip izleyemeyeceği konusunda endişeliydi. Ayrıca, Bush'un terörle mücadele kapsamında yürüttüğü politikalar, ABD-Güney Kore ittifakının, Kore'yi Kuzey Kore ile sürekli bir çatışma içinde tutma riski taşıyordu. Bu kaygılarla birlikte, gelişmeye ve bağımsız fikirlere önem veren Roh Moo Hyun, ABD yanlısı Lee Hoi Chang'a karşı 2003 yılında başkanlık seçimini kazanarak Güney Kore'nin yeni lideri olmuştur. Başkan Roh'nun politik duruşu, ABD-Güney Kore ilişkilerinde gerginliğin devam edeceğini gösteriyordu. Başkan Roh, ABD karşıtı söylemlerin Güney Kore'de yayıldığı bir dönemde göreve gelmiş ve bağımsız, milliyetçi bir dış politika ile iç politikada kapsamlı reformlar vaat etmiştir (Joo, 2006).

Göreve başladığında, 'Barış ve Refah Çağına Doğru Yeni Bir Kalkış' başlıklı konuşmasında, Güney Kore'nin Kuzeydoğu Asya'daki stratejik konumunun küresel anlamda önemine vurgu yapmıştır. Başkan Roh, Kuzey Kore'ye yaklaşımında, önceki başkan Kim Dae Jung'un izlediği politikalarla paralellik göstermiştir. Roh, Kuzey Kore'ye ekonomik yardımların yapılmasını, Kuzey rejimini tehdit etmekten kaçınılmasını ve ilişkilerde daha ılımlı bir tutum sergilenmesi gerektiğini savunmuştur. Bu yaklaşımla, Kuzey Kore'nin gönüllü olarak nükleer silah programından vazgeçebileceğini öne sürmüştür. Roh, Kuzey Kore'nin düşmanlaştırılmasındansa, görüşmelerde ortaklık kurabilecek diğer devletlerle aynı şekilde yaklaşılmasını savunmuştur. Ancak, bu yaklaşım, Başkan Bush'un Kuzey Kore'nin nükleer silah programından vazgeçmeden önce yalnızlaştırılması ve baskı altına alınması gerektiği yönündeki sert politikalarıyla çelişiyordu.

Güney Kore, ABD'nin Irak'ı işgalinin ardından Kuzey Kore'nin ABD'nin bir sonraki hedefi olacağına dair ciddi kaygılar taşımaktaydı. Kuzey Kore'nin nükleer silah programına

devam etmesi, ABD-Güney Kore ilişkilerinde büyük bir sorun oluşturunuyordu. Başkan Roh, Kuzey Kore ile diyalog kurarak ilişkileri geliştirme konusunda ısrarcıydı ve bu konuda geri adım atmak istemiyordu. Eğer ABD, Seul'e danışmadan Kuzey Kore'nin nükleer tesislerine müdahale etmeye kalkarsa, Roh'un yakın çevresindekiler bunun 'ittifakın sonu' olacağını belirtmişlerdi. Roh ve ekibinin Kuzey Kore politikalarındaki net duruşu, Washington ve Seul arasındaki sürtüşmenin devam etmesine yol açıyordu. ABD'nin Kuzey Kore'yi vurması, Kore halkı için 1950'lerdeki savaş mağduriyetini yeniden yaşamak anlamına gelebilirdi. Bu nedenle Seul, Kore Yarımadası'nda bir savaşa yol açacak herhangi bir hamleyi engellemeyi tercih ediyordu. Buna karşın, Bush Başkan Roh'un yaklaşımını gerçek dışı olarak eleştiriyordu. Sonunda, ABD Kuzey Kore'nin nükleer tehdidiyle başa çıkmak için 'Altılı Görüşmelere' devam etmeyi tercih etmiş ve Güney Kore, bu müzakerelerde 'merkezi bir rol' oynamaya çalıştı. 2005'te yapılan görüşmelerin sonucunda, Kuzey Kore, güvenliğinin garanti altına alınması ve ekonomik yardımlar karşılığında nükleer programını sonlandırmayı kabul etti. Ancak, 2006 yılında Kuzey Kore tekrar nükleer denemelere başlamıştır.

Başkan Roh, 25 Şubat 2003'te yaptığı bir konuşmada ABD'nin Güney Kore için önemli bir müttefik olduğunu vurgularken, iki ülke arasındaki işbirliğinin eşit temeller üzerinde olması gerektiğini de belirtti: *'Bu yıl Kore-ABD ittifakının 50. Yıldönümü. Bu ittifak, güvenliğimizin ve ekonomik kalkınmamızın sağlanmasına önemli katkılar yapmıştır. Kore halkı bunun için minnettardır. Bu ittifakı büyütecek ve karşılıklı ve daha adil bir olgunluğa ulaştıracağız.'*

ABD ile ilişkiler, muhafazakâr lider Lee Myung Bak'ın başa geçmesinin ardından gelişmeye başlamıştır. Başkan Lee, iki ülke arasındaki ilişkileri güçlendirmeyi öncelikli hedef olarak belirlemiştir. Ancak Başkan Lee, Kim ve Roh'dan farklı olarak, Kuzey Kore ile devam eden yumuşak diplomasiye daha fazla şans vermemiştir. Lee, Kuzey Kore'nin nükleer silah programından vazgeçmesi gerektiğini ve bunun, ekonomik işbirliğinin devamı için bir ön şart olduğunu belirtmiştir. Kuzey Kore, bu şartı sert bir şekilde reddetmiş ve 2010 yılında Güney Kore'nin savaş gemisini vurup 46 denizciyi öldürmüştür (Kim ve Heo, 2016). Bu, Kore Savaşı'ndan sonra Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye gerçekleştirdiği ilk doğrudan saldırıdır. Başkan Lee, Kuzey Kore'ye yönelik ikna çabalarını kaybedilmiş bir on yıl olarak değerlendirmiştir. Bu nedenle, öncelikli olarak son 10 yılda bozulmuş olan ABD-Güney Kore ilişkilerini onarmaya yönelmiştir. Lee'nin Kuzey Kore'ye yönelik nükleer silah denemelerinden vazgeçme şartı, Bush yönetimiyle olan anlaşmazlıkları ortadan kaldırmıştır ve ABD ile ilişkilerdeki gerginliklerin sonlanmasını sağlamıştır. Ancak, bu iyileşen ilişkiler, Koreler arasındaki siyasi ve ekonomik bağların giderek kötüleşmesine yol açmıştır.

Başkan Lee Myung Bak, 2009 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada 'Küresel Kore' vurgusu yapmıştır. Bu kavram, Güney Kore'nin küresel liderlik alanında daha fazla katkı sağlama potansiyelini ifade etmektedir ve 1990'larda Kim Young Sam'ın küreselleşmeye verdiği önemi temel alır. Lee, dış politikalarını Kore'nin küresel çapta daha fazla görünür olmasını sağlayacak şekilde şekillendirirken, ABD ile olan ilişkileri de bu hedefe ulaşmada bir araç olarak kullanmıştır. ABD, Güney Kore ile işbirliğini artırarak, Kore'nin bölgesel ve küresel görünürlüğünü güçlendirmeyi amaçlamıştır.

Lee, görev süresince ülkenin refahının küresel ekonomik büyüme ve uluslararası güvenliğe bağlı olduğunu anlamış ve bu nedenle uluslararası sistemde daha fazla sorumluluk üstlenmeye istekli olmuştur. Bir konuşmasında, 'Dünyayı iki gruba ayırabiliriz. Bir grup küresel kuralları belirlerken, diğer grup bu kurallara uyanlardır. Güney Kore, pasif bir uyumdan aktif bir gündem belirleyiciye başarıyla dönüşmüştür' demiştir. Lee, ABD ile olan ittifakın bölgesel ve küresel düzeyde bir vizyon kazandıracağına inanmasına rağmen, dış politikada özerklik arayışını da sürdürmüştür.

Lee'nin ardından 2013 yılında başkanlık koltuğuna oturan bir diğer muhafazakâr lider, Park Geun Hye olmuştur. Park, selefi Lee gibi ABD ile olan müttefikliğin önemini vurgulamıştır. Park'ın Kuzey Kore politikası, 'Kore Yarımadası Güven Süreci'ni temel almıştır (Kim ve Heo, 2016). ABD, Asya'ya yönelik stratejisinin etkisiyle, Başkan Obama döneminde Kuzey Kore'ye karşı 'Stratejik Sabır' politikasını benimsemiş ve Park Geun Hye'nin güven sürecini desteklemiştir. Bu iyileşen ilişkiler, halkın ABD'ye olan tutumunu da değiştirmiştir. Pew Research Center'in 2013 yılında yayımladığı araştırmaya göre, Bush yönetiminde ABD'ye yönelik olumlu görüşlerin oranı yüzde 46 iken, Obama döneminde bu oran yüzde 78'e yükselmiştir. Yani, Kore halkının yaklaşık yüzde 80'i ABD'ye olumlu bakıyordu (Poushter, 2013). Benzer bir araştırma, 2015 yılında Şikago Küresel İlişkiler Konseyi tarafından yayımlandı. Bu araştırmaya göre, Amerikalıların yüzde 80'inden fazlası Güney Kore ile olan ilişkileri önemli görüyordu (Jae-Soon, 2015).

Park Yönetimi'nin en büyük kaygısı, Kuzey Kore'nin nükleer programının Güney Kore üzerindeki oluşturduğu tehditti. Yapılan yoğun görüşmelere rağmen, Kim Jong Un nükleer silah denemelerinden vazgeçmemiştir. Bu nedenle, Kim Dae Jung döneminde Kuzey Kore ile kurulan endüstri bölgesi, Park Geun Hye döneminde kapatılmıştır. Başkan Park, bağımsız bir dış politika izlerken, ABD ile olan müttefikliğini sürdürmekten vazgeçmemiştir. ABD ile yakın bir ittifakın, Güney Kore'nin dış politikada başarılarının teminatı olduğuna inanmıştır. Ancak, Park'ın siyasi kariyeri, eski arkadaşı Choi Soon Sil ile olan samimi ilişkileri nedeniyle sona

ermiştir. Choi ile olan yakınlığı, devlet işlerine müdahale etmesine yol açmış ve hakkında çıkan yolsuzluk iddiaları nedeniyle Park görevden alınmıştır (Euronews, 2016).

Tüm bu skandalların ardından, Moon Jae In, yenilikçi Başkan Roh Moo Hyun'un ardılı olarak görülmeye başlanmıştır (Snyder, 2017). Başkan Moon, Kuzey Kore ile yeniden ekonomik işbirliği yapma konusunda büyük bir istek duymaktaydı. Bu yaklaşım, Moon'un döneminde yayımlanan savunma raporunda Kuzey Kore'ye yönelik düşmanlık içeren ifadelerden vazgeçilmesiyle somutlaşmıştır. Kuzey Kore ile daha yakın ilişkiler kurmaya yönelik adımlar atan Moon, ABD ile de çatışmaya girmemek için dikkatli bir tutum sergilemiştir.

2017 yılında, Moon Jae In ve Donald Trump Washington'da bir araya gelerek, ikili ittifak, ekonomik meseleler ve Kuzey Kore'nin nükleer silahlardan arındırılması gibi konularda görüşmelerde bulunmuşlardır. Trump döneminde, Kuzey Kore'nin nükleer programından vazgeçmesini sağlamak amacıyla Kim Jong Un ile sık sık görüşmeler yapılmış ancak bu görüşmeler çoğunlukla başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kim, nükleer silah denemelerini sürdürmüştür. 2019 yılında, Kim Jong Un ile Trump arasında Panmunjom'da gerçekleştirilen bir görüşme sonrasında, Güney Kore'nin de katılımıyla üçlü bir görüşme düzenlenmiştir. Moon, Pyongyang ve Washington arasında diyalogun sürdürülmesi için mekik diplomasisi uygulamıştır. 2022 yılında görevinden ayrılmadan önce, Moon Jae In, Kuzey Kore ile ilişkilerin devamının önemine vurgu yaparak, Kuzey'in nükleer silahsızlanmasının ardından Kore Yarımadası'nın tam anlamıyla silahsızlandırılması gerektiğini belirtmiştir (Kim, 2022).

Kim Jong Un, Trump ile gerçekleştirdiği görüşmeler sonucunda, babasının ve dedesinin ulaşamadığı bir başarıya imza atmış ve bu görüşmeler, Kim için bir zafer olarak kabul edilmiştir (Vu, 2018). Görüşmelerin ardından, Kuzey Kore nükleer silah denemelerine devam etse de, Trump, Güney Kore ile askeri tatbikat yapmama sözü vermiştir. Moon, Kuzey Kore ile kurduğu ilişkilerde, ekonomik meseleler dışında taviz vermemeye özen göstermiştir. Ancak Trump'ın Güney Kore'nin güvenliğini riske atan bu tavizi, ABD-Güney Kore ittifakının bir sınavdan geçmesi anlamına gelmiştir. Başkan Moon, Kuzey Kore ile yürüttüğü diplomatik çabaları takdirle karşılamış, ancak Kim'in nükleer silahlardan vazgeçmesinin zaman alacağını ve bu sürecin bir diplomasi zaferi olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

2019 yılında Çin'de başlayan koronavirüs salgını, başta ABD-Güney Kore ilişkileri olmak üzere birçok uluslararası ilişkide yeni bir döneme yol açmıştır. Bu süreç, özellikle Çin-ABD arasındaki artan rekabet ve ekonomik zorluklarla paralel olarak, ülkeler için büyük bir kriz dönemi yaratmıştır. Covid-19'un küresel ekonomiye etkileri hala devam ederken, devletler arasındaki ikili ilişkilerin zemini değişmiştir. Küresel ekonomik sıkıntıların etkisiyle ülkeler

bütçe sorunlarıyla karşılaşmış ve Trump, askeri harcamaların paylaşılması konusunda Güney Kore ile anlaşma yapma çabalarına girmiştir.

Güney Kore, Japon ilhakından kurtulduktan sonra ABD ile önemli bir ticaret ortaklığı kurmuştur. Ancak 2000’li yıllara gelindiğinde, bu ortaklıkta bir değişim gözlemlenmiştir. 1992’de Çin ile diplomatik ilişkilerini normalleştiren Güney Kore, Çin’in ekonomik büyümesiyle birlikte önemli bir ihracat pazarı edinmiştir. Coğrafi yakınlık sayesinde, ithalat ve ihracat alanındaki ilişkilerde ABD, Çin’in gerisinde kalmıştır. Yine de, ABD’nin erken dönemde sağladığı yardımlar ve ihracat pazarları, Güney Kore’nin ekonomisinin hızla büyümesine katkı sağlamıştır.

Soğuk Savaş dönemi ve Güney Kore’nin gelişen ekonomisi nedeniyle, dış ticaret dengesine bakıldığında artışlar olsa da genellikle Güney Kore’nin aleyhine bir tablo ortaya çıkmıştır. Ancak o dönemde ciddi bir farktan bahsetmek zordur. 1997’deki Asya Mali Krizi, ticaret dengesinde belirgin bir olumsuz artışa yol açmıştır. 1995’te 6,273 milyon Dolar olan ticaret açığı, 1996’da 11,635 milyon Dolar’a yükselmiştir. Fakat 1998’den itibaren bu denge Güney Kore lehine gelişmeye başlamıştır, bu da ülkenin giderek büyüyen ekonomisinin bir sonucudur. 2021 verilerine göre, ABD, Güney Kore’nin ikinci en büyük ticaret ortağıdır. Güney Kore’nin ABD’ye yaptığı ithalatın oranı yüzde 15 iken, ABD’ye yaptığı ihracatın oranı yüzde 12’dir.

Ekim 1953’te ABD ve Güney Kore arasında imzalanan karşılıklı savunma anlaşması, o günden itibaren ABD askerlerinin Kore topraklarında bulunmasını sağlamıştır. Soğuk Savaş döneminde, ABD’nin Kore’deki askeri varlığı, Güney Kore için büyük bir güvence oluşturmuştur. Kore Savaşı’nın ardından ülke kendini yeniden inşa etmekte zorlanırken, ABD’nin bölgedeki askeri mevcudiyeti, komünist blok ve Kuzey Kore’ye karşı bir koruma unsuru olmuştur. Güney Kore, ABD’nin burada kalmasını, hem Kuzey Kore’nin saldırganlıklarına karşı bir engel hem de bölgedeki barış ve güvenliğin sağlanması adına kritik bir rol üstlenmiş olarak görmektedir.

Karşılıklı savunma anlaşmasının ardından, 1 Haziran 1957’de ABD Kore Kuvvetleri (USFK) kurulmuştur. USFK, kuruluş amacını, Güney Kore’nin ulusal güvenliğini tehdit eden herhangi bir saldırıya karşı korumak ve bölgesel istikrarı sağlamak olarak belirlemiştir. USFK, Güney Kore askerleriyle birlikte çalışmaktadır ve esas olarak Kuzey Kore’nin nükleer tehditlerine karşı güvenliği sağlamak amacıyla bölgede bulunmaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda ABD’nin Asya-Pasifik bölgesindeki askeri varlığının arttığı, Çin’i de tedirgin etmektedir. Çin-ABD geriliminin yükseldiği bu dönemde, ABD’nin askeri hamleleri, sadece Kuzey Kore’ye değil, Çin’e de bir tür gözdağı niteliği taşımaktadır. Örneğin, Trump döneminde

Güney Kore'ye yerleştirilmeye çalışılan THAAD füzeleri, Çin ile ticaret ilişkilerinde de gerginliklere yol açmıştır. Kuzey Kore'nin nükleer silah denemelerine devam etmesi, ABD ve Güney Kore'nin bölgedeki istikrarı koruma çabalarını engellemiş, diyalog girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Günümüzde Kuzey Kore'nin geliştirdiği balistik füzeler, Güney Kore'yi, ABD üslerini ve hatta Japonya'yı hedef alabilecek bir kapasiteye ulaşmıştır. Bu tehdit, bölgedeki gerilimi artırırken, ABD, Güney Kore ve Japonya'nın bir arada çalışarak kapsamlı bir balistik füze savunma sistemi kurma fikrini gündeme getirmiştir. Ancak, Güney Kore, bu tür dengeleme hamlelerinden kaçınmış, Washington'un tüm baskılarına rağmen daha etkili füze savunma sistemleri almak konusunda başlangıçta direnmiştir. Kore'nin daha bağımsız bir dış politika yürütme çabaları, ABD ile ilişkilerinde başka bir gerginliğe yol açmıştır. Güney Kore hükümeti, THAAD sistemlerinin gerekli olduğunu anlamak için yapılan açıklamalara karşı çıkmış, buna karşın ABD, bu füze sistemlerinin Kuzey Kore'nin tehditlerine karşı koruma sağlamak amacıyla önleyici bir hamle olduğunu savunmuştur.

THAAD sistemi, yüksek irtifada balistik füzeleri tespit etmenin yanı sıra radar görevi görmektedir ve tespit edilen füzeleri etkisiz hale getirmektedir. Ancak, bu füze sistemlerinin konuşlandırılması, ülke içinde büyük protestolara yol açmış ve halk, kurulan savunma sistemlerinin kendilerini bir hedef haline getireceğinden endişelenmiştir. Ayrıca, bölge ülkeleri de bu tür savunma önlemlerine karşı kaygılarını dile getirmiştir. THAAD, hem Güney Kore içindeki toplumsal gerilimlere hem de diplomatik ilişkilere gerginlik getiren bir mesele olmuştur. ABD ise, bu füze sistemlerini, Kuzey Kore'nin tehditlerine karşı Güney Kore'yi koruma amacı taşıyan bir önleyici savunma stratejisi olarak savunmaktadır.

Clinton yönetiminin ılımlı dış politika yaklaşımı, Kim Dae Jung'un Kuzey Kore ile ilişkileri geliştirme çabalarıyla uyumlu bir şekilde ABD-Güney Kore işbirliği çerçevesinde gerçekleşmiştir. Ancak Washington'daki yönetim değişikliği ile birlikte, ABD'nin dış politikası daha sert ve düşmanlaştırıcı bir hal almıştır. Seul, Kore Yarımadası'nda barışı sağlama yönünde ılımlı bir politika izlerken, Bush'un bölgedeki durumu istikrarsızlaştırabilecek açıklamaları, Güney Kore halkı arasında büyük bir tepki uyandırmıştır. Güney Kore, stratejik konumu nedeniyle ABD için önemli bir askeri müttefik olmanın yanı sıra, 'Asya'ya Yönelim' stratejisinin bir parçası olarak ABD üslerinin sayısının azaltılmasına rağmen, Güney Kore'deki askeri üslerin stratejik önemi büyük kalmıştır. ABD'nin Kore Yarımadası'nda yaklaşık 28.500 askeri bulunmakta ve bu üsler, ABD'nin bölgedeki askeri gücünü simgelemektedir (Garamone, 2023). Ayrıca, ABD Uzay Kuvvetleri'nin ilk deniz aşırı üssü de Güney Kore'de kurulmuştur (BBC, 2022). Kore halkı, Japonya yönetimi altındayken acı deneyimler yaşamıştır. 'Rahatlama

kadınları' olarak bilinen savaş dönemi seks köleleri hala Japonya ile diplomatik krizlere neden olabilmektedir. Ancak, ABD, Çin'e karşı stratejik bir dengeleme amacıyla Japonya ve Güney Kore arasındaki ilişkilerin iyileşmesini teşvik etmektedir. Bu ittifak, ABD için Çin'e karşı önemli bir dış dengeleme unsuru oluşturmaktadır.

Washington'ın Seul Hükümeti üzerindeki müdahaleci tavırları, zaman zaman halkın tepkisiyle karşılaşmaktadır. Özellikle 2002 yılı sonrasında, anti-Amerikancı söylemler artmış ve bu durum zaman zaman Bush Yönetimi'ne yönelik bir eleştiri olarak görülmüştür. Ancak bu söylemlerin, ABD'ye karşı yaygın bir halk düşmanlığına dönüşmediği, daha çok belirli politikaların eleştirisi olduğu ifade edilmektedir. Buna rağmen, ABD hala Güney Kore için önemli bir ekonomik ve güvenlik ortağıdır. Kim Jong Un, ABD-Güney Kore ortak askeri tatbikatlarını savaş tehdidi olarak değerlendirdiğini belirtmiş ve bu söylemler, Güney Kore halkı arasında endişeleri arttırmıştır. Askeri tatbikatlar, özellikle Kore Sendikaları Konfederasyonu ve diğer sivil toplum grupları tarafından protesto edilmiştir (Ho, 2022).

Güney Kore'deki anti-Amerikancı söylemler, tarihsel, kültürel ve politik faktörlerin etkisiyle zamanla şekillenmiştir. Kore Savaşı'ndan bu yana ABD ile güçlü bir ittifak kurmuş olsa da, yeni nesil giderek daha fazla eleştirilerde bulunmakta, eskiye oranla ABD politikalarını daha fazla sorgulamaktadır (Kim, 2016).

2002 yılında Yangju'da yaşanan kazanın ardından, ABD askerlerinin Güney Kore'deki varlığı halk tarafından sorgulanmaya başlanmıştır. Kazadan sorumlu tutulan iki ABD askeri, mahkemede beraat edince halkın tepkisi daha da büyümüştür. ABD ve Güney Kore arasında imzalanan Kuvvetler Statüsü Anlaşması (SOFA), diğer ülkelerle yapılan benzer anlaşmalarla karşılaştırıldığında, Güney Kore'nin aleyhine olan orantısız hükümlere sahip olmuştur (Joo, 2006). Ayrıca Trump yönetimi, Güney Kore'nin sadece kendi topraklarında değil, Kore Yarımadası'nın korunması için yapılan operasyonlar, ekipman ve tatbikat masraflarını da üstlenmesini istemiş, bu durum iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir gerilim yaratmıştır (Snyder, 2019).

Güney Kore ve Çin, coğrafi yakınlıkları nedeniyle tarih boyunca birçok kez siyasi etkileşimde bulunmuşlardır. Kore'nin eski devletleri çoğunlukla Çin karşısında güçlü bir duruş sergileyememiştir. Kore Savaşı sonrası Çin, SSCB ile birlikte Kuzey Kore'yi desteklemiş ve o tarihten itibaren Kuzey Kore, Çin için bölgedeki önemli bir müttefik olmuştur. Ancak uluslararası siyasetteki kutuplaşmalar, Çin-Kore ilişkilerinin normalleşmesini uzun süre engellemiştir. 1992 yılında Çin ve Güney Kore arasında ilişkiler normalleşmeye başlamış, bu dönemde ticari ilişkiler de artmıştır. Ancak Çin'in Kuzey Kore ile olan yakın bağları, Güney

Kore ile ilişkilerinin gelişmesini zorlaştırmıştır. Çin, Kuzey Kore'nin desteğini sürdürmekle birlikte, aynı zamanda Güney Kore ile ticaret hacmini artırmak istemiştir.

1989 yılında Çin'deki Tiananmen Meydanı protestolarının sert bir şekilde bastırılması, Çin'i siyasi izolasyona itmiş ve bu durumdan kurtulabilmek için Güney Kore dahil bölgedeki ülkelerle ilişkileri normalleştirme çabalarına yol açmıştır. Ancak, Kuzey Kore'nin Çin-Güney Kore ilişkilerinin gelişmesindeki etkisi büyük olmuştur. Çin, ideolojik farklılıklara rağmen, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin genişlemesine engel olmamış ve Kore Yarımadası'nda istikrarın sağlanmasının kendi uzun vadeli planlarında öncelikli olduğunu kabul etmiştir. Kim Dae Jung'un başkanlık dönemi boyunca, Çin ile ilişkilerde herhangi bir gerilim yaşanmayıp, Çin bu dönemde Gümüşüğü Politikasını destekleyerek iki Kore arasındaki gerilimin azaltılmasına katkıda bulunmuştur.

1990'lı yıllardan itibaren ekonomik gelişimini ve diplomatik ilişkilerdeki normalleşmeyi bir arada yürüten Çin, Kuzey Kore konusunda ABD ile karşı karşıya gelmek istememiş ve bu sebeple Kore Yarımadası'ndaki barışı korumak adına Güney Kore ile işbirliği yapmıştır. Çin ve Güney Kore, Pyongyang'ı nükleer silah kullanımından vazgeçirmeyi amaçlayan 'Altılı Görüşmeler' gibi ortak girişimlerde bulunmuşlardır. Örneğin, bu görüşmeler Pekin'de düzenlenmiştir. 2003 yılında Çin Sosyal Bilimler Akademisi, Pyongyang'daki Koguryo Mezarları Kompleksi'ni Dünya Mirası olarak kaydettirmek için başvuruda bulunmuştur (Gries, 2005). Koguryo, M.Ö. 67 ile M.S. 668 yılları arasında Kuzeydoğu Asya'da hüküm süren eski bir Kore krallığıydı ve Kore'nin adını almıştı. Bu başvuru, Güney Kore'nin yoğun tepkisini çekmiştir, çünkü bu tarihi mirası Çin'in kendi toprağı olarak kaydettirmesi, Kore'nin tarihine müdahale olarak algılanmıştır.

2003 yılında Çin'in Guangming Ribao dergisinde Koguryo'nun, 'Çinli bir azınlık boyu tarafından kurulmuş eski bir ulus' olarak tanımlanması, Güney Kore'de büyük öfkeye yol açmıştır (The Chosun Ilbo, 2008). Çin'in bu girişimi, Güney Kore'nin Kuzey Kore ile ilişkilerindeki hassasiyeti göz önünde bulundurularak, egemenlik tartışmalarına yol açmıştır. Çin'in Koguryo'yu kendi tarihinin bir parçası olarak kabul etmesi, Kore kimliğini tehdit eden bir durum olarak değerlendirilmiştir. 2004 yılında, Çin'in başvurusu kabul edilerek Koguryo Mezarları Kompleksi, UNEŞİÖ Dünya Mirası listesine dahil edilmiştir. Bu gelişme, Kore ile Çin arasındaki ikili ilişkilerde yeni bir temkinlilik dönemi başlatmıştır. Kore için Koguryo, tarihsel olarak Çin'in Hanedanlıklarına karşı Kore'nin direncini simgelemiştir.

Kore ile Çin arasındaki bu gerilim, 2007 yılında sona ermiş olsa da Çin'in 2011'de açıkladığı Beyaz Belge, Çin'in dış politikada komşuları ile dostane ilişkiler kurma ve bölge ülkeleri arasında eşitlik sağlama hedefini ortaya koymuştur. Ancak Lee Myung Bak

başkanlığında, Kore ile Çin arasındaki ilişkilerde bazı zorluklar yaşanmıştır. 2010 yılında, Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye ait bir savaş gemisini patlatmasının ardından Çin, uluslararası soruşturmaların yapılmasına karşı çıkmış ve Güney Kore'nin ortak askeri tatbikatlarını eleştirmiştir. Bu tutum, Çin'in Kuzey Kore'yi koruma çabası olarak algılanmış ve Güney Kore yönetimi Pekin'den beklediği desteği alamamıştır.

Ancak Hu Jintao ve Lee Myung Bak'ın liderliğinde, iki ülke arasındaki gerilimi aşma çabaları başlamıştır. 2013 yılında Park Geun-hye ve Xi Jinping'in eş zamanlı olarak göreve başlaması, iki ülkenin üst düzey siyasi ilişkilerini güçlendirme fırsatı yaratmıştır. Çin, ekonomik büyümesine rağmen iç siyasi meselelerle de yüzleşmektedir. Bunların başında, Tayvan sorunu yer almaktadır. Tayvan meselesi, Güney Kore için yalnızca bir demokrasi-otoriterlik çatışması değil, aynı zamanda milliyetçilik ve liberalizm arasında bir gerginliği simgelemektedir (Cho, 2023).

Çin ile gelişen ilişkiler, Güney Kore için ticaret alanında önemli fırsatlar yaratmıştır. Ancak, Çin, aynı zamanda Güney Kore'nin ham madde temininde Hindistan ile birlikte bir rakip konumundadır. Tıpkı Çin'in yaptığı gibi, Güney Kore de ekonomik büyüme doğrultusunda hammadde arayışına girmiştir. Afrika, Orta Asya ve Latin Amerika gibi bölgelerde bu konuda araştırmalar yaparken, burada Çin ile rekabet halindedir. Ayrıca, Güney Kore, Çin ile ekonomik ilişkilerde ticaret fazlası elde etmekte, tıpkı ABD ile olduğu gibi, bu durum Pekin'in ekonomik öneminin artmasıyla birlikte Seul-Washington ilişkilerinde bir zayıflamaya yol açmıştır.

Güney Kore, kuruluşundan itibaren ABD ile güçlü bir güvenlik ittifakına sahiptir. Ancak, Çin, Asya'daki ticaret gücünü artırarak ABD'nin etkisini azaltmaya çalışsa da bölgedeki ülkeleri güvenlik alanında benzer bir işbirliğine ikna etme konusunda sınırlı başarı göstermektedir. Mayıs 2008'de Başkan Lee, Pekin'i ziyaret etmiştir. Basın toplantısında Çin Dışişleri Bakanı Sözcüsü Qin Gang, 'Güney Kore-ABD ittifakı, geçmişten kalan bir kalıntıdır. Zaman değişti ve Kuzeydoğu Asya'daki ülkeler büyük bir dönüşümden geçiyor. Soğuk Savaş dönemi ittifaklarıyla günümüz güvenlik sorunlarına yaklaşmamalıyız,' şeklinde açıklama yaparak, Seul-Washington ittifakını eleştirmiş ve kendine alan açma çabasında bulunmuştur.

Başkan Lee'nin ifadeleri, Çin'in bölgedeki dengeleri değiştirmeye yönelik bir girişim olarak algılanmıştır. Başkan Lee, ABD ile ilişkilerini güçlendirmeyi hedeflerken, Çin ile de işbirliğini sürdürmeyi istemektedir. Bu nedenle, Seul'un her iki büyük güç arasında denge kurma çabası, bu tür açıklamaları kaygı verici hale getirmektedir. Güney Kore, kuruluşundan itibaren ABD'ye hem askeri hem de ekonomik olarak güçlü bir şekilde bağlıdır. Kuzey Kore'nin nükleer programları, balistik füze denemeleri ve siber saldırıları, Güney Kore için

ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bu tehdit algısıyla, Güney Kore, Kuzey Kore'nin destekçisi olan Çin ile yakın ilişkiler kurarak Pyongyang üzerinde bir etki yaratmayı amaçlamaktadır.

THAAD füzeleri ilk kez 2014 yılında ABD ve Güney Kore arasında gündeme gelmiştir. Ancak, Seul, füzelerin konuşlandırılmasına uzun süre karşı çıkmıştır. Bunun başlıca nedenleri, Kuzey Kore'nin bu durumu tehdit olarak algılayacağı ve Çin'in, Güney Kore ile yakın ekonomik ilişkileri olduğu için bu duruma tepkisinin olacağı endişesiydi. Halk arasında, füzelerin amacının yalnızca Kuzey Kore'yi değil, aynı zamanda Çin'i hedef almak olduğu düşüncesi de yaygınlaşmıştır.

THAAD füzeleri, Kuzey Kore'nin nükleer silah denemeleri ve füze testlerinin devam etmesi nedeniyle gündemde kalmıştır. Ancak, Çin'in Pyongyang ile ilişkilerini sürdürmesi, Güney Kore'yi bu durumu çözme konusunda zor bir durumda bırakmıştır. Güney Kore, askeri savunma amaçlı füzeleri tercih etmekle birlikte, bunun Çin ile diplomatik gerilimlere yol açacağı konusunda ciddi endişelere sahiptir.

2017 yılının başlarında, bu mesele uluslararası gündemin önemli bir parçası olmuştur ve aslında bu, yalnızca bir füze krizi değil, balistik füzenin gelişmiş radar sistemi nedeniyle bir erken uyarı sorunu yaratmıştır. Füzelerin Kuzey Kore'ye karşı bir savunma aracı olarak sunulmasına rağmen, esas hedefin Çin'i çevrelemek olduğu düşünülmektedir.

Çin-Güney Kore ilişkilerinin gelişmesinden yalnızca Kuzey Kore değil, ABD de rahatsız olmaktadır. ABD, Çin ile rekabet halindeyken, iki komşu ülkenin güçlü ilişkiler kurmasını hoş karşılamamaktadır. Güney Kore hala güvenlik açısından ABD'ye bağlıdır ve bu durumdan faydalanan ABD, THAAD füzeleri aracılığıyla Seul-Pekin ilişkilerine stratejik bir engel koymayı başarmıştır. THAAD füzelerinin, vurma menziline göre ziyade radar menzili, Çin için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Çin'den fırlatılacak bir füze, hava sahasını terk etmeden önce radar tarafından tespit edilip ABD füzeleri tarafından düşürülebilir.

3.2.7. Japonya'nın Asya-Pasifik Stratejisi

Japonya, Doğu Asya'nın merkezinde konumlanmış, tarihin farklı evrelerinde bölgesel dinamikleri derinden etkilemiş ve 20. yüzyıl boyunca küresel güç dengelerinin yeniden şekillenmesinde kritik roller üstlenmiş bir devlettir. Modernleşme sürecinin 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başındaki Meiji Restorasyonu ile başlaması, Japonya'nın Asya içi iktisadi ve siyasi ilişkilerde özgün bir yer edinmesine neden olmuştur (Pyle, 2007; Jansen, 2000). Japonya, emperyal yayılma döneminde Asya-Pasifik coğrafyasında saldırgan bir strateji benimsemiş, İKİNCİ Dünya Savaşı yenilgisi sonrasında ise barışçıl kalkınma, ekonomik bütünleşme, ABD liderliğindeki bir güvenlik mimarisine entegrasyon ve çok taraflılığa dayalı bir dış politika geliştirmiştir (Dower, 1999; Pyle, 2007).

Soğuk Savaş sonrası dönemde, küresel ve bölgesel güç dengelerinin yeniden tanımlanması, Doğu Asya'nın ekonomik yükselişi, Çin'in hızla artan gücü, Kuzey Kore'nin nükleer silahlanma çabaları, ASEAN'ın çok taraflı inisiyatifleri ve Hint-Pasifik eksenli yeni stratejik söylemler, Japonya'nın Asya Pasifik stratejisinin kapsamını genişletmiştir (Green, 2001; Samuels, 2007; Tanaka, 2017). Japonya, barışçıl anayasal düzeni, ABD ile güvenlik ittifakı, ekonomik kapasitesi, teknoloji liderliği, yumuşak gücü (soft power), kalkınma yardımları ve çok taraflı kurumlara verdiği destekle bölgenin istikrar, refah ve kurallara dayalı uluslararası düzen arayışında temel bir aktör haline gelmiştir (Hughes, 2017; Pempel, 2010).

İkinci Dünya Savaşı yenilgisi ve Müttefik işgali, Japonya'nın askeri yayılmacılık dönemini sona erdirmiş; 1947 Anayasası'nın 9. Maddesi barışçı bir dış politika yaklaşımını kurumsallaştırmıştır. Bu süreçte Japonya, ABD'nin güvenlik şemsiyesi altında ekonomik kalkınmaya odaklanmış, 1960'lardan itibaren Japonya ekonomik bir 'mucize' gerçekleştirmiştir (Johnson, 1982; Pyle, 2007). Bu ekonomik yükseliş, Japonya'yı küresel ticaretin başat aktörlerinden biri haline getirmiş, komşu ülkelerle giderek derinleşen karşılıklı bağımlılıklar oluşturmuştur.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Sovyetler Birliği'nin dağılması, Japonya'nın güvenlik algılamalarında değişim yaratmıştır. Artık 'kırmızı tehdit' yerini Kore Yarımadası'ndaki istikrarsızlığa, Çin'in güçlenmesine, deniz yollarının güvenliğini sağlamaya ve ABD'nin bölgesel liderliğini desteklemeye yönelik stratejik önceliklere bırakmıştır. 1990'larda BM Barış Gücü operasyonlarına katılım, uluslararası insani yardım çalışmaları ve kalkınma yardımlarının artışı, Japonya'nın bölge ve dünya siyasetinde daha etkin bir rol üstlendiğini göstermiştir (Dobson, 2003; Soeya, 2005).

2000'li yıllardan itibaren Japonya, 'büyük strateji' anlamında daha proaktif bir yaklaşıma geçmiştir. Özellikle Shinzo Abe'nin başbakanlık dönemlerinde (2006-2007, 2012-2020) 'Proactive Contribution to Peace' (Barışa Proaktif Katkı) ilkesi ve 'Serbest ve Açık Hint-Pasifik' vizyonu, Japon dış politikasının normatif çerçevesini ve bölgesel stratejisini yeniden tanımlamıştır (Hughes, 2017; Tanaka, 2017). Bu vizyon, Japonya'nın sadece ABD ittifakına dayalı güvenlik politikalarını değil, aynı zamanda ekonomik ve kurumsal inisiyatifleri, hukukun üstünlüğü vurgusunu, deniz güvenliğini ve bölgesel altyapı projelerini kapsayan çok yönlü bir stratejik yaklaşım geliştirmesine neden olmuştur.

Japonya'nın Asya Pasifik stratejisinde ABD ile ittifak hayati bir yer tutmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan ve Soğuk Savaş döneminde pekiştirilen Japonya-ABD Güvenlik Antlaşması, Japon dış politikasının mihenk taşlarından biri haline gelmiştir (Green, 2001; Cha, 2010). Bu ittifak, Japonya'nın savunma harcamalarını düşük düzeyde tutmasına,

ekonomik kalkınmaya odaklanmasına ve bölgede barışçıl bir imaj sergilemesine imkân tanımıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde bu ittifak, Kuzey Kore'nin nükleer tehdidine, Çin'in artan deniz gücüne ve uluslararası terörizm, siber güvenlik tehditleri gibi yeni risklere karşı dayanıklı bir güvenlik çerçevesi sunmuştur (Samuels, 2007).

ABD ile ittifak, Japonya'nın Asya Pasifik stratejisinde bir 'güvence' ve 'denge' unsuru olarak işlev görmüştür. Tokyo, ABD ile yakın işbirliği sayesinde bölge deniz yollarının güvenliğini, enerji ve hammadde tedarik zincirlerinin istikrarını, çok taraflı kurumların güçlendirilmesini ve Hint-Pasifik vizyonunun somutlaşmasını sağlamıştır (Green, 2017; Hosoya, 2019). Aynı zamanda Japonya, ABD'nin bölgedeki askeri varlığını destekleyerek, Çin'in aşırı güç projeksiyonuna karşı denge unsuru oluşturmuş, ASEAN ülkelerinin de tercih ettiği kurallar temelli bir düzenin sürdürülmesine katkıda bulunmuştur.

Japonya'nın Asya Pasifik stratejisinde en kritik meydan okumalardan biri, Çin'in hızla artan ekonomik ve askeri gücünün yarattığı stratejik belirsizlik olmuştur. Çin, Japonya'nın en büyük ticaret ortaklarından biri olarak ekonomik bir fırsat sunarken, Doğu Çin Denizi'ndeki toprak ihtilafları, deniz güvenliği sorunları, artan donanma kapasitesi ve bölgesel kuralları yeniden tanımlama arzusu, Japonya açısından endişe yaratmıştır (Hughes, 2017; Smith, 2015).

Japonya, Çin'e karşı doğrudan çatışmacı bir tutum benimsemekten ziyade 'angajman ve dengeleme' (engagement ve hedging) stratejisini tercih etmiştir. Bu strateji, bir yandan ekonomik işbirliğini, diplomatik diyalogu ve çok taraflı mekanizmalar üzerinden Çin'in uluslararası normlara uyumunu teşvik ederken, diğer yandan ABD ittifakı, savunma kapasitesinin modernizasyonu, Avustralya ve Hindistan gibi orta ölçekli güçlerle güvenlik ilişkilerinin güçlendirilmesi, ASEAN ile derinleşen kurumsal etkileşim gibi denge unsurlarını da içermiştir (Pempel, 2010; Tanaka, 2017).

Özellikle 'Dörtlü Güvenlik Diyalogu' (QUAD) çerçevesinde Japonya, ABD, Hindistan ve Avustralya ile ortak tatbikatlar, deniz güvenliği işbirliği, altyapı geliştirme projeleri ve teknoloji paylaşımı gibi alanlarda ortak hareket etmeye gayret etmiş, böylece Çin'in bölgesel baskınlığını sınırlamaya dönük bir stratejik denge kurma çabasında bulunmuştur (Green, 2017; Hosoya, 2019).

Japonya'nın Asya Pasifik stratejisinin temel ayaklarından biri, bölgesel çok taraflı kurumlara verilen destek ve ASEAN merkezli kurumsallaşma çabalarına katılım olmuştur. APEC, ARF, EAS, ASEAN+3 gibi yapılar, Japonya'nın ekonomik entegrasyon, güven artırıcı önlemler, yumuşak güç uygulamaları ve normatif düzen inşası çabalarına olanak tanımıştır (Acharya ve Johnston, 2007; Pempel, 2010).

Japonya, ASEAN ülkeleriyle Serbest Ticaret Anlaşmaları (FTA/EPA) imzalamış, altyapı finansmanı, kalkınma yardımları, eğitim ve kültür programlarıyla bölge ülkelerini ekonomik ve sosyal açıdan desteklemiştir. Bu yaklaşım, Japonya'nın Asya Pasifik içindeki konumunu güçlendirirken, bölge ülkelerine de Çin-ABD rekabetinin gölgesinde çeşitlendirilmiş ortaklıklar oluşturma fırsatı sunmuştur (Goh, 2008; Ravenhill, 2019).

Bölgede kurallara dayalı bir deniz düzeninin korunması, Japonya'nın hem ekonomik çıkarları hem de ulusal güvenliği için kritik önem taşımıştır. Deniz yollarının güvenliği, enerji ve ticaret hatlarının korunması, uluslararası hukukun (özellikle Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi – UNCLOS) uygulanması, Japonya'nın normatif stratejisinin temel unsurları arasında yer almıştır (Hosoya, 2019).

Japonya, Asya Pasifik stratejisini sadece güvenlik ve diplomasiyle sınırlı tutmayıp, teknoloji, inovasyon, kültür ve kalkınma yardımları üzerinden de genişletmiştir. Yüksek teknolojili ürünler, otomotiv, elektronik, makine üretimi, yapay zeka, yeşil enerji teknolojileri, dijital altyapı ve siber güvenlik alanlarındaki Japon birikimi, bölge ülkeleriyle karşılıklı bağımlılığı artırmış, ekonomik kalkınma hedeflerini desteklemiştir (Breslin, 2013; Baldwin, 2016).

Ayrıca Japon popüler kültürü (anime, manga, J-pop), mutfağı, eğitim programları, burslar, turizm bağlantıları ve Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) aracılığıyla yürütülen kalkınma projeleri, Tokyo'nun yumuşak gücünü (soft power) pekiştirmiştir (Iwabuchi, 2015; McGray, 2002). Bu unsurlar, Japonya'nın Asya Pasifik stratejisindeki 'değer temelli diplomasi' ve uluslararası toplumda sorumlu bir aktör olarak algılanma çabasıyla da uyumlu olmuştur.

Japonya'nın Asya Pasifik stratejisinin sınırdığı önemli bir alan ise Kore Yarımadası'ndaki belirsizlikler olmuştur. Kuzey Kore'nin nükleer silah ve balistik füze programları, Japonya için doğrudan bir güvenlik tehdidi oluşturmuştur (Cha, 2010; Oberdorfer ve Carlin, 2014). Bu doğrultuda Japonya, ABD ile yakın istihbarat ve savunma işbirliği geliştirerek caydırıcılığı artırmış, Güney Kore ile diplomatik gerilimlere rağmen olası kriz senaryolarında ortak çıkarları gözetken bir yaklaşım sergilemiştir.

Bunun yanı sıra Japonya, altı taraflı görüşmeler gibi çok taraflı inisiyatiflere destek vererek Kuzey Kore'nin silahsızlandırılması ve barışçıl yollarla çözüme ulaşılması konusunda diplomatik çabaları sürdürmüştür. Bu, Japonya'nın kriz yönetimi kapasitesi ve bölgesel istikrarın korunmasına yönelik çok boyutlu stratejisinin bir parçası olmuştur.

Japonya'nın Asya Pasifik stratejisinde, hukukun üstünlüğü, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi, demokrasi gibi evrensel değerlerin desteklenmesi önemli bir yer tutmuştur. Japonya, bu normatif çerçeveyi savunurken, bölge ülkeleriyle kurumsal ilişkileri güçlendirmiş,

serbest ticaret anlaşmaları aracılığıyla ticaret serbestliği ve piyasa entegrasyonunu derinleştirmiştir (Baldwin, 2007; Pempel, 2010).

Özellikle Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) ve onun revize hali olan Kapsamlı ve Aşamalı Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması (CPTPP) gibi yüksek standartlı ticaret anlaşmalarına liderlik ederek Japonya, bölgesel ticaret mimarisinde norm belirleyici bir aktör olmayı amaçlamıştır. ABD'nin TPP'den çekilmesi sonrasında Japonya, CPTPP'yi ileri taşıyarak değer temelli, yüksek standartlı bir ekonomik çerçevenin sürdürülmesine öncülük etmiştir (Petri ve Plummer, 2016).

3.2.7.1. Japonya'nın Dış Politikası

Japonya'nın dış politikası, 19. yüzyılın sonlarından itibaren geçirdiği köklü dönüşümler, uluslararası sistemdeki büyük güç rekabetleri, dünya savaşlarının yol açtığı yapısal değişimler ve Soğuk Savaş dönemi konjonktürü çerçevesinde biçimlenmiştir. Meiji Restorasyonu (1868) sonrasında hızla modernleşme yoluna giren Japonya, 20. yüzyılın ilk yarısında emperyal genişlemeye dayalı bir dış politika izlemiştir. Bu yaklaşımın İkinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgiyle sonuçlanması, Japonya'nın savaş sonrası dönemde radikal bir dış politika dönüşümü yaşamasına neden olmuştur (Jansen, 2000; Pyle, 2007).

1947 Anayasası'nın 9. maddesiyle militarizmin sınırlandırılması ve 'barışçıl kalkınma' ilkesinin yerleşmesi, Japon dış politikasının temel parametrelerini belirlemiştir (Dower, 1999). Bu dönemde Japonya, ABD önderliğindeki uluslararası düzene eklemlenmiş, savunma kabiliyetlerini sınırlamış ve güvenliğini büyük ölçüde ABD'nin nükleer caydırıcılığından ve bölgesel askeri varlığından yararlanarak sağlamıştır (Green, 2001). 'Yoshida Doktrini' olarak bilinen bu yaklaşım, Japonya'nın dış politikasını minimal güvenlik harcaması, ekonomik kalkınmaya odaklanma ve uluslararası kurumlar aracılığıyla çok taraflılığa dayanan bir çizgiye oturtmuştur (Johnson, 1982).

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemin çok kutupluluğa doğru evrilmesi ve Asya'nın ekonomik yükselişi, Japonya'nın dış politikada daha 'proaktif' ve 'çok katmanlı' bir strateji benimsemesine zemin hazırlamıştır (Samuels, 2007; Soeya, 2005). Bu dönemde Japonya, BM Barış Gücü operasyonlarına katılım, kalkınma yardımları ve insani yardım faaliyetlerinde aktif rol üstlenmiş, bir 'barış devleti' (peace state) kimliğini pekiştirmiştir. Aynı zamanda Japonya, ekonomik gücünü yumuşak güç unsurları, kültürel diplomasi (popüler kültür, teknoloji, eğitim) ve normatif değerleri (hukukun üstünlüğü, insan hakları, serbest ticaret) dış politikasının merkezine yerleştirmiştir (Iwabuchi, 2015; McGray, 2002).

1990'lardan itibaren Japonya'nın dış politikası, küresel yönetim yapılarında sorumluluk üstlenen, uluslararası terör, çevre sorunları, siber güvenlik, nükleer silahların

yayılması gibi transnasyonal meselelere katkı sağlayan, çok taraflı düzenin devamını destekleyen bir çerçeveye doğru genişlemiştir (Dobson, 2003; Pempel, 2010). Özellikle 2000’li yıllarda Shinzo Abe yönetimiyle birlikte ‘Proactive Contribution to Peace’ (Barışa Proaktif Katkı) ilkesi benimsenmiş, bu sayede Japonya savunma politikasında kontrollü bir esneme, stratejik konulara daha fazla eğilme ve bölgesel güvenlik mimarilerine daha aktif katılım yolunda adımlar atmıştır (Hughes, 2017; Tanaka, 2017).

Bu çerçevede Japonya’nın genel dış politikası, askeri yöntemlerden ziyade diplomasi, ekonomik etkileşim, teknoloji ve inovasyon, yumuşak güç kullanımı, çok taraflı kurumların güçlendirilmesi, değer temelli normatif çerçevelerin inşası ve ABD ile stratejik ittifakın sürdürülmesine dayalı istikrar odaklı bir yaklaşım sergilemiştir (Green, 2017; Hosoya, 2019).

Asya Pasifik, Japonya’nın coğrafi yakınlığı, tarihsel etkileşimleri, ekonomik kalkınması, güvenlik endişeleri ve büyük güç rekabetine uyum sağlama arayışları nedeniyle Japon dış politikasının ana odak noktalarından biri haline gelmiştir (Green, 2001; Pyle, 2007).

Asya Pasifik bölgesi, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Japonya’nın ekonomik kalkınma modeli çerçevesinde sanayileşme, ihracata dayalı büyüme, bölge ülkeleriyle artan ticaret ve yatırımlar aracılığıyla Japon firmaları için geniş bir etki alanına dönüşmüştür (Johnson, 1982; Pempel, 2010). Japonya, Soğuk Savaş sırasında ABD’nin bölgedeki başlıca müttefiki olarak Sovyetler Birliği’ne karşı caydırıcı rol üstlenmiş; bu durum, Japonya’yı güvenlik boyutunda ABD’ye sıkı bağlarla bağlarken, ekonomik olarak bölge ülkeleriyle bütünleştirme potansiyelini de beraberinde getirmiştir.

Soğuk Savaş sonrasında Çin’in hızla güçlenmesi, Kuzey Kore’nin nükleer silahlanması ve Güneydoğu Asya’nın ekonomik ve kurumsal yükselişi, Japonya’nın Asya Pasifik stratejisini yeniden tanımlamıştır. Bu bağlamda Japonya, bir yandan ABD ile stratejik ittifakı güçlendirmiş, diğer yandan da ASEAN, Avustralya, Hindistan gibi bölge aktörleriyle çok taraflı kurumlar ve ikili anlaşmalar aracılığıyla etkileşimini derinleştirmiştir (Goh, 2008; Ravenhill, 2019).

Japonya’nın Asya Pasifik’e yönelik dış politikasında ABD ile ittifak, güvenliğin temel dayanağı olmayı sürdürmüştür. Japonya, ABD ile ortak tatbikatlar, istihbarat paylaşımı, füze savunma sistemleri, nükleer caydırıcılık desteği ve savunma sanayi işbirliği çerçevesinde bölgesel istikrarın korunmasına katkıda bulunmuştur (Cha, 2010; Samuels, 2007). Bu ittifak, Japonya’nın deniz yollarının güvenliği, enerji ve hammadde tedarik zincirlerinin istikrarı ve Kuzey Kore gibi tehditlere karşı caydırıcılığı açısından kritik önem taşımıştır.

Buna karşılık, Çin’in yükselişi Japonya için çok boyutlu bir meydan okuma yaratmıştır. Çin, Japonya’nın en büyük ticaret ortaklarından biri olmuş, ancak Doğu Çin Denizi’ndeki

toprak anlaşmazlıkları, deniz güvenliği meseleleri ve Pekin'in bölgesel kuralları kendi lehine yeniden tanımlama çabaları, Tokyo'nun stratejik hesaplarını karmaşıkleştirmiştir (Hughes, 2017; Smith, 2015). Bu koşullarda Japonya, 'angajman ve dengeleme' stratejisi izleyerek Çin ile ekonomik bütünleşmeyi sürdürürken, ABD ittifakını güçlendirmiş, Avustralya, Hindistan gibi orta ölçekli güçlerle güvenlik işbirliğini artırmış ve ASEAN aracılığıyla çok taraflı normlar oluşturma gayretinde bulunmuştur (Medeiros, 2005; Tanaka, 2017).

Japonya'nın Asya Pasifik'e yönelik dış politikasında bölgesel kurumsallaşma çabaları, çok taraflı diyalog mekanizmaları ve ticaret anlaşmaları önemli rol oynamıştır. ASEAN, ARF, EAS, APEC gibi forumlar, Japonya'nın bölge ülkeleriyle siyasi, ekonomik ve güvenlik boyutlarında ortak gündemler oluşturmaya yardımcı olmuştur (Acharya ve Johnston, 2007; Pempel, 2010). Bu kurumsal yapılar, Japonya'nın değer temelli diplomasisinin de uygulanabilirliğini artırmış, serbest ticaret, hukukun üstünlüğü, seyrüsefer serbestliği, çevre koruma, deniz hukukuna saygı gibi normatif düzenin inşasına katkıda bulunmuştur.

Japonya, ASEAN ülkeleriyle ekonomik entegrasyonu derinleştirmek için ikili ve çok taraflı Serbest Ticaret Anlaşmaları (FTA) imzalamış, altyapı finansmanı, kalkınma yardımları, eğitim, teknoloji transferi ve kültürel etkileşim gibi alanlarda yoğun işbirliği programları geliştirmiştir (Ravenhill, 2019). Bu sayede Japonya, ABD-Çin rekabeti gölgesinde bölgede denge kurmaya çalışan ülkeler için alternatif ve tamamlayıcı bir ortak haline gelmiştir.

Japonya'nın Asya Pasifik'e yönelik dış politikasının son dönemdeki en önemli konseptlerinden biri 'Serbest ve Açık Hint-Pasifik' (Free and Open Indo-Pacific, FOIP) vizyonu olmuştur. Bu konsept, Japonya'nın stratejik ufkunu Güneydoğu Asya, Güney Asya ve Afrika kıyılarını da kapsayacak şekilde genişletmiş, Hint Okyanusu ile Pasifik Okyanusu'nu bütüncül bir stratejik coğrafya olarak değerlendirmesine olanak tanımıştır (Green, 2017; Hosoya, 2019).

FOIP, hukukun üstünlüğü, seyrüsefer serbestliği, altyapı yatırımlarının şeffaflığı, sürdürülebilir kalkınma, çevre koruma ve açık piyasa prensipleri üzerine inşa edilmiştir. Japonya, bu sayede Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ne (BRI) alternatif veya tamamlayıcı bir çerçeve sunmuş, Avustralya, Hindistan ve ABD gibi bölge aktörleriyle ortaklıklarını derinleştirerek bir dizi altyapı projesi, deniz güvenliği işbirliği ve normatif çerçeve geliştirme çabasına girmiştir (Wilson, 2018).

Japonya'nın Asya Pasifik politikasının bir diğer boyutu, yüksek teknoloji, dijital ekonomi, yapay zeka, yeşil enerji, siber güvenlik, kültür ve eğitim alanlarındaki işbirlikleridir. Japonya, bölge ülkeleriyle Ar-Ge projeleri, kapasite geliştirme programları, burslar, üniversiteler arası işbirlikleri, kültürel festivaller ve medya içerikleri aracılığıyla 'yumuşak gücünü' kullanmıştır (Iwabuchi, 2015; McGray, 2002). Bu sayede Japonya, yalnızca güvenlik

ve ekonomi alanlarında değil, aynı zamanda kültür, sanat, teknoloji ve inovasyon ekseninde de bölgesel etkileşimleri derinleştirmiştir. Bu yaklaşım, Japonya'nın Asya Pasifik'te sadece bir ticaret veya güvenlik ortağı değil, aynı zamanda normlar üreten, fikirler paylaşan ve çok yönlü ilişkiler inşa eden bir aktör olarak konumlanmasına yardımcı olmuştur (Baldwin, 2016).

3.2.7.2. Japonya'nın Çin ve ABD ile İlişkileri

Japonya, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dış politikasını büyük ölçüde barışçıl kalkınma, ekonomik büyüme, çok taraflılığa bağlılık ve ABD'nin sağladığı güvenlik şemsiyesi altında şekillendirmiştir (Pyle, 2007; Samuels, 2007). Bu dönemde ABD, Japonya'nın güvenlik ve ekonomik kalkınma modeli açısından vazgeçilmez bir ortak konumuna yerleşirken, Çin ise tarihsel, coğrafi ve stratejik nedenlerle Japon dış politikasının daima önemli bir mihenk taşı olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte güç dağılımındaki değişimler, Çin'in yükselişi, Kuzey Kore tehdidi, küreselleşmenin derinleşmesi ve Asya Pasifik'in küresel ekonomideki artan ağırlığı, Japonya'yı ABD ve Çin ile ilişkilerini yeniden tanımlamaya ve dengelemeye zorlamıştır (Green, 2001; Tanaka, 2017).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya'nın dış politika mimarisi, büyük ölçüde ABD ile olan güvenlik ittifakı ve diplomatik yakınlık ekseninde kurgulanmıştır. 1951 San Francisco Barış Antlaşması ve 1952 Japonya-ABD Güvenlik Antlaşması, Japonya'nın savunma ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğunu büyük ölçüde ABD'ye devretmesine, böylece ekonomik kalkınmaya odaklanmasına imkân tanımıştır (Dower, 1999; Johnson, 1982). Bu yapı, 'Yoshida Doktrini' olarak bilinen stratejinin oluşmasına zemin hazırlamış; Japonya asgari savunma harcamaları yaparak küresel ticaret ve üretim zincirlerinde en üst seviyelere tırmanmıştır.

Soğuk Savaş sırasında ABD, Japonya için bir güvenlik garantörü, teknolojik ve ekonomik partner, uluslararası sistemin kurallara dayalı yapısının savunucusu ve bölgesel istikrarın dayanağı olarak konumlanmıştır (Green, 2017; Samuels, 2007). Bu ittifak, Sovyetler Birliği'ne karşı güvenlik çemberinin bir parçası olduğu gibi, Japonya'nın bölgesel denge stratejisinde de kilit rol oynamıştır. Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte ABD-Japonya ilişkileri, daha geniş bir güvenlik gündemi ve küresel yönetim meseleleri etrafında yeniden tanımlanmıştır.

1990'lardan itibaren ABD-Japonya ittifakı, Kuzey Kore'nin nükleer ve balistik füze programları, Çin'in askeri modernizasyonu, terörizm, deniz güvenliği, siber tehditler, enerji güvenliği ve insani yardım operasyonları gibi alanlarda işbirliğini genişletmiştir (Medeiros, 2005; Cha, 2010). Japonya, ABD ile savunma işbirliğini derinleştirerek füze savunma sistemleri, ortak askeri tatbikatlar, lojistik destek anlaşmaları ve savunma teknolojisi transferleri aracılığıyla caydırıcılık kapasitesini artırmıştır. Bu süreçte Japonya, 2015 Güvenlik

Yasaları gibi iç hukuksal reformlar yaparak Öz Savunma Kuvvetleri'nin rolünü genişletmiş, barışa 'proaktif katkı' ilkesine uygun bir dış politika benimsemiştir (Hughes, 2017).

Ekonomik açıdan ABD, Japonya için uzun süre başlıca pazar, teknoloji ve yatırım kaynağı, küresel finans ve ticaret sisteminin kural belirleyicisi ve ekonomik istikrarın güvencesi konumunda olmuştur (Green, 2001; Pempel, 2010). Her ne kadar 1980'ler ve 1990'lar boyunca Japonya ile ABD arasında ticaret anlaşmazlıkları baş göstermiş olsa da iki ülke karşılıklı bağımlılığı korumuş ve zamanla üretim ağlarını bütünleştirerek orta ve yüksek teknoloji ürünlerin küresel dolaşımında kilit rol oynayacak bir işbirliği modeli geliştirmiştir.

Normatif ve kurumsal boyutta ABD-Japonya ilişkileri, Asya Pasifik bölgesindeki çok taraflı inisiyatiflerin desteklenmesinde, hukukun üstünlüğüne dayalı bir deniz düzeninin korunmasında, insan hakları ve demokratik normların savunulmasında ve uluslararası kurumların (BM, G7, APEC gibi) güçlendirilmesinde ortak paydalara dayanmıştır (Hosoya, 2019). Böylece Japonya, ABD ile ilişkisini sadece güvenlik ekseninde değil, ekonomik, diplomatik, normatif ve kurumsal boyutlarda da çeşitlendirmiştir.

3.2.7.3. Japonya-Çin İlişkilerinin Tarihsel Katmanları ve Stratejik İkilemleri

Japonya'nın Çin ile ilişkileri, tarihin derinliklerinden gelen kültürel etkileşim, ticaret, rekabet ve çatışma unsurlarının bir arada şekillendirdiği karmaşık bir yapıya sahip olmuştur (Jansen, 2000). İkinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı tarihsel travma, Japonya'nın emperyal geçmişi, savaş dönemi suçları ve bellek politikaları iki ülke arasında kronik gerilim noktaları oluşturmuştur. Ancak Soğuk Savaş sonrasında Çin, ekonomik reformlar ve dışa açılma politikalarıyla küresel imalat merkezi ve Japonya'nın en önemli ticaret ortaklarından biri haline gelmiştir (Breslin, 2013; Zhang ve Chen, 2017).

Ekonomik alanda Japonya-Çin ilişkileri, yoğun ticaret, karşılıklı yatırım, üretim ve tedarik zincirlerinde bütünleşme, teknoloji transferi ve finansal etkileşim ekseninde gelişmiştir. Japon firmaları Çin'de büyük ölçekli yatırımlar yapmış, Çin pazarı Japon ihracatçıları için vazgeçilmez bir hedef haline gelmiş ve her iki ülke de küresel ticaretin sürükleyici gücü olmuştur. Bu ekonomik bağımlılık, zaman zaman siyasi ve stratejik gerilimleri yönetmeye yardımcı olmuş, ancak bu durum gerilimlerin kalıcı biçimde çözülmesi anlamına gelmemiştir (Hughes, 2017).

Stratejik açıdan bakıldığında, Çin'in artan savunma harcamaları, deniz yeteneklerinin geliştirilmesi, Güney ve Doğu Çin Denizi'ndeki iddiaları ve bölgesel düzeni kendi lehine şekillendirme arzusu, Japonya için kaygı yaratmıştır (Fravel, 2011; Smith, 2015). Özellikle Senkaku/Diaoyu Adaları çevresindeki toprak anlaşmazlığı, iki ülke arasında sık sık tansiyonu

yükseltmiş, Japonya Öz Savunma Kuvvetleri'nin modernizasyonu ve ABD ittifakının güçlendirilmesi için ek bir motivasyon kaynağı olmuştur.

Bu koşullar altında Japonya, Çin'e yönelik bir 'angajman ve dengeleme' stratejisi benimsemiştir (Medeiros, 2005). Bir yandan Çin ile ekonomik bütünleşmeyi, diplomatik diyalogu ve çok taraflı platformlarda ortak paydalar oluşturmayı hedefleyerek Pekin'i uluslararası normlara bağlamaya çalışmış; diğer yandan ABD ile stratejik ittifakı pekiştirerek, Avustralya ve Hindistan gibi orta ölçekli güçlerle işbirliğini artırarak ve ASEAN gibi bölgesel kurumlar aracılığıyla çok taraflı kural setlerini savunarak Çin'in aşırı güç kullanımını sınırlandırmaya gayret etmiştir (Tanaka, 2017).

Normatif açıdan Japonya, Çin'in küresel yönetimdeki yükselen rolü karşısında hukukun üstünlüğünü, serbest ticareti, çevresel sürdürülebilirliği, siber güvenlik normlarını ve fikri mülkiyet haklarının korunmasını savunmuş, Çin'in Belt ve Road Initiative (BRI) gibi girişimlerinde şeffaflık, sürdürülebilir borç yönetimi ve evrensel standartlara uyum talep etmiştir (Wilson, 2018). Böylece Japonya, Çin'in bölgesel ve küresel düzen kurallarını keyfi biçimde esnetme çabalarına karşı dengeleyici bir söylem geliştirmiştir.

Japonya'nın ABD ve Çin ile ilişkileri, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde giderek şiddetlenen ABD-Çin rekabeti bağlamında anlam kazanmıştır. Washington ile Pekin arasındaki stratejik, teknolojik ve ideolojik gerilimler, Japonya'yı 'taraf seçme' ikileminde bırakmış, ancak Tokyo bu ikilemden 'çok boyutlu dengeleme' stratejisi ile çıkmaya çalışmıştır (Ravenhill, 2019; Hosoya, 2019).

ABD ile ilişkisini savunma, istihbarat, teknoloji, deniz güvenliği, dijital ekonomi, siber savunma ve uzay işbirliği gibi alanlarda derinleştiren Japonya, aynı zamanda Çin ile ekonomik karşılıklı bağımlılığı yöneterek teknolojik rekabette geri kalmamayı ve potansiyel ekonomik faydaları kaybetmemeyi hedeflemiştir. Bu dengeleme, Japonya'nın 'Serbest ve Açık Hint-Pasifik' vizyonu kapsamında Avustralya, Hindistan ve ASEAN ülkeleriyle çok taraflı işbirliğini güçlendirmesi, altyapı projelerine yatırım yapması, dijital ticaret ve veri yönetimi konularında standart belirleme çabalarıyla desteklenmiştir (Green, 2017; Tanaka, 2017).

3.2.7.4. Japonya'nın Çin'e Karşı Dengeleme Politikası

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Asya Pasifik bölgesindeki küresel güç dengesinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu değişiklik, özellikle askeri ve ekonomik kapasite açısından belirgin olmuştur ve politika yapımcıların ile küresel ekonomik aktörlerin önceliklerinde kaymalara neden olmuştur. 2008-2009 ekonomik krizi ve farklı sosyal kalkınma yaklaşımları, Çin'i kalkınma stratejisine daha fazla odaklanmaya itmiş ve bu süreçle birlikte Çin, bölgedeki liderliğini güçlendirmeyi hedeflemiştir. G-20'nin yükselmesi ve ardından gelen kriz, BRICS

ülkelerinin (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika) işbirliğini artırmış, Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) gibi kurumların kurulmasına ve Asya Pasifik dışındaki bölgelere finansal akışların hızlanmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, bölgesel güç dağılımını da etkilemiştir.

Çin'in ekonomik yükselişi, Japonya üzerindeki etkisini hızlandırmıştır. 2010 yılı itibarıyla Çin, bölgedeki en büyük ekonomik güç haline gelmiş ve Japonya'nın ekonomisini geride bırakmıştır. Çin, savunma bütçesini sürekli artırırken, siber güvenlik ve uzay teknolojilerindeki gelişmeleriyle de öne çıkmıştır. Çin'in yükselmesiyle birlikte bölgedeki güvenlik dinamikleri de değişmiş, bu durum Asya Pasifik'te askeri harcamaların, teknolojik yeniliklerin, bölgesel kurumsallaşmanın (APEC, ASEAN+3, ASEAN Bölgesel Forumu, ŞİÖ gibi) ve üçlü ittifakların (Japonya-Avustralya-Hindistan gibi) artmasına neden olmuştur. Bu değişiklik yalnızca Çin'in yükselmesiyle ilgili değil, aynı zamanda Japonya ve ABD gibi diğer aktörlerin tepkilerine de bağlıdır.

Çin merkezli ilişkilerin arttığı bir ortamda, Japonya da kendi liderliğini kurarak bölgede proaktif bir rol oynamaya başlamıştır. Japonya Savunma Ordusu (JSO), teknolojik olarak güçlendirilmiş ve ABD ile olan müttefikliği güçlenmiştir. 2010 yılında Çin'in Güney ve Doğu Çin Denizi'ndeki iddialarına karşı Japonya, 2015'te JSO'nun kolektif savunma yapabilmesine olanak tanıyan yasayı geçirmiştir. Bu, Japonya'nın Asya tipi güvenlik anlayışında liderlik arayışının bir göstergesidir. Ayrıca, Japonya'da Ulusal Güvenlik Konseyi'nin kurulması ve kriz yönetimi ile politika oluşturma süreçlerinin uyumlaştırılması, Çin'in askeri gücüne karşı koyma çabalarını yansıtmaktadır. Bu gelişmeler, Japonya'nın askeri stratejilerini daha esnek bir şekilde uyarlayarak bölgedeki güvenlik dinamiklerine katkı sağlamaya çalıştığını göstermektedir.

Son yıllarda Japonya Savunma Ordusu (JSO), Japonya Savunma Bakanlığı ile birlikte Serbest ve Açık Hint-Pasifik işbirliği (SAHPİ) vizyonunu geliştirme sürecini hızlandırmıştır. Japonya'nın Çin'in askeri taleplerine karşı duyduğu ulusal güvenlik tehdidi, savunma raporlarında açıkça görülmektedir. 2019 yılı Savunma Raporu, Japonya'nın ulusal güvenlik anlayışını belirleyerek bu hedefi gerçekleştirecek gerekli araçları kullanacağını vurgulamaktadır. Japonya, karşıt faaliyetler ve dış tehdit unsurlarını caydırarak, barış zamanında bile toplam savunma kapasitesini koruyacağını belirtmiştir. Ayrıca, bu rapora göre, Japonya, istikrarlı bir güvenlik ortamı oluşturabilmek için ABD ile olan ittifakının ve benzer hedeflere sahip diğer ülkelerle işbirliğinin önemine inanmaktadır.

Japonya'nın Çin'i dengeleme çabaları, uluslararası alandaki sorumluluklarıyla birlikte Japonya'nın prestij gücünün Çin'e kıyasla arttığı şeklinde yorumlanmaktadır. Çin'in Güney

Çin Denizi'nde artan taleplerine karşı, Japonya'nın amacı, Çin'in güç artışını dengelemek ve bölgedeki güç dengesinde istikrarı korumak için daha fazla ittifak ortağı kazanmaktır. Bu bağlamda, Japonya için ASEAN ile olan ilişkiler de büyük önem taşımaktadır, çünkü ASEAN'ın bölgedeki merkezîyetçi rolü, Japonya'nın stratejik hedefleriyle örtüşmektedir.

3.2.7.5. Hint Pasifik İttifakı

21. yüzyılda, özellikle son yıllarda 'Asya Pasifik' terimi yerine daha çok 'Hint Pasifik' kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Bu yeni kavram, ABD'nin Asya Pasifik bölgesine yönelik stratejisini ve özellikle Çin'i dengeleme çabasında Hindistan'a verdiği özel önemi yansıtmaktadır. Bu anlayış Japonya tarafından da benimsenmiştir. Başka bir deyişle, 'Hint Pasifik' terimi Batı ittifakının ortaya koyduğu bir kavram olarak değerlendirilebilir (McDougall, 2021). 2010 yılından itibaren, Japonya'nın güvenlik stratejilerinde bu terim daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Bunun başlıca nedeni, Çin'in yükselen gücü ve özellikle deniz hâkimiyetindeki artan etkisidir. 2008'deki küresel ekonomik krize rağmen, Çin ekonomik olarak büyümeye devam etmiş, Doğu ve Güney Çin Denizleri ile Hint Okyanusu'nda gücünü pekiştirmiştir. Çin'in Hint Pasifik bölgesindeki askeri ve ticari faaliyetlerini arttırması, Japon güvenlik çevrelerinde endişelere yol açmıştır.

Bu bağlamda, Japonya'nın, Çin'in 'İnci Dizisi' stratejisine karşılık olarak Hint-Pasifik Okyanusu boyunca Deniz Yolu İletişimi (SLOCs) oluşturma çabaları, Çin'in askeri ve ticari ağlarını çevrelemeyi hedeflemektedir. 2012'de Başbakan Abe, 'Asya'nın Demokratik Güvenlik Elması' olarak adlandırdığı stratejisinde, Hint Pasifik'te barış, istikrar ve serbest dolaşım gibi ilkelere vurgu yapmıştır. Aynı yazısında, Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki deniz hakimiyetinin arttığını ve bunun engellenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, Çin'in dengelemesi için Japonya'nın ABD, Avustralya ve Hindistan ile birlikte Batı Pasifik'ten Hint Okyanusu'na kadar uzanan deniz alanlarını korumak için bir 'güvenlik elması' oluşturma gerektiği ifade edilmiştir. Bu strateji doğrultusunda, Japonya Hint Pasifik ülkeleriyle olan ortaklıklarını genişletmiş, ABD ile müttefikliğini güçlendirmiş ve Avustralya ve Hindistan ile stratejik ilişkilerini pekiştirmiştir. Böylece Japonya, 2008'den itibaren ABD, Avustralya ve Hindistan ile üçlü güvenlik diyalogunda liderlik rolünü güçlendirmiştir (Satake, 2019).

Son yıllarda Japonya, Hint Pasifik Bölgesi'nin küresel nüfusun büyük bir kısmını barındıran ve stratejik olarak önemli bir alan olarak konumlanmasını dikkate alarak, bu bölgenin istikrarının sağlanmasına odaklanmıştır. Bölgedeki askeri güçlerin hızla modernize edilmesi ve artan askeri tatbikatlar, ülkelerin güvenlik stratejilerinde dikkatli ve temkinli bir yaklaşım benimsemelerinin bir göstergesidir. Japonya, Hint Pasifik'teki rolünü güçlendirerek, deniz yollarının güvenliğini sağlamak için savunma işbirliklerini arttırmış ve çeşitli işbirliği

programlarıyla (savunma bakanları arasında görüş alışverişi, ikili ve çoklu tatbikatlar, deniz ve hava gemilerinin karşılıklı geçişi, savunma ekipmanları ve teknolojileri gibi) stratejik istikrarı koruma amacını gütmektedir. Ayrıca Japonya, barış ve istikrarı teşvik etmek için angajman stratejilerini benimsemiş ve kolektif savunma anlayışına dayalı işbirliklerine önem vermiştir. Bu süreçte, Japonya'nın karşısında büyüyen Çin'in bölgesel ve küresel iddialarına karşı dengeleme stratejisini benimsemesi artmıştır.

Japonya, Hint Pasifik Bölgesi'nde güvenlik önlemleri ve stratejilerinin arttığını gözlemlemektedir. Bu durum, iki ana dinamikle açıklanabilir: ekonomik dinamikler ve güç dinamikleri. Ekonomik açıdan, Çin'in komşu ülkeler üzerinde güçlü bir ekonomik etkiye sahip olması ve bu gücünü siyasi bir araç olarak kullanması, bölgedeki diğer ülkelerin Çin'in ekonomik büyümesinden nasıl etkileneceğine dair endişeleri artırmaktadır. Bu bağlamda, Hint Pasifik'teki ittifaklar yalnızca güvenlik bağlamında değil, ekonomik, siyasi ve güvenlik boyutlarıyla da ele alınmalıdır. Diğer yandan, güç dinamiklerine bakıldığında, ABD'nin son yıllarda bölgedeki etkisinin azaldığına dair görüşler ortaya çıkmıştır. Trump yönetimi ile birlikte ABD, bölgesel meselelerde daha az angaje olmaya başlamış, önemli zirvelere daha düşük rütbeli temsilciler göndermiş, Güney Kore ile ortak tatbikatlarını ertelemiş ve Transpasifik Ortaklık Anlaşması'ndan çekilmiştir. Bu durum, Japonya ve diğer bölgesel müttefikleri için endişe kaynağı olmuştur.

Japonya-Çin ilişkileri, 2018-2019 yıllarında bir istikrar kazanmış olsa da Çin ile yaşanan Doğu Çin Denizi gerilimi, Japonya'nın Çin politikasını yeniden karmaşık hale getirmiştir. Bu durum, Japonya'nın da Çin'in bölgedeki etkisinden kaçınmaya ve kendi güvenliğini artırmaya yönelik adımlar atmasına neden olmuştur. Aynı şekilde, ABD'nin bölgedeki gücünün azalması, Çin'in artan egemenlik hedefleri, Japonya ve diğer ABD müttefiklerinin (Avustralya ve Hindistan gibi) tehdit algılarını güçlendirmiştir. Bu gelişmeler, Çin'e karşı dengeleme stratejilerinin hız kazanmasına yol açmıştır. Çin'in bölgedeki askeri harcamalarındaki artış ve saldırgan iddiaları, Hint Pasifik'teki diğer ülkeleri zorlayıcı fiillere karşı önlem almaya sevk etmiştir. Bu bağlamda, Dörtlü Güvenlik işbirliği (QUAD) ülkeleri, deniz yollarında güvenliğin sağlanması ve bölgedeki demokratik ilkelere dayalı istikrarın korunması gibi ortak prensiplere bağlılıklarını vurgulamışlardır. Bu ilkeler, Japonya'yı ABD ve diğer müttefikleriyle daha güçlü bir ittifak bağlamında birleştirmektedir.

Japonya, Hint Pasifik ittifakında ABD ile tamamen aynı stratejiyi izlememektedir. Çin'i dengeleme konusunda Japonya, ABD'den biraz daha farklı bir yaklaşım sergileyebilir. Japonya'nın stratejisi, Çin'i dengelemek için, özellikle Çin'in yer aldığı ittifaklara katılarak bu ittifaklar içinde etki kurma çabalarına dayanır. Örneğin, Çin'in önem verdiği Afrika bölgesi,

Japonya için Hint Pasifik bağlamında önemli bir stratejik alan haline gelirken; ABD, Hint Pasifik'i daha genel bir perspektiften ele almaktadır. Japonya, ABD'nin bölgedeki etkisinin azalma ihtimaline karşılık, Avustralya ve Hindistan ile birlikte Çin'i dengeleme stratejisini güçlendirmektedir. Bu strateji, Japonya'ya özgü bir dış dengeleme yaklaşımı olarak değerlendirilebilir. Japonya, aynı zamanda yumuşak gücünü kullanarak, Avrupa Birliği ülkelerinin desteğini almayı hedeflemektedir.

Avustralya, önceki dönemde Birleşik Krallık'ın bir müttefiki iken, Birleşik Krallık'ın bölgedeki gücünün azalmasıyla ABD ile müttefiklik ilişkilerini pekiştirmiştir. Japonya ile ilişkilerinde ise, Avustralya büyük bir enerji tedarikçisi ve dış yatırımcı olarak önemli bir rol oynamaktadır. İki ülke arasında 40 milyar dolarlık gaz projesi dahil olmak üzere birçok ekonomik ve güvenlik anlaşması yapılmıştır. 2007'de Güvenlik işbirliği'ne dayalı bir Müşterek Deklarasyon imzalanmış ve 2017'de Satın Alma ve Çapraz Hizmet Anlaşması (ACSA) yapılmıştır.

Hindistan ile Japonya arasındaki ilişkiler ise, Çin'le uzun süredir yaşanan sınır sorunları nedeniyle pekişmiştir. Çin'in Hint Pasifik'teki agresif tutumu arttıkça, Japonya ve Hindistan arasındaki işbirliği de daha da güçlenmiştir. Japonya, Hindistan'a büyük yatırımlar yaparak, 100 milyar dolarlık Delhi-Mumbai Endüstri Koridoru Projesi ile Çin'in İpek Yolu Projesi'ne karşı alternatif bir proje sunmuştur. 2018'deki Hindistan-Japonya Zirvesi'nde ekonomik, savunma ve işbirliği alanlarında taahhütler yenilenmiş ve Malabar Deniz Tatbikatı'nın yanı sıra askeri ve hava tatbikatları düzenlenmiştir.

Japonya için, ABD'nin Hint Pasifik İttifakı içindeki rolü çok önemli olsa da son yıllarda G7 ülkelerinin Hint Pasifik ittifakına verdiği destek dikkat çekicidir. 2021 yılında yapılan G7 Dışişleri ve Kalkınma Bakanları Zirvesi'ne Hindistan, Avustralya, Güney Kore ve ASEAN'ın mevcut başkanı Brunei Darussalam'ın davet edilmesi, Hint Pasifik Ortaklığı'na Batı desteğinin arttığının bir göstergesidir. Bu durum, Batı'nın Hint Pasifik İttifakı'na olan katkılarıyla Çin'in yükselen gücünü dengeleme yönünde atılan adımların bir parçası olabilir. Ayrıca Hindistan'ın Batı ittifaklarında daha fazla yer alması ve Japonya ile olan ilişkilerinin güçlenmesi, Çin'in Hindistan'la olan ilişkilerinde değişimlere yol açabilecek stratejilerin devreye girmesine neden olabilir.

3.2.7.6. Dörtlü Güvenlik İşbirliği

Dörtlü Güvenlik İşbirliği (QUAD), ilk kez 2004 yılında meydana gelen büyük felaketlere karşı bir insani yardım mekanizması olarak başlatılmış, zamanla güvenlik alanında bir işbirliği platformuna dönüşmüştür. Bu işbirliği, Japonya Başbakanı Shinzo Abe'nin 1992 yılından itibaren Malabar tatbikatlarını düzenli olarak gerçekleştirmesiyle paralel bir şekilde

geliştirilmiştir. 2008 yılında Avustralya, Çin ile artan ekonomik bağları nedeniyle Dörtlü Güvenlik işbirliği'nden çekilmiş ve bu durum oluşumu bir süre için duraklatmıştır. Ancak, Avustralya'nın bölgedeki askeri, ekonomik ve stratejik işbirliğini kolaylaştıracak yeni bir vizyon geliştirmesi, ülkenin ittifaka geri dönmesini sağlamış ve böylece QUAD yeniden uzun vadeli bir platforma dönüşmüştür. Başlangıçta Çin ile olan güçlü ekonomik bağları nedeniyle Çin'e karşı meydan okumaktan kaçınan Avustralya'nın ittifaka geri dönüşünün, Hindistan ve Çin arasındaki sınır anlaşmazlıkları nedeniyle 2020 yılında Çin ile yeniden karşı karşıya gelmesiyle açıklanabilir.

Dörtlü Güvenlik işbirliği'nin üyeleri, bu ittifakın Çin'in iddia ettiği gibi Asya tipi bir NATO olmadığı, aksine Covid-19, siber güvenlik gibi küresel meselelerde Çin'e alternatif olmayı hedefleyen bir yapı olduğu görüşünü savunmaktadır. Ancak ittifakın düzenlediği deniz askeri tatbikatları, Çin tarafından şüpheyle karşılanmış ve bu durum bölgedeki jeopolitik gerginlikleri artırmıştır.

Çin, QUAD'ı Çin karşıtı bir ittifak olarak tanımlarken, Wang Yi'nin 'denizköpüğü' benzetmesi, Çin'in Batı'nın gücünü küçümsemeye yönelik yaklaşımını ve aynı zamanda Batı merkezli ittifakların bölgedeki varlığını istemediğini ortaya koymaktadır. Öte yandan Japonya, hem Serbest ve Açık Hint Pasifik (SAHPI) vizyonunu hem de Dörtlü Güvenlik işbirliği'ni birbirine yakın bir şekilde ilişkilendirmiş ve SAHPI'yi daha çok ekonomik yönüyle vurgulamıştır.

Japonya'nın bakış açısından, 'Dörtlü Güvenlik işbirliği' Çin ile rekabet edebilmek ve bölgedeki merkezîyetçi rolünü sürdürmek amacıyla, demokratiklik ve hukukun üstünlüğü gibi ortak ilkelere dayanan ABD, Japonya, Avustralya ve Hindistan arasında bir güvenlik girişimidir. Japonya, QUAD'ın Çin'in iddialarının aksine, NATO benzeri bir yapıya sahip olmadığını belirtmektedir. Bu işbirliği, 2006'da Abe'nin stratejik diyalog çağrısıyla başlamış ve 2017 ile 2019'daki zirvelerde, son olarak Biden'ın açıklamalarıyla şekillenmiştir. Japonya'nın QUAD kavramını Çin'i çevrelemek değil, güç rekabeti çerçevesinde kullanması, bu işbirliğinin amacının yalnızca Çin'i engellemek değil, aynı zamanda Japonya'nın küresel düzeydeki gücünü artırarak rekabette öne geçmek olduğunu göstermektedir.

24 Eylül 2021'de gerçekleştirilen Dörtlü Güvenlik Zirvesi'nde, Serbest ve Açık Hint Pasifik işbirliği'ne devam edilmesi, aynı zamanda geleneksel olmayan tehditlerle (koronavirüs, doğal afetler, iklim değişikliği ve temiz enerji gibi) mücadele edilmesi kararlaştırılmıştır. Zirveye katılan liderler, Çin ile ilgili olarak da önemli açıklamalarda bulunmuşlardır. Japonya Başbakanı Suga, Xinjiang Uygurları ve Tayvan'ın bağımsızlık konusundaki görüşlerinin arkasında durduklarını vurgulamıştır. Bu açıklama, Japonya'nın geleneksel olmayan tehditlerle

işbirliği yapabileceğini ancak Tayvan gibi Çin'in kırmızı çizgileri olan konularda geri adım atmadığını net bir şekilde ortaya koymuştur.

24 Mayıs 2022'de Hindistan, Japonya ve ABD liderlerinin katılımıyla düzenlenen zirvede ise Hint Pasifik'teki gerilimlere karşı ortak bir duruş sergilenmiş ve tek taraflı provokasyonlara karşı birlikte durulacağı kararlaştırılmıştır. Zirve sonunda yayımlanan ortak bildiride, bölgenin daha dayanıklı hale getirilmesi ve uluslararası hukukun üstünlüğüne dayalı bir barış ortamının korunmasına yönelik taahhütler tekrarlanmıştır. Ayrıca, ikinci Dörtlü Güvenlik Zirvesi'nde, Serbest ve Açık Hint Pasifik vizyonunu benimseyen ülkelerle işbirliği yapılabileceği belirtilmiştir. ASEAN'ın tek ve merkeziyetçi rolünün korunması gerektiği de vurgulanmıştır.

Gelecekte Dörtlü Güvenlik işbirliği'nin Dörtlü+ olarak genişleme olasılığı yüksektir. Bu kapsamda, Bakanlıklar düzeyinde gerçekleştirilen toplantılara düzenli olarak davet edilen Yeni Zelanda, Güney Kore, Viyetnam, İsrail ve Brezilya gibi ülkelerin de ittifaka katılması söz konusu olmuştur. Bu gelişmeler, Dörtlü Güvenlik işbirliği'nin Çin'in artan gücüne karşı daha fazla ittifak ortağına sahip olmayı amaçlayan genişleme stratejisini benimsemiş olduğunu ve bu stratejinin sürdürülebilir olabileceğini göstermektedir.

Dörtlü Güvenlik işbirliği, Çin'in tek taraflı eylemlerine karşı bölgesel dengeyi sağlama potansiyeli taşıyan önemli bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Asya demokrasilerinin birleştirilmesi fikri, aslında yeni bir kavram değildir; ancak Çin'in giderek artan bölgesel etkisi, bu fikrin yeniden canlanmasına ve savunma işbirliği, deniz güvenliği ile altyapısal kalkınma gibi alanlarda girişimlerin hızlanmasına yol açmıştır. Dörtlü Güvenlik işbirliği, aynı zamanda Asya Pasifik ülkelerinin, kendi ulusal çıkarlarını koruma adına bölgedeki rollerini artıracaklarının da bir göstergesi olmuştur. Abe döneminin ardından, Çin'e karşı daha belirsiz bir dış politika izleyen Japonya, bu işbirliği ile sert dengeleme stratejisini benimsemiştir. Bağımsız dış politika izlemeye çalışan Hindistan gibi ülkelerin de gelecekte, ABD ittifak yapısında daha kilit bir rol üstlenmesi beklenmektedir. Bu bağlamda, Dörtlü Güvenlik işbirliği'nin ortaya koyduğu sonuç, 21. yüzyılda Asya Pasifik'te savunma temelli ortak bir stratejinin geliştiğini ve Çin'in yükselen gücüne karşı uygulanan dengeleme yaklaşımının uluslararası ilişkilerde Asya Pasifik tarzı bir model olarak öne çıktığını göstermektedir.

3.2.7.7. Serbest ve Açık Hint Pasifik İşbirliği

Japonya'nın Hint Pasifik'teki stratejik yaklaşımı, birçok araştırmada net bir şekilde ortaya konmamış ve akademik açıdan tam olarak gelişmemiştir. Hint Pasifik Stratejisi'nin bir parçası olan Serbest ve Açık Hint Pasifik (SAHPİ) kavramı da, henüz tam olarak şekillendirilmemiş ve belirginleştirilmemiş bir politika olarak değerlendirilmektedir. Bunun

nedeni, Japonya'nın SAHPİ'yi ulusal bir güvenlik planı olarak kabul etmesi ve bu tür planların gizli tutulma gerekliliğinden kaynaklanmaktadır; ayrıca Japonya'nın da bu kavramı henüz netleştirmemesi gibi çeşitli faktörler bu durumu açıklamaktadır. 2016 yılında yapılan açıklamalara göre, SAHPİ Stratejisi, ulusal güvenlik açısından ne anlama geldiği hala tam olarak anlaşılmayan, ancak Japonya'nın modern dış politikasında önemli bir fikir olarak kabul edilen bir kavramdır (Rossiter, 2018).

Başbakan Abe'nin 2016'daki Tokyo Uluslararası Konferansı'nda SAHPİ kavramını ilk kez dile getirmesinin ardından, bu kavramın içeriği hakkında birçok farklı varsayım öne sürülmüştür. Bazı araştırmalar, SAHPİ'yi Çin'in gücünü çevrelemeye ve bölgedeki demokratik yönetimlerle işbirliği yaparak bu gücü dengelemeye yönelik bir strateji olarak tanımlarken, aynı zamanda Çin'in Kuşak-Yol Girişimi'ne karşı bir jeostratejik rekabet aracı olarak da görülmüştür. Japonya'nın politika yapıcıları ise SAHPİ'yi, bölgesel dayanıklılığı artırmaya yönelik bir strateji olarak, istikrarlı ve çok yönlü bir güç dengesi oluşturmayı ve normlar geliştirmeyi amaçlayan bir düzenleyici unsur olarak görmektedir. Diğer yandan, bazı araştırmacılar, SAHPİ'nin Çin ile işbirliği yaparak Hint-Pasifik bölgesinde bir ekopolitik sistem kurma amacını taşıdığını öne sürmektedir. Ancak bu görüş, Japon Hükümeti tarafından, SAHPİ'nin jeopolitik boyutlarının göz ardı edilip daha geniş bir çerçevede ele alındığı gerekçesiyle eleştirilmiştir (Satake, 2019). Bazı Çinli uzmanlara göre ise, SAHPİ'nin, Çin'in mevcut düzeni karşısında oluşturduğu yükselişe karşı savunma amacı güttüğü iddia edilse de, gerçekte bu strateji Çin üzerinde bir tehdit oluşturmakta ve diğer Asya ülkelerini provake ederek bölgeyi sıfır toplamalı bir oyuna sürüklemektedir (Hosoya, 2019).

Özetle, SAHPİ'nin amacı, kapsamı ve beklenen sonuçları konusunda henüz net bir ifade bulunmamakla birlikte, farklı tanımlamalardan bu stratejinin, Çin'in artan gücüne karşı çok yönlü bir dengeleme stratejisi olabileceği çıkarılmaktadır. 22 Haziran 2018'de Abe'nin Meclis'te yaptığı konuşmada, SAHPİ'nin Çin'in Kuşak-Yol Girişimi'nin tamamlayıcısı olarak tanımlandığı görülmüştür. Ancak bu girişimin gizli tutulmasının ardında, Çin'in giderek artan iddialarına karşı geliştirilen bir güvenlik stratejisi olduğu yönünde görüşler de bulunmaktadır. SAHPİ'nin Japonya'nın ulusal güvenlik politikasının bir parçası olarak kabul edilmesi, bu stratejinin Çin'i dengeleme amacına yönelik olduğu düşüncesini pekiştirmektedir. Bu noktada, ABD'nin Çin'e karşı izlediği çevreleme stratejisi çerçevesinde, SAHPİ'nin bu politikanın parçası olup olmadığı veya nasıl bir rol üstlendiği tam olarak belirlenememektedir (Rossiter, 2018). Ancak, son dönemde ABD'nin Çin'e karşı daha sert bir tutum takınması, SAHPİ'nin de Çin'e karşı özel ve dengeleyici bir strateji olarak şekillendiğini göstermektedir.

ABD, Çin'i tehdit olarak görmekte ve SAHPİ'yi, Çin'in yükselen etkisini dengelemek için bir araç olarak kullanmaktadır. Aynı zamanda, Güney Çin Denizi'nde Çin'in askeri faaliyetlerine karşı çıkmakta ve bu durumun SAHPİ'yi bir güvenlik dengeleme aracı haline getirdiği düşünülmektedir. Ayrıca, ABD'nin Transpasifik Ortaklığı'ndan çekildiği ve Obama dönemine ait Asya stratejisinin sonlandığı yönündeki açıklamalara rağmen, SAHPİ'nin Obama döneminden bu yana etkin bir şekilde kullanılması dikkat çekicidir (Tan, 2020). Bu bağlamda, ABD'nin Çin karşısındaki stratejisini netleştirememiş olsa da, Japonya'nın liderliğinin öne çıkması ve SAHPİ'nin sürekliliği, bu stratejinin etkinliğini artıran bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Abe yönetiminin ardından, SAHPİ'nin stratejik önemi konusunda kayda değer bir değişiklik olmadığı söylenebilir. Yeni Başbakan Yoshihide Suga, Japonya-ABD ittifakının sağlam bir temel oluşturduğuna inanarak, SAHPİ vizyonunun sürdürülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Suga'nın bu yaklaşımı, 'güvenli ve refah bir Hint-Pasifik' hedefiyle birlikte, Çin ve Rusya'nın da dahil olduğu komşu ülkelerle istikrarlı bir politika izlenmesi amacını pekiştirmiştir. Bu bağlamda, Japonya'nın bölgesel istikrarı sağlama çabaları, Amerika'nın Asya stratejisinin sürekliliğini sağlamaya yönelik bir liderlik rolüne doğru evrilmiştir. Japonya, sessiz ve temkinli bir şekilde ilerleyerek, Amerika'nın Hint Pasifik'teki etkisini sürdürmesine yardımcı olmuş, hatta Amerika'nın bölgeden uzaklaşma eğiliminde olduğu zamanlarda bile onun prestijini koruyan bir liderlik sergilemiştir (Hosova, 2021).

Birçok kaynağın aksine, SAHPİ yalnızca Amerika tarafından değil, Japonya tarafından tasarlanmış ve Abe döneminin dış politikasının en önemli girişimlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Bu durum, Japonya-ABD ittifakındaki güç dinamiklerinin değişmesini tetikleyebilir. Amerika'nın küresel gücünün azaldığı varsayımlarına dayanarak, Japonya'nın Asya-Pasifik'teki rolü ve merkezi konumu, gelecekte tartışılabilir. Güç kaybı yaşayan bir kutupta, bu kaybın diğer kutupta güç artışına yol açabileceği gibi, ittifaklar içindeki güç dengelerinin değiştiği de gözlemlenmektedir. Bu çalışma, özellikle ABD liderliğindeki ittifakın, güç kaybeden bir ortağının yerine Japonya gibi bir ülkenin 'güç aktarımı' ile dengesini sağladığı ve böylece liderlik rollerinde kaymalar yaşandığını göstermektedir.

3.2.7.8. Transpasifik Ortaklığı Anlaşması

2005 yılında Brunei, Şili ve Yeni Zelanda gibi küçük Pasifik ülkelerinin katılımıyla bir ticaret işbirliği olarak başlayan Trans-Pasifik Ortaklığı, 2008'de ABD'nin stratejik yönlendirmesiyle Avustralya, Viyetnam ve Peru'nun da eklenmesiyle genişlemeye başlamıştır. Görüşmeler ilerledikçe Japonya, Malezya ve Meksika da bu ortaklığa katılmış ve toplamda 12 ülkenin yer aldığı bir işbirliği yapısı ortaya çıkmıştır. 2011 yılında ABD, bu oluşumu Asya'nın

önemli ticaret noktalarından biri olarak değerlendirmiştir. Ardından, 2015 yılında yapılan görüşmelerin sonunda katılımcı ülkeler bir anlaşma imzalamış ve bu pakt 2016 başında resmen hayata geçmiştir. Eski adıyla ‘Transpasifik Ticaret Paketi’ (TTP) olan bu oluşum, ABD’nin 2017 yılında ortaklıktan çekilmesinin ardından Japonya’nın öncülüğünde, 2018 yılında Avustralya’da ‘Transpasifik Ortaklığı için Kapsamlı ve Aşamalı Anlaşma’ adıyla 11 ülke tarafından yeniden şekillendirilerek imzalanmıştır. ABD’nin çıkışı, Japonya’ya bu oluşumda liderlik rolü yüklemiş ve anlaşmanın tüm detayları Japonya hükümeti tarafından hazırlanmıştır.

Japonya, Transpasifik Ortaklığı anlaşmasını Meksika’dan sonra ikinci olarak imzalayan ülke olmuştur. 6 Temmuz 2018’de Japonya, ‘Transpasifik Ortaklığı için Kapsamlı ve Aşamalı Anlaşma’yı resmen onaylayarak, bu anlaşmayı Japonya’nın ‘Büyüme Stratejisi’ olarak tanımlamıştır (https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_002101.html). Bu strateji, Japonya’nın bölgeye nüfuz etme ve angajman hedeflerini destekleyen bir adım olarak görülmektedir. Japonya, bu anlaşmanın hazırlayıcısı olarak Hindistan ile birlikte Asya-Afrika Büyüme Koridoru (Asia-Africa Growth Corridor) girişimini de başlatarak bölgedeki ekonomik bağların liderliğini üstlenmiştir. Japonya’nın bakış açısına göre, Avustralya, Çin’in Kuşak-Yol Girişimi’ne karşı bir dengeleme stratejisi oluştururken, bu süreçte Japonya ile birlikte dengeleyici bir aktör olarak yer almalıdır. Ayrıca, Japonya’nın bu büyüme stratejisi, son yıllarda İngiltere’nin de bu ittifakın bir parçası olmasını öngören gelişmeleri içermektedir.

ABD’nin yakın müttefikleri Japonya ve İngiltere’nin Kasım 2020’de imzaladığı Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması hem tarihsel hem de ekonomik açıdan büyük bir öneme sahiptir. Birincisi, bu anlaşma, İngiltere’nin Avrupa Birliği’nden ayrılmasının ardından imzaladığı ilk ticaret anlaşmasıdır. Tarihsel olarak, İngiltere’nin Asya’da küresel bir güç olarak yeniden yükselişi, küresel güç dengelerini nasıl etkileyeceği konusunda merak uyandırmaktadır. Ayrıca, İngiltere ve Japonya arasındaki tarihsel ittifak, Japonya’nın Çin gibi büyük güçlere karşı ittifaklar oluştururken, geçmişteki ittifak ilişkilerinden faydalandığını gösteriyor. Ekonomik açıdan ise, iki ülke küresel serbest ticaretin savunucuları olarak işbirliği yapmaktadır. Japonya, Dünya Ticaret Örgütü’nde aktif bir şekilde yer almakta ve Asya Pasifik Bölgesel Ekonomik İşbirliği gibi oluşumlarda lider rol oynamaktadır. Japonya, Avustralya, Hindistan ve ABD ile olan ittifaklarda çeşitli stratejiler izlerken, aynı zamanda bir NATO üyesi olan İngiltere ile de küresel bir yaklaşım sergilemektedir.

Japonya, İngiltere’den uçak taşıyıcı Elizabeth’i satın almış, ‘Jaguar’ adlı radar teknolojisini geliştirmiş ve savunma ekipmanları konusunda işbirliği yapmıştır. Ayrıca, 3 Şubat 2021’de her iki ülkenin dışişleri ve savunma bakanlarının düzenlediği toplantıda ekonomi, güvenlik ve küresel kalkınma gibi birçok konu ele alınmıştır. Bu gelişmeler, Japonya ve

İngiltere arasındaki artan işbirliğinin, Japonya'nın küresel hedeflerine ulaşmasında ve Beş Göz Zekâ Paylaşım Ağına katılma amacına erişmesinde önemli bir rol oynayacağını göstermektedir. Ancak, İngiltere'nin Çin'e olan ekonomik bağımlılığı, durumu karmaşıklaştıran bir faktördür.

Çin, İngiltere'yi ekonomik ilişkilerinden vazgeçmemesi konusunda uyarırken, İngiltere'nin Çin ile olan bağlarını azaltıp Japonya ile daha yakın ilişkiler kurma hedefi, Asya'ya yönelik dış politikasının yön değiştirmesi anlamına gelmektedir. Japonya'nın, ABD ve İngiltere'yi 'kilit bölgesel aktörler' olarak görmesi de önemlidir. Bu durum, Japonya'nın yumuşak gücünü kullanarak İngiltere üzerinde etkili olabildiğini ve gelecekte İngiltere'nin Asya'daki rolünü tartışma konusu yapabileceğini göstermektedir. İngiltere'nin Asya'daki artan etkisi, ABD'nin bölgedeki rolünü zayıflatmasa da Japonya ve Çin arasındaki güç mücadelesinde belirleyici olabilir. Japonya'nın İngiltere ile kurduğu ittifak, asimetrik bir ittifak yerine iki deniz gücünün işbirliği olarak değerlendirilebilir. Bu işbirliği, Çin'i çevreleme amacı taşıyan bir stratejinin parçasıdır ve Avrupa'nın Asya'ya kayan stratejik ilgisiyle birleştiğinde, Çin'in Batı tarafından birden fazla aktör tarafından dengelenmesi olasılığı güçlenmektedir. Çin'in küresel genişlemesi karşısında, çoklu aktörlerin bu dengeleme çabalarına katılması, önemli bir tarihsel gelişme olarak kabul edilebilir.

ABD'nin Transpasifik Ortaklığı'ndan çekilmesinin ardından, 2021 yılında yaşanan en dikkat çekici gelişme, Çin'in bu anlaşmaya katılmak için başvuruda bulunması olmuştur. Bu başvuru, Çin'in küresel ticaretteki liderlik rolünü pekiştirmeyi ve uluslararası ticaret ile ekonomi üzerindeki etkisini artırmayı hedeflediğini göstermektedir. Çin, bu adımla gelecekteki ekonomik gücünü daha da güçlendirmeyi amaçladığı için başvurusunun değerlendirilme süreci devam etmektedir.

Japonya, ABD'nin yerini alarak kurumdaki liderlik boşluğunu doldurmuş olsa da ilerleyen dönemlerde bu rolü Çin'e devredip devretmeyeceği şu an için belirsizliğini korumaktadır. Öte yandan, 1 Ocak 2022'de yürürlüğe giren Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) anlaşmasına üye olan Çin'in hem RCEP hem de Transpasifik Ortaklığı için Kapsamlı ve Aşamalı Anlaşma'ya katılması durumunda, bu iki anlaşmanın birleşimi, dünyanın en büyük serbest ticaret anlaşmasını oluşturacak ve RCEP'in yerini alması beklenmektedir. Çin'in hem RCEP hem de Transpasifik Anlaşması'na üye olması, bölgedeki gücünü dengelemekten çok, daha da pekiştirecektir. Bu nedenle, Çin'in bu anlaşmalara üyeliği, özellikle Transpasifik ülkeleri tarafından, Çin'in bölgedeki etkisini sınırlamak isteyen ülkeler için belirsiz bir durum yaratmaktadır. Ancak, Çin'in böyle bir oluşuma katılma isteği, ABD'nin bu süreçten dışlanması durumunda Japonya ile ekonomik işbirliğine girmeye açık olduğunun da bir göstergesidir.

3.2.8. Çin'in Dengeleyici Girişimleri

Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel sistemde 'güvenlik' kavramının kapsamı önemli bir dönüşüm geçirerek, zorlayıcı gücün ötesine taşınıp ekonomi, çevre, sağlık ve eğitim gibi farklı alanları da kapsar hale gelmiştir (Gül, 2016). Bu değişen paradigma ile birlikte devletler, yeni tehdit anlayışını anlamaya ve ortadan kaldırmaya yönelik ulusal stratejiler geliştirmeye odaklanmış ve bu kapsamda özellikle 'eko-güvenlik' alanına ağırlık vermeye başlamışlardır. Asya Pasifik bölgesinde ise ön plana çıkan yeni yaklaşım, 'yumuşak dengeleme stratejisi' ile şekillenen bir ulusal strateji yarışı olmuştur.

Soğuk Savaş dönemi boyunca geleneksel güvenlik anlayışı, tek kutuplu sistemde düzensiz bir yapı çerçevesinde ABD'ye karşı diğer büyük güçlerin sert bir dengeleme davranışı göstermesini öngörmekteydi. Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde, bu dengeleme çabası ABD'nin bölgede sahip olduğu çok boyutlu güce karşı etkili bir ittifak yaratma potansiyeline ulaşamamış ve bu durum, ikincil gücün dağılımındaki eşitsizlikleri daha da belirgin hale getirmiştir. ABD'nin bölgedeki coğrafi avantaja dayanan etkinliğine karşı, diğer devletlerin 'bedavacılık' (free-riding) ve 'geyik avcılığı' (buck-catching) gibi stratejiler izlediği gözlemlenmiştir.

Bununla birlikte, 18. ve 19. yüzyıllarda devletlerin Batı'ya karşı uyguladığı geleneksel dengeleme davranışı, hayatta kalma mücadelesine dayanıyordu. Soğuk Savaş sonrasında ise bölgedeki dış tehditlerin azalmasıyla, dengeleme stratejileri sert dengelemeden yumuşak dengelemeye doğru bir evrim geçirdi. Yumuşak dengeleme, 21. yüzyılın uluslararası sisteminde önemli bir güç olarak yeniden ortaya çıkan Çin ve Rusya tarafından Batı'ya karşı mukavemetin etkili bir aracı haline gelmiştir.

Bu bağlamda, ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği) ve Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Asya Pasifik bölgesinde jeopolitik çok aktörlülük yaratmaya yönelik çalışan Rusya ile proaktif dış politika uygulamaları benimseyen Çin'in çıkarlarını birleştirerek Batı karşıtı bir koalisyon şemsiyesi oluşturmasında aracı olmuştur. Bu durum, iki devletin ulusal çıkarları çerçevesinde yumuşak dengeleme stratejisini kullanarak bölgede etkinliğini arttırmasına katkı sağlamıştır (Ünaldılar Kocamaz, 2019).

Bir süper güç olarak yeniden yükselmeyi hedefleyen Çin, Xi döneminde hem ekonomik hem de siyasi bir aktör olarak bölgesel ve küresel düzeyde kendi ilkelerini hayata geçirmeye başlamıştır. Bu amaca ulaşmak için Çin, iç ve dış dengeleme, angajman (engagement), kalkınma ve bölgeye nüfuz etme (penetration) stratejilerini benimseyerek, kendi kurallarına dayalı işbirliği yapılarında etkin bir rol oynamaktadır. Tarihsel rakibi Japonya ise benzer

stratejiler izleyerek ve karşı ittifaklar (countervailing alliances) oluşturarak Çin'i temkinli bir şekilde takip etmektedir.

'Eşitlik', 'iç işlerine müdahale etmeme', 'toprak bütünlüğünün ve devlet güvenliğinin korunması' gibi temel ilkeleri olan Çin için, ilk aşamalarda ABD askeri varlığı doğrudan bir tehdit oluşturmaya da Soğuk Savaş sonrası Batı düzeninin Asya Pasifik bölgesinde dayatılması ve özellikle 11 Eylül sonrası artan ABD mevcudiyeti, Çin tarafından ciddi bir tehdit olarak algılanmıştır. Çin, Batı'nın bu çevreleme politikasına karşı 'kalkınma' ve 'bölgeye nüfuz etme' stratejileriyle yanıt vererek, Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ve ASEAN Yolu gibi yapılarla ABD ve müttefiklerini (Japonya) Rusya'yla birlikte dengelemeye çalışmaktadır.

Ayrıca, Batı'nın Çin'in 'büyük stratejisi' (Grand Strategy) olarak tanımladığı Kuşak-Yol Girişimi (KYG) gibi projelerle bölgede tek güç olma hedefi doğrultusunda stratejiler geliştirmektedir. Çin'in ABD ve müttefiklerini dengelemeye çalıştığı tüm bu yapılarda, Japonya kilit bir karşı dengeleyici aktör olarak ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle, her iki devletin liderlik yarışı, 21. yüzyılın büyük güç mücadelesi bağlamında; Çin'in dengeleme stratejileri ile Japonya'nın Çin'in yükselen gücünü dize getirme stratejilerinin ittifaklar, iş birlikleri ve yapılar çerçevesinde değerlendirilmesini gerektirmektedir.

3.2.8.1. ASEAN Kapsamında Çin'in Liderliği

Çin ve Japonya'nın kendi ittifak gruplarının ASEAN çatısı altında da yer bulduğunu söylemek mümkün. Her iki ülkenin tarihsel bölgesel rekabeti, ASEAN içerisinde 'liderlik' hedefiyle ortaya çıkmış ve bölgeye nüfuz etme (penetration) stratejilerinin bir sonucu olarak şekillenmiştir. Çin'in ve Japonya'nın ASEAN Yolunda etkinliklerini arttırma çabaları, günümüzde de sürmekte olan stratejik bir yaklaşımı temsil etmektedir.

Yoshimatsu'ya göre, Çin ve Japonya'nın tarihsel rekabeti ve hassas ilişkileri, bu iki devletin Güneydoğu Asya'da etkilerini arttırmak için iki temel aracı kullanmasına yol açmıştır. Bunlardan birincisi, ekonomik kalkınmayı desteklemeye yönelik mali yardımlar ve ekonomik bağları güçlendirme stratejisidir. İkinci aracı ise kurumsal yapılar oluşturmak veya mevcut kurumlarla bağları derinleştirmek oluşturur. Her iki devlet de politik ve güvenlik hedeflerini, bu stratejiler aracılığıyla spesifik alanlarda yeni kurumlar oluşturarak veya mevcut kurumsal bağları güçlendirerek hayata geçirmeye çalışmaktadır.

Güneydoğu Asya bölgesindeki kalkınma seviyelerinde gözlemlenen farklılıklar göz önüne alındığında, Çin ve Japonya'nın ASEAN ülkelerine verdikleri kalkınma desteği ve ekonomik ilişkileri güçlendirme çabaları benzer stratejiler olarak öne çıkmaktadır. Bu yaklaşım, ticari bağları kuvvetlendirme yoluyla üye ülkelerin diplomatik tutumlarını etkileme potansiyeline sahiptir. Diğer yandan, 'kurum oluşturma ve kurumsal bağlar kurma' stratejisi,

Çin ve Japonya'nın ASEAN üzerindeki etkisini artırma, liderlik rollerini pekiştirme ve ulusal çıkarlarına hizmet etme amacını gütmektedir (Yoshimatsu, 2017).

Kurum oluşturma ve kurumsal bağları güçlendirme stratejisi kapsamında, Çin Hükümeti ASEAN üyeleriyle denizcilik işbirliğini teşvik eden iki önemli kurum kurmuştur. Bunlardan ilki, Çin, Vietnam, Malezya, Endonezya, Brunei, Singapur ve Filipinler'i kapsayan ve ticaret hacmini arttırma amacını güden Pan Beibu Gulf (PBG) Ekonomik işbirliğidir. İkinci olarak, 14. Çin-ASEAN Zirvesi'nde Wen Jiabao tarafından geleneksel olmayan güvenlik tehditlerine karşı geliştirilen ASEAN-Çin Deniz işbirliği Fonu duyurulmuştur. Bu fon, 3 milyar Yuan (yaklaşık 484 milyon dolar) tutarında bir yardım paketini kapsamıştır. Ancak bu fon, Güney Çin Denizi'ndeki gerilimleri azaltma konusunda yetersiz kalmış; Filipinler, Vietnam ve Malezya gibi ülkelerle çatışmalarda artış yaşanmıştır.

Xi Jinping döneminde, Çin'in 'ASEAN üye ülkeleriyle kurum oluşturma' amacı yoğun bir şekilde devam etmiştir. Xi Jinping'in Endonezya Meclisi'nde dile getirdiği ve 'Deniz İpek Yolu' olarak adlandırılan girişim, tarihsel İpek Yolu'nun yeniden canlandırılmasıyla bölgede işbirliğinin arttırılmasına vurgu yapmıştır. Bu fikir, İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ile birlikte Kuşak-Yol Projesi'nin altyapısını oluşturmuş ve bölge liderlerinin katılımıyla hızla gelişerek ülkelerin 2016-2020 kalkınma planlarında yerini almıştır.

Bu kapsamda, tarih boyunca İpek Yolu'nun deniz bağlantı noktası olarak görülen Güneydoğu Asya ülkelerine, Çin Halk Bankası tarafından 2014 yılında kurulan İpek Yolu Fonu aracılığıyla altyapı, kaynak ve sanayi işbirliği için 40 milyar dolar tutarında bir fon sağlanmıştır. Ayrıca, Xi Jinping'in 2013 yılındaki Güneydoğu Asya ziyareti esnasında duyurulan Asya Altyapı Yatırım Bankası, altyapı projelerini desteklemek amacıyla 75 kurucu üye ve 100 milyar dolar sermaye ile 2015 yılında resmen faaliyete geçmiştir (Yoshimatsu, 2017).

Güneydoğu Asya Bölgesi, üç temel dinamik üzerinden değerlendirilebilir. İlk olarak, 2000'li yıllarda belirginleşen 'geleneksel olmayan güvenlik tehditleri' öne çıkmakta ve bu tehditlere karşı sınırlı işbirliği çabaları gözlemlenmektedir. İkinci olarak, ekonomik büyüklük açısından Çin ve Japonya gibi güçlere kıyasla bölgedeki diğer ülkeler, ekonomik hayatta kalma mücadelesi vermektedir. Bu noktada ASEAN üyesi ülkelerin hem Çin'in yükselen ekonomisini hem de Japonya ile ticari ilişkileri fırsat olarak gördüğü, ancak aynı zamanda Çin'in büyümesine dair tehdit algısıyla şekillenen bir dış politika izlediği dikkat çekmektedir. Üçüncü dinamik ise Güney Çin Denizi'nde yaşanan gerilimdir. Bölge, bir yandan Çin ve Japonya'nın güç mücadelesinin ortasında kalırken, diğer yandan ASEAN üyesi ülkelerin Çin ile yaşadığı sorunlar, ekonomik bağımlılığı aşarak Çin'in yumuşak güç etkisini sınırlandırmış ve ASEAN'ın istikrar sağlayıcı rolünü pekiştirmiştir.

Ekonomik ve güç dengeleri bağlamında değerlendirildiğinde, Asya Pasifik bölgesinde ASEAN'ın Çin ve Japonya'ya büyük önem atfettiği, aynı zamanda bu iki devletin ASEAN için vazgeçilmez olduğu görülmektedir. Güvenlik açısından zayıf ülkelerden oluşmasına rağmen, ASEAN'ın bölge istikrarını sağlamadaki dengeleyici rolü, Çin ve Japonya için stratejik bir avantaj yaratabilmektedir. Ayrıca, enerji ve ham madde açısından potansiyel sunan Güneydoğu Asya ülkeleri, bölgenin en güçlü ekonomik aktörleri olan Çin ve Japonya için kritik bir ticaret merkezi konumundadır. Ancak bu karşılıklı bağımlılığa rağmen, ASEAN ülkelerinin bu iki devlete olan güven duygusunun tam anlamıyla geliştiği söylenemez. Tarihsel olarak, Çin ve Japonya'dan kaynaklanan tehdit algıları, ASEAN'ın iç dayanışmasını ve bölgesel karar alma süreçlerindeki etkisini artırmıştır.

Çin'in ASEAN ile ilişkilerine bakıldığında, 1970'lere kadar Çin'in Güneydoğu Asya'daki komünist hareketlere verdiği destek nedeniyle ASEAN ülkelerinin Çin'e şüpheyle yaklaştığı görülür. Ancak, 1990'larda Endonezya, Singapur ve Brunei gibi ülkelerle başlayan normalleşme süreciyle bu durum değişmiştir. 1991 yılında Çin'in Asya Bölgesel Forumu'na katılımı ve 1994'te ASEAN'ın temel sütunlarından biri haline gelmesiyle Çin, Güneydoğu Asya'daki etkisini artırmıştır. Bununla birlikte, 2000'li yıllarda Güney Çin Denizi'nde yaşanan anlaşmazlıklar, Çin'in hem ekonomik hem de askeri etkinliğini sürdürdüğünü göstermektedir. Özellikle 2012 yılında Sansha şehri iddiaları, Malezya, Brunei, Filipinler ve Vietnam gibi ASEAN üyeleriyle Çin arasında ciddi gerilimlere yol açmıştır.

Bunun yanında, Çin'in 2013 ASEAN-Çin Zirvesi'nde işbirliği ve ekonomik bağları güçlendirme taahhüdü, bölgedeki etkisini artırma hedeflerini açıkça ortaya koymaktadır. Çin, Japonya gibi, bölgede yumuşak güç stratejilerini kullanarak prestijini artırmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda turizm, öğrenci değişim programları, araştırma destekleri, kültürel etkinlikler, dil okulları ve Konfüçyüs Enstitüleri gibi araçlar, Çin'in bölge üzerindeki nüfuzunu güçlendirme çabalarının birer parçasıdır.

2000'li yıllardan sonra Asya Pasifik Bölgesi'nde geleneksel güvenlik anlayışının değişime uğraması (SARS ve COVID gibi salgınlar, doğal afetler, sınır aşan suçlar ve terör olayları gibi unsurlar) Çin ve Japonya'yı, gelenek dışı güvenlik tehditlerine karşı işbirliği yapmaya zorlamıştır (Chinwanne, 2014). Ancak iki ülkenin dış politikalarındaki ayrılıklar, rekabetçi tavır ve güvenlik çatışmaları, ilişkilerinin yanı sıra katıldıkları uluslararası kurumlara da yansımıştır. Örneğin, Çin'in Doğu Çin Denizi'ndeki toprak iddiaları Japonya'nın egemenlik anlayışına aykırı düşmekte ve bölgedeki gerilimi artırmaktadır. 2010 yılında bir Çinli balıkçı teknisinin Senkaku/Diaoyu adalarında gözetimine alınması ve Japonya'nın aynı yıl beş adadan üçünü millileştirdiğini açıklaması, Çin'in 2013'ten itibaren Doğu Asya güvenlik sahnesindeki

meydan okumasının örneklerindendir. Bu tür gerginlikler, ASEAN'ın güvenlik mimarisini de etkileyerek, bir yandan Çin'in yükselişini fırsat olarak gören, diğer yandan bu yükselişin ASEAN'ın merkezîyetçi rolünü tehdit edeceği endişesini doğurmuştur.

Soğuk Savaş dönemi ve 1996 öncesinde çok taraflı uluslararası örgütlere katılmaktan çekinen Çin, bu dönemden sonra, özellikle Japonya-ABD İttifakı'nın ofansif bir boyut kazanması üzerine, çok yönlü diplomasi ile prestijini artırma stratejisini benimsemiştir (Astarita, 2008). Soğuk Savaş sonrası dönemde Çin ve Japonya hem rakip hem de bölgenin kilit aktörleri olarak öne çıkmıştır. Çin'in ekonomik yükselişi, Japonya'nın ekonomik gücünün yerini alarak dünyanın ikinci büyük ekonomisi olmasına yol açmıştır. Bu ekonomik güç kayması, kalkınma oranları açısından çeşitlilik gösteren Güneydoğu Asya ülkeleri için bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Çin ve Japonya ise, ASEAN ülkelerine mali yardımlar ve kalkınma projeleriyle destek sağlayarak, bu ülkeleri kendi taraflarına çekme yarışına girmiştir. Bu süreçte, her iki ülke de bölgesel işbirliği için kalkınma programları geliştirerek birbirlerinin hegemonyasını önlemeye çalışmıştır. ASEAN ülkeleri, barış ve istikrar açısından Asya Pasifik'teki önemleri dolayısıyla, Çin ve Japonya için güç dengesini değiştirebilecek stratejik bir avantaj olarak kabul edilmektedir (Chinwanne, 2014).

ASEAN, kendisine 'Batı normları' ya da 'Asya normları' gibi bir etiket atfetmemekle birlikte, oluşum süreci 1960'lardan sonra Güneydoğu Asya ülkelerinin ekonomik çıkarları doğrultusunda şekillenmiştir. Başlangıçta Batı'nın güç kullanmama ve ulusal politikalara müdahale etmeme gibi normlarıyla oluşturulan ASEAN, zamanla bu ülkelerin tarihsel bağımsızlık kaygıları ve ulusal istikrar öncelikleri doğrultusunda Asya normları ile yeniden yapılandırılmıştır. 'ASEAN Yolu' olarak adlandırılan bu yapılanma, Güneydoğu ve Doğu Asya normlarını bünyesine dahil ederek, bölgesel işbirliğini artırmıştır. ASEAN, Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan tehditlere karşı bir denge unsuru olarak görülmektedir (Kasumata, 2014).

1991'de Kamboçya'daki çatışmaların sona ermesi ve Kore Yarımadası'ndaki gerilimlere rağmen bölgenin uzun süreli barış ortamına kavuşması ASEAN için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Vietnam tehdidinin de azalması, ASEAN ülkelerinin büyük güçler arasındaki mücadelelerden kaynaklanan tehditlere karşı kendi pozisyonlarını güçlendirmelerine olanak tanımıştır. Ancak Çin'in askeri kapasitesini artırması ve Güney Çin Denizi üzerindeki hak iddiaları, ASEAN ülkeleri için devam eden bir risk unsuru olmuştur. Aynı şekilde Japonya'nın Soğuk Savaş sonrası askeri güçlenme çabaları ve ABD'nin bölgedeki etkinliğini artırması, ASEAN'ın kendi içinde daha güçlü bir ittifak yapısına duyulan ihtiyacı yeniden gündeme getirmiştir.

Bu dönemde ASEAN ülkeleri yalnızca ABD veya Sovyetler Birliği ile değil, aynı zamanda birbirleriyle de diyaloga geçerek daha güçlü bir bölgesel etkileşim yaratmıştır (Singh, 1994). Özellikle Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki hak iddiaları ve ekonomik büyümesi, ASEAN ülkeleri arasında Çin'e yönelik şüphelerin artmasına neden olmuştur. Çin ve Japonya'nın enerji kaynakları ve ticaret açısından stratejik öneme sahip Güney Çin Denizi üzerindeki rekabeti, ASEAN'ın büyük güçlerle ilişkilerini şekillendiren önemli bir faktör haline gelmiştir (Tuan, 2020).

1990'ların sonunda ASEAN+3 çerçevesinde Çin, Japonya ve Güney Kore'nin bölgesel ortaklığa dahil edilmesiyle, ASEAN kendi ilkelerini ve normlarını daha da belirgin hale getirmiştir. Ancak Çin ile Japonya arasındaki tarihsel rekabet, ASEAN ülkelerinin bu iki devlete liderlik rolü verilmesine temkinli yaklaşmasına neden olmuştur. Buna rağmen, her iki ülkenin de ASEAN'ın ekonomik gelişimine önemli katkılar sunduğu bir gerçektir. Çin, Hindicini bölgesindeki serbest ticaret anlaşmaları ve ekonomik kalkınma projeleri ile etkisini artırırken, Japonya mali yapıların güçlendirilmesi ve işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesinde kilit bir rol oynamıştır. Bu rekabet, ASEAN'ın büyümesine katkı sağlayan bir avantaj olarak değerlendirilmiştir (Hidetaka, 2005).

Çin ve Japonya'nın ASEAN ile olan ticari ilişkilerdeki öncelikli konumu, bu iki ülkenin ASEAN'ın ihracat ve ithalat hacminde üst sıralarda yer almasını sağlamıştır. 2015 itibariyle ASEAN'ın en büyük ticaret ortağı yüzde 15,2 ile Çin olurken, Japonya yüzde 10,5 ile ikinci sırada yer almıştır (Grissler ve Vargö, 2021). ASEAN'ın ekonomik kalkınmasında bu iki ülkenin liderlik rekabetinin etkisi büyüktür. ASEAN Yolu, kapitalizm ve ulus inşasına dayalı bir kalkınmacı kapitalizm normunu benimseyerek, ABD ve diğer uluslararası kurumların neoliberal yapılarından farklılaşan bir model geliştirmiştir. Bu devlet merkezli kalkınma stratejisi, ASEAN'ın kendine özgü yapısını oluşturan temel unsurlardan biri olmuştur (Hidetaka, 2005).

Çin ve Japonya arasındaki rekabet, ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) üzerindeki etkilerini uzun yıllardır hissettirmektedir. Özellikle son otuz yılda Çin'in ekonomik gücünün artması ve Japonya'nın ABD desteğiyle askeri kapasitesini geliştirmesi, bu iki ülke arasındaki güç mücadelesini belirgin hale getirmiştir. Japonya, ekonomik ağırlıklı bir grup oluşturmayı hedeflerken, Çin ise güvenlik alanında üyelerini dengelemeye yönelik bir yaklaşım benimsemiştir (Chung, 2013).

1994 yılında kurulan ve Asya Pasifik bölgesinin güvenliğini ele alan ARF, ASEAN ülkelerinin yanı sıra Çin, Japonya, ABD, Rusya, Hindistan ve Pakistan gibi büyük aktörleri bir araya getiren çok taraflı bir platformdur. Bu forum, Çin ile Japonya ve Çin ile ABD arasındaki

ilişkilerin tartışılabilceği bir alan sunması bakımından önemli görölmektedir. Ancak, tarafların bu platformu nasıl kullandığına dair eleştiriler bulunmaktadır. Batı perspektifinden bakıldığında, Çin'in ARF üyeliği, ulusal çıkarlarına ters düşen konuları gündemden çıkarmak ve forum gündemini manipüle etmek olarak yorumlanmıştır. Çin ise ARF'yi Batılı ölkelerin bölgeyi kontrol etme aracı olarak değerlendirmektedir. Bu karşılıklı güvensizlik, ARF'nin krizlere (örneğin, Doğu Timor) etkili yanıt verememesine ve bölgesel istikrarı sağlamakta yetersiz kalmasına neden olmuştur. Buna karşın, ABD'nin geri planda kaldığı durumlarda Japonya'nın liderlik rolünü üstlenmesi, Çin'i yeniden oyuna çekebilecek bir stratejik hamle olarak değerlendirilmektedir (Astarita, 2008).

ARF içerisinde Çin ve Japonya'nın farklı güvenlik hedefleri taşımaları, forumun işleyişinde çelişkilere yol açmaktadır. Japonya, ASEAN ile işbirliği yaparak Çin'in askeri şeffaflığını artırmayı ve kapasite artışını sınırlamayı hedeflemektedir. Buna karşın, Çin bu konuları ulusal mesele olarak görerek uluslararası bir tartışma haline gelmesine karşı çıkmaktadır. Bu durum, özellikle Güney Çin Denizi gibi hassas konuların ARF'nin gündeminde yer almasını zorlaştırmaktadır. Çin'in bu tutumu, forum içerisindeki etkisinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Chung, 2013).

ARF'nin temel prensipleri, ASEAN Anlaşması Deklarasyonu'ndan gelen geleneksel anlayışlarla şekillenmiştir. Bu prensipler arasında 'ulusal politikaya müdahale etmeme' gibi Çin'in hassasiyetlerine uygun maddeler bulunmaktadır. Bu bağlamda ARF, Çin için bir tehditten ziyade, kendi liderlik iddiasını öne sürebileceği bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Çin, 'Yeni Güvenlik Kavramı' adını verdiği bir doktrinle ARF'ye katkı sağlamıştır. Çin Dışişleri Bakanı Qian Qichen tarafından 1996'da duyurulan bu doktrin, ABD merkezli askeri üs ve ittifakların gereksizliğini savunarak ASEAN'ın güvenlik anlayışıyla uyumlu bir yaklaşım sergilemiştir (Arase, 2010).

Çin, ASEAN üyelerini ABD'nin etkisine karşı yanına çekmeye çalışırken, forumun oy birliği ile karar alma, diplomasiye dayalı işbirliği ve güç kullanımından kaçınma ilkelerine dayalı yapısını da desteklemiştir. Buna rağmen, büyük ve küçük güçler arasındaki farklılıklar, kültürel ve ideolojik çeşitlilik gibi unsurlar, ASEAN'ın bütünlüğünü zaman zaman sınamaktadır. Ancak bu farklılıklara rağmen, ASEAN'ın adım adım ilerleyerek kendine özgü bir yapı oluşturması, sürdürülebilirliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Demirbaş ve Aydın, 2014).

Sonuç olarak, ARF gibi forumlar, büyük güçlerin mücadelesi karşısında ASEAN'ın dengeleme stratejilerinin bir yansımasıdır. ASEAN'ın bu forumlarda sergilediği performans,

zayıf ve orta güçlerin uluslararası arenada büyük güçlerin baskısını dengeleyebileceği istisnai bir örnek olarak değerlendirilebilir.

3.2.8.2. Kuşak Yol Girişimi

Çin ve Japonya arasındaki rekabet, ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) üzerindeki etkilerini uzun yıllardır hissettirmektedir. Özellikle son otuz yılda Çin'in ekonomik gücünün artması ve Japonya'nın ABD desteğiyle askeri kapasitesini geliştirmesi, bu iki ülke arasındaki güç mücadelesini belirgin hale getirmiştir. Japonya, ekonomik ağırlıklı bir grup oluşturmayı hedeflerken, Çin ise güvenlik alanında üyelerini dengelemeye yönelik bir yaklaşım benimsemiştir (Chung, 2013).

1994 yılında kurulan ve Asya Pasifik bölgesinin güvenliğini ele alan ARF, ASEAN ülkelerinin yanı sıra Çin, Japonya, ABD, Rusya, Hindistan ve Pakistan gibi büyük aktörleri bir araya getiren çok taraflı bir platformdur. Bu forum, Çin ile Japonya ve Çin ile ABD arasındaki ilişkilerin tartışılabilmesi için bir alan sunması bakımından önemli görülmektedir. Ancak, tarafların bu platformu nasıl kullandığına dair eleştiriler bulunmaktadır. Batı perspektifinden bakıldığında, Çin'in ARF üyeliği, ulusal çıkarlarına ters düşen konuları gündemden çıkarmak ve forum gündemini manipüle etmek olarak yorumlanmıştır. Çin ise ARF'yi Batılı ülkelerin bölgeyi kontrol etme aracı olarak değerlendirmektedir. Bu karşılıklı güvensizlik, ARF'nin krizlere (örneğin, Doğu Timor) etkili yanıt verememesine ve bölgesel istikrarı sağlamakta yetersiz kalmasına neden olmuştur. Buna karşın, ABD'nin geri planda kaldığı durumlarda Japonya'nın liderlik rolünü üstlenmesi, Çin'i yeniden oyuna çekebilecek bir stratejik hamle olarak değerlendirilmektedir (Astarita, 2008).

ARF içerisinde Çin ve Japonya'nın farklı güvenlik hedefleri taşımaları, forumun işleyişinde çelişkilere yol açmaktadır. Japonya, ASEAN ile işbirliği yaparak Çin'in askeri şeffaflığını artırmayı ve kapasite artışını sınırlamayı hedeflemektedir. Buna karşın, Çin bu konuları ulusal mesele olarak görerek uluslararası bir tartışma haline gelmesine karşı çıkmaktadır. Bu durum, özellikle Güney Çin Denizi gibi hassas konuların ARF'nin gündeminde yer almasını zorlaştırmaktadır. Çin'in bu tutumu, forum içerisindeki etkisinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Chung, 2013).

ARF'nin temel prensipleri, ASEAN Anlaşması Deklarasyonu'ndan gelen geleneksel anlayışlarla şekillenmiştir. Bu prensipler arasında 'ulusal politikaya müdahale etmeme' gibi Çin'in hassasiyetlerine uygun maddeler bulunmaktadır. Bu bağlamda ARF, Çin için bir tehditten ziyade, kendi liderlik iddiasını öne sürebileceği bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Çin, 'Yeni Güvenlik Kavramı' adını verdiği bir doktrinle ARF'ye katkı sağlamıştır. Çin Dışişleri Bakanı Qian Qichen tarafından 1996'da duyurulan bu doktrin, ABD merkezli askeri

üs ve ittifakların gereksizliğini savunarak ASEAN'ın güvenlik anlayışıyla uyumlu bir yaklaşım sergilemiştir (Arase, 2010).

Çin, ASEAN üyelerini ABD'nin etkisine karşı yanına çekmeye çalışırken, forumun oy birliği ile karar alma, diplomasiye dayalı işbirliği ve güç kullanımından kaçınma ilkelerine dayalı yapısını da desteklemiştir. Buna rağmen, büyük ve küçük güçler arasındaki farklılıklar, kültürel ve ideolojik çeşitlilik gibi unsurlar, ASEAN'ın bütünlüğünü zaman zaman sınamaktadır. Ancak bu farklılıklara rağmen, ASEAN'ın adım adım ilerleyerek kendine özgü bir yapı oluşturması, sürdürülebilirliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Demirbaş ve Aydın, 2014).

Sonuç olarak, ARF gibi forumlar, büyük güçlerin mücadelesi karşısında ASEAN'ın dengeleme stratejilerinin bir yansımasıdır. ASEAN'ın bu forumlarda sergilediği performans, zayıf ve orta güçlerin uluslararası arenada büyük güçlerin baskısını dengeleyebileceği istisnai bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Çin'in Kuşak-Yol Girişimi, küresel ticaret ortaklarına yatırım, ticaret ve altyapı desteği sağlama gibi hedeflerle ekonomik etkisini artırmayı amaçlarken, Batı perspektifinden bu girişim, Çin'in diğer bölgeler üzerinde nüfuz kurma stratejisi olarak değerlendirilmektedir. Bazı analistler, KYG'nin yalnızca kalkınma hedefleriyle sınırlı olmadığını, aynı zamanda Çin'in önümüzdeki on yıl içinde rakipsiz bir bölgesel lider güç konumuna gelmesi için tasarlanmış geniş çaplı bir strateji olduğunu öne sürmektedir (Marrison, 2019).

Bu süreçte, Japonya hem Çin'in önemli bir rakibi hem de bölgesel dengeleyici bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Çin'in Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını Güneydoğu Asya ve Güney Asya ile birbirine bağlamayı amaçlayan KYG'sine karşılık, Japonya'nın bu girişimi dengeleme çabaları özellikle Güney Çin Denizi ve Senkaku/Diaoyu Adaları üzerindeki gerilimle şekillenmiştir. Japonya, bu gerilimlerin oluşturduğu güvenlik tehdidine yanıt olarak, ASEAN'ı Hint Okyanusu ile Pasifik Okyanusu arasında birleştiren 'Serbest ve Açık Hint Pasifik işbirliği' (SAHPİ) adlı bir girişim başlatmıştır.

SAHPİ, KYG'ye benzer şekilde altyapı ortaklıkları önermektedir; ancak Japonya, 'kaliteli altyapı' vurgusuyla bu girişimi farklı bir noktaya taşımaktadır. Bu bağlamda, Japonya'nın 2015 yılında başlattığı 'Kaliteli Altyapı Ortaklığı' (Partnership for Quality Infrastructure), Asya Kalkınma Bankası aracılığıyla 2016-2020 yılları arasında Asya'ya 110 milyar dolar yatırım yapmıştır (Grissler ve Vargö, 2021). Bu yatırımlar, Japonya'nın BRI'a alternatif bir kalkınma modeli sunma ve bölgede daha sürdürülebilir bir işbirliği ağı oluşturma hedefini yansıtmaktadır.

Kuşak-Yol Girişimi, literatürde genellikle ekonomi, enerji, büyük güç rekabeti ve toprak ile adalardaki gerilimler bağlamında tartışılmaktadır. Ancak realist bir bakış açısıyla ve güç dinamikleri açısından incelendiğinde, bu girişimin Asya'daki güç dengesini Çin lehine değiştirme potansiyeli büyük bir öneme sahiptir. Japonya, 2017 yılından itibaren Çin'in artan gücüne karşı alternatif çözümler aramaya başlamış ve hem mali olarak katkı sağlamak hem de bölgedeki etkisini artırmak için stratejiler geliştirmiştir. Bu, Japonya'nın Çin'e karşı karma bir strateji benimseyerek ekonomik ilişkilerde riskten korunma (hedging) ile angajman (engagement) arasında bir denge kurmaya çalıştığının bir göstergesidir. Japonya'nın bu stratejik çeşitlenmesi, Çin'in gelecekteki güç artışına göre dış politikasının evrileceğinin bir işaretidir.

Çin'in Kuşak-Yol Girişimi, dünyanın en büyük ekonomik projelerinden biri olarak kabul edilmektedir (Foo vd.2020). Aynı zamanda, Çin'in en önemli enerji stratejisi olarak öne çıkmakta ve Xi Jinping'in küresel ölçekte bir ağ kurma amacını taşıyan tarihsel bir girişim olarak değerlendirilmekte (Tand ve Joyce Low, 2020). Avrasya, Hint Okyanusu ve Avrupa'yı birbirine bağlayan rota, Çin'in küresel nüfuzunu artırmasını sağlayacak önemli bir politika aracı olarak öne çıkmaktadır. Bu girişim, Covid-19 sonrası tedarik zincirindeki bozulmaların yeniden yapılandırılması ve ekonomik kalkınma için de avantajlı bir strateji olarak yorumlanmaktadır. Dolayısıyla, Kuşak-Yol Girişimi, Çin için çok yönlü bir strateji örneği teşkil etmektedir.

Çin'in İpek Yolu üzerinden oluşturmayı planladığı rotalar, enerji stratejisinin yanı sıra hangi bölgelere nüfuz etmeyi hedeflediğini de gösteriyor. Bu nüfuz stratejisi, ittifaklar kurma ve askeri stratejilerle desteklenerek, Batı tarafından tehdit olarak algılanabilecek potansiyel bölgelere asker konuşlandırma planlarıyla birleşmektedir. Çin için bu bölgeler, gelecekteki ittifak modelleri ve ticaret yolları açısından kritik öneme sahiptir. Bu strateji, aynı zamanda Batı için gelecekteki güvenlik tehditlerini barındıran bir unsura dönüşebilir.

- İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ile oluşturulacak rota:
 Çin-Merkez Asya-Rusya-Avrupa
 Çin-Merkez Asya-Orta Doğu
 Çin-Güneydoğu Asya-Güney Asya-Hint Okyanusu
- 21. Yüzyıl'ın Deniz İpek Yolu Rotası:
 Çin-Güney Çin Denizi-Hint Okyanusu-Avrupa
 Çin Kıyı Limanları-Güney Çin Denizi-Güney Pasifik Okyanusu
- Altyapı Kalkınma Projelerinin bulunduğu bazı bölgeler:
 Yeni Avrasya Kara Köprüsü

Çin Moğolistan Rusya Koridoru

Çin Merkez Asya Batı Asya Koridoru

Çin Pakistan Ekonomik Koridoru

Çin Bangladeş Hindistan Myanmar Koridoru

Çin Hindini Yarımada Koridoru (Tang ve Low, 2020).

3.2.9. ABD'nin Dengeleyici Girişimleri

Çin'in yükselen gücü, ABD'nin bölgedeki stratejik hesaplarını etkilemiş ve Çin'in bölgedeki etkisini dengeleme çabalarını ön plana çıkarmıştır. ABD'nin Asya-Pasifik'teki Çin'i dengeleme stratejisi, birçok boyutta şekillenmekte olup, askeri, diplomatik ve ekonomik alanlarda çeşitli girişimleri içermektedir.

ABD, Çin'in Asya-Pasifik bölgesindeki askeri gücünü dengelemek amacıyla bölgeye askeri yatırımlarını artırmış ve bölgesel müttefikleriyle askeri işbirliğini güçlendirmiştir. Bu çerçevede, ABD'nin 'Pivot to Asia' (Asya'ya Yönelme) stratejisi, Asya-Pasifik'e askeri ve ekonomik bakımdan daha fazla odaklanmayı amaçlayan bir dönüm noktası olmuştur. Askeri üslerin modernize edilmesi, askeri tatbikatların artırılması ve bölgeye ek askeri birliklerin gönderilmesi gibi stratejik adımlar, ABD'nin Çin'e karşı caydırıcılık oluşturma çabalarının bir parçasıdır (Kissinger, 2011). ABD'nin Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması (TPP) gibi ekonomik girişimleri de Asya'da Çin'e karşı denge unsuru oluşturmayı hedeflemiştir. Ancak TPP'nin, ABD'nin Çin'e karşı ekonomik bir 'çevreleme' stratejisi olarak da okunabileceği düşünülmektedir (Jin, 2019).

ABD, Çin'in Asya-Pasifik bölgesindeki etkisini dengelemek için diplomatik çabalarına büyük önem vermektedir. Özellikle ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği) ile işbirliğini artırmak ve bölgesel güvenlik mekanizmalarını güçlendirmek, Çin'in bölgedeki etkisine karşı bir karşı-strateji oluşturmaktadır (Bisley, 2018). Bu bağlamda, ABD, ASEAN ülkeleri ile çok taraflı güvenlik forumları düzenleyerek, Çin'in bölgesel egemenlik iddialarına karşı bir koalisyon inşa etmeyi hedeflemiştir.

ABD'nin Çin'e karşı dengeleme stratejisinde, Hindistan gibi bölgesel güçlerle daha yakın diplomatik ilişkiler kurma çabaları da önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle, ABD ve Hindistan arasındaki Savunma İşbirliği Anlaşmaları ve stratejik ortaklık, Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki askeri ve ekonomik egemenlik iddialarına karşı güçlü bir dengeleme aracı olarak kullanılmaktadır (Mohan, 2019).

ABD'nin Asya-Pasifik'teki ekonomik stratejisi, Çin'in ekonomik büyümesine karşı bir denge unsuru oluşturmaktadır. Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) ile küresel ekonomik etki alanını genişletmesi, ABD'yi ekonomik rakip olarak karşısına almıştır. Bu noktada, ABD, Çin'in ekonomik etkisine karşı dengeleme stratejisi olarak bölgesel ekonomik ittifaklar ve ticaret anlaşmalarını geliştirmektedir. Özellikle Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) ve Kapsayıcı Bölgesel Ekonomik Ortaklık (RCEP) gibi platformlarda aktif bir oyuncu olarak yer alması, Çin'in ekonomik nüfuzunu dengelemek adına ABD'nin önemli bir stratejisidir.

Çin'in ekonomik büyümesi ve uluslararası ticaretteki güçlenmesi, ABD'nin dış politika stratejilerini yeniden şekillendirmiştir. Bu bağlamda, Amerika'nın Kalkınma Yatırım Kurumu (DFC) gibi finansal araçlar ve Uluslararası Para Fonu (IMF) ile işbirliği, Çin'in etkisini kırmayı ve bölgedeki gelişen ekonomilerle daha yakın bağlar kurmayı amaçlamaktadır (Bhadrakumar, 2018).

ABD, Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik iddialarına karşı aktif bir karşı duruş sergilemektedir. Çin'in bu bölgedeki deniz yollarını kontrol etme çabaları, ABD'nin bölgesel stratejisini etkilemiş ve Çin'in bu bölgedeki askeri altyapısını genişletmesine karşı bir dengeleme stratejisi olarak özgür deniz yollarının korunması ön plana çıkmıştır (Yun, 2020). Bu bağlamda, ABD, Güney Çin Denizi'nde serbest deniz geçişinin sağlanması için askeri devriyeler yapmayı sürdürmektedir.

ABD'nin Çin'i dengeleme stratejilerinin bir diğer önemli yönü, teknolojik alandaki rekabettir. Çin'in hızla büyüyen teknoloji sektörü, özellikle 5G teknolojisi ve yapay zeka gibi kritik alanlarda ABD'nin stratejik bir tehdit olarak algılamasına yol açmıştır. Bu bağlamda, ABD, Çin'in teknolojik üstünlük kurmasını engellemek amacıyla teknolojik ittifaklar oluşturmuş ve Çin'in yüksek teknolojiye erişimini kısıtlamaya yönelik adımlar atmıştır (Shen, 2019).

AUKUS Paketi, 15 Eylül 2021 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Birleşik Krallık ve Avustralya arasında imzalanan, askeri ve stratejik işbirliğine dayalı bir savunma anlaşmasıdır. Bu anlaşmanın temel amacı, bölgede artan güvenlik tehditlerine karşı kolektif savunma sağlamaktır. Paket kapsamında Avustralya, ABD ve Birleşik Krallık'ın teknik desteğiyle sekiz adet nükleer denizaltı edinme kararı almıştır. Bu durum, Avustralya'nın daha önce Fransa ile yaptığı dizel-elektrik denizaltı alım anlaşmasını iptal etmesine neden olmuştur. Nükleer denizaltılar, dizel-elektrik denizaltılara kıyasla önemli avantajlar sunmaktadır; özellikle su altında kalma süreleri bakımından, dizel denizaltılar 14 gün kadar denizde kalabilirken, nükleer denizaltılar 84 güne kadar operasyon yapabilme kapasitesine sahiptir.

Bu gelişme, Avustralya'nın bölgedeki stratejik gücünü artırırken, Fransa'nın anlaşmasının iptaliyle diplomatik bir krize yol açmıştır. Fransa, anlaşmanın iptaline nükleer denizaltıların alınması açısından değil, ekonomik ve siyasi çıkarlarının zedelenmesi nedeniyle tepki göstermiştir. Fransa, denizaltı anlaşmasıyla Brezilya gibi diğer ülkelere nükleer denizaltı satışı gerçekleştirmeye yönelik girişimlerde de bulunmaktadır.

AUKUS Paketi, özellikle Çin tarafından büyük bir güvenlik tehdidi olarak algılanmıştır. Güney Çin Denizi'nde hâkimiyet mücadelesi veren Çin, bu yeni ittifakın doğrudan askeri dengeleri değiştirdiğini düşünmektedir. Avustralya'nın nükleer denizaltılara sahip olması, Çin kara topraklarına saldırı kapasitesini artırırken, bu durum bölgede nükleer silahlanma yarışını hızlandırma potansiyeline sahiptir.

NPT taraf olan Avustralya, bu pakt ile nükleer silah edinmiyor olsa da nükleer tahrik sistemine sahip denizaltılar edinerek NPT'nin gri alanında hareket etmektedir. NPT, nükleer silahların yayılmasını önlemeyi amaçlarken, nükleer teknolojinin barışçıl kullanımlarına olanak tanımaktadır. Avustralya, kendi nükleer silah üretmesi de bu teknolojiyi ABD ve Birleşik Krallık'tan edinerek savunma kapasitesini artırmaktadır.

AUKUS'un bölgesel ve küresel etkileri geniş kapsamlıdır. ABD'nin Hindistan, Japonya ve Avustralya ile kurduğu QUAD (Dörtlü Güvenlik Diyalogu) gibi yapılarla birlikte Asya-Pasifik bölgesinde Çin'e karşı denge politikaları geliştirilmekte, bu da hegemonya mücadelelerini daha da şiddetlendirmektedir.

Bölgesel güvenlik inisiyatifleri, özellikle AUKUS ve QUAD, hem bölgesel güvenlik sorunlarına yanıt verme hem de bölgesel istikrarı artırma amacı gütmektedir. Bu inisiyatifler, güçlü bir stratejik işbirliği çerçevesinde, üye ülkelerin bölgedeki güvenlik tehditlerine karşı daha etkili bir şekilde mücadele etmesini sağlamayı hedefler.

AUKUS ve QUAD, aynı zamanda Çin'in bölgesel ve küresel güç olarak yükselişiyle ilgili dinamikleri de yansıtmaktadır. Bu inisiyatifler, özellikle Güney Çin Denizi ve Pasifik bölgesindeki güç dengesini etkileme amacını taşımakta ve bu bağlamda Çin'in bölgedeki etkisine karşı bir tepki olarak değerlendirilebilmektedir. Böylece, bölgedeki güvenlik dinamikleri üzerinde önemli bir etki oluşturma potansiyeli taşırlar.

Bu inisiyatiflerin bir diğer önemli boyutu ise güç dengesi ve çok taraflılığa vurgu yapmalarıdır. AUKUS ve QUAD, bölgedeki çeşitli aktörlerle işbirliği yaparak hem bölgesel hem de küresel istikrarı desteklemeye yönelik çabaları içermektedir. Bu yaklaşım, güvenlik işbirliğinin yanı sıra ekonomik ve diplomatik ilişkilerin de güçlendirilmesine olanak tanır.

Bölgesel ve küresel düzeyde güvenlik dinamiklerini etkileyen bu inisiyatifler, günümüzde önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır. Ancak, her birinin potansiyel etkilerini

tam olarak değerlendirmek için zaman içindeki gelişmeleri izlemek ve diğer bölgesel ve küresel faktörleri dikkate almak büyük bir önem taşımaktadır. ABD'nin Asya-Pasifik'teki Çin'i dengeleme stratejisi, çok boyutlu bir yaklaşım gerektiren karmaşık bir süreçtir. Askeri, diplomatik, ekonomik ve teknolojik alanlarda uygulanan bu stratejiler, Çin'in bölgedeki etkisini dengelemek ve ABD'nin küresel liderlik rolünü sürdürmek amacıyla şekillenmiştir. Ancak, Çin'in hızla büyüyen ekonomik ve askeri gücü, ABD'nin dengeleme stratejilerini sürekli olarak yeniden gözden geçirmesini ve esnek bir yaklaşım benimsemesini gerektirmektedir.

3.3. ABD-Çin Rekabetine Yönelik Güvenlik Sorunlarında Çok Taraflı Çözümlerin Rolü

Bretton Woods sisteminin geçerli olduğu 1960'lı yıllardaki uluslararası sistemde ABD merkez, Avrupa ve Japonya uydu/periferi konumunda, gelişmekte olan ülkeler ise henüz sisteme entegre olmamışlardı. Soğuk Savaş sonrasında ise, globalleşmenin yayılması ve derinleşmesiyle birlikte, merkez aynı kalmakla birlikte, periferiler değişmişti: Asya'nın gelişmekte olan ülkeleri periferi, mevcut ve olanaklarının üstünde yaşayan ABD yine merkez konumundaydı. Çin ve Rusya arasındaki 26 Mart 2007 tarihli Deklerasyon'da global çok kutuplu düzen olarak adlandırılan yeni dünya düzeni, önceden olduğu gibi Amerikan hegemonyası tarafından belirlenmeyip, uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesi üzerinden şekillenmiştir. Yeni düzendeki değişimin ABD'nin monopolünden, ABD ve Çin'in düopolüne doğru olacağı genelde kabul görmüş bir öngörü olup, literatürde bu ilişkinin farklılık dereceleri görülmektedir. Çin ekonomisinin yaklaşık ABD ekonomisinin yarısı kadar olduğu ve yaklaşık otuz yıl sonra Amerikan ekonomisini geçeceği gerçeğinin yanında, her ne kadar sermaye, iş gücü ve teknoloji tekelinde kalite ve hacimsel olarak aşınma yaşasa da, ABD'nin tamamen kaybeden taraf olmayacağı; 2027 yılında ABD ortalama yurttaşının refahını yakalayabileceği tahmin edilen Çin'in kazanan, ABD'nin kaybeden taraf olacağı 'sıfır toplamli oyun-zero sum game' yerine; Pareto Düzeltme Teorisi- The Pareto Improvement Theory uyarınca, 'süreç kimseye kaybettirmeyecek, sadece bir tarafa yardım edecek' hipotezinden hareketle, Çin ve belki ABD küçülmeden büyüyeceği, beki de ikisi birlikte büyüyecekleri de kuvvetli bir olasılık olarak durmaktadır. ABD'nin askeri ve rejim koruması ve mali yardım; Çin'in, koşulsuz ve tüm servisleri ihtiva eden ilişkiler sunduğu bugünün dünyasının, öncesine göre daha karmaşık, rekabet ve kutupluluğun daha çok olduğu kesindir. ABD'nin süper güç olarak geleneksel dönemden daha yapıcı, işbirlikçi ve uzlaşmacı bir merkez oyuncu olması gerektiği görüşüne uluslararası literatürde kabul görmektedir. ABD ve Çin tarafının önümüzdeki dönemde; ülke içi sorun ve baskıların ön plana çıkacağı ve her iki tarafın birbirine karşı uyguladığı yumuşak gücü etkileyebileceği barizdir. Yeni dünya düzenini en önemli ekseninin ABD ve Çin olacağı

kesindir. Çin'in başını çektiği 'Çin liderliğinde gelişmekte olan ülkeler' ve ABD ve Japonya'dan oluşan ABD cephesi olarak da kategorize edilebileceği gibi; 'denge' olgusunun da bu üç taraftan da bundan böyle oynanacak jeopolitik oyunun kurallarının birlikte saptanmasını talep ettiği de ayrı bir gerçek olarak önümüzde durmaktadır.

2022 Ulusal Savunma Stratejisi, giderek daha karmaşık güvenlik ortamını kabul etmiş ve Çin'in bir 'hızlı tehdit' olarak devam eden önemine değinmiştir. Büyük güç çatışması için yenilenen potansiyel strateji ve planları yönlendiren literatür bunu 'yeni Soğuk Savaş' olarak da adlandırmaktadır. ABD'nin yeni bir Soğuk Savaş'ta olduğu iddiası için kesinlikle ikna edici olgular mevcuttur. Sovyetlerin güçlerini ve etkilerini hem yakın hem de uzaktaki bağımlı devletler üzerinde genişletmeye çalışması gibi, Çin de önemli ekonomik ve büyüyen askeri gücünü dünyayı şekillendirmek için kullanmaktadır. Kuşak ve Yol Girişimi, Çin'in dünya üzerindeki etkisini nasıl artırdığını göstermektedir. ABD'nin Çin'e yanıt verme veya Çin'i kontrol altına alma çabaları, eski büyük güç rekabetini hatırlatmaktadır.

Bu durum Amerika Birleşik Devletleri'nin, kilit teknoloji alanlarında rekabet edebilecek ve hatta lider olabilecek oldukça yetenekli bir emsaline karşı koymak için gereken yatırımları dikkate alması gerektiği anlamına gelmektedir. Çin'in patent başvurularındaki küresel liderliğine karşı koymak için gerekli yeteneklerin elde edilmesi hem fonlara hem de odaklanmaya önemli miktarda yatırım gerektirecektir. Yeniliklerin, parlak bir fikrin gerçek bir programa dönüşmesini ve yeni bir savaş yeteneği kazandırmasını engelleyebilecek çoklu 'ölüm vadilerini' aşmasını sağlamak için kilit teknolojileri ve süreç iyileştirmelerini belirlemek ve bunlara yatırım yapmak için bir yaklaşım gerektirecektir.

Bununla birlikte, Çin'in eylemleri hem stratejik hem de ekonomik açılardan kesinlikle endişe verici olsa da (hem savunma hem de ticari ürünlerin tedarik zincirlerinin kritik yönlerinin kontrolünü zorlarken), Çin ile bir savaş mutlaka ABD'nin bir sonraki çatışması değildir. İki nükleer yetenekli süper güç arasındaki sıcak bir savaş açıkça kaçınılması gereken bir şeydir, ancak daha küçük çatışmalar ve vekalet savaşları bile tırmanma potansiyeli göz önüne alındığında oldukça endişe vericidir.

Karmaşık uluslararası ilişkilerde Rusya ile Hint-Pasifik, Orta Doğu, Güney Asya, Kuzey veya Doğu Afrika ve başka yerlerdeki komşu ülkeler arasında da dahil olmak üzere çok sayıda başka potansiyel ve mevcut çatışmalar var. Ordu, Çin'in ilerleme hızı tehdidi için organize, eğitim ve teçhizat verirken, yaklaşık 1700 mil menzilli uzun menzilli bir hipersonik füze ve orta menzilli bir vuruş kabiliyeti de dahil olmak üzere daha uzun menzilli grev seçeneklerine yatırımlarını artırdı. 1000 km'den fazla menzile sahip. Bunlar yalnızca çok uzak mesafelerle işaretlenmiş bir çatışmada yararlı olmakla kalmaz, aynı zamanda daha düşük yoğunluklu

çatışmalar daha büyük teknolojik yeteneklere sahip düşmanlara sahip olsa bile, bunlar uzak durma yetenekleri için de önemli olabilir. Bununla birlikte, hipersonik bir silah, uçup giden bir düşmanı akıllı bir bombadan daha hızlı, ancak çok daha yüksek bir maliyetle yok edebilir. Çin ile bir çatışma durumunda satın alınan malzeme, düşük yoğunluklu bir çatışma için gerekli olmak şöyle dursun, mutlaka uygun olmayacaktır. Savunma Bakanlığı Çin'e karşı koymaya odaklanırsa, Kaynayan Barışta beklenen düşük yoğunluklu çatışmalara uygun satın alma programları gerekli kaynaklardan yoksun kalabilir; bunun yerine, bu programlar, Amerika Birleşik Devletleri'nin kendisini sıklıkla içinde bulduğu daha olası çatışmalar için faydalı olsa bile, çatışma yelpazesinin alt ucu için uygun maliyetli olmayacak silahları tercih edebilir. (Cook 2021).

Yeni bir Soğuk Savaş dönemine geldiğimizi düşünmek yerine, belki de tüm tehditleri ve sürpriz olasılığını kapsayan daha iyi bir yapıya odaklanmalıyız. Buradaki soru, rekabet halindeki önceliklerin nasıl dengeleneceğidir. Bu, net bir cevabı olmayan ve daha da önemlisi, mükemmel bir cevabı olmayan eski bir meydan okumadır. Her zaman savunma bütçesinin geliştirilmesi takaslar gerektirir ve savunma bütçesi ne kadar muazzam olursa olsun -belki de yalnızca yakın bir emsal, hızlanan tehdide odaklanma bahanesiyle haklı çıkarılabilen bir sayı- bu, hizmetlerin, muharip komutanlıkların ve çeşitli diğerlerinin tüm ihtiyaçlarını karşılamak için asla yeterli değildir.

Çözüm alanı sağlam alternatifler sunar. Basit bir yaklaşım, doğrudan yüksek teknoloji mükemmel programlardan fon çekmeyi ve daha az karmaşık görevler için tasarlanmış programlara daha fazla yatırım yapmayı içerir. Buradaki zorluk, bu programları, ilerleme hızı tehdidine karşı koymak için kaynakları yeniden yatırımlara yeniden tahsis edebilecek gelecekteki kesintilerden korumak olacaktır. İkinci bir yaklaşım, teknolojinin en uç noktasında olmayabilecek, ancak gelecekte çok faydalı ve uygun maliyetli olacak malzemeyi maliyet etkin bir şekilde teslim edebilen bir savunma sanayi üssüne sahip olabilecek müttefiklerden malzeme satın almaya odaklanabilir. Amerika Birleşik Devletleri, diğer ulusların yaptığı gibi en düşük maliyetli ürünü elde etmek için bir rekabet düzenleyebilir veya müttefiklerin savunma sanayi tabanını desteklemek ve ortaklıklar kurmak için yönlendirilmiş yatırımlar yapabilir. Yine, ortaklıkları güçlendirmeye yönelik bu yaklaşımın ek faydaları kesintilere karşı bir siper sağlayabilir olsa da zorluk fonları korumak olacaktır.

Yeni bir Soğuk Savaş sürüş stratejisi ve yatırımlar vizyonu zorlayıcıdır, ancak potansiyel stratejik zorlukların tamamını kapsamayan bir vizyondur. Bu daha düşük teknoloji ve daha düşük maliyetli yatırımların kendi başlarına gerekli olduğunu kabul etmek, Amerika

Birleşik Devletleri'nin Kaynayan Barış çağında kaçınılmaz olan alevlenmelere ve sıcak noktalara karşı uygun maliyetli bir şekilde başarılı olmasına yardımcı olacaktır.

İngiliz Okulu'nda çoğulcular ve dayanışmacılar arasındaki temel farklılık, uluslararası toplumun egemenlik ve müdahale kavramlarına yaklaşımıdır. Hedley Bull'un temsil ettiği çoğulcular, egemenliği mutlak bir ilke olarak görürler ve devletin bu haklarına saygı gösterilmesini savunurlar. Egemenliğin sarsılmaması gerektiğini, düzenin devamı için insani müdahale gibi eylemlerin meşru olmadığını belirtirler. ASEAN ülkeleri için de egemenlik dokunulmaz bir kırmızı çizgidir. Myanmar örneğinde olduğu gibi, ASEAN iç işlerine karışmama ilkesini sürdürmektedir; bu yüzden Myanmar'daki askeri darbe sonrasında aktif bir müdahalede bulunmadı.

Öte yandan dayanışmacılar, bireylerin yalnızca insan olmaktan kaynaklanan temel haklara sahip olduğunu savunurlar. Bu haklar ihlal edildiğinde, devletin müdahale edememesi durumunda uluslararası toplumun insani müdahale hakkı doğar. Onlara göre adaleti sağlamak, uluslararası düzeni bozmaz, aksine bu düzenin korunmasına katkı sağlar. Barry Buzan ise egemenliği ne insani müdahaleyi zorunlu kılacak kadar gevşek ne de her türden müdahaleyi engelleyecek kadar sert bir kavram olarak görür. Ancak ASEAN'ın, Myanmar'daki darbe karşısındaki pasif tutumu meşruiyetinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Myanmar, 19. yüzyılda İngiliz sömürgesi altındaydı, 1947'de bağımsızlık mücadelesi başlattı ve 1948'de bağımsız oldu. Ülke, 1962, 1988 ve 2021'de olduğu gibi sık sık askeri darbelerle karşı karşıya kaldı.

Çin'in ASEAN üzerindeki etkisine gelince, 2000'li yılların sonlarında, özellikle 2008'den sonra, Çin dış politikasında bir sertleşme gözlemlendi. 1990'larda sınır anlaşmazlıklarında iyi komşuluk adına daha esnek olan Çin, bu yaklaşımından vazgeçerek daha iddialı bir tutum sergilemeye başladı. 2009'dan itibaren Güney Çin Denizi'nde Vietnam ve Filipinler'in gemilerine el koydu, ABD donanmasına ait keşif gemilerini taciz etti. Tayvan Boğazı krizinde ABD'nin caydırıcı gücü, Çin'in askeri teknolojisini artırma çabalarını hızlandırdı. 2012'de Xi Jinping'in liderliğiyle birlikte Çin, daha iddialı ve çatışmadan çekinmeyen bir dış politika izlemeye başladı.

Çin karşısında ülkeler farklı dengeleme stratejileri geliştirdiler. Dengeleme, bir devletin büyük bir güç karşısında kendi gücünü artırma stratejisidir. Sert dengeleme, askeri gücün artırılması ya da diğer ülkelerle askeri işbirliği yapmayı içerir. Yumuşak dengeleme ise diplomatik işbirliği veya gevşek askeri ittifakları kapsar. QUAD (ABD, Japonya, Hindistan, Avustralya) bu stratejiye bir örnektir. Diğer bir strateji ise büyük bir güçle uzlaşma sağlama politikasıdır. Bu, güçlü devletin politikalarına uygun hareket etmek anlamına gelir.

Birçok ülke Çin'e yönelik politikalarında bu stratejileri birleştirir ve zaman içinde değişiklikler gösterebilir. Örneğin Avustralya, 2018 öncesi uzlaşma politikası izlerken sonrasında dengeleme politikasına geçti. Hindistan, Çin'i tehdit olarak gören ülkeler arasında yer alır. Çinli şirketlerin Hindistan'a yakın limanları satın alması çevreleme politikası olarak algılanır ve Hindistan, askeri harcamalarını artırarak ABD ile ilişkilerini derinleştirmektedir. Ancak Çin, Hindistan'ın önemli bir ticaret ortağıdır ve BRICS gibi platformlarda birlikte çalışmaktadır. Japonya ise Çin ile adalar konusunda gerginlik yaşarken askeri harcamalarını artırmış, diğer bölge ülkeleriyle işbirliğine gitmiş ve QUAD'da öncü bir rol oynamıştır. Ancak Japonya da Çin ile ekonomik çıkarlar nedeniyle bu dengeleme stratejisine sınır getirmekte ve ABD'nin kendisini terk etme korkusu taşımaktadır.

Güney Kore ise ABD ile müttefik olmasına rağmen, ABD'nin füze savunma sistemini kendi topraklarına konuşlandırmamış ve QUAD'a katılma konusunda isteksiz olmuştur. Karşılıklı bağımlılık politikalarını sürdürmeye çalışmaktadır. ABD bile Çin'e karşı sert dengeleme politikasından kaçınmakta, çünkü karşılıklı ekonomik bağımlılık bu tür bir stratejiye izin vermemektedir.

Çin'in çok taraflı bir ittifak oluşturup oluşturamayacağı ise tartışmalıdır. İkili ittifaklar kurabilse de çok taraflı ittifaklar oluşturmak güç asimetrisi nedeniyle zor görünmektedir. Çin'in ekonomik yükselişi ve pandemi döneminde gösterdiği yönetim başarısı meşruiyetine katkı sağlasa da ABD ile bölgedeki ülkeler arasında yaşanan dengeleme stratejileri bölgedeki ittifakları şekillendirmeye devam edecektir.

SONUÇ

Bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasındaki stratejik rekabetin Asya-Pasifik bölgesindeki güvenlik dinamikleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmanın temel çıkarımı, iki büyük güç arasındaki mevcut gerilimin devam etmesi durumunda, özellikle Asya-Pasifik bölgesinde istikrarsızlık yaratma potansiyeline sahip olduğudur. Daha önemlisi, bu gerilimin, gerekli önlemler alınmazsa, sıcak bir çatışmaya dönüşme ihtimalini taşıdığı sonucuna varılmıştır.

ABD ve Çin arasındaki bu rekabetin temel dinamikleri, ekonomik üstünlük, askeri güç projeksiyonu, bölgesel nüfuz ve küresel liderlik iddiası gibi unsurlar etrafında şekillenmektedir. Özellikle Çin'in 'Kuşak ve Yol Girişimi' ve Güney Çin Denizi'ndeki askeri faaliyetleri, ABD'nin bölgede 'Serbest ve Açık Hint-Pasifik Stratejisi' ile yanıt verdiği bir dizi rekabetçi eyleme yol açmıştır. Ancak bu dinamikler yalnızca iki büyük güç arasında sınırlı kalmamakta; Asya-Pasifik'teki bölgesel aktörlerin stratejilerini de derinden etkilemektedir.

Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi (BGKT), bu bağlamda oldukça işlevsel bir çerçeve sunmaktadır. Bu teori, güvenlik kaygılarının ve tehdit algılarının yalnızca ulusal düzeyde değil, aynı zamanda bölgesel düzeyde de ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. ABD ve Çin'in rekabeti, bölgedeki diğer ülkeler üzerinde doğrudan bir baskı yaratmakta ve bu ülkeleri taraf seçme veya tarafsızlık stratejileri geliştirme noktasında zorlamaktadır.

Küresel sistemin çok kutupluluğa doğru evrildiği bir dönemde, Batı dışı güçlerin yükselişini ve bu güçlerin uluslararası sistemdeki yeni rollerini anlamak önemli bir çerçeve sunmaktadır. Çin'in küresel bir güç olup olmadığı konusundaki literatür, farklı bakış açıları ve analizlerle zenginleşmiştir. Çin, küresel bir güç olarak statükoyu değiştirme kapasitesine sahiptir. Ekonomik ve askeri gücünü kullanarak kendi çıkarlarını geniş çapta uygulamaya koyabilmektedir. Çin, 'Batı'nın yüzyıllık aşağılanması' olarak adlandırdığı tarihi deneyimlerden yola çıkarak, mevcut uluslararası sistemin Batı'nın çıkarlarına hizmet etmek üzere tasarlandığını iddia etmektedir. ABD'nin demokrasi, insan hakları ve serbest piyasa ekonomisi gibi kavramları tek tip bir uluslararası düzen dayatmak için kullandığını ayrıca Asya-Pasifik'te ABD'nin askeri varlığına karşı çıkmakta ve bölge ülkeleriyle kendi etkisini artırmaya çalışmaktadır. Tayvan gibi konularda da Batı ile yoğun bir ideolojik ve stratejik mücadele içindedir. Çin, 1980'lerden bu yana hızlı bir ekonomik büyüme sergilemiş ve dünya ekonomisinde önemli bir aktör haline gelmiştir. Özellikle 'Kuşak ve Yol İnisiyatifi' gibi

projelerle küresel ekonomideki etkisini artırmaktadır. Çin, kültürel diplomasisi ve medya organları aracılığıyla yumuşak gücünü artırma çabasıdadır. Örneğin, Çin Küresel Televizyon Ağı, Çin'in uluslararası alandaki söylem gücünü artırmak için kullanılan bir araç olarak değerlendirilmektedir. Uluslararası örgütlerdeki etkinliğini artırarak küresel politikada daha fazla söz sahibi olmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, Çin'in uluslararası işbirlikleri ve hükümetlerarası örgütlerle ilişkileri, küresel güç olma sürecinde önemli bir rol oynamaktadır.

Bazı araştırmalar, Çin'in ekonomik başarılarına rağmen, küresel liderlik yürütecek güçlü yumuşak güç araçlarına sahip olmadığını öne sürmektedir. Bu durum, Çin'in küresel çekiciliğini sınırlayan bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Çin'in uluslararası sistemdeki etkisinin, özellikle Batı merkezli kurumlar ve normlar karşısında sınırlı kaldığına dair görüşler de bulunmaktadır. Bu perspektife göre, Çin'in küresel güç statüsüne tam anlamıyla ulaşabilmesi için mevcut uluslararası düzeni daha fazla etkilemesi gerekmektedir.

Literatürde, Çin'in küresel bir güç olup olmadığı konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bazı çalışmalar, Çin'in ekonomik büyümesi, uluslararası işbirlikleri ve yumuşak güç stratejileriyle küresel bir aktör haline geldiğini savunurken, diğerleri yumuşak güç eksiklikleri ve uluslararası sistemdeki sınırlı etkisi nedeniyle bu statüye tam olarak ulaşmadığını iddia etmektedir. Bu farklı bakış açıları, Çin'in uluslararası ilişkilerdeki rolünün dinamik ve çok boyutlu olduğunu göstermektedir.

ABD'deki genel görüş, Çin'in küresel bir güç olduğu ve uluslararası sistemin mevcut yapısına meydan okumayı hedeflediği yönündedir. Ancak bu konuda farklı stratejik, akademik ve politik yaklaşımlar bulunmaktadır. ABD'deki genel eğilim, Çin'in ekonomik, askeri ve siyasi kapasitesiyle küresel düzeyde bir meydan okuma sunduğu yönündedir. Ancak bu değerlendirme çeşitli boyutları içerir: Çin, dünyanın ikinci büyük ekonomisi olarak ABD ile doğrudan rekabet halindedir. ABD, özellikle Çin'in küresel ticaret ve altyapı projeleri yoluyla etkisini artırmasını bir tehdit olarak algılamaktadır. Örneğin, Kuşak ve Yol İnisiyatifi, Çin'in küresel ekonomideki etkisini artırma çabası olarak görülmektedir. Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki askeri faaliyetleri ve modernizasyon çalışmaları, ABD'nin Hint-Pasifik bölgesindeki güvenlik çıkarlarını tehdit edici olarak değerlendirilmektedir. Pentagon'un 2022 Savunma Stratejisi belgesi, Çin'i ABD'nin en büyük stratejik rakibi olarak tanımlamaktadır. Çin'in 5G teknolojisi, yapay zeka ve diğer ileri teknolojilerdeki liderlik çabaları, ABD'nin ekonomik ve askeri üstünlüğüne meydan okuma olarak algılanmaktadır. ABD, Çin'in Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası örgütlerde daha fazla etki kazanma çabalarını yakından izlemekte ve bu durumdan endişe duymaktadır. Çin'in mevcut uluslararası sistemde reform yapılmasına

yönelik talepleri ve alternatif bir düzen kurma çabaları, ABD tarafından genellikle şu şekilde değerlendirilmektedir: ABD, Çin'in mevcut liberal uluslararası düzeni zayıflatmaya çalıştığını düşünmektedir. Özellikle Çin'in çok taraflı kurumlarda (örneğin, Dünya Ticaret Örgütü, Birleşmiş Milletler) kendi kurallarını ve normlarını dayatma çabaları bu bağlamda ele alınır. Çin'in Asya Altyapı Yatırım Bankası ve BRICS işbirlikleri gibi girişimlerle alternatif bir ekonomik düzen inşa etmesi, ABD tarafından uluslararası düzende bölünmeye neden olabilecek bir adım olarak görülmektedir. Çin'in otoriter yönetim tarzı ve insan hakları konusundaki eleştirilere karşı tutumu, ABD'nin liderlik ettiği liberal-demokratik düzen ile doğrudan bir çelişki yaratmaktadır. ABD'nin Çin'e karşı stratejisi genellikle hem rekabeti yönetme hem de belirli alanlarda işbirliğini sürdürme odaklıdır. Çin'in artan etkisini sınırlamak için, Hint-Pasifik bölgesinde müttefikleriyle askeri işbirliklerini güçlendirmekte (AUKUS, QUAD ittifakları) ve askeri varlığını artırmakta, Çin'e yönelik teknoloji ihracat kontrolleri ve ticaret kısıtlamaları getirmektedir. Ayrıca, Çin'in ekonomik gücünü sınırlamak amacıyla ABD merkezli ekonomik ortaklıklar kurmayı hedeflemektedir.

İklim değişikliği, pandemilerle mücadele gibi küresel sorunlarda ABD, Çin ile işbirliği yapma istekliliğini dile getirmiştir. Ancak bu işbirlikleri, rekabet unsurlarından bağımsız değildir. ABD, Çin'in uluslararası sistemdeki normları değiştirme girişimlerine karşı kendi değerlerini ve normlarını savunmayı hedeflemektedir. Özellikle insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi konular bu mücadelede öne çıkmaktadır. ABD, Çin'i küresel bir güç olarak kabul etmekte, ancak bu gücün uluslararası sistemi dönüştürme çabalarını stratejik bir tehdit olarak görmektedir. ABD, Çin'in ekonomik ve askeri yükselişine karşı bölgesel müttefiklerle ortaklıklar kurarak, ekonomik yaptırımlar uygulayarak ve normatif bir mücadele yürüterek cevap vermektedir. Ancak bu süreç hem ABD içindeki farklı yaklaşımlar hem de Çin'in dinamik stratejileri nedeniyle karmaşık ve çok boyutlu bir mücadele olarak devam etmektedir.

Çin'in ABD ve Batı'ya karşı uluslararası sistemi eleştiren ve mevcut güç dengelerinin adaletsizliğine işaret eden bir perspektifi bulunmaktadır. Çin'in bu bakış açısı kendi ulusal çıkarlarını, tarihi deneyimlerini ve ideolojik farklılıklarını yansıtmaktadır.

Çin, Batı merkezli uluslararası düzeni eleştirirken, alternatif bir uluslararası düzen vizyonu sunma iddiasıyla hareket etmektedir. Bu yaklaşımlar, Çin'in ekonomik, politik ve askeri yükselişiyle paralel olarak güçlenmiştir. Genel olarak; Batı Merkezli Düzenin Eleştirisi, Küresel Yönetişimde Reform Çağrısı, Ekonomik Alternatifler Sunma, Askeri ve Stratejik Perspektif ve İdeolojik Eleştiriler başlıkları altında Çin'in yaklaşımları olarak kategorize

edebiliriz. Çin, ABD'nin küresel düzeydeki hegemonyasını sıkça eleştirmekte ve uluslararası sistemin çok kutuplu bir yapıya evrilmesi gerektiğini savunmaktadır. Batı tarzı modernleşme ve kalkınma modellerinin evrensel olmadığını iddia ederek kendi kalkınma modeliyle alternatif bir yol önermektedir. Çin, Türkiye'nin 'Dünya beşten büyüktür' söylemi gibi, BMGK'nın daha kapsayıcı olması gerektiğini savunmakta ancak BMGK'nın daimi üyelerinden biri olarak da mevcut statükodan da faydalanmaktadır. Çin, gelişmekte olan ülkelerin çıkarlarını savunduğunu iddia ederek 'Küresel Güney' ülkelerine liderlik yapmayı hedeflemektedir. Altyapı projeleri ve yatırım ağlarıyla Batı'nın ekonomik hakimiyetine karşı alternatif bir sistem inşa etmeye çalışmaktadır. Örneğin Bir Kuşak Bir Yol inisiyatifi ile çok taraflı bir ekonomik işbirliği modeli sunmaktadır ve Batı merkezli Dünya Bankası ve IMF gibi kurumlara alternatif olarak BRICS ülkeleriyle işbirliği içinde Yeni Kalkınma Bankası'nı kurmuştur.

Asya-Pasifik bölgesinde savaş ihtimalini azaltmanın en etkili yollarından biri, çok taraflı işbirliklerinin ve bölgesel güvenlik mekanizmalarının güçlendirilmesidir. ASEAN Bölgesel Forumu (ARF), Doğu Asya Zirvesi (EAS) ve Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) gibi platformlar, bu anlamda önemli fırsatlar sunmaktadır. Örneğin, ARF, güven artırıcı önlemler ve ortak tatbikatlarla bölgedeki gerginlikleri azaltmayı hedeflerken, RCEP gibi ekonomik işbirlikleri, karşılıklı bağımlılık yaratarak çatışma olasılığını düşürmektedir.

Bununla birlikte, çok taraflı çabaların başarıya ulaşması için tüm tarafların katılımı ve samimiyeti gereklidir. Çin'in Güney Çin Denizi üzerindeki iddiaları veya ABD'nin bölgedeki müttefiklerine sağladığı savunma desteği gibi tartışmalı konular, taraflar arasında diyalog ve uzlaşma çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu noktada, Bölgesel Güvenlik Kompleksleri Teorisi'nin önerdiği gibi, ortak tehdit algılarına dayalı bir güvenlik yapısı oluşturmak önemlidir.

Tarihte benzer durumlar, büyük güçler arasında işbirliği mekanizmalarının başarılı olduğu takdirde çatışmanın önlenebileceğini göstermiştir. Örneğin, Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki rekabet, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gibi çok taraflı mekanizmalar aracılığıyla yönetilmiştir. Benzer şekilde, Asya-Pasifik'te bölgesel işbirliği mekanizmaları geliştirilirse, ABD ve Çin arasındaki gerilimlerin savaşa dönüşme olasılığı azaltılabilir.

Tarih, büyük güçler arasındaki rekabetin doğru yönetildiği takdirde çatışmadan kaçınılabileceğini gösteren birçok örnekle doludur. Bu bağlamda, özellikle Soğuk Savaş dönemi, ABD ve Sovyetler Birliği arasında yoğun bir stratejik rekabetin nasıl sıcak bir çatışmaya dönüşmeden yönetilebileceğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Soğuk Savaş boyunca ABD ve Sovyetler Birliği, nükleer silahlanma yarışı ve ideolojik rekabetle dünyanın iki kutbunu oluşturdu. Ancak bu gerilim, bir dizi mekanizma ve anlaşma ile dengelenmiştir. Örneğin, Stratejik Silahların Sınırlandırılması Anlaşmaları (SALT I ve SALT II), nükleer silahların kontrol altına alınmasına yönelik kritik adımlardı. Ayrıca, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gibi çok taraflı platformlar, taraflar arasında iletişimi ve işbirliğini teşvik ederek gerginliklerin kontrol altında tutulmasına katkı sağlamıştır. Bu dönemde, büyük güçler arasında doğrudan sıcak çatışma yerine vekalet savaşları ve diplomatik çekişmeler yaşanmış olsa da tarafların karşılıklı caydırıcılık ve işbirliği mekanizmalarına olan bağlılıkları, savaşın önlenmesinde etkili olmuştur. Bu bağlamda, ABD ve Çin arasındaki günümüz rekabetiyle paralellikler kurulabilir. Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik iddiaları ve ABD'nin Hint-Pasifik stratejisi, bu bölgedeki gerilimleri artırmakla birlikte, iki güç arasında bir diyalog platformu eksikliği hissedilmektedir.

Bir diğer tarihsel örnek, Avrupa Birliği'nin (AB) kuruluş ve gelişim sürecidir. II. Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'da büyük güçler arasında yeniden savaş çıkmasını önlemek amacıyla kurulan AB, ekonomik bağımlılık ve çok taraflı işbirliği yoluyla barış ve istikrarı sağlamıştır. Örneğin, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), kömür ve çelik üretiminin ortak yönetimini sağlayarak savaş ihtimalini ortadan kaldırmıştır. ABD ve Çin arasındaki rekabetin ekonomik boyutuna bakıldığında, RCEP gibi bölgesel ticaret anlaşmalarının bu tür bir işlev görebileceği görülmektedir. Asya-Pasifik özelinde ise, Kuzeydoğu Asya'daki güvenlik işbirlikleri dikkat çekicidir. Altı Taraflı Görüşmeler, Kuzey Kore'nin nükleer programına karşı ABD, Çin, Güney Kore, Kuzey Kore, Japonya ve Rusya'nın katılımıyla gerçekleşmiş ve krizlerin önlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Her ne kadar bu süreç tamamlanmamış olsa da bu tür çok taraflı mekanizmaların büyük güçler arasında diyalog ve işbirliği sağlamak için etkili olabileceğini göstermiştir.

Bu tarihsel örneklerden çıkarılabilecek ders, büyük güçler arasındaki rekabetin sürdürülebilir işbirliği mekanizmalarıyla yönetilmesinin önemidir. Soğuk Savaş'taki gibi caydırıcılık politikaları ile Asya-Pasifik'teki günümüz işbirliği platformlarının genişletilmesi, ABD-Çin rekabetinin çatışmaya dönüşmesini engelleyebilir.

Örneğin, ASEAN gibi bölgesel organizasyonların kapsamının artırılması ve ABD-Çin arasında çok taraflı diyalog mekanizmalarının geliştirilmesi, gerilimleri yönetmede etkili olabilir. Aynı şekilde, ekonomik bağımlılığı artıracak projeler, örneğin Çin'in 'Kuşak ve Yol Girişimi' ile ABD'nin 'Hint-Pasifik Ekonomik Çerçevesi' arasında ortak noktalar bulunması, bölgedeki güç dengesini daha istikrarlı bir hale getirebilir.

ABD ve Çin arasındaki rekabetin sıcak bir savaşa dönüşmesi, yalnızca bu iki gücü değil, tüm dünyayı etkileyebilecek büyük bir felakete yol açabilir. Ancak, bölgesel güvenlik kompleksleri oluşturmak ve çok taraflı işbirliği mekanizmalarını güçlendirmek, bu olasılığı önemli ölçüde azaltabilir. Bu nedenle, uluslararası toplumun, Asya-Pasifik'te istikrarı sağlamak ve bu bölgenin küresel barış ve güvenliğe katkısını artırmak için aktif bir şekilde çalışması gerekmektedir.

ABD ve Çin arasındaki mevcut rekabetin savaşla sonuçlanma ihtimalini azaltmak, uluslararası toplumun ve bölgesel aktörlerin işbirliğiyle mümkün hale gelebilir. Bu bağlamda, çeşitli çözüm yolları mevcuttur. Öncelikle, güven artırıcı önlemler (CBMs - Confidence Building Measures) alınması, askeri ve diplomatik şeffaflığın artırılması yoluyla gerginliğin azaltılmasını sağlayabilir. Askeri tatbikatlar ve silahlanma faaliyetlerine ilişkin düzenli bilgi paylaşımı, kriz durumlarında hızlı iletişim mekanizmalarının kurulması, bu tür önlemlerin etkili araçlar arasında olduğunu göstermektedir. Tarihte Soğuk Savaş sırasında ABD ve Sovyetler arasında imzalanan Açık Semalar Antlaşması (Open Skies Treaty), bu tür bir mekanizmanın başarılı bir örneğidir. Yine aynı şekilde beklenmedik durumlarda hızlı iletişim kurmak için ABD ve Sovyetler Birliği arasında kurulan Moskova-Washington Hattı gibi sıcak hatların da etkinliği kanıtlanmıştır.

Ekonomik bağımlılık yaratmak da etkili bir çözüm yolu olarak değerlendirilebilir. Serbest ticaret bölgelerinin oluşturulması ve ortak ekonomik projelerin geliştirilmesi, taraflar arasındaki ilişkilerin işbirliğine dayalı bir zemine taşınmasını kolaylaştırabilir. Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ile ABD'nin Hint-Pasifik Ekonomik Çerçevesi gibi girişimlerin uyumlu hale getirilmesi, ekonomik entegrasyonun artırılmasına katkıda bulunabilir. ABD ve Çin, RCEP gibi geniş kapsamlı ekonomik ortaklıklara katılarak ekonomik entegrasyonu artırabilir.

Küresel sorunlar üzerine işbirliği yapılması, büyük güçler arasındaki çatışmayı önlemenin bir diğer yolu olarak öne çıkmaktadır. İklim değişikliği, halk sağlığı ve enerji güvenliği gibi küresel meselelerde ortak hareket etmek, karşılıklı güveni artırabilir. Paris İklim Anlaşması ve Dünya Sağlık Örgütü'nün çalışmaları bu tür işbirliklerine yönelik başarılı örnekler sunmaktadır. 2015 yılında imzalanan Paris İklim Anlaşması, iki ülkenin işbirliği potansiyelini göstermiştir.

Bölgesel aktörlerin sürece dahil edilmesi, Asya-Pasifik bölgesinde istikrarın sağlanması için kritik bir rol oynamaktadır. ASEAN gibi bölgesel kuruluşlar ve Hindistan gibi dengeleyici güçlerin daha etkin bir şekilde dahil edilmesi, taraflar arasında bir denge kurulmasını destekleyebilir. Ayrıca, mevcut çok taraflı platformların, örneğin Doğu Asya Zirvesi (EAS) ve

Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) gibi yapıların güçlendirilmesi, işbirliği mekanizmalarının daha da kurumsallaşmasına katkı sağlayabilir.

Kültürel ve akademik diplomasi, halklar arasındaki anlayış ve etkileşimi artırarak gerginliklerin azalmasına yardımcı olabilir. Eğitim programlarının genişletilmesi, kültürel projelerin hayata geçirilmesi ve öğrenci değişim programlarının artırılması, iki ülke halkları arasındaki ilişkileri olumlu bir zemine taşıyabilir.

Son olarak, çekişmeli alanların ortak yönetim mekanizmaları yoluyla düzenlenmesi, bölgede çatışmanın önlenmesinde önemli bir yöntem olarak görülmektedir. Örneğin, Güney Çin Denizi'nde kaynakların keşfi ve paylaşımı için oluşturulacak bir konsorsiyum, taraflar arasındaki gerilimi azaltabilir. Aynı şekilde, korsanlık, yasa dışı balıkçılık ve insan kaçakçılığıyla mücadele için ortak deniz güvenliği operasyonları yürütülebilir. Benzer bir model, Arktik Konseyi'nde kutup bölgelerinin yönetiminde uygulanmaktadır.

Tüm bu çözüm yolları, ABD ve Çin arasındaki rekabetin yönetilmesini ve bu rekabetin savaş yerine işbirliğiyle sonuçlanmasını sağlayabilir. Bu yaklaşımlar, yalnızca iki ülke arasındaki ilişkileri iyileştirmekle kalmaz, aynı zamanda Asya-Pasifik bölgesinin ve dünyanın barış ve istikrarına katkıda bulunur.

Sonuç olarak, tarihsel süreçler, büyük güç rekabetinin işbirliği ve diyalog ile yönetilebileceğini göstermektedir. ABD ve Çin'in benzer mekanizmalara katılım göstermesi, sadece Asya-Pasifik'in değil, küresel barış ve güvenliğin korunması açısından da kritik bir öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

- Abate, R. S. (2015). *Climate change impacts on ocean and coastal law: U.S and international perspectives*. University Press, Oxford.
- Abhyankar, R. M. (2008). *West Asia and the region: defining India's role*. Press, New Delhi.
- Ablet, A. (2021). *Çin'in Dış Politikalarına Farklı Alanlardan Bakış*. Astana Yayınları, Ankara.
- Acharya, A. (2001). *Constructing a Security Community in Southeast Asia: ASEAN and the Problem of Regional Order*. Routledge, Oxford.
- Acharya, A. (2014). *Rethinking Power, Institutions and Ideas in World Politics: Whose IR?* Routledge, Oxford.
- Acharya, A. (2017). *The End of American World Order*. Polity Press, Oxford.
- Acharya, A. ve Johnston, A. I. (2007). *Crafting Cooperation: Regional International Institutions in Comparative Perspective*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Açıkmeye, S. A. (2008). *Kopenhag Okulu ve Realist Güvenlik Çalışmalarında Aktör Tehdit ve Politika: Avrupa Güvenliği Üzerine Bir Değerlendirme*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Açıkmeye, S. A. (2018). 'Güvenlik, Güvenlik Çalışmaları ve Güvenikleştirme', *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar Teoriler ve Süreçler*. E. Balta (drl.). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Adamson, T. (2013). *China's Response to the US Asia-Pacific "Rebalance" and Its Implications for Sino-US Relations*. The George Washington University Press, Washington.
- Adıbelli, B. (2008). *Avrasya Jeopolitiğinde Büyük Oyun*. IQ Kültür Sanat Yayınları, Ankara.
- Aggarwal, V. K. ve Urata, S. (2006). *Bilateral Trade Agreements in the Asia-Pacific: Origins, Evolution, and Implications*. Routledge, Oxford.
- Aggarwal, V. K. ve Urata, S. (2013). 'Asia's New Institutional Architecture: Evolving Structures for Managing Trade, Financial, and Security Relations'. *Asia ve the Pacific Policy Studies*, 1(1): 47–61.
- Akan, D. (2006). *Why did India Not Sign The Nuclear Nonproliferation Treaty? An Analysis From Realist and Critical Constructivist Perspectives*, Bilkent University Press, Ankara.
- Allison, G. (2015). 'The Thucydides Trap: Are the U.S. and China Headed for War?' The Atlantic, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/united-states-china-war-thucydides-trap/406756/> (erişim tarihi: 16.12.2021).

- Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Houghton Mifflin Harcourt, Cambridge.
- Allison, R. (2008). 'The Shanghai Cooperation Organisation and the future of Central Asia.' *International Affairs*, 84(3): 445-461.
- APEC. (1994). *1994 Leaders' Declaration: Bogor Goals*. Asia-Pacific Economic Cooperation.
- APEC. (1995). *The Osaka Action Agenda*. Asia-Pacific Economic Cooperation.
- Arase, D. (2010). 'Non-Traditional Security in China-ASEAN Cooperation: The Institutionalization of Regional Security Cooperation and the Evolution of East Asian Regionalism.' *Asian Survey University of California Press*, 50(4): 808–818.
- Arends, F. (2009). 'Homeros'dan Hobbes ve ötesine: Güvenlik kavramının Avrupa geleneğindeki boyutları'. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6(22): 3-33
- Arı, T. (2000). *Global Politika ve Güney Asya*. Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Aspaturian, V. V. ve Valenta, J. (1980). *Eurocommunism Between East And West*. Indiana University Press, Pennsylvannia.
- Astarita, C. (2008). 'China's Role in the Evolution of Southeast Asian Regional Organization', *China Perspectives*, 3(75): 80-96.
- Astarita, C. ve Yves-Heng, L. (2012). *China and India in Asia: paving the way for a new balance of power*. Nova Science Publishers, New York.
- Athwal, A. (2008). *China-India relations: contemporary Dynamics*. Routledge, London.
- Austin, G. (1999). *The Indian Constitution: Cornerstone of a Nation*. South Asia Books, London.
- Aydınlı, E. D. ve Biltekin, G. (2015). *Yöntem, Kuram, Komplo: Türk Uluslararası İlişkiler Disiplininde Vizyon Arayışları*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ayman, G. (2001). *Neo-Realist Bir Perspektiften Soğuk Savaş Sonrası Yunan Dış Politikası: Güç, Tehdit ve İttifaklar*. SAEMK Yayınları, Ankara.
- Bains, J.S. (1962). *Indian's International Disputes*. Hallmark Press, Londra.
- Baldwin, D. A. (1997). The concept of security. *Review of International Studies*, 23(1): 5-26.
- Baldwin, R. (2007). Managing the Noodle Bowl: The Fragility of East Asian Regionalism. *Asian Economic Journal*, 21(1): 1–25.
- Baldwin, R. (2016). *The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization*. Harvard University Press, London.
- Balta, E. (2017 2. Basım). *Küresel Güvenlik Kompleksi*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Barkawi, T. (2011). From war to security: Security studies, the wider agenda and the fate of the study of war. *Millennium*, 39(3): 701–716.

- Baylis, J. (2008). Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramı. *The globalization of world politics: An introduction to international relations*, J. Baylis, P. Owens ve S. Smith (drl.). Oxford University Press, Oxford.
- Bayraktar, A. (2021). Türkiye'de Enerji Dönüşümü: Deneyimler ve Sonuçlar. *Küresel, Bölgesel ve Enerji Düzenlerinde Dönüşümler: Türkiye ve Japonya'dan Yaklaşımlar*, Ş. Kardaş, ve H. Yalçinkaya (drl.). Orient Yayınları, Ankara.
- Bayram M. ve Emiroğlu, H. (2020). 'Çin Tarzı Uluslararası İlişkilerin Analitik Çerçevesi: Yeni Haraççılık', *Asya Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 40-48.
- Bayram, D. Ç. ve Arafat, M. (2018). *Hindistan-Çin-ABD Üçgeninde "Hint-Pasifik" Kavramsallaştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Baysal, B. (2022). 'Güvenlik Kavramı ve Güvenliğin Dönüşümü'. *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik*, B. Baysal (drl.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- BBC. (2018). Huawei and ZTE handed 5G network ban in Australia. <https://www.bbc.com/news/technology-45281495> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- BBC. (2022). 'US Space Force's first overseas base is in S Korea - here's why' <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-63977389>. (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Beckley, T. M. (2017). Energy and the rural sociological imagination. *Journal of Rural Social Sciences*, 32(2): 4-56.
- Bedar, S. (2008). 'Amerikan Güvenlik Modelinin Stratejik Değişimi'. *Kim Korkar 21. Yüzyıldan Yeni Uluslararası Sistem*, B. Badie. (drl.). NTV yayınları, İstanbul.
- Beeson, M.ve Watson, N. (2019). 'Is international leadership changing hands or disappearing? China and the USA in comparative perspective'. *International Relations*, 33(2): 258-277.
- Bekcan, U. (2013). *Yeni Dünya Düzeninde Rusya Çin İlişkileri*. Phoneix Yayınevi, Ankara.
- Bhadrakumar, M. (2018). *India's Strategic Partnership with the United States*. Oxford University Press, Oxford.
- Bigo, D. (2002). 'Understanding insecurity'. *The politics of protection*, A. Dobson, ve R. Prokhovnik (drl.). Routledge, London.
- Birdal, A. (2021). *Hegemonya Bunalımı ve Çin Emperyalizmin Krizi, Uluslararası Değer Zincirleri ve Çin'in Yükselişi*. Yazılama Yayınevi, İstanbul.
- Birdişli, F. (2019). *Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Birdişli, F. (2021). Bölgesel Güvenlik

https://www.researchgate.net/publication/349641507_BOLGESEL_GUVENLIK

(erişim tarihi: 26.02.2025).

Birdişli, F.ve Gönen, M. (2018). ‘Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi Bağlamında Türkiye-İran Arasında Göç ve Sınır Güvenliğı’. *İran Çalışmaları Dergisi*, 11-38.

Bisley, N. (2018). *The Asia-Pacific: A Contemporary History*. Oxford University Press, Oxford.

Blinken, A. (2023). Remarks on U.S.-China Relations. U.S. Department of State.

<https://www.state.gov> (erişim tarihi: 26.02.2025).

Boon H.T. (2018) *China's Global Identity: Considering the Responsibilities of Great Power* Georgetown University Press, Washington.

Booth, K. (1991). Security and emancipation. *Review of International Studies*, 17(4): 313-326.

Booth, K. (2005). ‘Critical security studies and world politics: Book review’. *International Affairs*, 81(4): 829-830.

Booth, K. (2012). *Dünya Güvenliğı Kuramı*. Küre Yayınları, İstanbul.

Brandon, Y. K. (2014). ‘Regional Relations and the Future of China’s Foreign Policy’. *International Studies Review*, 16 (4): 702.

Braun, K. (2025). By the numbers: US, Mexico, Canada, China trade. Reuters.

<https://www.reuters.com/markets/commodities/by-numbers-us-mexico-canada-china-trade-braun-2025-02-04> (erişim tarihi: 26.02.2025).

Breslin, S. (2013). ‘China and the Global Order: Signalling Threat or Friendship?’. *International Affairs*, 89(3), 615–634.

BRICS Economies, <https://www.chathamhouse.org/topics/brics-economies>

Brunnstrom, D. ve Hunnicutt, T. (2022). *U.S.-China rivalry intensifies as Beijing expands influence in Asia-Pacific*. Reuters.

Brzezinski, Z. (2010). *Büyük Satranç Tahtası*. İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Brzezinski, Z.ve Mearsheimer, J. J. (2009, October 22). ‘Clash of Titans’. *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2009/10/22/clash-of-the-titans/> (erişim tarihi:16.12.2021).

Buckley, C.We, S.-L. ve Rogers, K. (2022). At G20 summit, Xi and Biden offer rival visions for solving global issues. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2022/11/15/world/asia/xi-biden-g20.html> (erişim tarihi: 25.02.2024).

Budania, R. (2001). *India’s national security dilemma: the Pakistan factor and India’s policy response*, Indus Publishing, Delhi.

- Bull, H. (1977). *War and International Order*. In: *The Anarchical Society*. Palgrave, London.
https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-349-24028-9_8#citeas (erişim tarihi: 24.02.2025).
- Buszynski, L. (2012). ‘The South China Sea: Oil, Maritime Claims, and U.S.–China Strategic Rivalry’. *The Washington Quarterly*, 35(2): 139-156.
- Buzan, B. (1991). ‘New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century’. *International Affairs*. 67(3): 431-451. <https://www.jstor.org/stable/2621945> (erişim tarihi: 24.02.2025)
- Buzan, B. (2004). *The United States and the great powers: World politics in the twenty-first century*. Polity Press, London.
- Buzan, B. (2014). *An Introduction to the English School of International Relations: The Societal Approach*. Cambridge, Polity.
- Buzan, B. (2015). *İnsanlar Devlet ve Korku*. Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul.
- Buzan, B. ve Weaver, O. (2003). *Regions and powers: The structure of international security*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Buzan, B., Weaver, O. ve Wilde, J. (1997). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers, London.
- Buzan, B.ve Acharya, A. (2018). *Batı Kökenli Olmayan Uluslararası İlişkiler Teorisi Asya Üzerinde ve Asya'nın Ötesinde Çeşitli Perspektifler*. Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, Ankara.
- Buzan, B.ve Waever, O. (2003). *Regions and powers: The structure of international security*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Büyük, B. (2024). Çin’in Savunma ve Güvenlik Stratejisi. https://tasam.org/Files/Icerik/File/C%CC%A7I%CC%87N%E2%80%99I%CC%87N%CC%87ULUSAL%CC%87SI%CC%87STRATEJISI.pdf_3065e762-b029-472e-ac33-47dd5209bb29.pdf (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Callaghan, M. ve Hubbard, P. (2016). ‘The Asian Infrastructure Investment Bank: Multilateralism on the Silk Road.’ *China Economic Journal*, 9(2):116-139.
- Campbell, K. M. (2016). *The Pivot: The Future of American Statecraft in Asia*. Twelve, NewYork.
- Canikoğlu, E. (2010). *Putin Döneminde Rusya Federasyonu’nun Yakın Çevre Politikası (2000-2008)*, Ankara, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- CARI. (2021). *RCEP: The World’s Largest Trade Agreement*. CIMB ASEAN Research Institute.

- Carranza, M. (2010). 'Reality Check: America's Continuing Pursuit of Regional Hegemony'. *Contemporary security policy*. 31 (3): 406-440.
- Casarini, N. (2012). *EU foreign policy in the Asia Pacific: Striking the right balance between the US, China and ASEAN*. European Union Institute for Security Studies, European Union Institute for Security Studies Analysis. European Union Institute for Security Studies, Paris.
- Cha, V. (2010). 'Powerplay: Origins of the US Alliance System in Asia'. *International Security*, 34(3): 158–196.
- Chalk, P. (2015). 'China and ASEAN', Australian Strategic Policy Institute, https://www.files.ethz.ch/isn/189515/ASEAN%20ascending_%20achieving%20%27centrality%27%20in%20the%20emerging%20Asian%20orde.pdf (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Chang, J. (2015). 'More than 8 in 10 Americans view relations with S. Korea as important: survey', Yonhap News Agency, <https://en.yna.co.kr/view/AEN20151014000200315>.
- Chao, W. C. (2021). 'The Political Economy of China's Rising Role in The Shanghai Cooperation Organization (SCO): Leading with Balance'. *The Chinese Economy*, 3(5): 20-30
- Chatterjee, B. (2012). *Energy efficient products and Indian consumers*, Jaipur. CUTS International, London.
- Chen, D. (2021). 'China's Economic Statecraft in ASEAN: The Role of the Beijing Consensus'. *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 10(2): 60-75.
- Chengappa, R. (2000). *Weapons of peace: the secret story of India's quest to be a nuclear power*, Harper Collins Publishers, India.
- Chien-peng, Chung, (2013). 'China and Japan in ASEAN Plus Multilateral Arrangements: Raining on the Other Guy's Parade', ASEAN Survey University of California Press. 53(5): 803-808.
- Chima, J.S. (2015). *Ethnic subnationalist insurgencies in south asia: identities, interests and challenges to state authority*, Routledge, London.
- Cho, S. (2023). 'Nationalism versus liberalism: A South Korean view of Taiwan issues', *Brookings*, <https://www.brookings.edu/articles/nationalism-versusliberalism-a-south-korean-view-of-taiwan-issues/>. (erişim tarihi: 26.02.2024).
- Choi, J. W. ve Lee, J. R. (2009). 'China and Japan's FTA Strategies in East Asia'. *Asian Survey*, 49(5): 790–813.
- Chomsky, N. (2014). *Vahşi ABD Emperyalizmi*. Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

- Chotiner, I. (2021). 'The Fraying of U.S.-China Relations'. *The New Yorker*, <https://www.newyorker.com/news/q-and-a/the-fraying-of-us-china-relations> (erişim tarihi: 19.12.2021).
- Chulacheeb, C. (2014). 'Impact of Sino-Japan Competition on the ASEAN Politic Security Architecture', *S. Rajaratham School of International Studies*, 20(14): 19-42.
- Clements, J. (2021). *Çin Nasıl Çin Oldu?* Metropolis Yayıncılık, İstanbul.
- CNN, 'Bush talks tough on North Korea', <http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/03/07/korea.usa.meeting/>, (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Council on Foreign Relations, 'What's Next for The Trans-Pacific Partnership (TPP)?' <https://www.cfr.org/background/what-trans-pacific-partnership-tpp> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Cronin, P. M. ve Kaplan, R. D. (2012). 'Cooperation from Strength: U.S. Strategy and the South China Sea'. *Cooperation from Strength: The United States, China and the South China Sea* P. M. Cronin (ed.). Center for a New American Security, NewYork.
- Cumings, B. (2005). Fructural Basis of 'Anti- Americanism' in the Republic of Korea'. *Korean Attitudes Toward the United States: Changing Dynamics*, D. I. Steinberg (edl). An East Gate Book, NewYork.
- Çalkıvık, A. (2018). 'Soğuk Savaş ve Sonrası Güvenlik Siyaseti'. *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkiler Kavramlar Teoriler ve Süreçler*, E. Balta (edl.). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çelik, H. (2017). 'South Korea as a Middle Power: A Case Study of South Korea-ASEAN Relations' Yayımlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi Bilgi Ofisi (2025). http://www.scio.gov.cn/zfbps/zfbps_2279/202401/t20240123_829679.html (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Çolakoğlu, S. (2004). 'Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği ve Çin', *Uluslararası İlişkiler*, 1(1): 173-197.
- Çopur, M. (2021). *Uluslararası Sistemde Güç Dengesi ve ABD-Çin Rekabeti*. XYZ Yayınları, İstanbul.
- Das, S. B. (2013). *Enhancing ASEAN's connectivity*. Institute of Southeast Asian Studies, Singapore.
- Demirbaş, Ç. E. ve Aydın, G. (2014). 'Bir Örgütlenme Çerçevesi Olarak ASEAN Yolu'nun Başarısı', *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 10(37): 100-162.

- Demirel, M. (2017). 'Hedley Bull Perspektifinden "Uluslararası Toplum" Kavramsallaştırması ve Kurumları'. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Kış: 46-85.
- Dent, C. M. (2010). 'Free Trade Agreements in the Asia-Pacific a Decade On: Evaluating the Past, Looking to the Future'. *International Relations of the Asia-Pacific*, 10(2): 201–245.
- Desai, T. (2006). *India-USA diplomatic relations 1940-2002*, Press, New Delhi
- Deutsch, K. W. ve Singer, J. D. (1964). Multipolar Power Systems and International Stability. *World Politics*, 16(3): 390-406.
- Dhaka, A. (2009). The Geopolitics of Energy Security and the Response to its Challenges by India and Germany, *Geopolitics*, 14 (2): 289-302.
- Dingil, H.ve Güven, A. (2021). ABD-Çin mücadelesi üzerine bir çözümleyici bağlam analizi örneği: Hindistan stratejik bir araç olabilir mi? *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(23):2 90-302.
- Dissyukov, A. (2019). 'Central Asia + Japan Dialogue: From Idea to Implementation', *Journal of International and Advanced Japanese Studies*, 11(8): 108-165.
- Dobson, H. (2003). 'Japan and United Nations Peacekeeping: Foreign Policy Formulation in the Post-Cold War World'. *Japan Forum*, 15(3): 405–419.
- Doğan, F. (2017). *Çin'in Hegemonik Yükselişi PaxAmericano'dan Pax Sinico'ya*. Orion Kitabevi, Ankara.
- Dolven, B. ve Vaughn, B. (2020). 'Indo-Pacific Strategies of US Allies and Partners: Issues for Congress'. Congressional Research Service (CRS) Report.
- Doshi, R., de La Bruyère, E., Picarsic, N. ve Ferguson, J. (2021). "Siber büyük güç" olarak Çin: Telekomünikasyonda Pekin'in iki sesi. Brookings Institution, Amrad.
- Douglas, J., Emont, J. ve Pearson, S. (2024). 'China's Flood of Cheap Goods Is Angering Its Allies, Too'. *The Wall Street Journal*, 5(65): 45-68.
- Dower, J. W. (1999). *Embracing Defeat: Japan in the Wake of World War II*. Norton ve Company, London.
- Drysdale, P. (2004). 'The New International Economic Order and APEC'. *Asian-Pacific Economic Literature*, 18(1): 1–11.
- Drysdale, P.ve Garnaut, R. (1993). 'The Pacific: An Application of a General Theory of Economic Integration'. *Pacific Dynamism and the International Economic System*. F. Bergsten ve M. Noland (ed.). Institute for International Economics.

- Dulkadir, D. (2020). 'Dünya Güç Hiyerarşisinde Dönüşüm ve Çin'in Hegemonik Yükselişi', *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2(2): 78-94.
- Durmaz, F. (2020). 'Güneydoğu Asya'da ABD-Çin stratejik rekabeti ve uygulamaya yansımaları'. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(33): 253-290.
- Durmaz, F. (2021). 2008 'Ekonomik Krizinden Küresel Salgına Kadar Olan Dönemde Çin'in uluslararası Düzene Yönelik Yaklaşımı'. *Dünya Siyasetinde Asya Pasifik 4*, İ. Ermağan, M. Özay, ve Ö. Z. Keyvan (edl.). Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Economy, E. C. (2014). *By All Means Necessary: How China's Resource Quest is Changing the World*. Oxford University Press, Oxford.
- Efremenko, V.D. (2019). 'Transformation of The Role of Shanghai Cooperation Organization in Central Eurasia and East Asia, Russian Academy of Sciences', *Pakistan Horizon*, 72(3): 1-12.
- Eichengreen, B. (2016). *Hall of Mirrors: The Great Depression, the Great Recession, and the Uses-and Misuses-of History*. Oxford University Press, Oxford.
- Elek, A. (1992). 'Pacific Economic Cooperation: The History of an Idea'. *Regional Integration and the Asia-Pacific*, B. Bora ve C. Findlay (edl.). Oxford University Press, Oxford.
- Elleman M. ve Zagurek, M.J. (2016). 'THAAD: What It Can and Can't Do'. *38 North*, 33(6):63-69.
- Enrico D'Ambrogio, 'The Quad: An Emerging Multilateral Security Framework of Democracies in The Indo-Pacific Region', European Parliamentary Research Service (EPRS), [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690513/EPRS_BRI\(2021\)690513_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690513/EPRS_BRI(2021)690513_EN.pdf).
- Erkekoğlu, H.ve Arınç, K. H. (2020). *Yükselen Asya Makro Göstergeler, Çevre, Enerji, Büyüme İlişkileri ve Kalkınma Deneyimleri*. Ekin Basım Yayın, Bursa.
- Ermağan, İ. (2021). *Dünya Siyasetinde Asya-Pasifik 2-3*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Erol, M. S. (2007). 'Hindistan'ın Yeni Orta Asya Politikasında Tacikistan', içinde *Hindistan: Asya'nın Yeni Gücü*. Ülke Kitapları, İstanbul.
- Euronews. (2016). Güney Kore liderinin kariyerini bitiren kadın: Choi Soon-sil <https://tr.euronews.com/2016/12/09/guney-kore-liderinin-kariyerini-bitiren-kadin-choisoonsil>. (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Falkner, R. (2016). 'The Paris Agreement and the new logic of international climate politics'. *International Affairs*, 92(5): 1107-1125.

- Feigenbaum, E. A. (2010). 'India's Rise, America's Interest: The Future of the U.S.-India Partnership'. *Foreign Affairs*, 89(2): 76-91.
- Foo, N., Lean, H. ve Salim, R. (2020). 'The impact of China's belt and road initiative on international trade in the ASEAN Region'. *North American Journal of Economics and Finance*, 54: 1-15.
- Foot, R. (2006). 'Chinese Strategies in a US-Hegemonic Global Order: Accommodating and Hedging'. *International Affairs*, 82(1): 77-94.
- Fouskas, V. K. (2020). *China and the USA: Globalisation and the decline of America's supremacy*. Palgrave Macmillan, London.
- Fouskas, V. K. ve Gökay, B. (2014). *ABD İmparatorluğunun Çöküşü Küresel Fay Hatları ve değişen Emperyal Düzen*. Yayınodası, İstanbul.
- Fravel, M. T. (2011). 'China's Strategy in the South China Sea'. *Contemporary Southeast Asia*, 33(3): 292-319.
- Freeman, C. ve Scobell, A. (2021, October 9). What's Next for U.S.-China Relations Amid Rising Tensions Over Taiwan. *United States Institute of Peace*, s. <https://www.usip.org/publications/2021/10/whats-next-us-china-relations-amid-rising-tensions-over-taiwan> (erişim tarihi: 19.12.2021).
- Friedberg, A. L. (2005). 'The Future of U.S.-China Relations: Is Conflict Inevitable?'. *International Security*, 30(2): 7-45.
- Friedberg, A. L. (2011). *A Contest for Supremacy: China, America, and the Struggle for Mastery in Asia*. W. W. Norton ve Company, London.
- Friedman, G. (2009). *Gelecek Yüzyıl Yirmibirinci Yüzyıl İçin Öneriler*. Pegasus Yayınları, İstanbul.
- Fukuyama, F. (2006). *Neo-conların Sonu: Yol Ayrımındaki Amerika*. Profil Yayıncılık, İstanbul.
- Gaiduk, I. V. (2003). *Confronting Vietnam: Soviet Policy Toward the Indochina Conflict, 1954-1963*, Calif, Stanford.
- Garamone, J. (2023). 'U.S. South Korea Want Peace in Indo-Pacific', U.S. Department of Defense, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3282870/us-south-korea-want-peace-in-indo-pacific/>. (erişim tarihi: 26.02.2025).
- George, A. M. (2012). *Case studies in crisis communication: international perspectives on hits and misses*, Time Press, New York.
- Glaser, C. L. (2017). 'Realizm'. *Çağdaş Güvenlik Çalışmaları*, A, Collins (edl.). Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul.

- Global Times, 'China officially applies to join CPTPP, as the US increasingly isolated in trade', <https://www.globaltimes.cn/page/202109/1234550.shtml> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Glosny, M.A. (2010). China and the BRICS: A Real (but Limited) Partnership in a Unipolar World', *The University of Chigaco Press Journals*, 42(1): 110-132.
- Goh, E. (2008). 'Hierarchy and the Role of the United States in the East Asian Security Order'. *International Relations of the Asia-Pacific*, 8(3): 353–377.
- Goldstein, J. S. ve Pevehouse, J. C. (2017). *Uluslararası İlişkiler*. BB101 Yayınları, Ankara.
- Gopalakrishnan, (2002). A. *Evolution of the Indian Nuclear Power Program*, Ann Review EnergyEnvironment 27: 369-395.
- Gosh, P.S. (1992). *Cooperation and Conflcit in South Asia*, Press, Yeni Delhi.
- Gönlübol, M. (2014). *Uluslararası Politika İlkeler Kavramlar Kurumlar*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Green, M. (2001). *Japan's Reluctant Realism: Foreign Policy Challenges in an Era of Uncertain Power*. Palgrave, London.
- Green, M. (2017). *By More than Providence: Grand Strategy and American Power in the Asia Pacific Since 1783*. Columbia University Press, NewYork.
- Gries, P.H. (2005). 'The Koguryo controversy, national identity, and Sino-Korean relations today.', *East Asia*, 22(4): 3-19.
- Grissler, J.R. ve Vargö, L. (2021). 'The BRI vs. FOIP: Japan's Countering of Japan's Global Ambitions'. <https://www.isdp.eu/publication/the-bri-vs-foip-japans-countering-of-chinas-global-ambitions/> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Guang, Y. (2018). *China's geopolitical economy of energy security: A theoretical and conceptual exploration*. Routledge, London.
- Guo, S.ve Blanchard, J. M. F. (2008). *'Harmonious world' and China's new foreign policy*, Lanham Lexington Books, London.
- Gül, M. (2016). 'Güvenlikteki Kavramsal Değişim ve Türkiye'nin Güvenlik Yaklaşımı ve Politikalarına Etkiler', *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1): 304-310.
- Gvosdev, N. K. (2014). *Russian foreign policy: interests, vectors and sectors*. SAGE/CQ Press, Los Angeles.
- Haass, R. N. (1961). 'International Integration: The European and the Universal Process'. *International Organization* 5(3): 366-392.
- Haass, R. N. (2014). *Yeni Amerika Dış Politika İçeride Başlar*. Nefes Yayıncılık, İstanbul.
- Habermas, J. (2018). *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Geleceği*. Yarı Yayınları, İstanbul .

- Haggard, S. (1997). 'The Political Economy of Regionalism in Asia and the Americas'. *The Political Economy of Regionalism*, A. Mansfield ve H. Milner (edl.). Columbia University Press, NewYork.
- Halff, A., Sovacool, B. K. ve Rozhon, J. (2014). *Energy poverty: global challenges and local solutions*, Oxford University Press, Oxford.
- Harris, S. (2014). *Çin Dış Politikası*. Matbuat Yayın Grubu, İstanbul.
- Hass, R. (2021). 'The 'new normal' in US-China relations: Hardening competition and deep interdependence'. *Brookings*, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2021/08/12/the-new-normal-in-us-china-relations-hardening-competition-and-deep-interdependence/> (erişim tarihi: 19.12.2021).
- Hauser, B. (2012). *Thucydides on strategy: Athenian and Spartan grand strategies in the Peloponnesian War and their relevance today*. Cambridge University Press, London.
- Haynes, J. (2008). 'Religion and Foreign Policy Making in the USA, India and Iran: towards a research agenda', *Third World quarterly*, 29(1): 143-165.
- Haynes, J. (2011). *Religion, politics and international relations: selected essays*, Routledge, Abingdon.
- He, K.ve Feng, H. (2013). 'Xi Jinping's Operational Code Beliefs and China's Foreign Policy', *The Chinese journal of international politics* 6 (3): 209-231.
- Heer, P. (2021). There Will Be a U.S. China Cold War. *The National Interest*, <https://nationalinterest.org/feature/there-will-be-us-china-cold-war-194791> (erişim tarihi: 19.12.2021).
- Heimfath, C.ve Mansingh, S. (1971). *A Diplomatic History of Modern India*, Press, Bombay.
- Heitzman, J.ve Worden, R. L. (1989). 'Bangladesh a country study 1989: Peter R. Blood'. *Transition to Nationhood*, (5): 18-48.
- Helleiner, E.ve Kirschner, J. (2017). *Yeni Çin Seddi Çin'in Uluslararası Para İlişkilerinde Güç ve Siyaset*. Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Hemmer, C.ve Katzenstein, P. J. (2002). 'Why is there no NATO in Asia? Collective identity', regionalism, and the origins of multilateralism. *International Organization*, 56(3): 575–607.
- Hidetaka, Y. (2005). Political Leadership, Informality and Regional Integration in East Asia: The ASEAN Plus Three, *European Journal of East Asian Studies*, 4(2): 205-243.
- Hillman, J. E. (2018). *The Belt and Road: China's Grand Strategy?*. Center for Strategic and International Studies (CSIS).

- Holslag, J. (2010). *China and India: prospects for peace*. Columbia University Press, NewYork.
- Holslag, J. (2025). *China's Coming War with Asia*. Polity Press, London.
- Holsti, K. J. (1967). *International Politics: A Framework for Analysis*. N.J. Prentice-Hall, Englewood Cliffs.
- Hook, S. W. ve Spanier, J. (2020). *American Foreign Policy Since World War II*. CQ Press, NewYork.
- Hopewell, K. (2021). *Clash of Powers: US-China Rivalry in Global Trade Governance*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Horn, R.C. (1982). *Soviet-Indian Relations: Issues and Influences*. Press, New York.
- Hosoya, Y. (2019). 'FOIP 2.0: The Evaluation of Japan's Free and Indo-Pacific Strategy', *Asia-Pacific Review*, 26(1):13-46.
- Hosoya, Y. (2019). 'Japan's Foreign Policy and East Asia's Power Shift: Opportunities and Challenges'. *International Affairs*, 95(4): 947–966.
- Hosoya, Y. (2021). 'Helping the US Lead Again: Japan's Vision for a Free and Open Indo-Pacific'. *Global Asia*, 16(1): 53-56.
- Hughes, C. W. (2017). 'Japan's Emerging Grand Strategy: Out of the Pacifist Labyrinth and Towards an Expanding Security Trajectory'. *Global Policy*, 8(3): 455–465.
- Ikenberry, G. J. (2011). *Liberal Leviathan: The Origins, Crisis, and Transformation of the American World Order*. Princeton University Press, New Jersey.
- Ikenberry, G. J. (2019). 'Hegemony studies 3.0: The dynamics of hegemonic orders'. *Chinese Journal of International Politics*, 12(4): 395–431.
- Ikenberry, G. J. ve Lim, D. J. (2017). 'China's Emerging Institutional Statecraft'. *Brookings Institution Report*.
- India's Nuclear Weapons Program: The Long Pause: 1974-1989 <http://nuclearweaponarchive.org/India/IndiaPause.html>. (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Iwabuchi, K. (2015). 'Pop-culture Diplomacy in Japan: Soft Power, Nation Branding and the Question of 'International Cultural Exchange''. *International Journal of Cultural Policy*, 21(4): 419–432.
- Jacques, M. (2009). *Çin Hükmettiğinde Dünyayı Neler Bekliyor*. Akıl Çelen Kitaplar, Ankara.
- Jagtiani, S.ve Yuvejwattana, S. (2018). Thailand May Skirt Global Monetary Tightening Until 2019. Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-06-07/thailand-says-it-may-skirt-global-monetary-tightening-until-2019?embedded-checkout=true> (erişim tarihi: 26.02.2025).

- Jansen, M. B. (2000). *The Making of Modern Japan*. Harvard University Press, London.
- Japonya Dışişleri Bakanlığı, 'Free and Open Indo-Pacific', https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_002101.html (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Japonya Savunma Bakanlığı, 'Defence Policy', <https://www.mod.go.jp/j/approach/exchange/index.html> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Jayapalan, N. (2001). *Foreign policy of India*, Atlantic Publishers ve Distributors, NewYork.
- Jervis, R. (2011). 'Dilemmas about security dilemmas'. *Security Studies*, 20(3): 416-423.
- Ji, X. (2020). 'Resilience of Regional Supply Chains in Asia-Pacific Amid the COVID-19 Pandemic'. *Journal of Asian Economics*, 70:1-12.
- Jian, H. ve Lu, W. (2018). 'Maritime Security: A New Field of Cooperation for the Shanghai Cooperation Organization', *China International Studies*, 5(6): 34-37
- Jin, Y. (2019). *China's Economic Diplomacy in the 21st Century*. Routledge, Oxford.
- Johnson, C. (1982). *MITI and the Japanese Miracle: The Growth of Industrial Policy, 1925-1975*. Stanford University Press, NewYork.
- Jones, D. M.ve Smith, M. L. (2007). "Making process, not progress: ASEAN and the evolving East Asian regional order". *International Security*, 32(1): 148-184.
- Joo, S. H. (2006). 'South Korea-US Relations in Turbulent Waters', *Pasifik Focus*, 21(1): 62-79.
- Joshi, N. (2009). *India and Russia, in India, India's Foreign Policy*. Dorling Kindersley, Delhi.
- Kaplan, M. A. (1957). *System and Process in International Politics*. John Wiley Sons, NewYork.
- Karabulut, B. (2016). *Uluslararası İlişkiler Kavramlar Teoriler Kurumlar*. Barış Kitap, Ankara.
- Katsumata, H. (2003). 'Reconstruction of Diplomatic Norms in Southeast Asia: The Case for Strict Adherence to the ASEAN Way', *Contemporary Southeast Asia*, 25(1): 105-108.
- Katsumata, H. (2014). 'What explains ASEAN's leadership in East Asian Community building?', *Pacific Affairs*, 87(2): 249-260.
- Kaymaz, M. (2018). *Petrol Kıtılığı ABD Çin Savaşı*. Kutlu Yayınevi, İstanbul.
- Keukeleire, S. ve Hooijmaaijers, B. (2013). 'The BRICS and Other Emerging Power Alliances and Multilateral Organizations in the Asia-Pacific and the Global South: Challenges for the European Union and Its' View on Multilateralism', *Journal of Common Market Studies*, 20(13): 2-6.

- Keyvan, Ö. Z. (2020). 'Thucydides Tuzağına Karşı Karşılıklı Bağımlılık Kapsamında ABD ve Çin Ekonomik İlişkileri'. *Asya Pasifik Çalışmalarında Yeni Ufuklar*, Ç. Üngör (edl.). Küre Yayınları, İstanbul.
- Khan, J. ve Sultana, S. (2021). 'Sino-Russia Strategic Partnership: The Case Study of Shanghai Cooperation Organization (SCO)', *FWU Journal of Social Sciences*, 15(2): 124-136.
- Khurana, G.S. (2007). The Maritime Dimension of India's Energy Security, *Strategic Analysis*, 31(4): 583-601.
- Kılıç, H. (2019). 'ABD'nin THAAD Füzeleleri ve Çin'in Tepkisi', *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/abd-nin-thaad-fuzeleri-ve-cin-intepkisi/1430365>. (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Kim, H. J. (2022). 'Korea's Moon Calls For Peace With North In Farewell Speech, Associated Press News', <https://apnews.com/article/seoul-south-korea-moonjae-in-north-ef257c454f704b854ddd0f8f4af40222>. (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Kiesow, I.ve Norling, N. (2007). *The Rise of India: Problems and Opportunities*, Central Asia Caucasus Institute and Silk Road Studies Program Silk Road Paper, 86.
- Kim, H. (2019). 'The New Southern Policy: South Korea's Search for Strategic Autonomy'. *Asia Policy*, 26(4): 44-50.
- Kim, H. ve Heo, U. (2016). 'What affects Korea-US relations?', *Pacific Focus*, 31(1): 8-47.
- Kim, S. (2016). 'Middle Power Diplomacy: South Korea's Foreign Policy and East Asian Regional Security'. *East Asia*, 33(2): 85-100.
- Kim, Y.C. ve Yoo, H. K. (2017). 'Anti-Americanism in East Asia: Analyses of college students attitudes in China, Japan, and South Korea', *International Area Studies Review*, 21(1): 43-48.
- Kinnvall, C. (2006). *Globalization and religious nationalism in India*. Routledge, London.
- Kireççi, M.A. (2011). *Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Asya Politikaları*. Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayını, Ankara.
- Kirshner, J. (2010). 'The Tragedy of Offensive Realism: Classical Realism and the Rise of China'. *European Journal of International Relations*. 18(1): 53-75.
- Kissinger, H. (2002). *Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var Mı?* ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim, Ankara.
- Kissinger, H. (2011). *On China*. Penguin Press, NewYork.
- Kissinger, H. (2015). *Çin Düünden Bugüne Yeni Çin*. Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Klingner, B. (2015). 'Why South Korea Needs THAAD Missile Defense', *Institute for Security ve Development Policy*, 175: 1-18.

- Klingner, B. (2015). 'The importance of THAAD missile defense.' *The Journal of East Asian Affairs*, 29(2): 46-64.
- Kondapalli, S. (2020). 'ABD Çin'e Karşı Hint-Pasifik Ülkeleriyle İlişkilerini Giderek Güçlendiriyor'. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-cine-karsi-hint-pasifik-ulkeleriyle-iliskilerini-giderek-guclendiriyor/2023103> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Köksoy, F. (2019). *Kartal ve Ejderha'nın Valsi Amerika Çin İlişkileri*. Der Yayınları, İstanbul.
- Kronstadt, K. A. (2008). India US Relations, CRS Report for Congress. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46845> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- KU, Y. (2019). 'Privatized Foreign Policy? Explaining the Park Geun-hye Administration's Decision-making Process', *Korea Journal*, 59(1): 118-125.
- Kuik, C.-C. (2020). 'Hedging in Post-Pandemic Asia: What, How and Why?'. *Pacific Review*, 34(2): 165–175.
- Kumar, D. (1992). 'The Current State of Sino-Indian Relations', *International Relations And Foreign Policy Of India-3*. Deep and Deep Publication, Delhi.
- Kurginjan, S. (2005). *Russian-Indian relations: present stage and perspectives: materials of the Russian- Indian seminar*. Kurginyan Centre, Moscow.
- Lacoste, Y. (2020). *Coğrafya Her şeyden Önce Savaş Yapmaya Yarar*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Lake, D. A.ve Morgan, P. M. (1997). *Regional orders: Building security in a new world*. Penn State University Press, Pennsylvania.
- Lal, P.S. (1992). 'India-China Relations', *International Relations And Foreign Policy Of India-3*. DeepveDeep Publication, Delhi.
- Lampton, D. M. Ho, S.ve Kuik, C. C. (2020). *Rivers of iron: Railroads and Chinese power in Southeast Asia*. University of California Press, NewYork.
- Larkin J. ve Jung Min, K. (2022). Korea's Fortune in Their Hands, *Far Eastern Economic Review*, 5:14-19.
- Lau, A. (2012). *Southeast Asia And The Cold War*. Routledge, Abington.
- Laurence, H. (2007). 'Japan's Proactive Foreign Policy and The Rise of The BRICS', *Asian Perspective*, 31(4): 178-198.
- Lee, S. (2012). 'South Korea as New Middle Power Seeking Complex Diplomacy. East Asia Institute Issue Briefing'. http://eai.or.kr/data/bbs/eng_report/2012091211454078.pdf (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Levin, N. D. ve Han, Y. (2002). *Sunshine in Korea: the South Korean debate over policies toward North Korea*, Rand Cooperation, Santa Monica.

- Li Qiang. (2023). 'Speech on China's Role in International Crisis Resolution. Xinhua News Agency'. <https://www.xinhuanet.com> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Lieber, R.J. (2008). *Foreign policy*, Ashgate, Aldershot.
- Lieberthal, K. ve Jisi, W. (2012). *Addressing U.S.-China Strategic Distrust*. Brookings, Washington.
- Lu, H. (2018). 'Deepening Economic Cooperation in The Shanghai Cooperation Organization: Opportunities, Barriers and Approaches'. <https://www.pressreader.com/china/china-international-studies-english/20180720/281496457120538?srsId=AfmBOOpU5rDH5zUknnyt3Uuk3-6BbnonejTxE9LAHrJ4mZOTTvpTr9qy> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Luttwak, E. N. (2016). *Çin'in Yükselişi Stratejinin Mantığına Karşın*. Doruk Yayınları, İstanbul.
- Madan, T. N. (1997). *Modern Myths, Locked Minds: Secularism and Fundamentalism in India*. Press, Delhi.
- Mahbubani, K. (2004). *Asyalıların Kafası Çalışır mı? Doğu ile Batı Arasındaki Farkı Anlamak*. Aykırı Yayıncılık, İstanbul.
- Mahmood, A. (2014). 'Pakistan's overall energy potential assessment, comparison of LNG, TAPI and IPI gas projects'. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 31: 182-193.
- Malhotra, V.K. (1998). *India and the USA: economic relations and literature*, Press, New Delhi.
- Malone, D.M. (2011). *Does the elephant dance?: contemporary Indian foreign policy*, Oxford University Press, Oxford.
- Mansfield E.D. (2014). 'Rising Power in the Global Economy: Issues and Questions', *International Studies Review*, 16(3): 437-439.
- Marrison, W. M. (2019). 'China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for The United States', Congressional Research Service, *CRS Report*.
- Mastanduno, M. (2019). 'Partner politics: Russia, China, and the challenge of extending US hegemony after the Cold War'. *International Security*, 43(1): 7-43.
- Mathews, J. (2020). 'China's Long Game and the Future of Regional Order'. *Asia Policy*, 30(4): 5-14.
- Mathur, A. (2021). 'BRICS: From an Economic to a Strategic Plurilateral Forum'. <https://infobrics.org/post/34226> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Mattoo, A. ve Staiger, R. W. (2020). 'Trade Wars: What Do They Mean? Why Are They Happening Now? What Are the Costs?'. *The Economic Journal*, 130(629): 1130-1149.

- Mazumdar, A. (2014). *Indian Foreign Policy in Transition: Relations with South Asia*, Routledge, London.
- Mazzocco, I. ve Kennedy, S. (2024). 'Is It Me or the Economic System? Changing Evaluations of Inequality in China. Center for Strategic and International Studies'. <https://bigdatachina.csis.org/is-it-me-or-the-economic-system-changing-evaluations-of-inequality-in-china/> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- McDougall, D. (2021). *Dünya Siyasetinde Asya Pasifik*, Çev. M. Savaş Bayındır, Astana Yayınları, Ankara.
- McGray, D. (2002). 'Japan's Gross National Cool'. *Foreign Policy*, 130: 44–54.
- McKeever, R.J. (2012). *Politics USA*. Longman, Harlow.
- McMahon, R.J. (1994). *The Cold War on the Periphery: The United States, India and Pakistan*, Routledge, New York
- McSweeney, B. (1998). Identity and security: Buzan and the Copenhagen school. *Review of International Studies*, 24(1): 81-93.
- Mearsheimer, J. J. (1994). 'The false promise of international institutions'. *International Security*, 19(3): 5–49.
- Mearsheimer, J. J. (2010). The Gathering Storm: China's Challenge to US Power in Asia. *The Chinese Journal of International Politics*, 3(4): 381–396.
- Mearsheimer, J. J. (2014). 'Can China Rise Peacefully. *National Interest*'. <https://nationalinterest.org/commentary/can-china-rise-peacefully-10204> (erişim tarihi: 16.12.2021).
- Medeiros, E. S. (2005). 'Strategic Hedging and the Future of Asia-Pacific Stability'. *The Washington Quarterly*, 29(1): 145–167.
- Miller, F.P. Vandome, A.F. ve McBrewster, J. (2009). *Intelligence Bureau*. Publishing House, DC.
- Min Ho, J. (2022). 'Why South Korea's largest labor groups oppose military drills with US'. https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2023/06/113_334965.html. (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. (2023). *Global Security Initiative Concept Paper*. <https://www.fmprc.gov.cn>
- Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea, Understanding the North Korean Nuclear Issue https://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_5474/contents.do
- Mintz, A. ve Derouen, K. (2010). *Understanding Foreign Policy Decision Making*, Cambridge University Press, Cambridge.

- Mishra, B. (2007). *'Hindistan-ABD İlişkileri: Bir Paradigma Değişikliği'*, (içinde) Yılmaz Tezkan, *Hindistan: Asya'nın Yeni Gücü*. Ülke Yayınları, İstanbul.
- Mohan, C. R. (2019). *India's Approach to Strategic Autonomy*. Brookings, London.
- Moon, C. I. (2020). South Korea's Middle Power Diplomacy in the Age of US-China Strategic Competition. *Journal of Contemporary Asia*, 50(4): 507–525.
- Moon, C. I. ve Mo, J. (2018). 'Diplomatic Diversification and Global Leadership: South Korea's Middle Power Diplomacy'. *Korean Journal of Defense Analysis*, 30(1): 1–20.
- Morgan, P. (2017). 'Liberalizm'. *Çağdaş Güvenlik Çalışmaları*. A, Collins (edl.). Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, 28-42.
- Morris-Jones, W.H. (1964). *The Government and Politics of India*, Pagmillian, Londra.
- Murphy, A. (2008). 'An Analysis Of The Financial Crisis Of 2008: Causes And Solutions'. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1295344 (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Nathan, A. J. ve Scobell, A. (2012). *China's search for security*. Columbia University Press, NewYork.
- Nelson, A.K. (2009). *The Policy Makers: Shaping American Foreign Policy from 1947 to the Present*. Rowman ve Littlefield Publishers, Lanham.
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. PublicAffairs, NewYork.
- Nye, J. S. (2011). *The Future of Power*. PublicAffairs, NewYork.
- Nye, J. S. (2020). *Do Morals Matter? Presidents and Foreign Policy from FDR to Trump*. Oxford University Press, Oxford.
- Nye, J. S. ve Welch, D. A. (2018). *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak Kurama ve Tarihe Giriş*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Oberdorfer, D. ve Carlin, R. (2014). *The Two Koreas: A Contemporary History*. Basic Books, London.
- Office of the U.S. Representative. <https://ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Oktay, F. (2020). *Çin Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Oldenburg, P. (2010). *India, Pakistan and Democracy: Solving the Puzzle of Divergent Paths*, USA Routledge, NewYork.

- Olsen, E.A. (2003). 'The United States and the Korean Peace Process'. *The Korean Peace Process and the Four Powers*, T. Hwan Kwak ve S. Ho Joo (drl.). Aldershot Ashgate Publishing, London.
- Öğütçü, M. (1998). *Yükselen Asya*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Öğütçü, M. (2017). *Yeni Büyük Oyun Neresindeyiz Nereye Gidiyoruz*. Doğan Kitap, İstanbul.
- Öterbülbul, S. (2022). 'Xi Jinping Döneminde Çin'in Ortadoğu'daki Güvenlik Stratejisi'. *The Turkish Yearbook of International Relations*, 53: 41-70.
- Özay, M. (2021). *ASEAN Asya Yüzyılından Bölgesel Birlik ve Güncel Yaklaşımlar*. İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Özçelik, S.ve Ayık, E. (2021). Post Güvenlik Jeopolitiği Çerçevesinde NATO 2030 Konsepti ve Çin. *Dünya Siyasetinde Asya Pasifik*, İ. Ermağan, M. Özay, ve Ö. Z. Keyvan (edl.). Nobel Yayınları, Ankara.
- Özdamar, D. (2007). *Asya'nın Yeni Gücü: Hindistan, içinde Hindistan: Asya'nın Yeni Gücü*. Ülke Kitapları, İstanbul.
- Özdaşlı, E. (2012). 'Çin ve Rusya Federasyonu'nun Perspektifinden Şanghay İşbirliği Örgütü'. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6: 108-122.
- Özdemir, M. (2011). 'Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma'. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1): 323-343.
- P.K. Kerr, U.S. Nuclear Cooperation with India: Issues for Congress. <https://www.fas.org/sgp/crs/nuke/RL33016.pdf> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Paker, E. B. (2017). *Küresel Güvenlik Kompleksi Uluslararası Siyaset ve Güvenlik*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Pan, J. (2009). *Toward a new framework for peaceful settlement of China's territorial and boundary disputes*. Martinus Nijhoff Publishers, Boston.
- Panda, J. (2021). 'Japan-UK: Progressive Ties and A Case For Britain in The CPTPP', *Institute for Security and Development Policy Issue Brief*, 2-4.
- Pande, A. (2011). *Explaining Pakistan's Foreign Policy: Escaping India*. Routledge, NewYork.
- Panitchpakdi, S. ve Clifford, M. L. (2002). *China and the WTO: Changing China, Changing World Trade*. John Wiley and Sons, London.
- Pant, G. (2007). 'Energy Security in Asia: The Necessity of Interdependence', *Strategic Analysis*, 31 (3): 524.

- Pant, H.V. (2014). *The growing complexity of Sino-Indian ties*, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, Pennsylvania.
- Park Shin Hong, 'Before Roh-Bush talks, Seoul airs balancing role', *Korea Joongang Daily*, <https://koreajoongangdaily.joins.com/news/article/article.aspx?aid=2576004> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Pekcan, C. (2019). *Çin Dış Politikası ve ABD ile İlişkiler*. Dora Basım Yayın, Bursa.
- Peköz, M. (2014). *Küresel Güçlerin Çatışma Merkezi Asya ve Yükselen Çin*. Pales Yayıncılık, İstanbul.
- Pempel, T. J. (2010). 'Soft Balancing, Hedging, and Institutional Darwinism: The Economic-Security Nexus and East Asian Regionalism'. *Journal of East Asian Studies*, 10(2): 209–238.
- Perskaya, V. V., Khairov, G. B., Revenko, N.S. ve Kairova, S.M. (2021). 'Role of The Peoples Republic of China in The Activities of The Shanghai Cooperation Organization', *East Asia*, 5(6): 149-152.
- Petri, P. A.ve Plummer, M. G. (2016). 'The Economic Effects of the Trans-Pacific Partnership: What Have We Learned from CGE Simulation?'. *Asia ve the Pacific Policy Studies*, 3(3): 317–335.
- Pompeo, M. (2020). 'Pompeo Indo-Pasifik Ülkelerini Çin'e Karşı Birlik Olmaya Çağırıldı.' SETA DC. <https://setadc.org/pompeo-indo-pasifik-ulkelerini-cine-karsi-birlik-olmaya-cagirdi/> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Poushter, J. (2013). 'South Koreans remain strongly pro-American', *Pew Research Center*, <https://www.pewresearch.org/short-reads/2013/05/06/south-koreansremain-strongly-pro-american/> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Pradhan, R. ve Mohanty, S. S. (2021). 'Chinese Grand Strategies in Central Asia: The Role of Shanghai Cooperation Organization and Belt and Road Initiative'. *Fudan Journal of Humanities and Social Sciences*, 14: 198-206.
- Purtaş, F. (2011). *Orta Asya ile Güney Asya Arasında Modern İpek Yolu Projesi*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Ankara
- Pyle, K. B. (2007). *Japan Rising: The Resurgence of Japanese Power and Purpose*. Public Affairs, NewYork.
- Rajagopalan, R. P. (2021). 'The China-Pakistan Partnership Continued to Deepen', <https://thediplomat.com/2021/07/the-china-pakistan-partnership-continues-to-deepen/> (erişim tarihi: 26.02.2025).

- Ramo, J. C. (2004). *The Beijing Consensus: Notes on the New Physics of Chinese Power*. The Foreign Policy Centre, New York.
- Ravenhill, J. (2001). *APEC and the Construction of Pacific Rim Regionalism*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Ravenhill, J. (2014). 'Global Value Chains and Development'. *Review of International Political Economy*, 21(1): 264–274.
- Ravenhill, J. (2019). 'The political economy of an 'Asian' world economy'. *The Pacific Review*, 32(6): 889–902.
- RCEP. (2020). *Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement*. Retrieved from: <https://rcepsec.org> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Republic of Korea Ministry of Foreign Affairs, https://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_5460/contents.do (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Rolland, N. (2019). 'A Concise Guide to the Belt and Road Initiative'. *National Bureau of Asian Research Special Report*, (4): 56-69.
- Rosecrance, R. N. (1963). *Action and Reaction in World Politics: International Systems in Perspective*. Little, Brown.
- Ross, R. S. (2010). 'Balance of power politics and the rise of China: Accommodation and balancing in East Asia'. *Security Studies*, 15(3): 355–395.
- Rossiter, A. (2018). 'The Free and Open Indo-Pacific, Strategy and Japan's Emerging Security Posture', *Khalifa University of Science ve Technology, Institute of International ve Civil Security*, 3(2):113-117.
- Rothschild, E. (1995). 'What is security?'. *Daedalus*, 124(3): 53-98.
- Rozman, G. (2013). *China's Foreign Policy: Who Makes It, and How Is It Made?*. Springer, Washington.
- Rudd, K. (2021, December 19). U.S. China Relations. *South China Morning Post*, s. <https://www.scmp.com/topics/us-china-relations> (erişim tarihi: 19.12.2021).
- Rütten, T. (2020). '5G and the geopolitics of technology.' *Geopolitics*, 25(4): 1-20.
- Sachdeva, G. (2015). *Evaluation of the EU-India strategic partnership and the potential for its revitalisation*, Brussels: European Parliament, 45-47.
- Samuel, F. W. (1981). 'The origins of massive retaliation'. *Political Science Quarterly*, 98: 31-52.
- Samuels, R. J. (2007). *Securing Japan: Tokyo's Grand Strategy and the Future of East Asia*. Cornell University Press, New York.

- Sarı, B. (2022). Liberalizm ve Güvenlik. *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik*, B. Baysal (edl.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Satake, T. (2019). 'Japan's Free and Open Indo-Pacific Strategy and It's Implications for ASEAN', *Southeast Asian Affairs*, 20(9): 70-71.
- Satha-Anand, C. ve Urbain, O. (2013). *Protecting the sacred, creating peace in Asia-Pacific*, Transaction Publishers, New Brunswick.
- Saunders, P.C. ve Scobell, A. (2015). *PLA influence on China's national security policy-making*, Stanford, California: Stanford Security Studies, an imprint of Stanford University Press, NewYork.
- Schaffer, T.C. (2009). *India and The United Relations in 21st Century: Reinventing Partnership*, CSIS, Washington.
- Schott, J. J. (2017). 'Asia-Pacific Trade and Investment Policy Under President Trump'. *Asian Economic Policy Review*, 12(2): 227–244.
- Scott, D. (2008). 'The Great Power, Great Game' Between India and China: The Logic of Geography', *Geopolitics*, 13: 6-8.
- Severino, R. (2008). ASEAN (No. 10). Institute of Southeast Asian Studies.
- Shahin, S. (2004). 'Delhi Loses Its Way on China Trade Route', Asia Times 23 Jul 2004, http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/FG23Df06.html (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Shambaugh, D. (2020). *Where Great Powers Meet: America ve China in Southeast Asia*. Oxford University Press, Oxford.
- Sharma, B. (1992). 'The Indo-Chinese Pact', *International Relations And Foreign Policy Of India-3*. DeepveDeep Publication, Delhi.
- Sharma, L. (2010). *International relation: theory ve challenges of India*. Prateeksha Publications, India.
- Sharma, S.D. (2009). *China and India in the age of globalization*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Shen, X. (2019). *The Role of Technology in Sino-American Rivalry*. *Asian Affairs*, 48(2): 123-135.
- Shiffrinson, J. R. I. (2011). 'The rise of China, balance of power theory, and US national security: Reasons for optimism?'. *Journal of Strategic Studies*, 34(4): 613-641.
- Shin, G. W. (2010). *One alliance, two lenses: US-Korea relations in a new era*. Stanford University Press, California.

- Siddiqui, A. (2007). *India and South Asia: economic developments in the age of globalization*, Routledge, London,
- Sikri, R. (2008). 'The Geopolitics of Energy Security and Implications for South and Southeast Asia', *ISAS Working Paper* 37.
- Sikri, R. (2009). *Challenge and Strategy: Rethinking India's Foreign Policy*, Sage, New Delhi.
- Singh, D. (1994). 'The Politics of Peace: Preventive Diplomacy in ASEAN', *Harvard International Review*, 16(2): 32-33.
- Singh, M.K. (2014). *Increasing diplomatic relation between Bhutan and China: a great concern for India*. Prashant Publishing House, Delhi.
- Sinha, A. ve Mohta, M. (2007). *Indian foreign policy: challenges and opportunities*, New Delhi Academic Foundation, Delhi.
- Sino-U.S. Presidential Joint Statement on South Asia Beijing (1998), <http://www.chinaembassy.org/eng/zmgx/zysj/kldfh/t36228.htm> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Smith, J.M. (2018). *Asia's Quest for Balance: China's Rise and Balancing in the Indo-Pacific*, Rowman ve Littlefield, New York.
- Smith, M. E. (2020). *Uluslararası Güvenlik*. Felix Kitabevi, Ankara.
- Smith, S. A. (2015). A Sino-Japanese Clash of Nationalisms: Historical Revisionism, Politics, and Security. *International Relations of the Asia-Pacific*, 15(3): 427–457.
- Snyder, S. A. (2019). U.S.-South Korea Tensions: What's at Stake? *Council on Foreign Relations*, <https://www.cfr.org/in-brief/us-south-korea-tensions-whatsstake>. (erişim tarihi: 26.02.2024).
- Soeya, Y. (2005). 'Japanese Domestic Politics and Security Cooperation in East Asia: Linking International and Domestic Spheres'. *Asian Survey*, 45(2): 209–228.
- Sönmez, A. (2001). *Doğu Asya Mucizesi ve Bunalımı*. İstanbul Bilgi Yayınları, İstanbul.
- Sözübek, C. (2007). *Uyuyan Küçük Dev: Hindistan*. Ülke Kitapları, İstanbul.
- State, U. D. (2021). U.S. Relations With China. *U.S. Department of State*, s. <https://www.state.gov/u-s-relations-with-china/> (erişim tarihi: 19.12.2021).
- Statement by Lee Myung Bak, General Debate of the 64th Session, (2009). <https://www.un.org/en/ga/64/generaldebate/KR.shtml> (erişim tarihi: 19.12.2021).
- Stevens, P. (2009). *Transit Troubles: Pipelines as a Source of Conflict*, Chatham House Report, London.
- Sun, X. (2019). *USA, China and global leadership: Analysis in the perspective of conceptualisation*. Palgrave Macmillan, New York.

- Swarup, S. (1992). *'A Brief Note on India's China Policy, International Relations and Foreign Policy Of India'*. DeepveDeep Publication, Delhi.
- Swenson-Wright, J. (2006). 'Springtime in North Korea', *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2006/may/19/springtimeinnorthkorea2?i=1> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Şahin, M. (2020). 'Uluslararası Politik Ekonomide Bir Dengeleme Aracı Olarak Asya Altyapı ve Yatırım Bankası'. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Dergisi*, 22(1): 195-200.
- Tan, S. S. (2020). 'Consigned to Hedge: Southeast Asia and America's Free and Open Indo-Pacific strategy', *International Affairs*, 96(1): 131-132.
- Tanaka, A. (2017). 'Japan's Security Strategy toward China: Integration, Balancing, and Deterrence in the Era of Power Shift'. *The Journal of Contemporary China Studies*, 6(2): 3-20.
- Tang, L. C. ve Low, J. M. W. (2020). 'Strategic intend of OBOR: Enhancing energy supply resilience', *Journal of Shipping and Trade*, 5(3): 45-49.
- Tanrıdağlı, F. K. (2020). *Çin'in Bir Kuşak Bir Yol Gerçeği ve Türk Dünyası*. Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- Tanrıdağlı, F. K. (2020). *Küresel Güç Olma Sevdası Çin Rüyası*. Çınaraltı Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Tanrıdağlı, F. K. (2021). 'Kuşak Yol Projesi ve Türk Cumhuriyetleri ile İlişkilere Etkisi. *Çin Kuşak Yol İnisiyatifi Türkiye'nin Uluslararası Ticaretine Etkisi*, T. E. Furtana (edl.). Aktif Yayınları, İstanbul.
- Taylan, H. H. (2011). 'Sosyal Bilimlerde Kullanılan İçerik Analizi ve Söylem Analizi Karşılaştırması'. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(6): 63-76.
- Temiz, S. (2021). *ASEAN Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği Siyasi Yapısı ve Gelişimi*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Tezcanlar, A. M.ve Kılıç, K. (2020). 'Güvenlik Çalışmaları'. *Stratejik Düşünce ve Güvenlik* M. C. Oğultürk, ve G. Şahin (edl.). Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Thakur, R. (2017). *The United Nations, Peace and Security: From Collective Security to the Responsibility to Protect*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Thapliyal, S. (2009). 'India's Foreign Policy: A Muddle for Sixty Two Years', *Indian Defence Review*, 2(4): 20-25.

- The Chosun Ilbo*, 'What China's Northeast Project Is All About'. (2008). http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2008/05/30/2008053061001.html. (erişim tarihi: 26.02.2025).
- The Economist. (2022). 'China is exerting greater power across Asia and beyond'. The Economist. <https://www.economist.com/special-report/2022/10/10/china-is-exerting-greater-power-across-asia-and-beyond> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Tow, W. T. ve Loke, B. (2009). 'Rules of engagement: America's Asia-Pacific security policy under an Obama administration'. *Australian Journal of International Affairs*, 63(4): 443-457.
- Tsuruta, H. (1999). 'The Bubble Economy and Financial Crises in Japan', *International Journal of Political Economy*, 29(1): 27-40.
- Tuan, L. A. (2020). 'ASEAN Centrality and the Major Powers: South China Sea Case Study', Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of New South Wales, Canberra.
- Tung, R. L. (1982). 'U.S.-China Trade Negotiations: Practices, Procedures and Outcomes'. *Journal of International Business Studies*, 20(5): 25-37.
- Turan, A. (2021). 'As China Shapes Power and Discourse in The Indo-Pacific, How can Australia Reinforce A Regional Rules-Based Order?', *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, Güz: 88-98.
- Turnbull, C. M. (2009). *A history of modern Singapore, 1819-2005*. Nus Press, Delhi.
- Türkdoğan, O. ve Gökçe, O. (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi*. Çizgi Kitabevi, Konya.
- U.S. Relations With China. *Timeline*, <https://www.cfr.org/timeline/us-relations-china> (erişim tarihi: 19.12.2021).
- Ulucak, Z. (2019). 'Güney Kore Savunma Raporunda Kuzey Kore'yi 'Düşman' Olarak Nitelendirmedi', *Anadolu Haber Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/guney-kore-savunma-raporunda-kuzey-koreyi-dusmanolarak-nitelendirmedir/1365011> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU). (2018). Setting the scene for 5G: Opportunities ve challenges. ITU. https://www.itu.int/en/ITU-D/Documents/ITU_5G_REPORT-2018.pdf (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Ünaldılar Kocamaz, S. (2019). 'The Rise of New Powers in World Politics: Russia, China and The Shanghai Cooperation Organization', *Journal of International Relations*, 16 (31): 128-129.

- Vembu, V. (2007). China, India and the fruits of Nehru's folly, <http://www.dnaindia.com/world/report-china-india-and-the-fruits-of-nehru-s-folly-1101845> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Victor, D. G. (2011). *Global Warming Gridlock: Creating More Effective Strategies for Protecting the Planet*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Vu, K. (2018). 'Trump–Kim summit: Moon's conflicted achievement', *The Interpreter*, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/trump-kim-summit-moon-sconflicted-achievement>. (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Vural, Ç.ve Özgür, M. (2021). 'Çin'in 'Tek Devlet, İki Sistem' Politikası: Tayvan Sorunu'. *Dünya Siyasetinde Asya Pasifik*, İ. Ermağan, M. Özay, ve Ö. Z. Keyvan (edl.). Nobel Yayınları, Ankara.
- Waeber, O. (1995). 'Securitization and desecuritization'. *On security*, R. D. Lipschutz (edl.). Columbia University Press, Columbia.
- Waeber, O. (2004). 'Aberystwyth, Paris, Copenhagen: New 'schools' in security theory and their origins between core and periphery'. *Annual Meeting of the International Studies Association*, 8(9): 56-98.
- Wallensteen, P.ve Sollenberg, M. (1995). 'After the Cold War: Emerging patterns of armed conflict 1989–1994'. *Journal of Peace Research*, 32(3): 345–360.
- Wallerstein, I. (2011). *Dünya Sistemleri Analizi Bir Giriş*. bgst yayınları, İstanbul.
- Wallerstein, I. (2015). *Amerikan Gücünün Gerileyişi Kaotik Bir Dünyada ABD*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Wallerstein, I. (2015). *Jeopolitik ve Jeokültür Değişmekte olan Dünya-Sistem Üzerine Denemeler*. Küre Yayınları, İstanbul.
- Walt, S. M. (1991). 'The renaissance of security studies'. *International Studies Quarterly*, 35(2): 211–239.
- Waltz, K. N. (2009). *İnsan Devlet ve Savaş Teorik Bir Analiz*. Asil Yayın, Ankara.
- Waltz, K.N. (2021). *Uluslararası Politika Teorisi*. Phoenix, Ankara.
- Wasim, M. (2010). *China-India border conflict: recent perspective*, Prashant Pub. House, Delhi
- Weatherbee, D. E. (2014). *International Relations in Southeast Asia: The Struggle For Autonomy*. Rowman ve Littlefield, London.
- Weaver, O. (2002). 'Securitization and Desecuritization'. *On Security*, 5(9): 1-31.
- Weiss, J. C. (2022). 'The China Trap: U.S. Foreign Policy and the Perilous Logic of Zero-Sum Competition'. *Foreign Affairs*, 101(5): 40-53.

- Weiss, T. G. (2018). *What's Wrong with the United Nations and How to Fix It*. Polity Press, NewYork.
- Wendt, A. (1995). 'Constructing international politics'. *International Security*, 20(1): 71–81.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Wendt, A. (2016). *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi*. Küre Yayınları, İstanbul.
- White House. (2022). *National Security Strategy of the United States*. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-2022.pdf> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Wickett, X., Nilsson-Wright, J. ve Summers, T. (2015). 'The Asia Pacific Power Balance Beyond the US Narrative', Research Paper, Chattam House, The Royal Institute of International Affairs, 5(3): 28-33.
- Wilson, J. D. (2018). 'The Evolution of China's Asian Infrastructure Investment Bank: From a Revisionist to Status-Seeking Agenda'. *International Relations of the Asia-Pacific*, 18(1): 73–99.
- World Nuclear Association, India, China ve NPT, <http://www.worldnuclear.org/information-library/safety-and-security/non-proliferation/india-china-npt.aspx> (erişim tarihi: 26.02.2024).
- World Nuclear Association, Nuclear Power in India 26 Feb 2016, <http://www.worldnuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/india.aspx> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Xi Jinping. (2021). 'Statement by H.E. Xi Jinping at the General Debate of the 76th Session of the United Nations General Assembly'. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. <https://www.fmprc.gov.cn> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Xi Jinping. (2022). 'Keynote Speech at the Boao Forum for Asia Annual Conference 2022'. Boao Forum for Asia. <https://www.boaoforum.org> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Xi Jinping. (2023). 'Speech at the CPC in Dialogue with World Political Parties High-Level Meeting'. Xinhua News Agency. <https://www.xinhuanet.com> (erişim tarihi: 26.02.2025).
- Yadav, J. (2010). *Nehru and Indian foreign policy*, Publishers, Jaipur.
- Yağcı, M.ve Bakır, C. (2019). *Çin Bilmecesi Çin'in Ekonomik Yükselişi, Uluslararası İlişkilerde Dönüşüm ve Türkiye*. Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Yalvaç, F. (2008). *Hegel'in Uluslararası İlişkiler Kuramı Dünya Tini, Devlet ve Savaş*. Phoenix Yayınevi, Ankara.

- Yaşar, M. (2020). ‘ABD-Çin Savunma Diplomasisi İlişkileri: Güney Çin Denizi Özelinde Bir Değerlendirme 2010-2019’. *Dünya Siyasetinde Asya Pasifik 2-3*, İ. Ermağan, M. Özay, ve Ö. Z. Keyvan (edl.). Nobel Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, M. (2020). ‘Çin-ABD İlişkilerinde Güvenlik İkilemi: Tayvan Sorunu’. *Journal of Black Sea Studies*, 63: 1-20.
- Yoshimatsu, H. (2017). ‘China, Japan and The South China Sea Dispute’, *Journal of Asian Security and International Affairs*, 4(3): 297-298.
- Yun, W. (2020). *Navigating the South China Sea: Regional Responses to Chinese Expansionism*. *Journal of Asian Security Studies*, 16(1): 25-42.
- Yurttañıkırmaz, Z. Ç. ve Sadeghzadeh Emsen, H. (2020). ‘Borsalar Arasında Bulaşma Etkileri: Kırılgan Ekonomilerde Mi, Yoksa Ekonomik Açıdan Birbirine Yakın Ülkelerde Mi?’. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1): 16-37.
- Zakaria, F. (2021). *Ten Lessons for a Post-Pandemic World*. W. W. Norton ve Company, NewYork.
- Zeng, K. (2017). ‘The US Withdrawal from the TPP and Its Implications for China’s Role in East Asia’. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 3(3): 357–372.
- Zhang, B. (2012). *Chinese perceptions of the U.S.: an exploration of China’s foreign policy motivations*, Lanham: Lexington Books, London.
- Zhang, Y. (2015). ‘China’s New Foreign Policy under Xi Jinping: Towards ‘Peaceful Rise 2.0’?’. *Global Change, Peace ve Security*, 27(1): 5–19.
- Zhang, Y.ve Chen, C. (2017). ‘China’s Leadership in Economic Globalization: Belt and Road Initiative and the Renminbi Strategy’. *China ve World Economy*, 25(5): 1–21.
- Zhao, S. (2018). ‘China’s Development Model: A New Model or an Alternative of the Western One?’. *Asian Journal of Comparative Politics*, 3(1): 65-80.
- Zheng, B. (2005). ‘China's "peaceful rise" to great-power status’. *Foreign Affairs*, 84(5): 18-24.
- Zhong, R.ve Myers, S. (2021). ‘Taiwan, Trade, Tech and More: A Tense Era in U.S.-China Ties’. *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/article/us-china-tensions-explained.html> (erişim tarihi: 19.12.2021).
- Zhou, W. ve Esteban, M. (2018) “Beyond Balancing: China’s Approach towards the Belt and Road Initiative”. *Journal of Contemporary China*, 27: 1-15.
- Zhu, Z. (2006). *US-China Relations in the 21st Century Power Transition and Peace*. Routhledge, London.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	NURSENA YAŞAR ELHAKAN
EĞİTİM DURUMU	
Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü (2013-2015)
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (2016-2019)
-Tez Konusu	Doğu Akdeniz’de Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Enerji Nakil Hatları: Güvenikleştirme Sürecinin Analizi
Doktora	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (2019-2024)
Tez Konusu	Doktora tez başlığı; belirtilmesi gereklidir.
Yabancı Dil / Diller	İngilizce, Rusça.
YAYINLAR	
N. YAŞAR, DOĞU AKDENİZ JEOPOLİTİĞİNDE ENERJİ TAŞIMACILIĞI PROJELERİ, H. T. OĞUZLU, H. AKTAŞ ve C. DABAN [Editörler], KÜRESEL DÜNYA’NIN JEOPOLİTİK SORUNLARI: İŞGAL, İLHAK ve ÇATIŞMALAR (195- 236), ISBN: 978-625-406-648- 1, TÜRKİYE: NOBEL, 01 Kasım 2020, Kitapta Bölüm.	
N. YAŞAR, H. AKTAŞ; SAVAŞ: MODERN DEVLETİN VAROLUŞ ARACI, Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 2022, 1308-6200, 53, Spring 2022, 108-123.	
H. AKTAŞ, N. YAŞAR, Doğu Akdeniz Jeopolitiğinin Anahtarları: Enerji Güvenliği, İşbirliği ve Deniz Gücü, Tam Metin Bildiri, TASAM 6. İstanbul Güvenlik Konferansı, 05 Kasım 2020, 06 Kasım 2020, 112- 128.	
N. YAŞAR, Ö. Ö. ÖZCAN, TÜRKİYE’NİN İRAN POLİTİKASINDA GÜVENLİKLEŞTİRMEYEN GÜVENLİKSİZLEŞTİRMEYE, Tam Metin Bildiri, Euroasia Journal of Social Sciences ve Humanities, 01 Şubat 2020, 02 Haziran 2020, 2651- 5261, 7, 1, 119- 126.	
N. YAŞAR, Doğu Akdeniz’de Son Dönemde Ortaya Çıkan Enerji Politikası ve İsrail, Özet Bildiri, Uluslararası Türk Dünyası Stratejik Araştırmalar Kongresi, 02 Kasım 2017, 05 Kasım 2017, 140- 141.	